

Betrekken bij
PS-vergadering van
12 juli 2023

Transcript (woordelijk verslag)

van de vergadering van de
Statencommissie van het Drents Parlement

gehouden op 14 en 28 juni 2023

Transcript van de Statencommissie van 14 juni 2023

Vergadering van de Statencommissie van het Drents Parlement

Woensdag 14 juni (Blok 1) en 28 juni 2023 (Blok 2)

Locatie: Statenzaal

Aanwezig:

de heer J. Puper (PvdA) (voorzitter Blok 1)
mevrouw A. Udinga (VVD) (voorzitter Blok 2)

de heer J.C. Aikema (ChristenUnie) (Blok 2)
de heer C.S. van den Berg (BBB) (Blok 2)
mevrouw B. van den Berg-Slagter (ChristenUnie) (Blok 2)
mevrouw W.G. Bolhuis-van Unen (BBB) (Blok 2)
de heer B. Bolumba (GroenLinks) (Blok 1 en 2)
de heer E. Bos (GroenLinks) (Blok 1 en 2)
de heer R.A.A. Bosch (PvdA) (Blok 1 en 2)
de heer G.B.H. Brandsema (ChristenUnie) (Blok 1 en 2)
de heer J.W. Brinkhorst (D66) (Blok 1 en 2)
de heer J.P. Brouwer (BBB) (Blok 2)
de heer B. van Dekken (CDA) (Blok 1 t/m agendapunt 8 en bij Blok 2)
de heer D. Dekker (Sterk Lokaal Drenthe) (Blok 2)
mevrouw G.J. Dijkers (SP) (Blok 1 en 2)
de heer J. Faber (Partij voor de Dieren) (Blok 1 en 2)
mevrouw H.M. Fickenscher (Volt) (Blok 1)
de heer J.C. Hellendoorn (D66) (Blok 1 en 2)
mevrouw S. Hilgenga-van Dam (CDA) (Blok 1 en 2)
de heer M. Jansen (BBB) (Blok 2)
mevrouw A.A. Jongman (BBB) (Blok 2)
mevrouw A.M. Kleine Deters (D66) (Blok 1 en 2)
mevrouw H. Koning (BBB) (Blok 1)
de heer T.A. Koopmans (PVV) (Blok 1 en 2)
mevrouw M. Kramer-Hammenga (Volt) (Blok 1 en 2)
de heer J.H. Kreuze (CDA) (Blok 2)
de heer H. Loijenga (Volt) (Blok 1 en 2)
de heer H. Loof (PvdA) (Blok 1 en 2)
mevrouw S.A. Maris-Brouwer (BBB) (Blok 1 en 2)
mevrouw L. Martens-Schuitema (VVD) (Blok 2)

de heer F. El Masoudi (Forum voor Democratie) (Blok 1 en 2)
mevrouw F.S. Mensen-Maat (PvdA) (Blok 2)
de heer W.L.H Moinat (SP) (Blok 1 en 2)
mevrouw H. Mulder (VVD) (Blok 1 t/m agendapunt 7)
mevrouw C.E. Niessink (Forum voor Democratie) (Blok 1 en 2)
de heer H. Omlo (JA21) (Blok 1 en 2)
de heer J.R. Oosting (VVD) (Blok 2)
mevrouw S.J. Peeks (Partij voor de Dieren) (Blok 1 en 2)
de heer S.R. Pormes (GroenLinks) (Blok 1 en 2)
mevrouw K.E. Pouwels-Koopman (ChristenUnie) (Blok 1)
de heer J.F. van Reijmersdal (Partij voor de Dieren) (Blok 1 en 2)
de heer J.J. Rook (GroenLinks) (Blok 1 en 2)
de heer A.K. Schoenmaker (Sterk Lokaal Drenthe) (Blok 1 en 2)
de heer H.G.J. Schuinder (BBB) (Blok 1 en 2)
de heer B. Schütte (BBB) (Blok 2)
de heer H.L. Smeenge (BBB) (Blok 1)
de heer K. Timmerman (BBB) (Blok 1)
mevrouw Y.M. Turenhout (PvdA) (Blok 1 en 2)
de heer N.A. Uppelschoten (PVV) (Blok 1 en 2)
de heer G.A. Veltrop (BBB) (Blok 2)
de heer C. Vianen (VVD) (Blok 1 en 2)
de heer A. Vorenkamp (PVV) (Blok 1 en 2)
de heer A.V.B. Vos (Forum voor Democratie) (Blok 1 en 2)
de heer W.H. Vosseveld (BBB) (Blok 1 en 2)
de heer H. van de Weg (SP) (Blok 2)
de heer S.K.D.S. Zandvliet (SP) (Blok 1 en 2)
mevrouw R.R.M. Zuiker (Partij voor de Dieren) (Blok 1 en 2)
de heer G. Zuur (CDA) (Blok 1 en 2)
de heer T.H. Corporaal, Statenadviseur

**Voorts aanwezig de leden van het
demissionair college van GS:**

mevrouw N. Vedelaar (PvdA)

de heer H. Brink (VVD)

de heer H.G. Jumelet (CDA)

de heer J.N. Kuipers (GroenLinks)

de heer T. Stelpstra (ChristenUnie)

1. Opening

De voorzitter: Goedenavond, nee goedemorgen. Daar begint het al mee. Ik was altijd gewend om 's avonds voor te zitten, maar dat gaat nu veranderen. Nou, de eerste kleine misstap, en dat is ook de laatste kleine misstap voor vandaag kan ik u garanderen. Ik wens u allemaal een goede vergadering. Welkom bij deze vergadering. Welkom mensen thuis, mensen hier. Deze periode hebben we een nieuwe vorm voor een aantal van jullie, wat vergaderingen betreft. We werken in drie blokken met drie verschillende voorzitters: mevrouw Annigje Udinga, de heer Smeenge en ikzelf. Voor vandaag hebben wij besloten met z'n tweeën, samen met mevrouw Udinga, te gaan verzorgen. Er zijn per fractie drie stoelen beschikbaar voor vandaag. Dat betekent dat na elk inhoudelijk agendapunt er weer 2 minuten geschorst kan worden, zodat jullie kunnen schuiven. Verder zijn er afmeldingen ontvangen van mevrouw Mensen-Maat, van de heer Aikema, de heer Barelds en de heer Steenbergen van Sterk Lokaal. Daarmee zijn we in voldoende mate op komen dagen.

2. Vaststelling van de agenda

De voorzitter: dus wil ik voorstellen om verder te gaan naar de vaststelling van de agenda. Er heeft zich een inspreker gemeld, mevrouw Raad namens de Jongerenadviesraad wil gebruikmaken van haar insprekrecht bij een strategisch document Groningen Airport Eelde. Verder ben ik benieuwd of er nog opmerkingen zijn vanaf jullie kant rondom de agenda. Niet? Heel fijn.

Mevrouw Udinga: Voorzitter.

De voorzitter: Ik moet even rondkijken...

Mevrouw Udinga: Hier, mevrouw Udinga. Even een opmerking over mevrouw Raad die gaat inspreken bij Groningen Airport Eelde, volgens mij is het 28 juni dat zij gaat inspreken, niet vandaag.

De voorzitter: Klopt, daar heeft u gelijk in. Dank u wel voor die aanvulling. Tot slot: we hebben twee rondvragen. Ik kan er bij meegeven dat er nog twee rondvragen bij zijn gekomen, maar helaas zijn die te laat ingediend en dat betekent dat die vandaag niet worden behandeld. De één sluit misschien een beetje aan op de rondvraag die ook behandeld wordt, u zou in de vervolgvraag daar misschien iets mee kunnen doen. Maar het is gebruikelijk heb ik begrepen, dat rondvragen die te laat zijn ingediend niet automatisch worden doorgeschoven naar een volgende vergadering. Dus wilt u die twee rondvragen, die nu dus niet behandeld worden, alsnog behandelen, dan zult u die opnieuw moeten indienen.

3. Mededelingen

De voorzitter: Goed, agendapunt 3: de mededelingen. Bij ons zijn geen mededelingen binnengekomen, bij de griffie niet, bij mij niet. Niemand? Dank u wel, dan is dat afgerond.

4. Besluitenlijst van de vergadering van 17 mei en lijst van toezeggingen

De voorzitter: Dan gaan we naar de besluitenlijst van de vergadering van de Statencommissie van 17 mei. Heeft iemand van u iets te melden over de besluitenlijst? Niemand? Dan is die hiermee vastgesteld. Dan nog iets over de toezeggingenlijst. Ik heb een melding gekregen dat mijnheer Kuipers iets wil meegeven, u krijgt daarvoor nu het woord. Mijnheer Kuipers.

Gedeputeerde Kuipers: Dank u wel voorzitter, een opmerking over motie 2023-8, Zorgen voor spoedeisende zorg. Daar heeft u ons opgeroepen om een signaal af te geven aan de minister. Dat is wel gelukt. Met de partijen aan de Gezondheidstafel de consequenties voor de personeels tekorten, voor de toegankelijkheid van de zorg in Drenthe en een mogelijke oplossing in kaart te brengen, dat lukt ook. Maar de Staten hierover voor 1 juli te informeren... We hadden een Gezondheidstafel gepland volgende week, waar we dit zouden terugpakken met een aantal mensen die er bestuurlijk aan hebben gewerkt, maar die Gezondheidstafel gaat niet door. Dus ik heb voorgesteld dit agendapunt naar de volgende Gezondheidstafel te verplaatsen. Dat zal begin oktober op zijn vroegst kunnen worden gepland en zo spoedig mogelijk daarna zal ik het product aan uw Staten doorleveren. Dank u wel.

De voorzitter: Hartelijk dank, iemand nog opmerkingen hierover, of naar aanleiding van? Niets? Dan nemen we deze lijst voor kennisgeving aan.

5. Ingekomen stukken

De voorzitter: Gaan we verder naar de ingekomen stukken, zijn we bij agenda punt 5. Toegezonden is de lijst met ingekomen stukken A1 tot en met A12, B1 tot en met B15 en C1. Er zijn een aantal schriftelijke vragen gesteld die nu mondeling worden beantwoord door de gedeputeerden. Deze vragen zijn ook op het SIS gezet. U mag bij het LIS vanaf de zitplaats uw vragen stellen. Dan begin ik bij A1. Werkreis Taiwan Gedeputeerde staten, fractie Forum voor Democratie, mevrouw Niessink. Ik wil graag gedeputeerde Brink de gelegenheid geven om te reageren op deze vraag... nadat die vraag is gesteld door mevrouw Niessink. Ik test even de griffier, maar dat doet hij goed. Mevrouw Niessink.

Mevrouw Niessink: Zal ik maar beginnen? We hebben kennis genomen van de recente reis naar Taiwan van gedeputeerde Brink en delegatie. De reis had als doel het onderhouden van de relatie met Asus en bespreken en toelichten van de uitbreidingsplannen in Emmen. Een ogenschijnlijk nobel doel voor de Drentse economie en de werkgelegenheid. Echter, dit roept ook de volgende vragen bij ons op: kan de gedeputeerde aangeven wat de schaal van de uitbreiding is en wat dit concreet oplevert voor de Drentse economie en werkgelegenheid? En de tweede vraag: kan de gedeputeerde aangeven wat de propositie is voor de te vestigen batterijenfabriek?

De voorzitter: Gedeputeerde Brink.

Gedeputeerde Brink: Voorzitter, dank u wel. Nou was de vraag wat korter dan wat ik op papier kreeg, want daar spreekt u over snoepreisje en toen had ik eigenlijk mijn vraag: hoe komt u bij een snoepreisje? Dat was voor mij nog wel even de vraag. Maar ik wil u graag een antwoord geven op wat de reis geweest is en hoe we daartoe zijn gekomen. Het is een reis geweest die we gemaakt hebben samen met de gemeente, de NOM, de NFIA en het ministerie. We hebben ook rechtstreeks een paar keer met de minister hierover gesproken. Het is een reis geweest naar Taiwan en eigenlijk had die twee doelen: inderdaad Asus het bedrijf in Emmen wat daar producten

zoals beeldschermen, moederborden, routers repareert. Vanuit heel Europa worden die dagelijks er naartoe gebracht. Asus heeft op dit moment ongeveer 180 medewerkers en zinspeelt op uitbreiding. Dat loopt al een tijdje. Ik ben daar ook een keer geweest en dan is het goed... Zo ben ik ook een keer naar Japan geweest, om een aantal Japanse bedrijven te bezoeken en dat wordt in die landen zeer op prijs gesteld. Toen met de burgemeester van Emmen, denk aan Teijin en dat soort bedrijven. En zo hebben we ook Asus bezocht, want Asus is bezig om te kijken: hoe kunnen we het bedrijf uitbreiden, zodat nog meer zaken vanuit Europa naar Emmen worden gestuurd? Dat zou een uitbreiding met zich meebrengen van ongeveer 80 medewerkers. Dat is fase 1 en fase 2 is dan uitbreiding van de logistieke afdeling en dat zou nog eens 40 arbeidsplaatsen kunnen opleveren. De andere vraag van de batterijenfabriek, dat gaat over een batterijenfabriek waar de propositie al heel lang loopt. Ik kan u zeggen, ze zijn hier ook een aantal keren in onze provincie geweest en ze hebben een bezoek gebracht aan het Rundedal, het gaat over het Rundedal. Het gaat over het produceren van accu's voor automotive, het gaat om de energietransitie. Zoals u weet heeft zowel Nederland als Europa... willen ze graag hier in onze eigen regio's - en regio mag u dan breed zien – accu's produceren, dus ook hier. Ook daar is goed samengewerkt met het ministerie en het ministerie heeft ons ook aangeraden op uitnodiging van ProLogium, want dat was het bedrijf, om naar Taiwan te komen en hun nieuwe fabriek te zien. Zie het maar als de next generatie batterijen. Waar gaat het dan om? Dat wil ik u toch meegeven, want het ging wel om iets groots. Helaas, zeg ik u maar, is het bedrijf niet naar ons gekomen, maar ik moet eerlijk zijn: wij wisten dat we met een andere regio in concurrentie waren. Maar het ging wel om een bedrijf wat ongeveer drieduizend medewerkers zou kunnen krijgen, 90 hectare grond. Ze hebben inmiddels voor Duinkerken geboden en ik denk dat ik hier al een keer een opmerking gemaakt heb over de eventuele stroomprijs die in Frankrijk zou zijn. Daar zijn een aantal biedingen gedaan door de overheid, waar wij als Nederland ons niet tegenover... ik zie de heer Omlo al knikken. Volgens mij was dat ook uw vraag, daar heb ik toen iets op gezegd en het is helaas dat ze niet gekomen zijn. Maar ik zeg wel: de relatie met ProLogium heeft er wel toe geleid dat ze nog meer ontwikkelingen in Europa willen doen en daar is deze regio en Nederland nog steeds voor in beeld. Dat was ook de samenwerking die we met het ministerie hebben gehad. Dan nog even over de reis: het was een reis naar Taiwan; vrijdag vertrokken, 15 uur in het vliegtuig; dinsdag weer terug, 15 uur in het vliegtuig en in de tussentijd de bezoeken. Ik zal nu niet vertellen wat mijn toestand was toen ik terugkwam, dat houdt u nog wel een keer te goed. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: U ook dank u wel. Ik kijk even of er nog een korte aanvullende reactie gewenst is. Ga uw gang.

Mevrouw Niessink: Ja, ik heb één korte vervolgvraag. Dank voor de toelichting. Ik kan me wel een klein beetje voorstellen hoe gedeputeerde zich dan heeft gevoeld na 30 uur reizen. Maar wat ik mij nog even afvroeg, want op zich natuurlijk mooi dat Asus wil uitbreiden en dat daar meer dan 100 fte in potentie naar de regio Emmen zou komen. Maar zouden dat dan Taiwanese medewerkers zijn, of zouden dat echt Nederlandse medewerkers kunnen zijn?

De voorzitter: Mijnheer Brink.

Gedeputeerde Brink: In ieder geval niet uit Taiwan.

De voorzitter: Dank u wel. Dan gaan we verder naar A3. Ganzenfoeragegebied Fochtelooërveen. Een vraag van de Partij voor de Dieren, mevrouw Zuiker, aan u het woord.

Mevrouw Zuiker: Dank u wel, voorzitter. De provincie Drenthe en de gemeente Assen zijn in 2020 een minnelijk traject gestart met natuurorganisaties over de natuurvergunning Kloosterveen 2 en nu blijkt uit de brief van GS dat deze relatie niet meer minnelijk te noemen is. Er is namelijk een extra onderzoek gedaan, maar dit onderzoek was niet begeleid door de begeleidingsgroep, zoals dat wel was afgesproken in de privaatrechtelijke overeenkomst. Graag een toelichting van het college waarom het college zich niet aan die voorwaarde in de rechterlijke overeenkomst heeft gehouden. Wat kunnen de consequenties daarvan zijn, juridisch? En tot slot: hoe denkt de provincie nu een Wmb-vergunning af te gaan geven voor de andere woningen in Kloosterveen 2, met de stikstofproblematiek en het feit dat extern salderen niet mogelijk is en het feit dat de provincie nu toch geen betrouwbare partner lijkt te zijn voor de natuurorganisaties? Tot zover.

De voorzitter: Dank u wel. Dan is er nog een aanvullend... D66, de heer Brinkhorst.

De heer Brinkhorst: Dank u wel, voorzitter. D66 heeft met verbazing kennis genomen van de ontstane problematiek tussen de provincie en de natuurorganisaties over de compensatie waarover mevrouw Zuiker sprak. D66 hecht grote waarde aan het nakomen van afspraken en wil graag een gelijkwaardige samenwerking tussen natuurorganisaties, provincie en andere eventuele belanghebbenden. Wij hebben elkaar immers hard nodig in deze transitie voor herstel van de biodiversiteit. En dan hebben we de vraag: is de gedeputeerde bereid om heropening van het gesprek over dit vraagstuk met de natuurorganisaties te starten? Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: De heer Brink. Excuus, de heer Jumelet.

Gedeputeerde Jumelet: We heten allebei Henk, dus ik luister wel naar die naam. Dank u wel, voorzitter. De vragen die gesteld zijn door mevrouw Zuiker van de Partij voor de Dieren geven aan dat er inderdaad een minnelijk traject was gestart en u trekt uw conclusie als het gaat om de uitkomst met deze brief, die op 16 mei is gestuurd en ook hier aan de orde is op de lijst van ingekomen stukken. De vraag die zich allereerst richt op waarom college zich niet aan de voorwaarden in de rechterlijke overeenkomst houdt, kan ik beantwoorden dat wij dat naar onze beleving wel hebben gedaan. Ik kan u aangeven dat in de afgelopen tijd er heel veel ambtelijk samen is gewerkt, ook bestuurlijk een aantal keren is gesproken, dat we ook met elkaar in de brief aangeven dat op enig moment bestuurlijk overleg was gepland, maar dat er uiteindelijk geen overleg heeft plaatsgevonden, omdat daar niet op werd ingegaan. Ik denk dat het goed is om de brief te nemen zoals die is, ook in de volgorde der dingen, maar dat steeds vanuit dit huis getracht is om voortgang te houden, maar zeker ook een oplossing te hebben. De conclusie die u in de brief ziet verwoord, is de conclusie die we hebben moeten trekken als college. Daarom is het antwoord op de eerste vraag, dat wij naar onze beleving wel degelijk ons hebben gehouden aan de afspraken die we hadden gemaakt. De tweede vraag: wat zijn dan de juridische consequenties? Dat is natuurlijk aan eenieder. Als er een andere opinie over de uitkomst is, zoals in de brief verwoord, dan zal er natuurlijk altijd de mogelijkheid zijn om daar weer iets van te gaan vinden, of zelfs een civiele procedure te starten. Maar wij gaan ervan uit dat dat niet gebeurt, gezien het feit van de feiten zoals ze op een rij zijn weergegeven in onze brief. Ten derde gaat het natuurlijk over hoe nu verder? Ik kan u zeggen, de huizen zijn nog steeds gewenst, de ganzen zijn er ook nog steeds, de stikstofproblematiek is er, dus het is nu op dit moment aan de initiatiefnemer om, indien nodig, een Wmb-vergunning aan te vragen. Dat is de gemeente Assen en uiteraard, dat kunt u zich indenken, kunnen we ons nu natuurlijk niet op dat pad begeven om daar iets over te zeggen, want dat moet gewoon ingediend worden en dan ook beoordeeld

worden. Voorlopig weet u, is extern salderen - want daar duidde u net ook al wat op - geen optie. Intern salderen wel, of een passende beoordeling, maar dat moet allemaal beoordeeld worden op het moment dat die vergunningaanvraag voorligt. Voorzitter, dat waren de antwoorden op de vragen van mevrouw Zuiker en ik zie dat zij iets gaat zeggen.

De voorzitter. Ik kijk inderdaad even of er aanvullend nog een korte vraag is, maar dat is het geval, ga uw gang.

Mevrouw Zuiker. Klopt, een aanvullende korte vraag: in de overeenkomst die is gesloten staat dat het onderzoek naar de foerageergebieden zou worden begeleid door een commissie vanuit alle partijen, onafhankelijke voorzitter. Nu is er een nieuw onderzoek geweest. Dat is niet begeleid. Dan heeft u zich op zich toch niet aan de overeenkomst gehouden? Wat is daarop uw reactie?

Gedeputeerde Jumelet. Voorzitter, ik ben natuurlijk niet bij alle gesprekken zelf geweest. Ik weet wel dat op enig moment, wij waren in juli in de vorige samenstelling van de Staten bij elkaar over het rapport toen te spreken. We hebben daar met elkaar ook geconstateerd dat er nogal wat vragen waren. Die heb ik ook zelf gehad. Vervolgens hebben we dat gedeeld met elkaar, dat we toch echt behoefte hadden om nog eens even goed en beter misschien nog te kijken, dan dat tot nu toe in dat rapport van Altenburg & Wymenga voorlag. En dat is ook gedeeld, daar hebben we met elkaar uitgebreid over gesproken. Daar is natuurlijk ook discussie over geweest: is dat nou nodig? Wij vonden dat het wel nodig was, want de consequenties van het één en ander waren groot. Uiteindelijk is de uitkomst geweest dat we dat hebben proberen te delen, op inhoud hebben proberen te bespreken. Ik moet u zeggen, het leek heel erg voor de hand liggend dat we dat zouden doen, maar is niet altijd gelukt. Dan moet je ook met elkaar constateren dat dat een feit is. Bestuurlijke overleggen zijn er geweest om te zeggen: we gaan met een soort pilot aan de slag. Maar u hebt in de brief kunnen lezen dat uiteindelijk dat laatste overleg niet heeft plaatsgevonden en dat betreuren wij ook zeer. Tegelijkertijd is dat de uitkomst, want je moet wel verder en je moet uiteindelijk ook een keer een punt zetten. Dus wij vinden en zeggen nog een keer bij uw vraag 1, dat dit naar onze beleving wel degelijk zo is gebeurd en anderen zullen daar nog iets van vinden en dat hebben ook wij in de krant moeten lezen, voorzitter.

De voorzitter. Helder, dank u wel.

De heer Jumelet. Dan de vraag van D66.

De voorzitter. Ga uw gang.

Gedeputeerde Jumelet. Ik ga uw vraag nog beantwoorden als u dat goed vindt?

De voorzitter. Prima.

Gedeputeerde Jumelet. Is de gedeputeerde bereid tot heropening van het gesprek? U kunt zich voorstellen: in Drenthe zegt de fractievoorzitter van BBB: dan doen we dat samen. Nou, dat vind ik eigenlijk ook al heel lang en dat doen we ook al heel lang in dit huis. Dus daar zijn we het heel snel met elkaar over eens, ook met de buitenwereld, ook met de partijen, ook met natuurorganisaties, ook met al die partijen die hier ook een rol in hebben. En dat hebben we natuurlijk ook al gedaan. Ik zeg nu ook: ik was ook wat verrast door het stuk in de krant, in de zin van toch

wel stevige woorden vanuit een natuurorganisatie, Natuurmonumenten. Zelf de telefoon met elkaar ter hand genomen, samen met collega Kuipers, ook de heer Gorter van Natuurmonumenten uitgenodigd. Dat gesprek heeft inmiddels plaatsgevonden en ik kan u zeggen: we gaan het gesprek niet heropenen, want het gesprek is altijd gebleven. De brief ligt er, dat is een feit en we hebben wel gezegd tegen elkaar: de woningbouw moet nog steeds door. We vinden ook dat er iets met de ganzen moet, dat is duidelijk. Die zijn ook niet weg. Dus we zullen met elkaar het gesprek vervolgen, niet heropenen, maar vervolgen. Ik denk dat het goed is om dat hier gewoon in alle openheid te zeggen. Er komen allerlei gebiedsplannen voorbij en we hebben ook het idee dat het daar misschien juist wel aan de orde moet komen, om te kijken: hoe ga je nou met elkaar invulling geven aan die opgaven die wat betreft natuur aan de orde zijn, voorzitter?

De voorzitter. Volgens mij een heel duidelijk antwoord. Ik zie geen... Jawel, dat hebben we wel. Toch een korte aanvulling.

De heer Brinkhorst. Dank u wel, mijnheer de voorzitter. Wij blijven ons toch een beetje verbazen over die tegenstellende uitkomsten van twee onderzoeken. Is daar een andere premisse van uitgegaan, waardoor er opeens wel kon worden besloten om te zeggen: het is eigenlijk geen probleem? Wij blijven daar over puzzelen. Kan gedeputeerde daar wat meer duidelijkheid over geven?

Gedeputeerde Jumelet. Voorzitter, ik kan u zeggen dat de twee rapporten nogal wat uit elkaar liggen als het gaat om de uitkomsten. In het rapport waar het uiteindelijk voor ons echt wel om ging, is dat Sovon de gegevens heeft aangeleverd en wij op basis daarvan een uitkomst hebben gezien. Dat zijn gevalideerde uitkomsten, dus ik denk dat het goed is om dat te beseffen. Tegelijkertijd hebben we ook aangegeven dat we bereid zijn en waren om een pilot te doen. Dus ik denk dat dat allemaal nog steeds op tafel ligt, maar op dit moment hebben we wel een punt gezet en we gaan met elkaar kijken... Want dat was uw vraag: of u het gesprek vervolgd. Ja, het gesprek wordt vervolgd, maar niet over wat nu uiteindelijk voorlag want dat is een punt en vervolgens gaan we kijken, de problematiek is niet weg, voorzitter.

De voorzitter. Hartelijk dank. Gaan we verder naar A5. Urgentiebrief OV-bureau. Er zijn een tweetal fracties die daar een vraag over hebben. Dan begin ik met de fractie van GroenLinks. Wie van u mag ik het woord geven?

De heer Pormes. Voorzitter, dank u wel. We hebben inderdaad een vraag gesteld met betrekking tot het jaarverslag, van Meten=Weten, maar u vroeg om een ander...

De voorzitter. Mijnheer Pormes, ik heb het nu over Urgentiebrief OV-bureau.

De heer Pormes. Ja, en als u goed heeft gelezen, mijnheer de voorzitter, hebben wij gevraagd om die zaken toe te voegen aan de begroting die later dit jaar wordt behandeld.

De voorzitter. Moment. Dank u wel, een kleine verwarring op papier.

De heer Pormes. Dat geeft niet voorzitter, u doet het ook voor het eerst, dus ik heb er geen moeite mee.

De voorzitter. Ik heb het aangereikt gekregen, dus... Ik ga verder naar de fractie van Forum voor Democratie, mevrouw Niessink.

Mevrouw Niessink: Dank u wel voorzitter. Het OV-bureau heeft flink aan de bel getrokken met de urgentiebrief. We hebben daarin kunnen lezen dat het voorzieningenniveau tussen 2019 en 2022 is gedaald met 10 tot 15% en dat dit, als we niks doen, opnieuw met 10 tot 15% zou afnemen. In die urgentiebrief is een oproep gedaan om het kabinet ertoe te bewegen om alsnog tot een afsprakenpakket met OV-partners te komen en er is gevraagd om een gesprek om kort uiteen te zetten waarom het belang van het OV individuele ministeries en kamercommissies overstijgt. Onze vragen zijn: is er enige actie ondernomen vanuit de provincie richting het kabinet naar aanleiding van deze urgentiebrief? En zo ja, wat is daaruit gekomen? En de tweede vraag: is er enige actie ondernomen op het verzoek voor een gesprek? En zo ja, wanneer ontvangen wij als PS hierover een uitnodiging? En als het al heeft plaatsgevonden, waarom was dit niet bij ons bekend? Dank u wel.

De voorzitter: U ook bedankt. Gedeputeerde Vedelaar.

Gedeputeerde Vedelaar: Ja, voorzitter, dank aan mevrouw Niessink voor de vragen. Je zou bijna denken dat we partijgenoten zijn in een mooi voorzetje, want ik kan alleen maar heel erg mooi nieuws brengen vandaag na een unanieme instemming van de motie gisteren in de Kamer, maar daar zo meer over. De brief waarover mevrouw Niessink spreekt, is geschreven door de decentrale overheden, die allemaal te maken hebben met het openbaar vervoer en de busdiensten en de twaalf provincies. We hebben gemeend een noodbrief te moeten sturen naar alle fracties en daar ook een uitnodiging aan te koppelen om met ons in gesprek te gaan. Daar is één partij op ingegaan, dat was de Partij van de Arbeid. Maar gelukkig was daar ook het CDA, die samen met de Partij van de Arbeid een motie heeft ingediend. Die is bij de voorjaarsnota ingediend en die zegt daarin alles op alles te zetten om verdere verschraling van het openbaar vervoer te voorkomen. En ik dacht: ik moet toch echt even kijken welke partijen daar nou mee ingestemd hebben, maar dat heeft de hele Kamer gedaan gistermiddag. Dat is echt iets om te markeren, te onderstrepen, vet te maken, in ons brein op te slaan, in elk gesprek wat wij vanaf nu hebben met Tweede Kamerleden, met de staatsecretaris, om te blijven herhalen dat dit de afspraak is die we in dit land met elkaar hebben gemaakt om te voorkomen dat de verschraling in onze provincie, maar ook in al die andere provincies, verder doorzet. Daarnaast hebben wij natuurlijk met elkaar gesproken over de opzet voor de begroting van het OV-bureau en ook daarin heeft u in volle meerderheid laten weten te steunen wat het college heeft voorgesteld, namelijk het voorkomen van die verdergaande bezuinigingen die anders nodig zouden zijn. En voorzitter, nog een laatste opmerking in de richting van mevrouw Niessink. Dat gesprek, zo'n brief, gaat uit namens twaalf provincies en dat gaat dan als volgt: wij lobbyen gezamenlijk. In dit geval was het de fractie van de Partij van de Arbeid die daarop wilde ingaan en dan word ik gevraagd, omdat ik een partijgenoot ben en iemand anders, die een andere partij vertegenwoordigt en stad en platteland een beetje vertegenwoordigt, om naar Den Haag te gaan om dat gesprek te voeren. Soms is dat met één partij, soms is dat met alle partijen. Zo verdelen we dan ook de belangen die we uiteindelijk allemaal hebben, want hier zijn geen tegengestelde belangen als het gaat over het openbaar vervoer, ook niet tussen stad en platteland, is het even belangrijk dat dat in stand blijft. Dat doen wij vanuit onze verantwoordelijkheid en u geeft me vandaag de kans om daar ook meteen op te kunnen reflecteren. Dat is niet iets waar we onze Provinciale Staten ook voor uitnodigen, maar waarover we later natuurlijk wel verslag doen, als dat tot resultaten heeft geleid of niet, en dan roepen we u opnieuw op om ook via eigen partijlijnen dat onder de aandacht te brengen, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Niessink, is dat voldoende voor u?

Mevrouw Niessink: Ja, dank u wel.

De voorzitter: Goed, zo Dan gaan we naar A6. Addendum bij ontwerpbegroting RUD en wederom mevrouw Niessink, aan u het woord.

Mevrouw Niessink: Dank u wel voorzitter. Al jaren is er sprake van financieel tekort, een hoog ziekteverzuim en deels ook ontevreden personeel bij de RUD. Nu blijkt wederom eigenlijk dat de RUD de zaken niet op orde heeft. Er moet meer geld komen, maar het RUD weet eigenlijk ook niet precies waarvoor. Het lijkt een stuurloos schip en er is een dringende oproep vanuit Drentse gemeenten gedaan om niet akkoord te gaan met de 7% verhoging en in acht nemend dat iedere verhoging van kosten voor de rekening van de Drentse inwoner komt, roept dit ook de vraag bij ons op of het RUD nog bestaansrecht heeft. Dus onze vraag, ook aan de gedeputeerde: wat gaat de gedeputeerde doen met de oproep van de Drentse gemeenten om een stevig signaal af te geven aan het RUD en kan de gedeputeerde onderzoek laten verrichten naar de houdbaarheid van de Rijksuitvoeringsdienst? Dank u wel.

De voorzitter: U ook bedankt. Daarnaast had de fractie van de BBB, de heer Schuinder, ook nog een afvullende vraag. Aan u het woord. De heer Schuinder.

De heer Schuinder: Voorzitter, ik ga even zoeken, een ogenblikje.

De voorzitter: Dank u wel. We kunnen natuurlijk de gedeputeerde alvast naar voren roepen. Mijnheer Kuipers, zou u...? De vraag wordt hem al aangereikt, wat een samenwerking, u stelt hem niet griffier? Nee, dat doet mijnheer Schuinder zelf, ga uw gang.

De heer Schuinder: Soms is het voor ons ook nog even zoeken, waar staat alles en vanuit allerlei kanten worden dingen naar mij toe gemaild. Gezien de grootte van de hoeveelheid mag ik het vandaag allemaal in eentje doen, dus ik doe mijn best. De RUD vraagt ons om € 1,6 miljoen extra voor de invoering van de Omgevingswet, daarnaast vragen ze om € 400.000 om de extra personeelskosten te kunnen uitbetalen ten behoeve van de Omgevingswet; wordt genoemd dat uit onderzoek vanuit het Rijk is gebleken dat 7 tot 12% extra budget nodig is voor de invoering; worden 7% verwachte overschrijdingen aangehouden. Namens BBB willen graag de volgende vragen stellen: is dit niet een jaarlijks terugkomend probleem dat RUD tekorten in het budget heeft? Zo ja, hoe kunnen we dit structureel voorkomen? Volgens ons is het nog niet eens duidelijk of deze 7% echt extra nodig is. Loopt het niet te veel op de zaken vooruit?

De voorzitter: Duidelijk, dank u wel. Gedeputeerde Kuipers aan u het woord.

Gedeputeerde Kuipers: Dank u wel, voorzitter. Ik kijk altijd eerst even naar u voor de orde van de vergadering, want we hebben hier een maand geleden uitgebreid in deze commissie stilgestaan bij de ontwerpbegroting 2024 van de RUD en de zienswijze van de Staten daarop, waar al deze onderwerpen onderwerp van gesprek zijn geweest en de Staten een positieve zienswijze hebben gegeven. Dus ik zou daarmee kunnen volstaan, maar ik zou ook even uitgebreid in kunnen gaan op de verschillende vragen. Dan kijk ik even naar u en de commissie.

De voorzitter: Er leven toch nog wat vragen, dus ik wil u verzoeken om kort hierop in te gaan.

Gedeputeerde Kuipers. Dan neem ik even de tijd die ik daarvoor nodig heb, voorzitter. Ik kijk eerst naar Forum voor Democratie, mevrouw Niessink. Ik wil de wijze waarop die vragen zijn ingeleid en die inleiding daarop, daar neem ik gewoon totale afstand van namens het college. Dat heb ik ook toegelicht in de Staten. U kunt alles van de afgelopen jaren bij elkaar vegeven alsof dat de stand van zaken vandaag is. Dat is absoluut niet waar en daar hebben we het ook over gehad een maand geleden. Ik heb u juist alle verschillende dingen aangegeven waar we de afgelopen 4 jaar, onder andere met mij als vicevoorzitter in het bestuur, heel hard aan hebben gewerkt. Dus om nou deze 7% verhoging op één hoop te gooien met alles in de historie van de RUD, dat doet ons college in ieder geval niet. Twee vragen, voorzitter. Wat gaat de gedeputeerde doen met de oproep van de Drentse gemeenten om een stevig signaal af te geven? Nou, net als de Staten, wordt aan alle raden ook een zienswijze gegeven op de ontwerpbegroting. U heeft een positieve zienswijze gegeven met ook dit voorstel, en zo doet iedereen dat. Het dagelijks bestuur zal een aanzet doen tot een beantwoording en het algemeen bestuur zal uiteindelijk de begroting vaststellen en die zal die zienswijze moeten wegeven. Wat zal de gedeputeerde, dus ik als AB-lid, inbrengen? Kijk, die 7% zijn niet zomaar weg als we allemaal zeggen: daar hebben we geen zin in. Dus we zullen of een extra bijdrage moeten leveren aan de RUD, wat het voorstel was van het bestuur, of er zal een ander pakket moeten liggen, wat aannemelijk maakt dat de RUD de Omgevingswet ten goede kan uitvoeren. U heeft gezien in Binnenlands Bestuur, er ligt nu een rapport dat de invoering van de Omgevingswet in totaal € 1 miljard extra gaat kosten, waarvan € 140 miljoen voor de milieudiensten, dan vind ik dit nog schappelijke bedragen. Maar daar zal het binnen liggen. Er moet of een aanpalend maatregelenpakket liggen, of 7% verhoging. Dan vraagt u naar de houdbaarheid van de Rijksuitvoeringsdienst. Ik neem aan dat u bedoelt de regionale uitvoeringsdienst, want hij is niet van het Rijk, hij is van ons. En u zegt ook iets, heeft die nog bestaansrecht? Het is een verplichte gemeenschappelijke regeling, dus we hebben qua vorm daar niet heel veel aan te kiezen. Ik wil u verwijzen naar het rapport van de Commissie Van Aartsen, oud-commissaris van de Koning, waarnemend in provincie Drenthe, die ook echt wel goed op de hoogte is van de RUD. Die commissie heeft landelijk onderzoek gedaan naar het systeem van omgevingsdiensten, want het is ook niet alleen voor de RUD dat er verschillende zaken spelen. Ook wordt de RUD regelmatig gevisiteerd door collega-diensten, plus op gezette tijden zal conform de GR een evaluatie plaatsvinden, die dan ook met u gedeeld wordt. Volgens mij heb ik in de richting van de heer Bosch al gezegd dat u daar goed, stevig in betrokken wordt. Volgens mij is dat voldoende, dus verder onderzoek, daar zie ik op dit moment geen heil in. Dan, voorzitter, de heer Schuinder. Ik neem toch maar even de tijd, want het zijn nogal wat dingen, die hier gezegd zijn. De heer Schuinder, wat ik mij realiseerde bij uw vragen, ik dacht eerst: er zijn geen domme vragen. Dit is een beetje een rare connotatie, maar ik trok net het Statensysteem open om het addendum nog even te bekijken en ik zie daar wel de brief van Gedeputeerde Staten, maar niet het addendum van de RUD, de bijlagen daarbij. Dus ik kijk even naar de griffier of we even kunnen kijken waar dat is blijven hangen, maar we zullen dat toevoegen. Dit is geen nieuw voorstel, dit zat in de ontwerpbegroting, die 7% verhoging, uitgebreid toegelicht, maar dit addendum is een extra toelichting op: waarom is dit nodig? Dus ik snap dan nu ook uw tweede vraag van: waarom is dit nodig? Dat wordt in die brief niet onderbouwd, dat wordt in die bijlage onderbouwd. We kijken even met de griffier en onze staf waar het is blijven hangen, maar dan zullen we die toevoegen. Dat geeft wat dat betreft goed antwoord en ik heb er daarnet ook al wat over gezegd. En is het een jaarlijks terugkerend probleem? Nou, niet met een vaste reden. We hebben iedere keer als de RUD extra kosten nodig heeft, omdat er nieuwe milieueisen gelden, omdat er andere zaken aan de orde zijn. Wat gepland is, is dat de gemeenten nu ieder jaar een extra bijdrage wordt gevraagd, nog los van de Omgevingswet, omdat we vorig jaar de Drentse maat hebben herijkt. Feitelijk hebben we toen gekeken: hoeveel uur kost het om een vergunning te verlenen, hoeveel uur kost het om een

controle te doen? En dan bleek dat we daarvoor op papier te weinig uren toerekenen. Dat hebben we goed getrokken, dus als er nu op papier staat een controle, dan staan daar genoeg uren voor. Dat zijn meer uren. De provincie heeft er toen voor gekozen, u, om in één keer al het budget toe te voegen om dat mogelijk te maken. Voor de gemeenten was dat nogal een grote sprong, dus hebben getrapt ingevoerd. Vorig jaar is al besloten dat in 3 of 4 jaar tijd de gemeentelijke bijdrage wordt verhoogd. Dus in die zin klopt wat u aangeeft. Ik denk dat dat even voldoende is voor nu, voorzitter. Dan kijken we met de griffier nog even naar die bijlage en dan zullen we zorgen dat die bij u onder de aandacht wordt gebracht. Dank u wel.

De voorzitter: Die bijlage wordt inderdaad nagezonden. Dit nodigt misschien uit voor discussie, maar daar is geen ruimte voor. Ik kijk of er nog aanvullend een reactie is. Is niet gewenst, dank u wel.

De heer Van Dekken: Voorzitter, ik hoor wat de griffier zegt, in principe niet. Maar als het kan nog kort een aanvullende vraag.

De voorzitter: Nee, dat is niet gebruikelijk bij vragen, omdat andere fracties hier ook... want dit nodigt heel goed uit voor een debat en ik wil dat inderdaad voor nu niet toestaan.

De heer Van Dekken: Dan wil ik de gedeputeerde danken voor zijn uitgebreide antwoord.

De voorzitter: U ook bedankt voor de complimenten. Dan gaan we naar B2. Brief van Rover-Drenthe van 22 mei over het opheffen van lijn 59 en 77. Mevrouw Niessink, aan u het woord,

Mevrouw Niessink: Ja, daar ben ik weer. In de brief van Rover-Drenthe wordt een oproep gedaan aan de provincie om te stoppen met verdere afschalingen in het OV. We hebben natuurlijk net het antwoord gehoord van de gedeputeerde over de motie, onder andere, die is goedgekeurd, maar in de brief van Rover gaat het vrij specifiek over een aantal buslijnen, dus ik ga toch de vragen nog even stellen. Kan er een toezegging gedaan worden aan Rover dat er niet afgeschaald gaat worden op de buslijnen 59 Gieten - Emmen en 77 Gieten – Barenveld? En de tweede vraag: dat voorgaande bewerkstelligd wordt, indien nodig, door extra gelden beschikbaar te stellen vanuit de provincie?

De voorzitter: Mevrouw Vedelaar.

Gedeputeerde Vedelaar: Voorzitter, 2 weken geleden hebben we hier de voorstellen van het OV-bureau besproken. Met de huidige stand van zaken zou er afgeschaald moeten worden en daarvan heeft ons college gezegd: daar zijn we niet toe bereid. Maar dat betekent wel dat er heel veel extra geld bij moet en ik heb alle fracties gevraagd daarop te reflecteren. Dat is gebeurd en in meerderheid heeft u laten weten zich te kunnen vinden in de standpuntbepaling van het college. Daarmee gaan wij terug naar het OV-bureau en daarmee zullen we voorkomen dat deze twee lijnen opgeheven moeten worden. Dus dat is wat we met elkaar al uitgebreid aan de orde hebben gehad. Overigens, de brief van Rover kwam binnen en we hebben meteen diezelfde dag even een telefoontje gepleegd en daar zeer verheugd op gereageerd. Dus we konden ook meteen vertellen dat uw Staten het college steunde in het voorkomen van deze bezuinigingen.

De voorzitter: Dank u wel, is voldoende zie ik. Dank u wel. U wilt een compliment geven?

De heer Van Dekken: Nee, voorzitter, ik wil een punt van orde maken.

De voorzitter: En dat is?

De heer Van Dekken: Ik stel vast dat wij hier bij dit agendapunt her en der korte rondvraag onder de aandacht kunnen brengen. Ik stel vervolgens vast dat een aantal fracties hier volledig losgaat op een orgel, waarbij sommige onderwerpen toch echt inhoudelijk voorbij zijn gekomen in deze Staten. Dus we gaan of ons beperken in het stellen van een korte rondvraag, of we gaan daar later nog eens naar kijken. Ik zou dit punt van orde echt willen maken, want als we het op deze manier zo voortzetten, dan wordt dit... dan gaat het 16:00 uur worden, op deze manier.

De voorzitter: Hartelijk dank. Dit zal moeten worden meegegeven voor het presidium, daar zullen ze er inderdaad met elkaar over moeten spreken, van hoe gaan we hiermee om? Dit zal dan vervolgens wel op de agenda terugkomen.

De heer Pormes: Voorzitter, graag een korte aanvulling op de...

De voorzitter: Korte aanvulling.

De heer Pormes: Ja. We hebben 2 weken geleden natuurlijk uitgebreid hierover gesproken, we moesten allemaal een zienswijze geven op de OV. De vragen die Forum heeft gesteld, tot twee keer, is allemaal integraal besproken. Dus ik zou toch willen aandringen om goed op te letten wat wij eerder hebben besproken, zodat dergelijke vragen niet nodig zijn.

De voorzitter: Dank u, waarvan akte. Wij sluiten dit punt af en ik ga verder naar brief B13. Brief van Meten=Weten Westerveld over het jaarverslag. Mijnheer Pormes van GroenLinks, aan u het woord.

De heer Pormes: Dank u wel, voorzitter. Volgens mij bedoelt u mij?

De voorzitter: Als u mijnheer Pormes bent, wel.

De heer Pormes: Omdat u de naam niet noemt, dus ik denk van... Ja? Mijn vraag heeft betrekking op het jaarverslag van Meten=Weten. Daarin zeggen zij nieuwe inzichten te bieden met betrekking tot juridische mogelijkheden en vormen de onderbouwing van hun handhavingsverzoek. Mijn vraag is: deelt het college hun nieuwe inzichten dat er nieuwe juridische procedures mogelijk zijn? We hebben daar uitgebreid in het verleden over gesproken, ook de commissaris is daarmee bezig geweest. Maar zijn dit nieuwe inzichten? Dan wil ik graag van u horen of u dat deelt.

De voorzitter: De heer Brink.

Gedeputeerde Brink: Ja, voorzitter, wij hebben het jaarverslag ook gezien en ook gelezen en ik moet u melden, ik zal daar straks in de rondvraag denk ik, nog wat dieper op ingaan, maar wij zien geen nieuwe juridische mogelijkheden, niets anders dan wij ook de andere keren hier... en u zegt ook al: er is veel over gesproken, maar naar aanleiding van dit jaarverslag geen nieuwe mogelijkheden. Voorzitter, dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Aanvullend, mijnheer Pormes, is dit duidelijk voor u?

De heer Pormes: Helder, zo hoort het.

De voorzitter: Dank u wel. Ga ik naar B14. Brief van Noord-Nederlandse Coöporatie van Zorgorganisaties. Mevrouw Niessink.

Mevrouw Niessink: Ik durf haast niet meer, maar ik doe het toch.

De voorzitter: Gewoon proberen.

Mevrouw Niessink: Ja, volgende ronde beter. We lezen in de brandbrief van Noord-Nederlandse Coöporatie van Zorgorganisaties de schrijvende staat waarin de ouderenzorg in Noord-Nederland verkeert. Vroeger had elk dorp een eigen bejaardenhuis, niet voor iedereen zalig makend misschien, maar wel een reële optie als het leven thuis te ingewikkeld of eenzaam werd. Inmiddels is dit concept met uitsterven bedreigd en richt de overheid zich erop om ouderen zo lang mogelijk zelfstandig te laten wonen en wordt de druk op mantelzorgers ook steeds groter. Met de enorme toename van ouderen en afname van jongeren stevenen we af op een zorginfarct. Nog los van het personeelstekort en het financiële tekort wat dreigt. Onze vraag aan de gedeputeerde naar aanleiding van deze brandbrief is: om eenzaamheid tegen te gaan, werkdruk te verlichten door zorg te centreren en het oude zorgstelsel te herintroduceren, is de gedeputeerde bereid om onderzoek te laten doen naar de mogelijkheid van het heropenen van het concept van bejaardentehuizen in Drenthe?

De voorzitter: De heer Kuipers.

Gedeputeerde Kuipers: Nee.

De voorzitter: Duidelijk, dank u wel. Goed, de opmerkingen die gemaakt zijn rondom de behandeling hiervan... Voorzitter. Ik hoor twee keer Voorzitter. Wie van u?

Mevrouw Turenhout: Deze hoek.

De voorzitter: Ja, Partij van de Arbeid.

Mevrouw Turenhout: Wij hebben vragen voor de rondvraag, maar het lijkt me gepast om hierbij aan te sluiten. Dan kunnen we onze vragen gelijk laten aansluiten op die van mevrouw Niessink. Het gaat namelijk over hetzelfde onderwerp.

De voorzitter: Dank u wel.

De heer Vorenkamp: Voorzitter, ik wil graag nog een agenderingsverzoek bij u indienen.

De voorzitter: Daar kom ik zo meteen op. Ik wil inderdaad even afsluiten met de opmerking dat het presidium gaat kijken naar de behandeling van dit onderdeel. Denkt u daar zelf ook vast over na, want we moeten wel helderheid verschaffen hierover. Dat kan een toetsing zijn vooraf, hoe we dat gaan doen, maar daar zou ik graag richtlijnen van het presidium mee willen krijgen. Dan is er nu inderdaad de mogelijkheid om een agendaverzoek te doen door de fracties. De PVV.

Mevrouw Turenhout: Jan, voorzitter, sorry neem me niet kwalijk. Ik had de behoefte om even aan te sluiten op het onderwerp wat net aan de orde was. Dan hoeven we in de rondvraag geen extra energie daar meer in te steken. Is dat mogelijk?

De voorzitter: Dat is mogelijk. Dan wordt het een aanvulling op de reactie van de heer Kuipers. Kort.

Mevrouw Turenhout: Ja, heel kort. Hetzelfde onderwerp, wij maken ons ook zorgen over de kaalslag die dreigt in de ouderenzorg hier in het noorden. Wij hebben een drietal vragen aan GS. Wat is de mening van GS over de rol van zorgtechnologieën in de toekomst van de ouderenzorg? Daar wordt door de minister nogal op vertrouwd. Hoe denkt GS dat we ervoor kunnen zorgen dat de ouderenzorg toekomstbestendig blijft zonder dat dit ten koste gaat van de ouderenzorgorganisaties? Is GS bereid om de brief van de 27 noordelijke ouderenzorgorganisaties te ondersteunen door er zelf een namens GS en PS, mits PS dit ondersteunt, erachteraan te sturen?

De voorzitter: Mijnheer Kuipers.

Gedeputeerde Kuipers: Dank u wel voorzitter. Dit was de ingediende rondvraag, dus ik zal hem ook even beantwoorden als zodanig. Wij hebben ook kennis genomen van deze brief en u stelt ons een drietal vragen. De eerste gaat over zorgtechnologie in de toekomst van de ouderenzorg. Daar kunnen we een heel symposium over organiseren. Aan de ene kant, waar ik denk dat we in Drenthe ons voordeel mee kunnen doen: we hebben een Health Hub die leidend is in de zorgtechnologie. Als we die nog beter laten samenwerken met zorgverleners, dan krijgen ze niet alleen meer toegang tot de meest nieuwe techniek, maar wordt het opeens ook veel aantrekkelijker om in de Drentse ouderenzorg te werken, omdat je dat uitdagender hebt en je hebt die nieuwe technologie. Dus dat mes kan aan twee kanten snijden en daar zijn collega Brink en ik ook mee bezig. Dus dat is aan de ene kant, maar twee: het is niet de panacee voor het personeelstekort in de zorg, laat staan de ouderenzorg. Dat even voor vraag 1, vraag 2: hoe kunnen we ervoor zorgen dat de ouderenzorg toekomstbestendig blijft? Dat is de million dollar question, dus als ik hier een sluitend antwoord voor had, dan waren we eigenlijk klaar. Ik denk dat de zorgen in de brandbrief, ik had ze misschien wat anders verwoord, dat die precies de punten zijn waarop er iets moet gebeuren. Dat kunnen we niet alleen in de regio doen, dat zal ook in Den Haag moeten gebeuren. Kom ik bij uw laatste vraag: kunnen wij deze brief nog ondersteunen door zelf een brief te sturen? Het is niet de enige brandbrief die ik heb gezien, dus ik heb het idee dat het probleem an sich wel goed op tafel ligt. Ik zou zelf willen voorstellen, ik zie ook dat een aantal van de ondertekenaars vaste deelnemer is aan de Gezondheidstafel, om het aldaar te agenderen, want dan kan het ook worden besproken. Meestal zit een directeur of een directeur-generaal vanuit het ministerie van VWS ook aan tafel. Dan zorgen we dat het goed wordt voorbereid. Ik denk dat dat meer helpt dan het pleidooi, in ieder geval van links tot rechts in deze zaal worden hier vragen over gesteld, dat ik het ook op die manier zal inbrengen. ik hoop dat dat voldoende voor u is. Dat lijkt mij zinvoller dan nog een brief sturen. Dank u wel.

De voorzitter: Korte vervolgvraag?

Mevrouw Turenhout: Nee, dank u wel, helder antwoord.

De voorzitter: Fijn, dank u wel, mijnheer Kuipers. Dan gaan we nu naar de mogelijkheid om een agendaverzoek te doen en de PVV had al een reactie willen geven. Ga uw gang.

De heer Vorenkamp: Dank u, voorzitter. Ik wil graag brief B8 agenderen, de brief van SLN, ook namens BBB. Dus we willen gezamenlijk een agendering in gaan leveren. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, u weet de procedure. U dient dat onderbouwd in te dienen en daar wil ik u bij meegeven dat het voor 1 juli moet, zodat het dan tijdig bij het presidium is om te behandelen. Dank u wel. Dan is er verder geen agendaverzoek? Niet? Dan is er nog één zogenaamde voorhangprocedure onder C. Voor de goede orde, die ziet u niet meer terug na deze vergadering. De algemene subsidieverordening provincie Drenthe 2023 gaat vanaf 3 juli 2023 namelijk in werking en daarmee verdwijnen de voorhangprocedures. Wat betreft C1 betreft, de brief van 16 mei jongstleden, stelt het college van GS aan PS om voor € 339.561 subsidie te verlenen aan het NV NOM, voor de uitvoering van de Europese digitale Innovation Hub Noord-Nederland. U wordt gevraagd om wensen en bedenkingen mee te geven. Wie van u wenst hierover het woord te voeren? Ja, ga uw gang. Gaat niet goed zeker. Goed, blijft er niemand over? Ja, toch. Volt.

Mevrouw Kramer: Het is gewoon een vraag. Is er enige mogelijkheid om hierop te reageren of hebben we nog een nieuwe kans? Want dit hadden wij niet scherp.

De voorzitter: dit is de laatste kans om hierop te reageren.

Mevrouw Kramer: Dan hebben wij pech.

De voorzitter: Nee helaas, dit is de enige mogelijkheid. Een unieke kans, die laat u dan lopen.

Mevrouw Kramer: Sorry, dat is het leerproces, maar dank.

De voorzitter: Dank u wel. De gedeputeerde.

Gedeputeerde Kuipers: Ja, voorzitter, als u verder klaar was met deze voorhangprocedure? Want speciaal voor mevrouw Hammenga, u kondigt dit aan als de laatste voorhangprocedure, maar we hebben de Staten gisteren nog een brief gestuurd voor een subsidie aan LTO Noord in het kader van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer en die voorhangprocedure zal na 1 juli bij u terecht komen. Maar omdat de subsidieaanvraag bij ons is ingediend als GS, voor 1 juli, zal daar nog steeds de voorhangprocedure gelden. Dus wij komen nog één keer bij u langs om te vragen of u wensen of bedenkingen heeft, dus dan kunt u daar ook gebruik van maken. Dank u wel.

De voorzitter: Wat een cadeautje! Wat mooi, fantastisch.

6. Rondvraag

De voorzitter: Dan komen we nu bij de rondvragen. De rondvraag van de Partij van de Arbeid komt te vervallen, dus daar kunnen we heel snel verder mee. Dan blijft er een vraag over van D66 en ik dacht dat mevrouw Kleine Deters daarvoor het woord nam. Ga uw gang.

Mevrouw Kleine Deters: Dank u wel voorzitter. De uitspraak afgelopen maandag van de rechtbank Noord-Nederland met betrekking tot het verbod op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in het kader van de lelieteelt in de directe nabijheid van omwonenden - in dit geval is

het aangespannen door inwoners Boterveen van de gemeente Westerveld - is het verbod toegewezen. De rechter heeft geoordeeld dat niet kan worden uitgesloten dat inwoners een onaantoonbaar schadelijk effect kunnen hebben en er is substantieel onderzoek voorhanden waaruit blijkt dat er een verband is tussen bestrijdingsmiddelen en ernstig neurologische aandoeningen, volgens de rechter. Deze uitspraak geeft volgens D66 alle argumentatie waarom het voorzorgsprincipe toegepast kan worden. Dat is waar we in het verleden discussie over hebben gehad: of het voorzorgsprincipe ja of nee toegepast kan worden. Met deze uitspraak van afgelopen maandag is er wat ons betreft echt nieuwe informatie, dus ook bij de invoering van de nieuwe Omgevingswet met betrekking tot het toepassen van teelt en of spuitvrije zones. Voorzitter, dat is de interpretatie die D66 geeft. De rondvraag is dan ook: hoe interpreteert GS deze uitspraak en de vertaling ervan in het Provinciaal beleid, zoals ik net aangegeven heb? Wij horen het graag. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter. Dank u wel, de heer Brink, aan u de eer om te reageren.

Gedeputeerde Brink: Dank u wel. Voor het allereerst moeten we zeggen dat we natuurlijk de uitspraak van afgelopen maandag gaan bestuderen en er misschien ook nog een hoger beroep komt en dan zullen we afwachten wat het is. Maar we gaan er zeker naar kijken. Voorzitter, maar de uitspraak van de rechtbank Noord-Nederland betreft een civiele kwestie. Het gaat om een zaak tussen burgers en de kwestie bevindt zich dus niet in het publiekelijk recht, maar in het privaatrecht. De regels van het privaatrecht zijn in juridisch opzicht niet van belang voor de vraag of de provincie, en ik lees het maar even letterlijk voor, voorzitter, op basis van het publiekrechtelijke instrumentarium kan ingrijpen. Dus er zit een verschil tussen het civiele en het publiekelijk recht. Als ik het dan juridisch vertaal, dan komt het erop neer dat wij - wat ik u en ook richting de heer Pormes al gezegd heb - op dit moment naar aanleiding van dit... nogmaals, we gaan het wel bestuderen, nog geen aanleiding zien om vanuit het voorzorgsprincipe ruimtelijke ingrepen te moeten doen. Voorzitter, dank u wel.

De voorzitter. U ook bedankt. Blijft u even staan, ik kijk even naar de andere fracties of er behoefte is om hier een aanvullende vraag over te stellen.

De heer Schuinder. Jazeker.

De voorzitter. Ga uw gang.

De heer Schuinder. Wij zouden graag bij het college erop willen aandringen om op de tafel waar gesproken wordt over de bollenteelt in Drenthe deze zorgen bespreekbaar te maken.

De voorzitter. Dat is niet echt een vraag, meer een advies. Daar hoeft dan ook niet op gereageerd te worden.

De heer Schuinder. Zou u dat willen, college?

De voorzitter. Dat is een hele duidelijke vraag. Mijnheer Brink.

Gedeputeerde Brink: Voorzitter, als het over de bollentafel gaat, kijk ik even naar mijn collega, de heer Jumelet. Volgens mij, zeg ik maar heel eerlijk, is dit college voor zolang we hier nog zijn,

altijd druk geweest om te kijken: hoe krijg je de verschillende belangen en de verschillende inzichten bij elkaar en hoe kun je komen dan een werkbare situatie? En ik neem aan, als dit ertoe leidt, dat de heer Jumelet dit zeker zal meenemen aan de bollentafel. Dank u wel.

De voorzitter: Zijn er verder nog fracties? CDA.

De heer Van Dekken: Voorzitter, volgens mij hebben we hier in dit huis allemaal de traditie om goed te kijken naar uitspraken van welke gerechtelijke autoriteit dan ook, of dit nou publiekrechtelijk of bestuursrechtelijk wordt geformuleerd. Maar ik wil de gedeputeerde wel danken voor zijn helderheid, dat we nu eerst het vonnis even goed moeten bestuderen. Ik ben de laatste om welke rechter dan ook te bekritisieren, maar het zou zomaar eens kunnen zijn dat we hier vanuit hoger beroep aanvullend nog andere bevindingen doen rondom het woord als: voldoende substantieel onderzoek, voldoende belangen. [Oe, je zult maar met zo'n hete kan koffie komen te struikelen hiervoor.] Maar, voorzitter, dus heb ik de gedeputeerde nu goed begrepen dat we dat echt eerst goed gaan doen? Wat is de merites, wat is de beoordeling van de uitspraak van de rechtbank hier en in welke mate is er nu zicht op een aanvullend hoger beroep? Dat is eigenlijk de laatste concrete vraag.

De voorzitter: Kunt u daar een reactie op geven?

Gedeputeerde Brink: Voorzitter, hoger beroep, dat weet ik niet. De verwachting, wat ik hoor is dat die er hoogst waarschijnlijk wel zal komen. Lijkt me ook niet onlogisch, misschien wel met een versnelde procedure. Voorzitter, maar ik zeg volgens mij twee dingen. Allereerst gaan we de uitspraak goed bestuderen en een eventueel hoger beroep afwachten, want dat is dan ook wenselijk. Ik denk ook dat er enige spoed op zit. En ik zeg: als gevolg van deze uitspraak, in juridische zin, zijn er geen mogelijkheden om ons Provinciaal beleid hierop aan te passen. Dat zijn dus eigenlijk een aantal zaken die ik wil meegeven. Dank u wel.

De heer Vianen: Voorzitter.

De voorzitter: Ja, ga uw gang. VVD.

De heer Vianen: Ja, dank u wel, voorzitter. Met deze uitspraak die er nu ligt, kan de VVD zich goed voorstellen dat alle agrarische ondernemers die andere gewassen telen en die zich ook houden aan de beoordeling van het college voor toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden, zich nu ernstig zorgen maken. En voorzitter, wij vragen ons af: heeft het college bijvoorbeeld ook gesprekken met het ministerie en hoe reageren zij hier op?

De voorzitter: Kunt u daar een reactie op geven mijnheer Brink?

Gedeputeerde Brink: Nee, het ging nu om de uitspraak van maandag en ook vanuit de rondvragen door D66 gesteld. In de zin van, we hebben hier vaak over gesproken: wat zijn de juridische mogelijkheden om in het kader van ruimtelijk beleid - eventueel in de toekomst vanuit de Omgevingswet - zouden we vanuit het voorzorgsprincipe iets kunnen doen? Ik denk dat dat de vraag was en daar hebben we ons op voorbereid. Wij hebben ons niet... maar ik kijk ook richting de heer Jumelet. Aan de bollentafel is met veel sectoren gesproken, onder andere met het Hilbrands Laboratorium, en daar is volgens mij ook een aantal mensen vanuit de gewasbeschermingsmiddelenhoek aangesloten, en het ministerie ook. Dus er wordt wel degelijk naar gekeken. Als het over de gerechtelijke uitspraak gaat, zeg ik: daar bemoeien wij ons niet mee, we

gaan hem wel bestuderen en eventueel hoger beroep afwachten. En dan nog is het verschil tussen het civiele en het publiekelijk recht in eerste instantie de reactie van onze juristen dat wij hierop geen kans zien om ons ruimtelijk beleid aan te passen. Dat was richting de vraag van D66.

De voorzitter: Hartelijk dank. Ga ik naar de PVV. Die had ook een aanvullende verhelderende vraag.

De heer Vorenkamp: Ja, dank u, voorzitter. Mijn vraag is heel simpel: gaat GS ook helpen bij dat beroep wat ongetwijfeld, zoals al gezegd is door de heer Brink, ingesteld gaat worden? Wij zouden graag zien dat GS daarbij zou helpen.

Gedeputeerde Brink: Nee.

De voorzitter: Dank u wel. De SP.

Mevrouw Dijkers: Dank u wel, voorzitter. Om eventjes tegenhanger te spelen. Er zijn natuurlijk ook partijen en ook vanuit de lobby tegen het intensieve gebruik van bestrijdingsmiddelen, die heel blij zijn met deze uitspraak en een hoger beroep zal er ongetwijfeld komen, want dit is nogal een precedent, maar wij hopen met een heleboel anderen ook dat dat ook tot een andere politiek zal kunnen gaan leiden. Dat wou ik graag even melding van maken. Het is geen vraag.

De voorzitter: Ja, dat is geen vraag. Nee, we gaan het verder ook niet behandelen.

Gedeputeerde Brink: Voorzitter, misschien toch een opmerking. Ik heb hier getracht een puur juridisch antwoord te geven op een vraag naar aanleiding van een uitspraak van een rechter. Ik geef geen waardeoordeel. Ik denk dat velen er iets van vinden. Het zou grote consequenties kunnen hebben, daarom bemoeien we ons niet met wie dan ook, een rechter, dat is niet aan de provincie. Wij hebben te doen met het beleid dat er is, de juridische kaders die er zijn, en daarbinnen zullen wij ons beleid moeten vormen en dat is wat ik hier zeg.

De voorzitter: U bent daar duidelijk in. Mevrouw Zuiker, u wilde ook nog een verhelderende vraag stellen.

Mevrouw Zuiker: Ja, dank u wel, voorzitter. Wij willen graag weten, de gedeputeerde zegt meermaals: wij gaan het bestuderen. Dan horen wij graag via een brief van GS wat uw conclusie dan is en wanneer u die kan sturen, wanneer u zover bent. En wij willen ook graag vragen of u dan tijdens, als u dat bestudeert, ook mee kan nemen dat we nu een vergelijkbare situatie hebben met geitenhouderijen, waar ook een onderzoek is naar de consequenties voor de gezondheid. In dit geval lopen er ook onderzoeken naar de cumulatieve effecten van al die bestrijdingsmiddelen. Dus in hoeverre dat vergelijkbaar kan zijn? Dat willen we graag meegenomen zien in uw beantwoording die naar ons toe komt.

De voorzitter: Geen vraag, maar meer een opmerking, een advies om mee te geven.

Mevrouw Zuiker: Het is wel een vraag, voorzitter.

Gedeputeerde Brink: De vraag is of het college het wil toezenden, wij willen alles toezenden. Wij gaan de uitspraak bestuderen. Als er een hoger beroep wordt ingesteld, lijkt het mij zinvol om die dan nog even van af te wachten en mee te nemen in de brief. Ik zeg er wel bij: als het

over de geitenhouderijen gaat, hebben we hier met elkaar ook indringend gesproken, ook over het voorzorgsbeginsel en vanuit bestaand gebruik, want daar wordt ook vanuit bestaand gebruik gehandeld. We zouden er wel een paar zinnen in kunnen opnemen om dat mee te nemen, in die vergelijking. En nogmaals, ik denk als er hoger beroep is, dat we even moeten kijken dat we ook de hele zaak afwachten, dan kunnen we daar in één keer op reageren. Voorzitter, dank u wel.

De voorzitter: U ook bedankt. Ik zie nog mijnheer Schoenmaker.

De heer Schoenmaker: Dank u wel, voorzitter. Het feit is hier natuurlijk dat een ondernemer onderneemt binnen de wettelijke kaders, de middelen zijn toegestaan via de wettelijke toetsingsmethodes, via het Ctgb. Ondernemers, dat is even de vraag, die werken binnen de wetgeving met middelen die toegestaan zijn. Die zijn in wezen vogelvrij en afhankelijk van een oordeel van een rechter. U kunt zich denk ik voorstellen dat dat een enorme schok teweegbrengt. Wat ziet u als rol voor de provincie weggelegd om deze onrust bij de ondernemers weg te nemen? Omdat ze op wetten... en wetaanpassingen daar kun je je op voorbereiden, hier kun je je niet op voorbereiden. Dit kan een rechtstreeks faillissement betekenen voor de sector. Dus ik ben benieuwd hoe u als provincie de rol ziet.

De voorzitter: Die is volgens mij al duidelijk beantwoord. Mijnheer Brink, wilt u daar nog op reageren?

Gedeputeerde Brink: Nee, ik heb aan wat ik net gezegd heb niet zoveel toe te voegen. Wij volgen de wet. Als er gerechtelijke uitspraken zijn, we hebben het met stikstof en dat soort zaken ook wel eens gehad over: voer je de wet uit? Volgens mij dienen wij hier de wet uit te voeren, daar zullen we ons aan houden. Dus dat is ook iets wat logisch is. Dat het grote impact kan hebben, is duidelijk. Dat daar heel verschillend van links tot rechts naar gekeken wordt. Maar laten we eerst even afwachten: wat betekent nou die gerechtelijke uitspraak? Als er een hoger beroep komt, wat komt daaruit? Dan zeg ik nogmaals: het is het civiele recht ten opzichte van het privaatrecht, en dat zijn echt twee verschillende zaken. Laten we dat met elkaar vaststellen en daar gaan wij over hier.

De voorzitter: Goed, dank u wel. Dan sluit ik hierbij... Mevrouw Kleine Deters tot slot, u stelde de vraag. Heeft u nog een aanvullende vraag aan de gedeputeerde?

Mevrouw Kleine Deters: Ja, voorzitter, ik denk dat de indiener van de rondvraag altijd tot slot mag reageren. Daar zou ik graag gebruik van willen maken. Met enige verbijstering hoor ik over ondernemers, maar we zitten hier als politici, ook namens inwoners en we hebben ook te staan voor inwoners die zich grote zorgen maken. Dus ik vind het af en toe wat onvoorstelbaar, dat wilde ik graag even kwijt. En richting de beantwoording voorzitter, zouden we in ieder geval willen aangeven of we het nu hebben over civielrechtelijk, publiekrechtelijk, bestuursrechtelijk, we zitten hier als politici en we maken keuzes, we maken een afweging en de rechter heeft in dit geval een uitspraak gedaan dat volksgezondheid leidend zou zijn. In dat opzicht heb ik ook de vraag namens D66 gesteld en D66 zou graag zien om juist dat mee te nemen in de wegging. Dan is het uiteraard aan politieke partijen hoe we het gaan wegen en de keuze die we als politici hier maken. En dan maakt het niet zoveel uit welk bestuursrechtelijk orgaan de uitspraak heeft gedaan. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: U ook bedankt. Mijnheer Brink wilt u daar nog op reageren?

Gedeputeerde Brink: Ja, het zijn mooie woorden van mevrouw Kleine Deters, maar ik zeg maar heel eerlijk: juridisch gezien klopt het niet. Het civielrecht is iets anders. Ik wil wel een voorbeeld noemen van iemand die een bouwvergunning krijgt in het kader van het bestemmingsplan, krijgt een bouwvergunning om een schuur te zetten, maar de buurt kan zeggen: de schuur wordt me veel te hoog en kan op basis van het civielrecht zeggen: ik wil niet dat de schuur gebouwd wordt. Dus je hebt een vergunning en misschien mag er niet gebouwd worden. Het gaat hier om eigendomsituatie. Als wij over ons beleid hebben, waar wij over gaan, dan hebben we het over het ruimtelijk ordeningsbeleid en eventueel de bestemming die je daaraan geeft. Dan gaat het hier om bestaande situaties en dan hebben wij vanuit het publiekrechtelijk een andere zaak en dan mag je dat niet met elkaar verbinden. Ik snap de zorgen van de mensen ook. Ik hoor ook dat er heel veel, ook anderen zijn die er anders tegenaan kijken als de ondernemers misschien. Wij hebben hier te doen vanuit de wet, laten we vanuit de wet handelen en laten we kijken welke mogelijkheden er zijn. En het is aan de Staten, u gaat de komende 4 jaar een nieuwe omgevingsvisie maken. In die omgevingsvisie worden keuzes gemaakt als het gaat over het ruimtelijk beleid. Daar zullen we binnen de kaders van de wet moeten handelen en daar is dan alle ruimte voor om alles wat er de komende tijd nog gebeurt, eventueel hoger beroep, daarbij te betrekken.

De voorzitter: Dank u wel, dan sluit ik hierbij dit onderdeel af. Ik schors voor 1 minuut om een wisseling te maken voordat we verder gaan met agendapunt 7, het rapport rondom de toekomst van Groningen Airport Eelde.

7. NRK-rapport 'De toekomst van Groningen Airport Eelde', Statenstuk 2023-116

De voorzitter: We heropenen de vergadering rondom de toekomst van Groningen Airport Eelde. En we beginnen met een korte presentatie. Ik wil het NRK de mogelijkheid geven om een presentatie te geven, uit monde van de heer Van der Bij, lid van het college van de Noordelijke Rekenkamer en die wordt ondersteund door de heren De Jong en Veenstra. De presentatie zal ongeveer tien minuten duren. U moet uw vragen even bewaren, als u die heeft, tot aan het eind, anders komen we denk ik niet door de presentatie heen. Ik wil u graag het woord geven, gaat uw gang.

De heer Van der Bij (Noordelijke Rekenkamer): Dank u wel, voorzitter. Inderdaad, een korte presentatie van tien minuutjes over Groningen Airport Eelde, het rapport van de Noordelijke Rekenkamer. De aanleiding is eigenlijk gelegen al in 2013, toen hebben we als Noordelijke Rekenkamer voor de eerste keer gekeken naar de toenmalige businessplannen van Groningen Airport Eelde. En toen hebben we gezegd, in 2013: misschien is een maatschappelijke kosten-batenanalyse een goed idee om de totale effecten in beeld te brengen, en in 2016 was het zover en is een maatschappelijke kosten-batenanalyse ook daadwerkelijk uitgevoerd. Na dat rapport hebben we ook een verzoek gekregen van sommige Statenfracties om nog een keer terugblikkend te kijken naar Groningen Airport Eelde. Dat hebben we opgepakt, niet alleen in de vorm van een terugblik onderzoek, maar iets ruimer. En dat rapport heeft u nu voor u en dat gaan we vandaag bespreken. Een terugblikonderzoek vonden we ook wat te beperkt, gegeven alle ontwikkelingen die er ook zijn geweest in de afgelopen periode. Misschien ook wel goed om even te memoreren als u het onderzoek gelezen heeft, en dat heeft u, dat het eindigt met plannen rond NXT Airport uit 2020. Dus we hebben niet de meest recente plannen die in 2023 aan u zijn aangeboden, mee-

genomen. Om even misverstanden wat dat betreft te voorkomen. De hoofdvraag van ons onderzoek: in hoeverre maakt Gedeputeerde Staten een kosten-batenanalyse; baseren zij zich op betrouwbare, onafhankelijke, objectieve gegevens en ook wat ruimer dan alleen maar de kosten-baten kant zoals je hem in een jaarrekening aantreft, maar breder in de samenleving; en in hoeverre sturen Gedeputeerde Staten in hun rol als aandeelhouders op een doelmatige bedrijfsvoering van Groningen Airport Eelde. Ik zei het al, de MKBA uit 2016, die er mede op het verzoek van de Noordelijke Rekenkamer is gekomen en de plannen die in 2020 zijn gelanceerd door Groningen Airport Eelde, waaronder NXT Airport. Er staat nog heel even vetgedrukt, datgene wat ik u al verteld heb, namelijk dat de meest recente plannen die zien op de periode 2024-2033 niet door ons zijn onderzocht, niet van een oordeel zijn voorzien. We hebben in het kader van dit onderzoek gebruik gemaakt van een ter zake deskundig bureau dat heel veel opdrachten in de luchtvaartsector uitvoert: CE Delft. U ziet ook in de bijlage het rapport van CE Delft terug. Natuurlijk, dat doen we eigenlijk in het kader van ieder onderzoek, hebben we interviews gehouden, waaronder de directeur van de luchthaven en het bureau dat de maatschappelijke kosten-batenanalyse in 2016 heeft opgesteld, zijnde Ecorys. De conclusies. Terugblikkend op de MKBA uit 2016 hebben we geconstateerd dat de vooronderstellingen die daaraan ten grondslag lagen en de uitkomsten te rooskleurig waren. Er is bijvoorbeeld met een te hoog aantal passagiers gerekend, en dat was of had toen al bekend kunnen zijn, omdat het CBS 20% lagere aantallen in de statistieken al aangegeven had. En dat is op zich niet het enige, er waren andere wat rooskleurige premises die ten grondslag lagen aan het toenmalige MKBA. Ook alle voorschriften die er toen alweer waren, hoe je een goede MKBA uit kan voeren, zijn niet één op één gevolgd in die periode. Op zich is kostendekking, als we de niet-economische diensten van algemeen belang even buiten beschouwing laten en de bedragen die daarvoor door de provincie ter beschikking worden gesteld... Als we die even buiten haakjes plaatsen, dan is kostendekking en een kostendekkende exploitatie nog steeds het uitgangspunt voor Groningen Airport Eelde. Wat we zien is dat, in vergelijking met 2013, er veel meer overleg is tussen de aandeelhouders en de directie van de luchthaven. Wat we ook wel zien, is dat sommige plannen, zoals NXT Airport wel voor kennisgeving aangenomen worden zonder dat daar op zich een oordeel verder over uitgesproken wordt, en zie je dat ook even als een opmaat naar de meest recente plannen. We hebben NXT Airport bekeken en vooral ook CE Delft gevraagd: hoe realistisch is dit? Sommige plannen zijn realistisch: het onbemand vliegen, de drones, op zich neemt het vliegveld daar een unieke positie in Nederland. Het bijmengen van kerosine met duurzame brandstoffen, in lijn met datgene wat men ook wel in Europa wil. Er zijn ook andere plannen, zoals rond het elektrisch vliegen, waarbij we wel vraagtekens plaatsen bij de periode waarin dat uitgevoerd moet worden. En ook of Groningen Airport Eelde de plek is waar dat als eerste tot bloei zal komen. In het begin zal het om kleine vliegtuigen gaan, 14 à 19 personen, vooral dus het zakelijke segment. Nou, dat wordt niet echt bediend door Groningen Airport Eelde, dat zakelijke segment. Het zal duur zijn in den beginne. Het is een nieuwe technologie met hoge aanloopkosten. De voordelen van op een dergelijke manier passagiers vervoeren, betekent dat je nou minder uitstoot hebt, minder geluidsoverlast en vooral in het westen van het land zet dat zoden aan de dijk. Dus de vraag is hoe kansrijk dat is, en dat geldt ook voor wat andere elementen uit de plannen. Dus ons advies zou dan zijn: kijk daar gewoon kritisch naar. En dan kom ik bij de eerste aanbeveling: toets die nieuwe plannen, die nu op tafel liggen en bekend zijn bij u, objectief op plausibiliteit. Hoe haalbaar is het? Kan dat binnen de termijnen die geschetst worden? Tweede: voer een nieuwe maatschappelijke kosten-batenanalyse uit. Waarom? Dat is dé methode om zicht te krijgen, niet alleen op de effecten in economische zin, direct voor de regio, de kosten en baten, zoals ze ook neerslaan bij het bedrijfsleven, maar breder: welke externe effecten zijn er, ook in termen van geluidshinder, uitstoot? En die kun je ook via een MKBA op geld waarderen. Dus wij

vinden dat gewoon een hele goede tool om dat te onderzoeken, omdat het zo breed is en eigenlijk de belangrijkste effecten op geld waardeert en vergelijkbaar maakt. Daarom vinden we dat belangrijk. Dat vonden in 2013, vinden we nog steeds en we hebben ook aangegeven waar de MKBA in 2016 tekortschoot en hoe het nu beter zou kunnen. Daarbij geven we ook aan dat sommige essentiële functies, bijvoorbeeld als het gaat om donor vluchten, misschien ook wel in stand zouden kunnen blijven als je uitgaat van een luchthaven in afgeslankte vorm. De vraag is of je daar ook charter bestemmingen, bijvoorbeeld, voor nodig hebt of dat je ook op een andere manier daarin zou kunnen voorzien. Dan het laatste punt. Dat heeft ook wel een beetje te maken met de license to operate voor de luchthaven, namelijk het Luchthaven Besluit, een AMvB die het Rijk moet gaan maken, waarbij dan ook de positie van de luchthaven voor de komende tien jaar zeker gesteld wordt. Dus als je kiest voor het openhouden in de huidige vorm van Groningen Airport Eelde, dat is natuurlijk gewoon aan u en niet aan ons, voorzie dan ook in een doorkijk, in financiële zin, wat dat betekent voor die gehele periode. Met al het beleid is eigenlijk niemand gediend in deze. Dus, dat waren onze aanbevelingen. De bestuurlijke reactie... Reacties, moet ik even zeggen, want Groningen en Drenthe zijn natuurlijk beide aandeelhouder. Ze herkennen zich niet in de hoofdconclusie dat er wat optimistische vooronderstelling ten grondslag lagen aan de MKBA uit 2016. Aangegeven wordt, door beide Gedeputeerde Staten, dat ze zich ook ingezet hebben als aandeelhouder voor de betrokkenheid van het Rijk om in financiële en andere zin bij te dragen. Nou, wij constateren op zich wel dat dat nog niet heel erg succesvol is geweest tot nu toe, maar die inspanningen zien wij. Uiterlijk 1 mei 2023 zou er een nieuw meerjarenplan liggen. Nou, dat klopt. Overweeg, zouden wij mee willen geven, of een extern onafhankelijke toets gewenst is. MKBA, wordt gezegd vanuit de bestuurlijke reactie: ja, dat moet wel toegevoegde waarde hebben, het is wel duur, het is omvangrijk, het is best ingrijpend, het is niet zomaar iets en natuurlijk wordt er ook gekeken naar een doorrekening. Dat staat ook wel op zich in de bestuurlijke reactie en dat maakt ook deel uit van de besluitvorming die nog plaatsvindt over de meest recente plannen. En dan ben ik denk ik toch aan het einde gekomen van ieder geval mijn presentatie en dan heb ik nog 44 seconden over, dus ben ik netjes binnen de tijd gebleven.

De voorzitter: Groot compliment wat dat betreft. Dank u wel. Ik kijk even rond. Wie van u heeft vragen? Ik begin bij u, gaat uw gang, ChristenUnie?

De heer Brandsema: Ja, dank, voorzitter, en dank ook voor de presentatie zojuist. Nog een vraag over de reactie van de Noordelijke Rekenkamer op de reactie van het college. Omdat de Noordelijke Rekenkamer aangeeft bij aanbeveling 3 en de reactie die van GS daarop, dat die volgens de Rekenkamer een andere strekking heeft. Maar er wordt niet toegelicht wat dan volgens de Rekenkamer die andere strekking is. En wij zijn nog wel benieuwd wat de Rekenkamer precies met die uitspraak bedoelt, helemaal aan het eind van de reactie van de Rekenkamer op de brief van het college.

De voorzitter: Dank u wel, ik kijk even. Wie van u... Gaat uw gang.

De heer Van der Bij (Noordelijke Rekenkamer): Ja, dat hebben wij inderdaad in het nawoord opgemerkt. Wij gaan er vanzelfsprekend vanuit dat er nog berekeningen zullen plaatsvinden op basis van de meest recente plannen. Wat wij bedoelden is meer een gevoeligheidsanalyse: stel dat bepaalde plannen, ontwikkelingen niet uitkomen zoals gedacht. Wat betekent dat dan? Dus meer een gevoeligheidsanalyse van: stel dat? Wat betekent dat? Dus dat je de hele bandbreedte laat zien van de gevoeligheid van de vooronderstellingen die ten grondslag liggen aan de plan-

nen zoals ze er nu zijn. En wij hadden meer het idee dat GS zei: natuurlijk komt er een berekening, een onderbouwing. Wij bedoelden het allemaal iets specifieker en dat is op het gebied en het terrein van de plausibiliteit van de plannen. En daarnaast, daar verschillen wij natuurlijk op zich wel van mening met GS, dat een MKBA volgens ons wel een vereiste is voor de besluitvorming om uzelf hier in de Staten goed te informeren. Dus vandaar dat we dat even benadrukt hebben, dat wij in onze aanbevelingen dat bedoelden.

De heer Brandsema: Voorzitter, mijn vraag ging niet zozeer over aanbeveling één en twee, maar specifiek over aanbeveling drie, waarin u aangeeft dat we dan ook in moeten staan, garant moeten staan voor de kosten van de NEDAB en investeringen in de luchthaven. Daar geeft GS een reactie op. En dan zegt u in uw vervolgende reactie dat die aanbeveling drie een andere strekking heeft. En ik was even benieuwd wat dan anders is aan die strekking om te investeren in de luchthaven en die NEDAB kosten te dekken, dan hoe GS daarop reageert.

De heer Van der Bij (Noordelijke Rekenkamer): Bij ons zit daar een bepaalde volgorde in, in die zin dat we die onderbouwing het belangrijkste vinden. En de besluitvorming op basis daarvan, en dat wij op zich niet treden in een politieke overweging van, je moet wel of niet investeren, maar als je het doet, dan voor een periode voor, in beginsel tien jaar, omdat het ook een eis is. Dus dat was een beetje de context.

De voorzitter: Dank u wel, dan ga ik naar de SP.

Mevrouw Dijkers: Ik zou hem kunnen herhalen, maar ik had precies dezelfde vraag.

De voorzitter: Kijk, we vullen elkaar goed vandaag. Meneer Schoenmaker.

De heer Schoenmaker: Dank u wel, voorzitter. In ieder geval bedankt voor de toelichting. Ik moet wel zeggen, in het licht van vandaag hebben wij ook al een overleg gehad, al over een vervolg, eigenlijk naar aanleiding van het rapport. Ik hoor u vertellen dat donor vluchten eventueel afslanken voor Groningen Airport Eelde. Zou dat dan tot kostenvermeerdering leiden of tot kostenvermindering? En u twijfelt over elektrisch vliegen. Ook daarvan ben ik heel benieuwd waar die twijfel dan vandaan komt.

De voorzitter: Meneer Van der Bij.

De heer Van der Bij (Noordelijke Rekenkamer): Ik kijk straks ook even naar de collega's voor de aanvullingen voordat ik alle vragen wegkaap voor de neus van mijn collega's. De vraag waarom wij kritisch zijn over het elektrisch vliegen, dat is een beetje het tweede deel van uw vraag. Ik denk dat ik dat wel in de presentatie kort heb aangestipt. Niet zozeer dat het geen ontwikkelingen zijn, of een ontwikkeling is, die in de toekomst plaats kan vinden. Het gaat wel over de periode waarin dat realiteit wordt. En dan zal het dus inderdaad om kleinere aantallen gaan, relatief duur en je moet ook luchthavens aan de andere kant hebben die over soortgelijke voorzieningen beschikken om retourvluchten te kunnen doen. Dus wat dat betreft is het op zich absoluut ook de toekomst. Maar wanneer is de toekomst realiteit? En als het realiteit wordt in die pioniersfase, waar zal die ontwikkeling dan primair plaatsvinden? Is dat op Groningen Airport Eelde of is dat elders? Daarom hebben we CE Delft gevraagd om onderzoek naar te doen. En dan is op basis van plausibele argumenten dat elders misschien wel meer voor de hand ligt, dus dat in ieder geval over het elektrisch vliegen. Het tweede van, stel dat je niet alle functies behoudt van een luchthaven, waaronder ook chartervluchten naar het buitenland, maar alleen in

ieder geval donorvluchten en educatie achtige activiteiten en een pilotenopleiding enzovoorts, dan kan het goedkoper, is onze inschatting, in afgeschaalde vorm. Dus dat is een antwoord, denk ik, ook op uw eerste deel van de vraag. Maar dan kijk ik toch even naar de collega's, voordat ik zo...

De voorzitter. En die bevestigen het zie ik. Nou, keurig. Zijn er nog meer vragen vanuit de commissie? In de eerste instantie partij van de... PVV, Nee, eerst PVV.

De heer Uppelschoten: Dank u wel, meneer de voorzitter. We hebben nu een beetje uitzonderlijke situatie. We praten over een rapport waarvan PS gezegd had dat ze dat rapport niet nodig hadden, want er is een motie geweest waarin gevraagd werd: kan er zo een onderzoek komen? En toen heeft PS gezegd: nee. Dus we zitten nu in uitzonderlijke situatie. We gaan praten over een rapport waar we geen behoefte aan hadden, dus dat even vooropgesteld. Ten tweede, als ik kijk naar wat onderzocht is, dan is mijn vraag: waarom is er niet gekeken naar de hele procedure waarin wij in 2016 een besluit genomen hebben over die € 48 miljoen ter beschikking stellen? Was dat een zorgvuldige procedure? En zouden we die procedure weer moeten hanteren? Dus vraag één: waarom hebben jullie dat niet gedaan? Ten tweede, in het rapport komt naar voren: Ecorys heeft volgens jullie zijn werk niet goed gedaan. Lufthansa Consultancy heeft volgens jullie het werk niet goed gedaan. Dat zeggen jullie niet, maar dan zeggen een andere consultancy-firma. Dus dat vind ik heel gek. Dan zou ik in het rapport van jullie ook hebben willen zien: wat vindt Ecorys van jullie conclusies? Wat vindt Lufthansa van jullie conclusies? Dat zou dan heel transparant geweest zijn. En ten derde, als je over de toekomst praat, je zegt zelf dat je niet over de toekomst moet praten, maar je doet het nu wel steeds. Wie zijn jullie om te zeggen dat elektrisch vliegen niet kan? Zijn jullie een consultancyfirma? Ik bedoel, daar moet je verre van blijven. Onderzoek het verleden en kijken hoe het gegaan is. En geef onze hele Raad samen adviezen wat wij moeten doen in de besluitvormingssituatie waarin we nu zitten. Het enige wat jullie zeggen: alleen een MKBA doen. In de vorige procedure waren er vier onderzoeken. En die vier onderzoeken waren toen: een analyse van Lufthansa Consultancy, business moet heel wat onderzocht, de maatschappelijke waarde van het vliegveld door Berenschot en uitzonderlijk... Het laatste dan, Ecorys, en een second-opinion van een ander bureau nog, InterVISTAS. Ik denk dat dat hartstikke nauwkeurig was. Het is helaas zo dat als wij besluiten nemen en we denken te investeren in de toekomst, dat dan het wel eens anders uitpakt, als je een investering doet, dan je gehoopt had. Maar die nuancering proef ik helemaal niet. Ik vind het... Ik blijf met een heel raar gevoel zitten. Ik denk, wat hebben we hier nu aan? Dus wij moeten blijkbaar besluiten om Ecorys nooit meer te gebruiken.

De voorzitter. Laten we eerst de beantwoording even afwachten en dan kunt u straks in uw betoog nog uw mening meegeven. Meneer Van der Bij.

De heer Van der Bij (Noordelijke Rekenkamer): Prima. Het klopt dat de meerderheid van de Staten ons niet gevraagd heeft om dit te doen. Wij zijn wel onafhankelijk. Wij mogen ieder onderzoek uitvoeren wat wij willen. Vaak ligt er ook helemaal geen verzoek van de Staten aan ten grondslag, maar bepalen we zelf welk onderzoek we bij de kop pakken. En op zich vonden we het heel relevant, het onderwerp, we hebben dat ook zo in het college besproken en natuurlijk landt het gewoon op een hele nette manier in ons programma en bespreken we dat ook met de Raad van Advies en stond het gewoon op de rol en wist iedereen, hebben we dat aangekondigd, dat dat plaats zou vinden. Sterker nog, we vinden het heel prettig als u als Staten, en dat hoeft dus niet in meerderheid te zijn, ons voedt met ideeën en suggesties voor onderzoek. Dat is onze

positie. Dat kunnen we, dat mogen we, dat doen we, dat vinden we fijn en dat oordeel ziet u dan ook terug in onze onderzoeken. We hebben natuurlijk wel degelijk...

De heer Uppelschoten: Dat is helemaal waar wat u zegt, maar dit was een uitzonderlijke situatie. Dat was hier expliciet gevraagd door twee partijen, de SP en de Partij voor de Dieren. Willen we dat onderzoek doen? En PS heeft toen gezegd: nee, daar hebben wij geen behoefte aan. Dus dat is een hele andere situatie dan dat partijen afzonderlijk naar jullie toe gaan en met suggesties komen. Als je ook een uitspraak van een motie hebt, dat er geen behoefte is aan dat onderzoek, dan is dat toch voor jullie ook een belangrijk signaal van: waar zijn we mee bezig?

De heer Pormes: Voorzitter, toch een voorstel van orde?

De voorzitter: Meneer Pormes.

De heer Pormes: Toch een voorstel van orde.

De voorzitter: Moment allemaal. Meneer Pormes, GroenLinks, u heeft een ordevoorstel.

De heer Pormes: Zeker, want hier wordt gesproken over de taken en verantwoordelijkheden van NRK. Ik bedoel, zij mogen onderzoeken wat ze willen, punt uit. Of we het nu leuk vinden of niet, en dat is de onafhankelijke status. Dus laten we ons daar niet mee bezighouden.

De voorzitter: Dank u wel, u heeft een duidelijk punt en we beperken ons inderdaad nu bij de presentatie tot vragen, inhoudelijke vragen. En ik wil u vragen om die verder te beantwoorden.

De heer Van der Bij (Noordelijke Rekenkamer): Dan zal ik het punt van onafhankelijkheid laten liggen.

De voorzitter: Gaat u verder.

De heer Van der Bij (Noordelijke Rekenkamer): Dan ga ik verder. We hebben natuurlijk wel degelijk teruggekeken naar de hele besluitvorming rond 2016 en geconcludeerd dat inderdaad de scenario's die uiteindelijk gekozen zijn, waaronder een toegangspoort tot het noorden, dat dat wel hele optimistische scenario's waren met een route fonds, wat eigenlijk niet geleid heeft tot duurzame lijnverbindingen. Dus daar hebben we wel degelijk naar gekeken. Alle onderzoeken die er toen waren, wat er van terecht gekomen is, terugblikkend, die resultaten, ziet u ook in het rapport. We hebben gesproken met Ecorys. De mensen die dat onderzoek toen uitgevoerd hebben, die werkten daar niet meer. Ze zijn wel coöperatief geweest en hebben ons informatie ter beschikking gesteld, Lufthansa wilde niet met ons praten. Dan houdt het ook op. We hebben geen dwangmiddelen om private partijen te dwingen om medewerking te verlenen aan een onderzoek, dus we hebben wel degelijk geprobeerd daar gewoon de vinger achter te krijgen en we zijn ook gewoon in gesprek gegaan met die partijen. Natuurlijk waren er ook onderzoeken in de tijd in 2016. Daar hebben we ook uitgebreid op gereflecteerd, wat daar eigenlijk niet toe-reikend aan was. We hebben geconstateerd dat er hele goede richtlijnen van PBL en CPB waren die niet gevolgd zijn. We hebben geconstateerd dat er deels cijfers zijn gebruikt die toen al te rooskleurig waren. We hebben geconstateerd dat er ook wat fouten in de ramingen zaten, in die zin dat er ook wat optimistisch naar intercontinentale vluchten is gekeken en de bereidheid van mensen om zo een intercontinentale vlucht te boeken. Maar ja, die worden niet uitgevoerd vanuit Groningen Airport Eelde. Als je dat afpelt dan zijn er toch wel wat dingetjes die opgeteld

ertoe leiden dat het beeld te rooskleurig was. Wat hebben wij daaraan als Staten? Misschien veel, om even te kijken met die kritische blik naar de plannen die er liggen. U zegt van: u kijkt niet naar de meeste recente plannen. Dat klopt, want alles wat we hier opschrijven over NXT Airport, dat gaat over elektrisch vliegen, dat gaat over waterstof, dat gaat over op een energie-vriendelijke manier afhandelen van bagage, enzovoort. Dat stond allemaal in die plannen, daar vinden we iets van. Dus dat vindt u ook terug in het rapport.

De voorzitter: Dank u wel. Ga ik nu naar Sterk Lokaal Drenthe.

De heer Schoenmaker: Ik had de vraag eigenlijk al gesteld, alleen het antwoord over elektrisch vliegen, daar was ik benieuwd naar. U gaf daar antwoord op dat daar redenen voor waren, alleen die redenen, die heeft u niet genoemd, waardoor een andere luchthaven zou prevaleren boven Groningen Airport Eelde. Dat was eigenlijk mijn interruptie nog, of die verhelderende vraag.

De voorzitter: Ik vraag of dat nog een reactie kan geven?

De heer Van der Bij (Noordelijke Rekenkamer): Zeker prima. We hebben geprobeerd aan te geven, ik dacht ook in mijn eerdere beantwoording, dat het wel in de pioniersfase zit en dat de voordelen van elektrisch vliegen, namelijk minder geluidsoverlast, minder uitstoot, het meeste renderen in die regio's waar ook de meeste geluidsoverlast is. Dus dan is de verwachting dat je daar die techniek ook als eerste in gaat zetten. Het zal duur zijn, in den beginne. Dus dat betekent, dat is de inschatting ook van Ecorys, dat in het zakelijke segment met name begonnen zal worden met het vliegen. Er zijn geen zakelijke vluchten vanaf Groningen Airport Eelde op dit moment, voor zover ik weet in ieder geval. Dus dan is ook van daaruit het idee: dan zal het wellicht elders tot bloei gaan komen, in die beginfase, wat niet wil zeggen dat elektrisch vliegen op de langere termijn ook niet heel interessant kan zijn voor elke luchthaven. Wat ik ook genoemd heb, is dat je aan de andere kant, en dan denken we ook aan de grotere luchthavens, vergelijkbare voorzieningen wil hebben, want elektrisch vliegen is niet alleen heen, dat is ook terug. Dus dan moeten die voorzieningen daar ook zijn. Dus dat zijn redenen die wij, CE Delft zeg maar, vermelden, waarom wij denken dat dat niet zo erg voor de hand ligt, dat binnen een hele korte periode als eerste een grote vlucht zal nemen bij Groningen Airport Eelde.

De voorzitter: Dank u wel. Ik zie nog twee fracties die een aanvullende vraag hebben. De VVD.

De heer Vianen: Dank u wel. Vanmorgen hebben we gehoord dat er ook zeker wel zakelijke vluchten zijn. De NAM vliegt bijvoorbeeld één keer per twee weken daar. Andere ondernemers vliegen daar ook op en gisteren was het regeringstoestel trouwens ook geland. Maar goed, dat is terzijde. Ik heb twee vragen aan u. Eerste vraag: het bureau CE Delft heeft u dus ingeschakeld om dit onderzoek te doen en mijn vraag is: waarom eigenlijk? Want we hebben hier in de regio heel veel bureaus met dezelfde kennis en kunnen die de regionale situatie veel beter kennen dan CE Delft, zoals op te maken uit het rapport. Dus de vraag is: hoe bent u tot dat bureau gekomen? En mijn tweede vraag is: er is ook een lijst van geïnterviewden gepubliceerd en u heeft de directeur van Groningen Airport Eelde wel geïnterviewd, maar nadien, na het rapport niet gevraagd om wederhoor. Dat vinden wij ook vreemd, waarom heeft u daarvoor gekozen? En het bedrijfsleven is niet meegenomen in de interviews en het UMCG is bijvoorbeeld niet meegenomen in de interviews. Dus u spreekt over, een MKBA is heel erg belangrijk, maar zelf lijkt u niet echt waarde te hechten aan de hele brede maatschappelijke context van het onderzoek. Dus ik ben even benieuwd hoe u dat dan ziet.

De voorzitter. Meneer Van der Bij.

De heer Van der Bij (Noordelijke Rekenkamer): Ja zeker, wij hebben natuurlijk wel gesproken met de directeur van het vliegveld, ze is geïnterviewd. In elke procedure die wij volgen, vragen we aan de betrokken provincies voor een bestuurlijke reactie, niet aan de geïnterviewde. De geïnterviewde krijgt het gespreksverslag. Dus dat is de procedure die we altijd volgen. Het is niet zo dat verbonden partijen van de provincie in de gelegenheid gesteld worden om te reageren op een rapport. De bestuurlijke reactie is van GS, niet van een luchthaven. Voor alle duidelijkheid. Natuurlijk hebben we gesproken met deze gene en hebben we vooral ons willen houden aan de feiten. Als het gaat om terugkijkend naar de periode die achter ons ligt, wat was dan de steun toegezegd vanuit het bedrijfsleven? En wat is er daadwerkelijk geleverd? Natuurlijk zullen er allerlei bedrijven zijn die in het kader van een vestigingsplaats willen aangeven dat de aanwezigheid van een luchthaven voor hen van belang is. Daar mogen we zeker van uitgaan en dat zal in een MKBA ook bevestigd worden, dat dat zo is. Maar in eerdere plannen zou er ook een financiële bijdrage komen, waaronder ook aan het route fonds, maar ook anderszins vanuit het bedrijfsleven. Die is eigenlijk nooit gekomen. Dus dat is wel een belangrijke constatering tussen datgene wat er gezegd wordt, en dat is ook dat je terug zou krijgen in een interview, en datgene wat er daadwerkelijk gebeurt, terwijl er een witboek was met toezeggingen vanuit het bedrijfsleven die eigenlijk nooit gerealiseerd zijn. U zegt van... U vindt die brede context in het kader van een MKBA van belang. Zeker, we voeren niet uit... Dat was toen in 2013 niet... In 2016 is opdracht gegeven vanuit de provincie voor het uitvoeren van MKBA, dat is onze aanbeveling. Niet dat wij hem uitvoeren, maar dat opdracht gegeven wordt aan een bureau een maatschappelijke kosten-batenanalyse uit te voeren. Waarom hebben wij een bureau ingehuurd? Nou, omdat het best wel specialistische kennis is. En CE Delft heeft veel kennis als het gaat om de luchtvaartsector, dat wil ik hier toch wel even nadrukkelijk stellen. Dat is een heel gerenommeerd bureau wat voor hele belangrijke opdrachtgevers onder Schiphol ook werkt, kent ook het landelijke beeld daarin. En de luchtvaartsector is niet een regionale aangelegenheid waarbij alleen lokale of regionale kennis van belang zou zijn.

De voorzitter. Goed, dank u wel. Dan ga ik tot slot naar de fractie van Volt, mevrouw Kramer.

Mevrouw Kramer. Dank voor uw toelichting, allereerst. Ik heb één vraag. In de eerste aanbeveling, daar staat heel nadrukkelijk benoemd dat het getoetst moet worden op plausibiliteit inclusief optimistische en pessimistische scenario's. Van waar deze toevoeging van deze twee, en waarom staat er dan niet het woord 'realistisch' bij?

De voorzitter. Korte vraag, kort antwoord, waarschijnlijk.

De heer Van der Bij (Noordelijke Rekenkamer): Omdat we gezien hebben dat het daar in het verleden fout is gegaan. Er is... Een toegangspoort tot het noorden was het meest optimistische scenario, met cijfers waar best wel wat op af te dingen viel. Dat had men toen eigenlijk ook wel kunnen weten, omdat andere cijfers beschikbaar waren op dat moment en daar is het wel fout gegaan. Als je ook kijkt wat er van terecht gekomen is: het route fonds bestaat niet meer, maar daar zijn wel € 7 miljoen aan betalingen aan luchtvaartmaatschappijen uitgericht. Dus onze boodschap is: kijk nou kritisch naar de onderbouwing van die plannen en laat ook zien als je aan een knop draait, wat er dan gebeurt en ga niet uit... Ga niet altijd aan de bovenkant zitten van ramingen van ja, maar ooit was het ook zoveel voor corona terwijl die steun vanuit het route fonds er toen ook was. Dan ga je weer appels met peren vergelijken. Maar laat nou zien wat een

fluctuatie in passagiersaantallen bijvoorbeeld doet voor de businesscase. Daar heb je veel meer aan dan wanneer je één scenario krijgt. Van oké, maar dit is de uitkomst en zo gaat het worden, want zo gaat het niet worden. Dat is wat het verleden ons leert. Dus wij denken dat u meer geholpen bent met een inzicht in de gevoeligheid van de ramingen die ten grondslag liggen aan de plannen.

De voorzitter: Dank u wel. Meneer Zuur van CDA, dat was de laatste. Ik heb dat niet goed gezien. Gaat uw gang.

De heer Zuur: Dank u wel, voorzitter. Ik reageer toch namens onze fractie... Op basis van de beantwoording die ik nu weer hoor en wij hebben als fractie ook kennisgenomen van het rapport. Het wordt een beetje bevestigd door de beantwoording. Twee vragen: kunt u zich voorstellen dat bij beslissingen hier in dit huis meer zaken een rol spelen dan alleen maar op geld gezette financiële en maatschappelijke belangen? Dat is de eerste vraag. En u zegt zelf, en zo kennen wij de Rekenkamer ook: feiten. Taakafbakening is heel relevant. U zegt steeds: wij vinden. En u hebt een mening. Ik hoop, en dat hoor ik te weinig terug, dat dat gebaseerd is op wat CE Delft zegt. Dus niet uw mening, dat is daar alleen van het onderzoek van CE Delft. Waar is uw second-opinion?

De voorzitter: Dat zal lastig zijn, maar ik wil u toch vragen om een korte reactie te geven.

De heer Van der Bij (Noordelijke Rekenkamer): Ik ga mijn best doen, voorzitter. Natuurlijk gaat u als volksvertegenwoordiging over meer dan de investeringsbeslissingen an sich en het geld en de rationaliteit enzovoorts. En u weegt dat allemaal mee. Onze taak is wel om u mee te geven in retrospectief wat er terecht gekomen is van de eerdere plannen en wat daar misschien niet goed aangegaan is, zodat er ook van geleerd kan worden. Dat is dan weer onze taak om dat over het voetlicht te brengen in onze analyses, zodat er vervolgens de besluitvorming ook kwalitatief aan waarde kan winnen in een volgende fase. Dat is wat wij beogen te doen. Houd je bij de feiten. Ja, zeker, dat is misschien omdat we hier gewoon in de discussie zitten van... Dat blijkt uit ons rapport. Dat vinden wij als Rekenkamer, dan doe ik dat ook om aan te geven dat wij de conclusies van CE Delft ten volle onderschrijven. Want anders krijgen we een discussie met elkaar van, ja maar u zegt CE Delft... Dat is een door u ingehuurde partij, wat vindt u nu zelf? Dus dat is gebaseerd op het rapport van CE Delft wat ik hier zeg, dat staat daar niet los van. Dus vandaar.

De voorzitter: Goed, hartelijk dank.

De heer Zuur: Mag ik nog...

De voorzitter: U heeft ook nog niet de kans had volgens mij, meneer Pormes, om vragen te stellen. Maar dan maak ik wel de allerlaatste mee. Kort alstublieft.

De heer Pormes: Meneer de voorzitter, ik heb al de hele tijd mijn vinger opgestoken, maar ik begrijp dat mijn fysieke voorkomen moeilijk is om te onderscheiden. Dus ik begrijp dat u mij niet heeft gezien, maar ik wil wel al mijn vragen beantwoord zien. De eerste vraag die ik heb, heeft altijd betrekking op het aantal passagiers. Daar is altijd enige discussie over. Enerzijds de verwachte aantallen en de uitkomsten. U heeft dat ook genoemd en het valt mij op dat Lufthansa Consulting, die noemt dat de verwachte 220.000 uitkomsten is... Het is 35.000 minder. Heeft Lufthansa daarvoor ook een verklaring? Dat is één. Tweede, gaat de discussie elke keer

over die MKBA. U volgt algemene richtlijnen, zoals CPB en het Planbureau voor de Leefomgeving hanteert. Het college is daar niet mee eens. Betekent het dat er andere valide richtlijnen zijn waarop je dat kunt toetsen? En een andere vraag: MKBA vindt u dat... U heeft er ervaring mee, ook bij andere luchthavens wordt dat gehanteerd. Is dat nu een noodzakelijke voorwaarde om te komen tot een zorgvuldig standpuntinname? Dat is met betrekking tot de MKBA, dan heb ik nog een aantal over de financiën, want dat is natuurlijk wel relevant. Ook voor ons heeft u kunnen achterhalen die € 7 miljoen, dat is uitgegeven vanuit het route fonds, hoe dat is uitgegeven? We weten dat naar luchtvaartmaatschappijen zijn gegaan, maar ben er ook achter gekomen hoe dat is uitgegeven? En het tweede is € 12,1 miljoen zou worden geïnvesteerd door het bedrijfsleven. Bent u er ook uit het onderzoek achter gekomen waarom dat niet heeft geleid tot niet één cent, is zelfs niet gestort, maar hoe kan dat? Dat is een groot verschil, € 12,1 miljoen noemt u en er is helemaal geen rode cent terechtgekomen. En ten slotte, en dat is wel relevant ook voor dit punt: Provinciale Staten heeft toen bij de instelling van het route fonds voorwaarden gesteld dat er derde middelen moesten bijkomen. En dat had te maken met de eisen die Europa stelt. Maar er is niks bijkomen, moet ik dan voorstellen, moet ik mij... Ik kan me dan indenken dat met terugwerkende kracht Europa hierop zou kunnen terugkomen.

De voorzitter. Meneer Van der Bij.

De heer Van der Bij (Noordelijke Rekenkamer): Meneer Van der Bij heeft al te veel gezegd, dus ik laat het even over mijn collega.

De heer De Jong (Noordelijke Rekenkamer): Ja, dan ga ik proberen daar antwoord op te geven. Dat zijn een heleboel vragen. Ja, uw eerste vraag is dat Lufthansa uitging van een passagiersaantal dat duidelijk hoger lag. Wij hebben geen verklaring kunnen vinden waarom Lufthansa uitging van grotere passagiersaantallen, zoals Jan Van der Bij ook al heeft gezegd. We hebben geprobeerd daar achter te komen. We hebben gesprekken... CE Delft heeft gesprek gevoerd met Ecorys, Lufthansa konden we niet te pakken krijgen. Die mensen waren ook allemaal al weg daar. We hebben nog wel onderzoek gedaan in de archiefstukken van Ecorys, maar dat heeft verder geen duidelijkheid opgeleverd. Dat is gewoon waarom wij geen helder beeld hebben, waarom de cijfers van Lufthansa afwijken van de cijfers zoals die gepresenteerd worden door het CBS. Uw volgende vraag is of er andere valide richtlijnen zijn waarop... Waarop je een MKBA zou kunnen baseren. In die tijd waren die er niet. De toepassing van die algemene MKBA leidraad die is verplicht gesteld voor het Rijk, niet voor provincies en gemeenten. Maar het was destijds wel de gouden standaard voor het maken van een MKBA, dus het is wel een hele duidelijke richtlijn van, als je een MKBA wil maken, dan is dit gewoon de juiste manier om dat te doen. Tegenwoordig is er wel een andere richtlijn. Er is tegenwoordig een 'werkwijzer luchtvaartspecifieke MKBA's'. Dat is een werkwijzer die helemaal is toegespitst op de luchtvaart, dus die zal waarschijnlijk beter zijn om te gebruiken dan wat meer algemenere MKBA richtlijn. Maar die was er destijds in ieder geval nog niet, die is een paar jaar later uitgekomen. Vindt de Noordelijke Rekenkamer het maken van MKBA, dat dat een voorwaarde is voor een weloverwogen beslissing? We hebben het al vaker hier vanochtend over MKBA's gehad. Dat komt eigenlijk op neer van wel. Je kan een op een MKBA heel goed alle voors en tegens tegen elkaar afzetten, je kan gevoeligheidsanalyses doen. Het is gewoon een hele goede methode en wil je dus een weloverwogen beslissing nemen, vinden wij dat zo een MKBA bij een dergelijke grote beslissing, toch wel heel belangrijk is.

De voorzitter. Goed, dank u wel. Ik wil u alle drie bedanken...

De heer Pormes: Voorzitter, ik had nog een paar vragen gesteld en dat ging over het route fonds.

De voorzitter: Maar we moeten ook dit stuk in behandeling nemen...

De heer Pormes: En daarom is het ook van belang dat vragen worden beantwoord, zodat...

De voorzitter: Maar als u nou even stopt, dan wil ik een heel kort vragen of jullie, één van jullie drie, nog even kort de laatste vragen kunnen beantwoorden. En dan sluit ik dit punt.

De heer De Jong (Noordelijke Rekenkamer): Even kijken hoor. Het ging over het... [overleg zonder microfoon] We hebben geen specifiek onderzoek verder gedaan naar uitsluitend het route fonds. Wat we wel gezien hebben, dat is dat die € 7 miljoen aan twee... vooral aan twee luchtvaartmaatschappijen zijn uitgegeven. Die hebben daar vluchten mee ontwikkeld en uiteindelijk is er één failliet gegaan en de ander is er ook mee gestopt. En toen is dat route fonds... Is dat geld niet meer teruggekomen. Even kijken, was er nog een andere vraag?

De voorzitter: Ja, er staat een eentje open. Volgens mij, ik kijk even naar GroenLinks?

De heer Van der Bij (Noordelijke Rekenkamer): Het Staatssteun aspect. Als je investeert op eenzelfde manier als een private investeerder zou doen, dan zou de Staatssteuntoets positief in beginsel uitvallen. Nysingh heeft er toen naar gekeken, dat is een advocatenkantoor, en vervolgens ook geconcludeerd van: als je het op die manier doet, dan moet het wel kunnen. Dat ging ook wel uit van de veronderstelling van revolverend, dat er ook weer baten terug zouden vloeien. Dat is niet gebeurd. Wij weten niet hoe de Europese commissie over zo een casus, eerlijk gezegd, zou oordelen. We hebben dat Staatssteun aspect ook niet integraal beoordeeld, dus ik vind het heel moeilijk om die vraag van een antwoord te voorzien.

De voorzitter: Hartelijk dank. Dan wil ik nu u alle drie bedanken voor de beantwoording en de presentatie. U bent vrij om daar te blijven zitten of eventueel te vertrekken. Dat laat ik aan u over. En ik wil graag dit stuk in behandeling nemen en we gaan de fracties in willekeurige volgorde bij langs. Ik begin bij de ChristenUnie en ik wil u allemaal meegeven dat [onderbreking] u allen een termijn heeft van vier minuten.

Mevrouw Dijkers: Voorzitter, op dat voorstel.

De voorzitter: Dat voorstel.

Mevrouw Dijkers: Ja, ik ben één van de aanvragers van dit onderzoek en ik wou eigenlijk ook even heel kort ingaan op de relatie tussen Staten en Noordelijke Rekenkamer, als inleiding. Dus mijn verzoek is: ik was vanmorgen echt vroeg hier om als eerste op de lijst te staan, om mij het eerste woord te geven.

De voorzitter: En u vraagt het zo vriendelijk, dat kan ik niet weigeren. Volgens mij. Gaat uw gang.

De heer Van Dekken: Voorzitter, voorzitter...

De voorzitter: Van Dekken.

De heer Van Dekken: Toch nog even, als we in die context van het ordevoorstel... Ik hoor u zeggen van ik ga er wat willekeurig zo doorheen, maar zullen we gewoon de lijst even volgen, zoals mensen hebben ingeschreven? Dat zou ik u willen vragen.

De voorzitter: Nou, bij de Provinciale Statenvergaderingen wordt de volgorde gehanteerd en die wordt ook zo gebruikt om te spreken. Bij deze agenda kan dat in willekeurige volgorde, dus dan maakt het niet uit. Maar heeft u, dat begrijp ik nu, dat jullie allemaal bewust de namen op een locatie hebben gezet om dan vervolgens het woord te nemen?

De heer Van Dekken: Zeker weten.

De voorzitter: Dan gaan we dat vandaag doen, maar het is niet gezegd dat dat de volgende keer weer gebeurt.

De heer Van Dekken: U hebt dat heerlijke overleg, het presidium, al een paar keer genoemd. Ik denk dat we sowieso weer wat extra huiswerk allemaal krijgen. [overleg door elkaar heen sprekend]

De voorzitter: VVD.

Mevrouw Udinga: Voorzitter, ja, ik zou inderdaad even het voorstel van de heer Van Dekken willen ondersteunen, want dat doen we altijd wel op deze manier, gewoon de lijstvolgorde aanhouden als het u belieft.

De voorzitter: Dat wordt een leuke agenda voor het presidium als ik het zo bekijk en ik wil nu graag het woord geven aan de SP.

Mevrouw Dijkers: Dank u wel voorzitter, ik gaf het al aan: ik wil graag een klein stukje van de spreektijd gebruiken om even de nieuwe collega's een kleine toelichting te geven op de rol van de Provinciale Staten versus de Noordelijke Rekenkamer. De provinciewet schrijft voor dat een Rekenkamer onderzoek doet naar de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van het door de provincie gevoerde beleid. De Rekenkamer heeft een onafhankelijke positie. Groningen, Friesland en Drenthe hebben een gecombineerde Rekenkamer en met haar onderzoek ondersteunt de Rekenkamer Provinciale Staten en daarmee de provinciale democratie. De Rekenkamer stelt ons in staat onze controlerende taak uit te voeren. De Rekenkamerrapporten zijn er voor ons, voor de PS. Het rapport dat we vandaag bespreken is het resultaat van een verzoek vanuit de provinciale fractie van de SP en de Partij voor de Dieren vanuit Groningen en Drenthe. Het is dus een onderzoek namens en voor PS. Hoe werkt dat als een rapport klaar is? En ik hoop echt dat, omdat er straks in Provinciale Staten hierover gestemd wordt, dat ook de 17 stemmen van de BBB vanuit dit perspectief meedenken. Het rapport wat we bespreken is dus een onderzoek. En hoe werkt dat als zo een rapport klaar is? Het rapport en de aanbevelingen worden vóór de publicatie voorgelegd aan GS. De oude coalitie in dit geval. En hun reactie op de aanbevelingen wordt vervolgens ook aan het eind van het rapport opgenomen. Maar let op: wat er nu voorligt is niet alleen het rapport, maar een Statenstuk van GS met daarin hun advies aan ons, hoe wij als Staten om zouden moeten gaan met de aanbevelingen. En dat is dus niet zoals ons eigen onafhankelijke Rekenkamer het ons adviseert. Het is daarom altijd belangrijk ook zelf kritisch de aanbevelingen van de Rekenkamer te beoordelen. De SP is tevreden met het voorliggende rapport. We zien ook bevestiging van wat we al vermoedden. En wat is het vliegveld

Eelde ons waard? Wat de SP betreft, in ieder geval geen publiek geld meer. Voor de SP zijn de drie aanbevelingen van de Noordelijke Rekenkamer dus eigenlijk ook overbodig. Ik ben bijna klaar hoor. Want als je niet voornemens bent om publiek geld in Groningen Airport Eelde te blijven pompen, hoef je ook geen onderzoek uit te voeren naar de plausibiliteit van de nieuwe plannen en een maatschappelijke kosten-batenanalyse toe te passen.

De voorzitter: Interruptie van de VVD. Toch even tussendoor.

De heer Vianen: Voorzitter, dank u wel. Ik hoor... Ik moest even bijkomen, want ik hoorde mevrouw Dijkers zeggen in het begin: dit is ook een stuk, het onderzoek namens PS. Maar ik hoorde net ook in het begin heel duidelijk de heer Uppelschoten bijvoorbeeld zeggen dat deze motie om dit onderzoek te gaan doen uiteindelijk is verworpen. En ten tweede, u zegt dat GS ons hier dingen... Dat het een GS-stuk is, maar volgens mij is dat ook niet zo en is het stuk van het presidium uiteindelijk dat hier voorgelegd wordt aan Provinciale Staten. Dus ik ben even benieuwd hoe u dat duidt, mevrouw Dijkers.

De voorzitter: Mevrouw Dijkers.

Mevrouw Dijkers: Hoe dit verzoek tot stand is gekomen, hebben we het net al over gehad. Ook de reactie vanuit de Noordelijke Rekenkamer. Er is vanuit PS, niet vanuit volledig PS, maar vanuit een aantal fracties een verzoek ingediend voor een onderzoek. Dat is gehonoreerd door de onafhankelijke beoordeling. En uw tweede vraag ben ik even kwijt.

De heer Vianen: Dat ging over van wie een stuk nou precies is. U zegt: GS legt dit Statenstuk voor, maar dat is volgens ons niet zo.

Mevrouw Dijkers: Het rapport is nu onderdeel van een Statenstuk en een Statenstuk ligt straks voor ter besluitvorming. En de aanbevelingen in het Statenstuk, daar wordt... Daar zit een positie inname, ligt daar vanuit GS onder. En dat is gewoon wat ik eventjes scherp wil hebben. Dat dat niet hetzelfde is.

De voorzitter: Aanvullend?

De heer Vianen: Volgens mij rommelt die redenatie misschien hier en daar nog wat. Maar wat mij even... U triggert mij, want u zegt namens twee fracties uit PS hebben we dus een voorstel gediend. Dat maakt het stuk dus niet gelijk namens PS. Het onderzoek is dus niet namens PS. Bent u dat niet met mij eens? Het zijn twee fracties...

Mevrouw Dijkers: Het is vanuit PS.

De heer Vianen: Precies, dat is een andere redenatie dan namens PS. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Gaat u verder, mevrouw Dijkers.

Mevrouw Dijkers: Goed, ik sloot af met: maar, voorzitter, we weten ook dat een groot gedeelte, wij dus van de SP, maar ook anderen, dat een groot gedeelte van de Staten wel voornemens is een bijdrage te gaan leveren aan het instandhouden van Groningen Airport Eelde. En om daarover een zo eerlijk en transparant mogelijk debat te kunnen voeren, onderschrijven we aanbeveling één en twee. Vooral ook het aandachtspunt dat een onderzoek onafhankelijk dient te zijn,

zodat eventuele belangen geen invloed kunnen uitoefenen. Aanbeveling drie geeft voor ons al te veel invulling aan de uitkomst van het debat over het voortbestaan van Groningen Airport Eelde, een debat dat we nog moeten gaan voeren. We zullen daarom in PS met een amendement op het Statenstuk komen. Maar uiteindelijk hopen we dat deze nieuwe Staten vooral zichzelf en de kiezers niet lang voor de gek blijft houden en stopt met publiek geld te investeren in een aaneenschakeling van loze beloftes.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik naar het CDA. De heer Zuur.

De heer Zuur: Dank u wel, voorzitter. Wederom ligt er een zeer gedegen onderzoek voor ons van de Noordelijke Rekenkamer. Alleen zetten de titel en de inleiding onze fractie wel wat op het verkeerde been. Gaat het nu over het gevoerde beleid in het verleden met aanbevelingen voor de toekomst? Of gaat het over het huidige, of beter toekomstige beleid dat gevoerd zou moeten worden ten aanzien van Groningen Airport Eelde? Heel specifiek zelfs. Wij kennen de Rekenkamer als een instituut dat vooral terugkijkt en met vooral procesmatig aanbevelingen komt voor de toekomst. Dat lijkt in deze casus aangevuld te worden met een inhoudelijke mening. Maar daarover later meer. Allereerst terugkijkend. Achteraf kiek je 'n koe in 't gat. Dat is wat bij onze fractie als eerste naar boven komt bij de kritiek op de MKBA van 2016. Onze fractie is met GS van mening dat toentertijd terecht vertrouwd mocht worden op deze MKBA. En inzake de overige items zoals de meerwaarde van de baten, de noodzaak van het openhouden et cetera, daarbij past niet alleen een technocratische benadering, waarbij cijfers en meningen van deskundigen en specialisten op deelterreinen bepalen wat er moet gebeuren. Er spelen meer zaken een rol. Van een provinciebestuur mag je verwachten dat die ook meegenomen worden, zoals een gezonde dosis ambitie, wat opportunisme of het handelen vanuit een zekere ideologie. Dat laatste is overigens ook wat de tegenstanders van Groningen Airport Eelde doen, maar dat terzijde. Natuurlijk moet je je daarbij goed vergewissen van realistische bedrijfseconomische uitgangspunten, maar dat is niet het enige. Wat dat betreft kan onze fractie niet instemmen met het door de Rekenkamer gegeven advies dat de provincies, en ik heb het tussen aanhalingstekens, 'de analyses van meerdere onafhankelijke deskundigen naar de toekomstscenario's zondermeer zouden moeten aanvaarden (..)' Want dan zouden we ons volledig overgeven aan de MKBA, één van de pregnante voorbeelden van een technocratische methode. En daar is onze fractie geen voorstander van. Vanuit democratisch oogpunt vereist een dergelijke beslissing meer, zoals een afweging van belangen tussen meerdere beleidsterreinen en van de waarden.

De voorzitter: Dank u wel. Keurig binnen de tijd. Oh u zet de microfoon uit, ik denk, u stopt er mee.

De heer Zuur: Ik zie een interruptie verschijnen. En volgens mij heb ik nog 1 minuut 34.

De voorzitter: Meneer Pormes.

De heer Pormes: Ja, dank u wel, meneer de voorzitter. Het is hier de gewoonte als je hier staat, dan wacht je totdat voorzitter zich tot ons wendt, zodat wij onze interruptie kunnen maken. En wat ik... Voorzitter, via u heb ik toch wel een vraag met betrekking tot de MKBA. We hebben zojuist vernomen en kunnen beluisteren dat er een hele specifieke MKBA wordt gehanteerd, specifiek voor luchthavens. En dat is wel interessant omdat we dat graag willen. We willen een op maat toegesneden analyse over de kosten, maatschappelijke en economische kosten. Deelt u dat? Dat we daar blij mee moeten zijn, de specifieke MKBA. En bent u met ons van mening dat het juist een goed instrument is om dat nu toe te passen?

De voorzitter. De heer Zuur.

De heer Zuur. Voorzitter, de heer Pormes heeft het over een MKBA die er blijkbaar inmiddels is voor de luchtvaart. Volgens mij praten we dan over het agendapunt wat we over twee weken gaan behandelen en heeft dat nu even geen toegevoegde waarde om dat nu in de beschouwing te betrekken. Dank u wel.

De heer Pormes. Voorzitter, dat maakt deel uit van de MKBA, dat wordt ook genoemd in dit Statenstuk. Dus ik acht het wel relevant en ik vraag u om daar toch op te reflecteren.

De voorzitter. Dat is aan u, meneer Zuur of u het wel of niet doet, u wordt nog een keer uitgedaagd.

De heer Zuur. De MKBA van 2016, voorzitter, staat ter discussie, daar gaat het rapport over. Het rapport gaat niet over een MKBA die er inmiddels in opzet is voor de luchtvaart. En dan praten we ook over de toekomst van het vliegveld en daar hebben we het, zoals ik al zei, over twee weken over. Dus dat is mijn reflectie voorzitter.

De voorzitter. Dank u wel. Dan wil ik u vragen om vervolg te maken.

De heer Zuur. Dank u wel. Er is inmiddels veel gebeurd na het vaststellen en in 2020 en 2021 verlaten van het scenario toegangspunt voor het noorden. Corona heeft huisgehouden, politiek en ook ten aanzien van Schiphol is er het nodige gepasseerd aan moties en toezeggingen. Sinds die tijd wordt gewerkt aan nieuwe toekomstplannen. Van groot belang is daarbij de eventuele bijdrage van de overheid en ook het meer samen optrekken met andere luchthavens. Daar gaan we het de volgende keer over hebben, maar wellicht past daar een second-opinion bij. Dat zullen we dan bespreken. En we kennen ook nog onze Verordening Grote Projecten. Wellicht zouden we die daarbij van stal moeten halen. En dan, ik had het toegezegd nog even over de nieuwe plannen van Groningen Airport Eelde en wat de NRK daarvan vindt. De Noordelijke Rekenkamer verwacht op basis van één, ik herhaal, één deskundigenadvies dat een groot deel van de nieuwe plannen een geringe slagingskans heeft. Een paar kritische opmerkingen daarbij. Op bladzijde 13 van het rapport staat vermeld: meer uitgewerkte plannen voor Groningen Airport Eelde zijn er nog niet. Hoezo dan nu al conclusies trekken, Noordelijke Rekenkamer? En CE Delft heeft de toekomstplannen die nog niet zijn uitgewerkt, reeds onderzocht. De NRK is over deze plannen zeer negatief, zelf ook zeer negatief. Bijzonder. Zou daarbij ook geen second-opinion gewenst zijn, voordat de NRK zo'n standpunt inneemt? Iets van de pot verwijt de ketel?

De voorzitter. Dank u wel, kom ik tot de inbreng van GroenLinks. Meneer Pormes.

De heer Pormes. Dank u wel, voorzitter. Voor ons ligt een Statenstuk. En de bedoeling is dat wij daarover spreken en over... Tijdens de Provinciale Staten zullen we daarover een besluit moeten nemen. En dat Statenstuk is gebaseerd op het NRK rapport. En het voorliggende NRK rapport laat aan duidelijkheid niets te wensen over. Het is niet alleen maar ontluisterend, maar ook nog zelden vertoond. En het mooie van de Rekenkamers is dat er altijd een balans moet zijn tussen enerzijds voorstellen vanuit Provinciale Staten in dit geval. Wij kunnen voorstellen doen. Maar een goede balans is dat ze ook onafhankelijk zijn en dat ze zonder onze toestemming en zonder enig draagvlak hier onderzoek mogen doen, want dat is hun ultieme taak. Kijken we naar de conclusies voorzitter. € 46 miljoen nodig voor de toegangspoort van het noorden en dit besluit

werd genomen op basis van optimistische veronderstellingen. Mijn vraag is aan het college. Zij delen die optimistische veronderstellingen niet en graag verneem ik van hen voor enige onderbouwing. Er is geen rekening gehouden met de gebruikelijke richtlijnen. Die richtlijnen zijn gebaseerd op de toen geldende norm. Geschatte passagiersaantallen en reistijd-baten te hoog ingeschat. Geen melding gemaakt van negatieve externe effecten aan de Provinciale Staten. Dan kan het niet anders dat wij op 20 april 2021 hebben geconcludeerd: een totale mislukking, omdat het geld bedoeld was voor de toegangspoort voor het noorden en we hebben moeten vaststellen dat die doelstellingen niet zijn gerealiseerd. Kan ook niet anders als je kijkt hoe de voorstellen aan ons zijn voorgelegd in 2016. En dat is nog niet alles. Statenleden hebben geen duidelijk inzicht in de maatschappelijke kosten en baten van de luchthaven. En het is wel interessant, want het college spreekt over ja, maar die MKBA is geen panacee. Wel interessant dat zij juist kiezen voor het woord panacee. Ik heb nog even snel gekeken wat betekent dat? Dat is een soort, een soort wondermiddel. Maar MKBA's zijn geen wondermiddelen. MKBA is bedoeld voor ons om te komen tot een zorgvuldige afweging. Het is niet het enige toetsingskader waarop wij besluiten nemen, maar wel een belangrijke. Het gaat om economische, maar ook maatschappelijke kosten en baten. Voorzitter, en dan hebben we het over die € 7 miljoen, van die € 10 miljoen dat is uitgegeven in het kader van het route fonds. Niemand weet waar het aan is gegeven. € 7 miljoen belastinggeld. Waaraan? Ja, het is gegeven aan die luchtvaartmaatschappijen wat hebben ze ermee gedaan? Ik heb het gevraagd, NRK weet het niet, omdat niemand medewerking verleent om inzicht te geven. Maar misschien weet het college het wel, dus mijn vraag is ook aan het college: leg mij uit waaraan dat is besteed. En krijgen we dat dan schriftelijk onderbouwd terug? Voorzitter, en het mooie in het hele debat gaat over de rol van de Rekenkamer. En ik wijs u erop: de Noordelijke Rekenkamer is een afgeleide van de algemene Rekenkamer die wij kennen. Algemene Rekenkamers mogen geen onderzoeken doen in gemeenten en provincies. Dat laten we over aan regionale Rekenkamers en dan is het interessant... De algemene Rekenkamer behoort tot de zes belangrijkste pijlers van onze democratie, van onze rechtstaat. Het maakt ook deel van de hoog college staat. Ik eindig, voorzitter, met drie kleine punten. Eén, zoals het er nu uitziet zullen wij een motie indienen tijdens Provinciale Staten waarin we gaan vragen tot het instellen van onderzoekscommissie op grond van artikel 1551-b, eerste lid van de Provinciewet. Twee belangrijke vragen aan het college. Er is nauwelijks onderbouwing gegeven, maar dat gaat u me zo meteen geven, waarom u de conclusie niet deelt over de optimistische kijk. En bent u bereid de specifieke MKBA...

De voorzitter. Komt u tot een afronding?

De heer Pormes. Om die ook over te nemen?

De voorzitter. Dank u wel. Volgende woordvoerder is de heer Schoenmaker Sterk Lokaal Drenthe. Daarna kan de heer Loof het woord voeren.

De heer Schoenmaker. Dank u wel, voorzitter. Voor ons ligt het rapport van de Rekenkamer, dank daarvoor, helder rapport. En ik denk ook dat de functie van de Rekenkamer objectief moet zijn en hun eigen keuzes maakt. Onze fractie vindt dat toch een toch een groot goed. Het is wel een rapport, inderdaad puur inhoudelijk, maar vooral op geld gebaseerd, waardoor onze fractie... Die kijkt toch wel in algemene zin breder naar de maatschappelijke invulling van een luchthaven en wat daar de mogelijkheden voor zijn. Voor vandaag, ik heb een aantal antwoorden gehoord op vragen die die ik vanmorgen gesteld heb aan de heren van de Noordelijke Rekenkamer, waar blijkt dat de antwoorden die wij vanmorgen hebben gehoord op dezelfde vragen en

een ander... Op de vragen die hebben we vanmorgen ook gesteld in een overleg... En de antwoorden staan eigenlijk haaks op elkaar. Dus ik wou het eigenlijk hierbij laten, dat dit puur gerelateerd is aan het rekenkundige. Ik sluit me ook aan bij de woorden van het CDA, die hadden wij ook neer kunnen zetten. En ja, het onderwerp is in tweeën geknipt en eigenlijk gaan de meeste zaken naar de toekomst, wat ons betreft en daar spreken we volgende week over.

De voorzitter. Ondanks dat u een korte bijdrage heeft, een tweetal interrupties. Eerst de ChristenUnie.

De heer Brandsema. Ja, dank, voorzitter. Met het gevaar dat we wellicht weer dezelfde vraag willen gaan stellen, maar daar komen we zo dadelijk achter, voorzitter. Ik ben wel benieuwd, voorzitter, wat Sterk Lokaal Drenthe van de aanbevelingen vindt. Gaan die overgenomen worden of niet? De Rekenkamer doet drie aanbevelingen en wat vindt de Sterk Lokaal?

De voorzitter. De heer Schoenmaker.

De heer Schoenmaker. De aanbevelingen hebben wij tot ons genomen. In mijn bijdrage had ik daar een uitspraak over een doen. Ik hou dat nog aan tot PS, omdat er uiteindelijk vanmorgen ook nieuwe inzichten weer bij ons gekomen zijn. Dus ik doe daar nu nog geen uitspraken over.

De voorzitter. Mevrouw Dikkers.

Mevrouw Dikkers. Naar aanleiding van de opmerking dat u constateert dat uitlatingen haaks op elkaar staan, zou ik inderdaad ook willen vragen of u de aanbeveling voor een specifiek MKBA over zou willen nemen?

De voorzitter. De heer Schoenmaker.

De heer Schoenmaker. Ik kom daar later op terug.

De voorzitter. Duidelijk. De heer Loof van de Partij van de Arbeid en daarna de BBB, de heer Schuinder.

De heer Loof. Dank u, voorzitter. Ik dacht dat ik een helder en logisch verhaal had opgeschreven, maar gaandeweg de discussie ben ik steeds meer gaan strepen en schrappen. Ik denk: Waar gaat het nu eigenlijk over? Maar goed, ik zal daar wel even op ingaan. Voorzitter, dank aan de Noordelijke Rekenkamer voor dit rapport. Een terugblikonderzoek met de cryptische titel 'De toekomst van GAE'. Nou, dat is op zich al een bijzondere constatering en over twee weken hebben we het alweer over GAE, maar dan gaat het eigenlijk uitsluitend over de toekomst, over de strategie naar de toekomst toe. Maar de Noordelijke Rekenkamer heeft op verzoek stukken en discussies vanaf 2013 en met name vanuit 2016 onderzocht, en daarbij ook nog een doorkijk gemaakt naar wat er dan met NXT Airport zoal speelde. Wat vandaag nog voorligt is het advies van het presidium om de conclusies van GS met betrekking tot de drie aanbevelingen van de Noordelijke Rekenkamer over te nemen. Dat is wat speelt. Ik loop het rapport en de aanbeveling even door, voorzitter. De Rekenkamer stelt de kwaliteit en de uitkomsten van de MKBA zoals die in 2016 is uitgevoerd ter discussie en dat is wel een lastige. Als je kijkt naar de resultaten van de plannen van toen - heer Zuur had daar een hele mooie uitspraak voor - onder de titel 'Toegangspoort voor het Noorden', dan zou je zeggen de NRK volkomen gelijk, want er is niets terechtgekomen van de 'Toegangspoort van het Noorden'. Dat wisten we in 2020 al, waarop vervolgens

de bakens werden verzet. Het falen van die Toegangspoort heeft overigens niets te maken met uitgevoerde MKBA, in onze optiek. De NRK wijst ook vooral op de politieke keuzes. Men heeft daar ook een analyse van gemaakt, die op basis van die MKBA in 2016 zijn genomen. En nu wordt het ingewikkeld, want je wilt een vliegveld of je wilt hem niet. In beide gevallen, om wat voor reden dan ook, en dat zijn persoonlijke beslissingen, en in de Staten vertalen die zich in politieke discussies en standpunten. En nu wil je die standpunten zo goed mogelijk laten onderbouwen, dat is evident, maar uiteindelijk blijven het politieke afwegingen. Grofweg hebben we door de jaren heen felle voorstanders, felle tegenstanders en nogal wat twijfelaars gehoord in het Drents Parlement als het ging om het GAE. Een vliegtuig vol vakantiegangers die voor € 20 naar Ibiza vliegen, daar vinden we wel iets van. Een vliegschool of een voorziening voor de traumahelikopter of orgaanvluchten, daar kijken we alweer heel anders naar. Het is maar net waar je de prioriteit wilt leggen. Best ingewikkeld dus.

De voorzitter. Een moment, heer Loof, u krijgt een interruptie van GroenLinks.

De heer Loof. Fijn.

De heer Pormes. Dank u wel, voorzitter. De heer Loof heeft het over de 'Toegangspoort van het Noorden'. Bent u met mij eens dat we daar al vele malen over hebben gesproken en dat we hebben moeten constateren dat alle doelstellingen die indertijd zijn gehanteerd, en dat we moeten toetsen of die doelstellingen zijn gerealiseerd als het gaat over werkgelegenheid, als het gaat over het aantal passagiers, dat geen van de doelstellingen zijn gerealiseerd, en dat dat de reden is waarom wij allemaal tot de conclusie zijn gekomen dat het mislukt is?

De voorzitter. De heer Loof.

De heer Loof. Ja, volgens mij heb ik dat net gezegd, in dezelfde bewoordingen, heer Pormes, dus ik ga het niet nog een keer herhalen.

De heer Pormes. En bent u het dan met mij eens dat die doelstellingen zijn gebaseerd op de optimistische zaken die in 2016 aan ons zijn voorgelegd? Daaraan is het gerelateerd.

De voorzitter. De heer Loof.

De heer Loof. Ja, ik weet niet zo goed wat ik met deze vraag moet. Ik heb... [Dhr Pormes spreekt zonder microfoon]

De voorzitter. Nee, de heer Loof die krijgt de kans om te reageren, dus laten we hem even uitspreken.

De heer Loof. Ik heb gezegd dat er in 2016 een MKBA... Daar wordt in dit rapport natuurlijk naar verwezen. Daar wordt een waardeoordeel aan toegekend, aan de MKBA, daar heeft men zo haar opvattingen over geventileerd. Dat neemt niet weg dat op basis... Dat het MKB wellicht een rol gespeeld heeft in de politieke discussies die je met elkaar hebt gevoerd om te komen tot een besluit over de 'Toegangspoort van het Noorden'. Ik heb ook gezegd dat de 'Toegangspoort van het Noorden' na een aantal jaren al ter ziele was, althans, het lukte niet op de verschillende doelstellingen die waren geformuleerd. Dat is eigenlijk mijn antwoord, heer Pormes.

De voorzitter. Duidelijk, dank u wel. Wilt u verder gaan met uw betoog?

De heer Pormes: Ik noemde dus even de varianten tussen enerzijds een vliegtuig voor € 20 naar Ibiza en anderzijds orgaanvluchten en de verschillende kijk die je daar dan op kunt hebben, best ingewikkeld, voorzitter. Duidelijk is wel dat als je het vliegveld sluit, je het voor altijd kwijt bent en zo ver is de partij van de Arbeid niet, al spreekt niet iedereen bij ons en in onze achterban dat in dezelfde bewoordingen uit, dat lijkt me goed om even te melden. Dat neemt niet weg dat je goed beslagen ten ijs moet komen als je wilt oordelen over nieuwe inzichten en bijpassende investeringen. De NRK adviseert om het nieuwe plan extern en onafhankelijk te toetsen op geloofwaardigheid en de Partij van de Arbeid onderschrijft dit wel. Het is aan het nieuwe college om hierin de afweging te maken, maar wat de Partij van de Arbeid betreft is een second opinion nodig. Of dat in de vorm van een nieuw MKBA moet, is voor ons de vraag. GS schrijft in haar reactie daar niet van overtuigd te zijn. Wij ook niet, maar wij komen daar over twee weken nog uitvoeriger over te spreken. In haar derde aanbeveling stelt de NRK dat wanneer eenmaal besloten is om GAE in stand te houden, ook de financiële consequenties gedragen moeten worden en dat gaat dan over de zogenaamde NEDAB kosten. Dat wordt onderschreven door GS en eveneens door onze fractie. Dank u, voorzitter.

De voorzitter: U bent aan het eind van betoog, maar u krijgt nog wat extra spreektijd, want u krijgt nog een interruptie.

De heer Pormes: Het wordt toch een vraag. U zegt nu: we laten het over aan het nieuwe college, toch?

De heer Loof: Ja.

De heer Pormes: Wij zijn hier gekozen op 30 maart. We zijn geïnstalleerd, dat betekent dat wij missionair zijn. Wij gaan erover of er nou een nieuw college komt of niet, of bestaande. Maar wij nemen hierover besluiten. Waarom overlaten aan nieuw college, terwijl het gaat om een vraag die wij hier stellen aan de Statenleden. We zitten hier net, om maar in parlementaire termen te spreken: we zijn missionair.

De voorzitter: Heer Loof.

De heer Loof: Ja, dat kan zo zijn, heer Pormes, maar we hebben ook te maken met de situatie waar we nu even in zitten, een soort interbellum, zeg maar, tussen twee grootheden in. Het gaat ons te ver om nu aanbevelingen voor te leggen en op te leggen aan een zittend en vertrekkend college, en dat dan vervolgens als erfenis mee te geven aan een nieuw college. Dat lijkt ons niet verstandig.

De voorzitter: Duidelijk, dank u wel. Ga ik naar de BBB.

De heer Pormes: Voorzitter, ik begrijp het totaal niet, het antwoord.

De voorzitter: Nou, dit is het antwoord wat u krijgt. U kunt een verhelderende vraag stellen, nu.

De heer Pormes: Meneer de voorzitter, het is altijd gebruikelijk dat wij een tweede vraag mogen stellen na een antwoord.

De voorzitter: Dat zeg ik.

De heer Pormes: Oké. Want ik begrijp dat niet, want u wilt het nieuwe college niet belasten met een uitspraak van Provinciale Staten. Begrijp ik dat goed?

De voorzitter: De heer Loof.

De heer Loof: Ik denk dat het verstandig is om die afweging, een afweging die best wel de nodige implicaties heeft, dat je daar met elkaar op het goede podium en met de goede spelers aan tafel, dat gesprek moet voeren.

De heer Pormes: Maar dat betekent dat u eigenlijk nu zegt: Alle besluiten die we hierover gaan nemen, laten we dat uitstellen totdat er een nieuw college zit.

De heer Loof: Het rapport wordt afgehandeld, de wijze zoals dat afgehandeld dient te worden. Ik begrijp dat we daar nog voor het reces en een PS-vergadering op terug gaan komen, en in besluitvormende zin. U wil daarvoor een amendement, dacht ik, aandragen. Nou, dat zal zijn beslag krijgen, lijkt mij wel. [Er wordt door elkaar gepraat]

De voorzitter: Ik wil wel even vergaderen op een juiste manier. Niet continu door elkaar heen, dat werkt niet fijn.

De heer Pormes: Ik corrigeer alleen maar. We hebben geen amendement, voorzitter.

De voorzitter: U krijgt nu van mij het woord. Ik vraag u nogmaals: u krijgt het woord nadat u het woord krijgt, dus pak de microfoon niet te vroeg. Tot slot, u kunt nu... Nee? Dank u wel. Dat was het. De BBB, de heer Schuinder, en daarna gaan we naar D66, de heer Hellendoorn.

De heer Schuinder: Voorzitter, dank. Dat we kritisch kijken naar uitgaven als provincie, daar kan niemand het mee oneens zijn. Dat we het NRK onderzoek laten doen naar hoe specifieke besluitvorming tot stand is gekomen, is ook prima. Dat we continu moeten afwegen wat we doen met het financieel ondersteunen van een Groningen Airport Eelde is logisch, maar als we alles met de kennis van nu tegen het licht van toen aan moeten houden, dan zijn we niet altijd goed bezig. Je kan niet alles voorspellen: aantallen reizigers, maatschappelijke baten die op minimale zekerheid wellicht gestoeld zijn. Het NRK laat zien dat een continue afweging altijd van groot belang is en gelukkig is de Drentse politiek daartoe ook altijd aan zet geweest. Het rapport met een duidelijke onderzoeksvraag, wat BBB betreft, geeft wellicht duiding aan de onzekerheden van die tijd. Het is een gegeven dat binnen noordelijke regio's er een infrastructuur nodig is die verder gaat dan asfalt en een spoorlijn. Een vliegveld, hoe kwetsbaar in sommige perioden dan ook, is essentieel voor deze regio. Je mag verwachten dat uitvoerige conclusies van onafhankelijke bureaus afdoende moeten zijn om besluitvorming op te baseren. Als we daar niet meer vanuit kunnen gaan, hoe wil je dan toekomstig beleid kunnen valideren? BBB is van mening dat terugkijken niet altijd een oplossing zal zijn voor toekomstigheid. Een mogelijk vergaand onderzoek naar de gang van zaken NRK en conclusies van dit rapport zijn voor BBB dan ook geen optie. Wij kijken liever vooruit dan te blijven terugkijken. Het is een mooi voorbeeld van hoe we op basis van onderzoek, kennis en kunde van het moment beleid hebben gemaakt en besluitvorming hebben toegepast. Het rapport heeft duidelijke aanbevelingen gegeven naar nieuwe plannen, extern toetsen op plausibiliteit. BBB verzoekt het college aanbevelingen mee te nemen in hun overwegingen. Een nieuw MKBA of andere vorm van externe toetsing kan ondersteunend

werken. Wat BBB betreft is dat geen must, maar een mogelijkheid. Het financiële beleid ten aanzien van de NEDAB kosten moet geen jaarlijks terugkerend verhaal worden. Vooruitzien en meerjarig deze kosten dekken is ook om mee te nemen in het toekomstige beleid. Het aannemen van de aanbevelingen zal leiden tot langjarig financieel beleid, waardoor Groningen Airport Eelde bestaansrecht heeft en zal blijven houden. Een belangrijk onderdeel voor de noordelijke infrastructuur en die moeten we behouden. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Ik ga het woord geven aan D66 en vervolgens aan Forum voor Democratie, de heer El Masoudi. En uw tijd is om.

De heer Hellendoorn: Dank u wel, voorzitter. Ik dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Gaat uw gang.

De heer Hellendoorn: Ik had wel de behoefte om tegen u te zeggen dat ik probeer het heel kort te houden, zodat we iets inlopen op de agenda. De Noordelijke Rekenkamer heeft op verzoek van een aantal fracties uit de Staten van Groningen en Drenthe een onderzoek gedaan - daar is het vanmorgen uitgebreid over gegaan - daarin gaan zij terug naar 2013. Het rapport heet, bijzonder genoeg, dat het gaat over de toekomst van Groningen Airport Eelde. De uitkomsten van dit onderzoek zijn op 13 april in aanwezigheid van onder andere de fractie van D66 Drenthe in dit huis toegelicht aan de Staten. Het college van Gedeputeerde Staten deed al in het eindrapport van de Rekenkamer een voorstel over de afhandeling van de aanbeveling van de NRK en in het Statenstuk zoals dat nu voorligt worden deze herhaald. De fractie van D66 Drenthe kan zich vinden in de wijze waarop Gedeputeerde Staten voorstelt de uitkomsten van het onderzoek naar de toekomst mee te nemen. Het is nu echter 2023 en 2016, maar zeker 2013, lijkt lang geleden. Wat D66 betreft zijn de door de NRK gesignaleerde punten meermaals besproken in de afgelopen jaren en hoeven we niet langer terug te kijken. We kunnen wel leren van het verleden. Wij leveren graag een bijdrage aan de volgende commissievergadering op 28 juni, waarin we spreken over de plannen en de toekomst van Groninger Airport Eelde. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: U ook bedankt. Forum voor Democratie.

De heer El Masoudi: Een punt van orde, voorzitter. Wij hebben besloten om onze bijdrage mee te nemen naar de volgende vergadering.

De voorzitter: Dank u wel, dan ga ik verder naar de ChristenUnie. Ik had u als eerste aangekondigd. Een kleine vertraging gehad, maar aan u het woord, en vervolgens geef ik het woord aan de PVV.

De heer Brandsema: Ja, dank u wel, voorzitter. Toch nog op tijd weer terug, klein beetje buiten adem. Ja, allereerst ook namens de ChristenUnie dank aan de Noordelijke Rekenkamer voor het rapport over het vliegveld Eelde. Een rapport dat terugblijkt op de periode 2016 tot met 2022, een periode die startte door de keuze voor de groeistrategie 'Toegangspoort voor het Noorden'. In tien jaar tijd zou er €46 miljoen geïnvesteerd worden in het vliegveld en daarmee zou Eelde eindelijk een vlucht gaan maken. Maar nog geen vier jaar later, aan het eind van 2019, werd duidelijk dat er niet zoveel mensen voor de Toegangspoort stonden. Het gekozen scenario faalde. Het rapport van de Rekenkamer zet helder uiteen dat de werkelijkheid voor een vliegveld als Eelde weerbarstig is en het rapport laat ook zien 'praatjes vullen geen gaatjes'. Het Rijk noemt

Eelde een luchthaven van nationaal belang, maar draagt financieel niet bij. Het vliegveld Lelystad is nog niet open, maar dat leidde er zelfs niet toe vorig jaar, toen Schiphol problemen had, dat de vluchten naar Eelde verplaatst werden. Ook heeft Schiphol tot op heden geen belang in Eelde willen nemen, en het noordelijke bedrijfsleven kwam in 2017 met een flitsend bidboek genaamd 'Tijdmachines', schaarde zich achter de luchthaven, maar wilde financieel niet bijdragen. Als lokale en regionale overheden hebben we wel de portemonnee willen trekken. In totaal hebben we de aandeelhouders van toen, in 2017, € 40 miljoen beschikbaar gesteld voor een periode van tien jaar en hiervan werd € 10 miljoen in een revolverend routefonds gestopt, waarmee vliegroutes de eerste drie jaar financieel geholpen werden om op hoogte te kunnen komen. We kennen allemaal de voorbeelden van de vliegroutes die met veel bombarie werden aangekondigd, maar helaas na drie jaar, of korter soms nog zelfs, maar soms ook wat langer, bij het stoppen van de financiële steun direct weer van het toneel verdwenen. Het fonds werd in hoog tempo uitgeput, kunnen we ook lezen in het rapport en het revolverend karakter kwam niet van de grond. Voorzitter, met de kennis achteraf bleek het gekozen scenario een veel te positief beeld te schetsen waarop ook wij als Drentse Staten onze keuze toen de tijd hebben gebaseerd. Uiteraard is de toekomst lastig te voorspellen, maar de Rekenkamer laat zien dat de uitgangspunten te optimistisch gekozen waren en dat deze keuze niet goed te verklaren is. Het blijft onduidelijk waarom de WLO-scenario's van het CBP en PBL niet gevolgd zijn. Het college reageert hierop in de bestuurlijke reactie door te stellen dat het uitgaat van de expertise en de onafhankelijkheid van de adviesbureaus, en dat begrijpt mijn fractie. Maar kijkend naar wat de Rekenkamer constateert, ziet GS mogelijkheden om het risico op té rooskleurige toekomstplannen in het vervolg te verkleinen? Graag een reactie van het college. Voorzitter, tot slot naar de kern: de aanbevelingen van de Rekenkamer. Mijn fractie is voor het overnemen van de eerste twee aanbevelingen, en dan doelen we op de kale aanbevelingen zoals door de Rekenkamer gedaan, en niet daarbij nog de reactie van het college. De werkelijkheid is weerbarstig, dus een zo scherp mogelijk beeld aan de voorkant is onontbeerlijk, wat de ChristenUnie betreft, als het gaat om nieuwe plannen voor de luchthaven. Aanbeveling drie, die willen we niet overnemen, omdat we deze aanbeveling te veel een politieke uitspraak vinden. Wat onze fractie betreft is dat niet aan de Rekenkamer, maar aan ons als Staten zelf. En waarschijnlijk, maar we gaan vast in overleg, kunnen we ons aansluiten bij de SP en zullen we daarmee dan met een amendement komen bij PS. Tot zover. Dank u wel.

De voorzitter: U ook bedankt. Dan ga ik naar de PVV, de heer Uppelschoten en daarna krijgt de VVD het woord.

De heer Uppelschoten: Dank u wel, meneer de voorzitter. Om te beginnen even een misverstand, dat blijkbaar bij GroenLinks bestaat, uit de weg te ruimen: ik ben een grote supporter van Noordelijke Rekenkamer en zal natuurlijk altijd steunen, en natuurlijk zijn ze onafhankelijk. en natuurlijk mogen ze een onafhankelijk onderzoek doen. Dat staat buiten kijf. Alleen er was hier een beetje bijzondere situatie, namelijk dat PS had aangegeven dat ze niet behoefte hadden aan een bepaald onderzoek. Dat is een nieuwe situatie, dat is nog nooit voorgekomen en blijkbaar heeft de Noordelijke Rekenkamer aangegeven dat ze het toch gingen doen. Dus dat was de opmerking: Wat gek, we zitten hier te praten over een onderzoek waarvan PS al heeft aangegeven dat ze er eigenlijk geen behoefte aan hebben. Maar...

De voorzitter: Voordat u verder gaat, krijgt u eerst een tweetal interrupties. We beginnen met de ChristenUnie.

De heer Brandsema: Ja, dank, voorzitter. In het technische stukje hier voorafgaand was de heer Uppelschoten van de PVV behoorlijke helder in zijn betoog over dat het niet wenselijk was vanuit de Staten om met dit onderzoek te komen. Dus een simpele vraag vanuit de ChristenUnie aan de PVV, voorzitter: wat komt de PVV hier doen als ze helemaal geen behoefte heeft aan het bespreken van dit rapport?

De voorzitter: De heer Uppelschoten.

De heer Uppelschoten: Natuurlijk, het staat nu op de agenda. Het onderzoek heeft plaatsgevonden. De Noordelijke Rekenkamer heeft zijn best gedaan. Natuurlijk bespreken we dat. Ik heb alleen een opmerking gemaakt: Het is wat mij betreft of wat ons betreft gek dat je een onderzoek gaat verrichten waarvan de afnemers al hebben gezegd dat ze daar eigenlijk geen behoefte aan hebben en de afnemers zijn wij. Daar hebben we een motie over... of niet aangenomen, maar duidelijk werd, dit onderzoek is wat ons betreft niet nodig. Het was een uitspraak van PS.

De voorzitter: Aanvullend?

De heer Brandsema: Ja, voorzitter, dan constateert mijn fractie dat blijkbaar de PVV toch behoefte heeft om iets te zeggen over het onderzoek, dus dat het niet geheel irrelevant is geweest dat de Rekenkamer toch het onderzoek heeft uitgevoerd.

De voorzitter: We gaan het afwachten. Partij voor de Dieren.

Mevrouw Peeks: Dank u wel, voorzitter. Voorzitter, de heer Uppelschoten van de PVV heeft het over een motie die hier in de Staten is geweest, maar weet de heer Uppelschoten dat helemaal zeker dat dat hier in de Drentse Staten is geweest, die motie?

De heer Uppelschoten: Ja, volgens mij wel.

Mevrouw Peeks: Nou, volgens mijn informatie was dat alleen in Groningen en is dat niet hier in de Staten geweest.

De heer Uppelschoten: Volgens mij is het hier ook geweest.

De voorzitter: De heer Uppelschoten, u krijgt het woord nu.

De heer Uppelschoten: We hebben ook zitten zoeken, maar toentertijd was het nog zo dat moties die verworpen werden, die werden niet in de LIS opgenomen. Maar ik herinner me heel goed dat wij hier over deze motie gepraat hebben en dat die niet is aangenomen.

De voorzitter: Dank u wel, gaat u verder met uw betoog.

De heer Uppelschoten: Nou, dus het onderzoek vindt plaats, dan denk ik: Nou daar hopen we het beste van, en het beste wat wij daarvan hopen is dat je kijkt naar de procedure waarin we toen een hele moeilijke beslissing hebben genomen en dat de Noordelijke Rekenkamer hele waardevolle opmerkingen maakt. Heeft die procedure er onder andere toe geleid dat wij een verkeerde beslissing hebben genomen? En als je dan naar die procedure kijkt, dan denk ik: Ik zie daar vier onafhankelijke bureaus die zijn ingeschakeld om dingen te onderzoeken. Er is een

vijfde bureau ingeschakeld, voor een second opinion. Dat vijfde bureau heeft die drie alternatieven ontwikkeld: stoppen, doorgaan of investeren. Daar hebben wij een discussie over gevoerd hier en dat was een politieke discussie, dat heeft de heer Loof net ook gezegd: Het heeft ook te maken met het feit of je vindt dat de luchthaven moet blijven, ja of nee. En in dat kader maak je dan een politieke afweging, en ook weer zeggend over een MKBA. Een MKBA is geen automaat waarin je allerlei informatie stopt en als er dan een positief iets uitkomt, dat dan automatisch dat advies gevolgd moet worden. Hier vindt een politieke afweging plaats, of je wel iets daarmee wil. Het is dan helaas zo geweest dat wij, geïnformeerd als we waren, en ik denk dat we niet meer geïnformeerd konden worden toen, een besluit hebben genomen waarvan wij veronderstelden dat het ook tot dit doel zou leiden. Nou, achteraf kun je alleen maar zeggen: Nee, het is tegengevallen. Maar ja, ik zou bijna zeggen, het is in het leven vaak zo dat ondanks een zorgvuldige en gedegen voorbereiding een besluit toch anders uitpakt. Deze investering, waarvan we allemaal hoopten dat die goed zou zijn voor GAE, is helaas niet zo geweest, maar daar hadden we dit onderzoek niet voor nodig. In 2020 was al duidelijk dat het idee van de hub strategie, zal ik maar zeggen, dat dat niet werkte. Wat wij verder in het rapport, want daar gaat nu vooral over het onderzoek, gek vinden, maar ik heb net ook al die vragen gesteld aan de mensen van de NRK, als je een onderzoeksbureau heel kritisch benadert en eigenlijk aangeeft dat ze het werk niet goed gedaan hebben, dan hoort daar ook een antwoord - maar dat is technisch naar het NRK - hoort daar ook het weerwoord in te staan van het bureau. Ecorys en de Lufthansa consultancy komen hier slecht in uit en dan hoort daar een antwoord op te staan dat wij ook kunnen begrijpen waarom zij dat hebben gedaan, en waarom dat blijkbaar fout gegaan is. Want nu lijkt het gewoon een strijd tussen twee consultatiebureaus, CE Delft en Ecorys, over wat nou een goede MKBA was. En er is net ook al gezegd, het was toen een algemene richtlijn en pas in 2021 is de richtlijn vastgesteld van MKBA voor de luchtvaart. Dus het is niet zo vreemd dat er dan blijkbaar verschillend tegen zo een MKBA aangekeken wordt. Dat dat dan vervolgens dat afgedaan wordt van 'het ene is goed en anders fout', zo moeten we niet praten. Ik had echt gehoopt dat wij nu bij de belangrijke beslissing die wij moeten gaan nemen over de toekomst van Airport Eelde, advies zouden krijgen wat wij moeten doen om niet weer een beslissing te nemen die achteraf toch niet goed uitpakt, dat advies kan ik niet vinden. Ik vind de dingen die daar staan, zijn wat mij betreft bijna open deuren, waarbij ik dan ook nog moet zeggen de derde, of wij al dan niet financiële verantwoording willen nemen voor de besluiten die we nemen, dat is ook weer een politieke afweging en dat hoort niet thuis in dat rapport, zoals ook de opmerking over de toekomst van Groningen Airport Eelde niet in het rapport thuis hoorde. Het NRK hoort responsief bezig te zijn en terug te kijken of wat we besloten hebben en of dat gerealiseerd is.

De voorzitter: Dank u wel, uw tijd is ook om. Uw spreektijd is voorbij, maar u krijgt dan wat extra tijd: u krijgt een interruptie van de ChristenUnie.

De heer Brandsema: Dank, voorzitter. De PVV geeft aan dat ze liever hadden gezien dat de Rekenkamer ook nog iets had gezegd over hoe we naar de toekomst toe kunnen voorkomen of het risico verkleinen dat we wellicht een te rooskleurig scenario kiezen voor Eelde. Wat de ChristenUnie betreft, gaan aanbeveling één en twee daarover van de Rekenkamer, dus wat vindt de PVV van die eerste twee aanbevelingen van de Rekenkamer?

De voorzitter: De heer Uppelschoten.

De heer Uppelschoten: Nou de eerste aanbeveling, dat is bijna een open deur. De tweede aanbeveling dat er een MKBA moet komen, dat weten wij niet, want het lijkt net in het hele rapport dat de MKBA heel zwaar wordt gemaakt en het lijkt of het MKBA het tovermiddel is om vast te

stellen wat er moet gebeuren. Ten eerste zeg ik dat de MKBA geen tovermiddel is en ten tweede, wij maken een politieke afweging. Het is een informatiebron en niet meer dan dat, terwijl het net lijkt als Ecorys zijn werk maar goed gedaan had, dan was het allemaal voor elkaar gekomen. Nee, dan hadden we nog een politieke afweging moeten maken.

De voorzitter. Dank u wel. SP.

Mevrouw Dijkers. Dank u wel, voorzitter. Meneer Uppelschoten geeft aan, voorzitter, dat het MKBA geen wondermiddel is en dat het daarom mogelijk niet zo nodig is. Maar de maatschappelijke relevantie, en alles wat daarmee samenhangt, is steeds benoemd als een heel belangrijk argument voor het al dan niet in stand houden van GAE. Juist een MKBA zou dat dus kunnen onderbouwen. Is de heer Uppelschoten dat met mij eens?

De voorzitter. De heer Uppelschoten.

De heer Uppelschoten. Ik zeg de maatschappelijke relevantie staat wat mij betreft helemaal... of wat ons betreft helemaal niet ter discussie. Maar de negatieve punten die steeds genoemd worden, dat zijn de tegenvallende passagiersaantallen, de exploitatie die niet rond komt, de problemen met de NEDAB. Ik denk, laten we ons daar dan op concentreren en kijken of we daar iets aan kunnen doen. En misschien is het helemaal niet nodig om een MKBA te doen, want de maatschappelijke relevantie... Dat is een andere, die hoeft niet opnieuw vastgesteld te worden, wat mij betreft, met een MKBA. Dus, ik ben huiverig ook voor punt twee, niet dat ik een MKBA niet belangrijk vind, maar is dit nu de oplossing voor de problemen en voor de keuzes waar we nu staan? En ik heb de neiging om nee te zeggen, maar laten we eens kijken of we realistische cijfers kunnen krijgen over de toekomst, na al die mooie verhalen, misschien wel te mooie verhalen die verteld worden.

De voorzitter. Dank u wel.

De heer Uppelschoten. Laten we daar eens informatie over krijgen.

De voorzitter. Dank u wel. Is dat voldoende voor u?

Mevrouw Dijkers. Ik houd het hier eerst bij.

De voorzitter. Zo, u ook bedankt, dan wil ik nu het woord geven aan de VVD, en na de VVD is Volt aan het woord.

De heer Vianen. Ja, voorzitter, dank u wel. Voorzitter, wij waarderen natuurlijk de NRK en over het algemeen waarderen wij ook de onderzoeken van de NRK, maar over dit onderzoek zijn wij dan wat minder positief. 'De toekomst van Groningen Airport Eelde' luidt de titel van het onderzoek. Het is geen terugblikonderzoek, maar een verdiepend onderzoek. Klein beetje terugkijken en een beetje vooruitkijken en met de nadruk op een beetje. De NRK stelt dat de nabije toekomst ongewis is door de snelle veranderingen, en dat blijkt nu maar eens te meer. Het strategiedocument van Groningen Airport Eelde, dat bespreken we namelijk over twee weken in dezelfde zaal, en dit document is verder ook niet in ogenschouw genomen door de NRK bij dit onderzoek en dat vinden wij erg jammer. Het mag duidelijk zijn, voorzitter, de VVD is kritisch op dit onderzoek, want het onderzoek is gebaseerd op oude plannen, terwijl toen al duidelijk was dat er nieuwe plannen in aantocht waren. Dat is dus niet meegenomen in het onderzoek. Er

heeft geen wederhoor plaatsvonden bij de directie van Groningen Airport Eelde: wel geïnterviewd, maar geen reactie kunnen geven op het rapport. Er zijn geen ondernemers geïnterviewd, UMCG is niet geïnterviewd en het rapport van CE Delft staat ook best vol met aannames, zou je kunnen zeggen, en de hoofdconclusies van de NRK zijn ook opmerkelijk te noemen. De in 2016 opgestelde MKBA zou niet volgens de richtlijnen zijn opgesteld en te optimistisch zijn, om zo volksvertegenwoordigers een aantrekkelijker scenario voor te leggen dan in realiteit. De NRK verwijt hiermee, met deze conclusie, een gerenommeerd en onafhankelijk bureau van pruts-werk, en dit terwijl de onderzoekers van CE Delft aangeven dat ondanks ze het betreffende bureau wel hebben geconsulteerd, ze nooit echt contact hebben gehad met de mensen van het bureau die de MKBA hebben opgesteld. Dus veel vragen, zoals waarom deze cijfers zijn gebruikt en hoe ze tot stand zijn gekomen, zijn dus onbeantwoord. En ook zijn er openbare technische informatiesessies georganiseerd, daar was ik zelf niet bij, maar daar waren alle plannen en onderbouwingen voorgelegd, die zijn gedeeld en ook iedereen, zowel Statenleden, als raadsleden, als andere belanghebbenden konden daar vragen stellen. De VVD herkent zich daarom, net als het college, niet in de hoofdconclusie van het rapport. Dat vinden we jammer, het is gewoon te kort door de bocht, wat ons betreft. Dan de aanbevelingen, voorzitter. De eerste aanbeveling om de nieuwe plannen van de luchthaven extern te toetsen, dat kunnen we best overwegen op basis van een meerjarenplan wat er dan ligt en ook afhankelijk van de vorm. En de tweede aanbeveling, de MKBA. Wat de VVD betreft is er niet echt een MKBA nodig, want het is slechts een instrument en zoals de NRK ook zei: Het is een tool en geen wondermiddel. In het rapport 'Elke regio telt!', velen van u zullen dat hebben gelezen en ook voor een groot deel onderschrijven, wordt ook nog maar eens duidelijk dat een MKBA als instrument wordt ingezet om een investeringsbesluit te voorzien van een prijskaartje en dit in het noorden vrijwel altijd negatief uitpakt. Dus, als je het instrument te allen tijde volgt, zonder politieke keuzes, zet je de verschraling in het noorden voort. GS zegt het als volgt in haar conclusie: Het uitgangspunt is voor een zorgvuldige afweging wat ons betreft, dat we een valide zicht moeten hebben op de kosten en baten van de luchthaven en de mogelijke risico's. Wat de VVD betreft heeft Gedeputeerde Staten daar prima in voorzien door middel van een brief in november, waarbij alle functies in kaart zijn gebracht en wat het betekent als Groningen Airport Eelde wegvalt. Onze vraag aan het college is: kunnen zij ook aangeven of zij dezelfde interpretatie hebben als de VVD bij deze aanbeveling, dus dat ze hier al in voorzien hebben met die brief. Ik zie een interruptie aankomen, voorzitter.

De voorzitter: Ja, u krijgt inderdaad eerst een interruptie van de ChristenUnie.

De heer Brandsema: Ja, dank, voorzitter. Die brief inderdaad van november vorig jaar van GS, dat was inderdaad een prettige brief om te lezen, alleen de ChristenUnie miste daar wel iets in en ik ben benieuwd of de VVD dat ook heeft gemist. Dat gaat over dat inderdaad die maatschappelijke functies die worden beschreven door GS die Eelde heeft, en wat er gebeurt als er niet zou zijn. Wat mijn fractie echter daarin mist, is dat niet helder wordt welke omvang van een luchthaven, in dit geval Eelde, nodig is om die maatschappelijke rol die daar uitgesplitst is, te vervullen. Heeft ook de VVD-voorzitter niet de behoefte om niet alleen maar te zien als het er niet is, wat is er dan, maar wat ook eigenlijk de omvang van de luchthaven moet zijn om in die voorzieningen te kunnen voorzien?

De voorzitter: De heer Vianen.

De heer Vianen: Ja, voorzitter, vanochtend is hier ook een uitgebreide reactie op gekomen van de directeur van Groningen Airport Eelde, maar ik ben eigenlijk en beetje op zoek naar de vraag

achter de vraag die de ChristenUnie hier stelt, want kan ik hieruit opmaken dat de ChristenUnie zegt: Wat ons betreft mag Groninger ook wel kleiner? Hebben we dat allemaal niet nodig?

De voorzitter. Een wedervraag.

De heer Brandsema: Ja, dank, voorzitter. Nee, de vraag die wij als ChristenUnie hebben, die hierachter zit, is eigenlijk de vraag: Wat voor omvang van luchthaven heb je nodig om te voorzien in de maatschappelijke functies die ook wij als fractie wel zien? Dus, wij zien ook wel dat er risico's in zitten als bijvoorbeeld de donorvluchten komen te verdwijnen, dat de helikopter daar niet meer staat en mogelijk weer terug moeten op het dak van het UMCG waar het tot een aantal jaren geleden stond. Alleen nu wordt er geschetst van het huidige vliegveld, of het is er helemaal niet, en wij zijn wel een beetje op zoek naar wat voor luchthaven in omvang is er eigenlijk nodig om die functies te kunnen vervullen? En dat is de vraag die er vanuit onze fractie in ieder geval achter zit.

De heer Vianen: Ja, helder. Volgens mij zegt u dan eigenlijk ook dat u het ook best prima zou vinden als de luchthaven dus zou gaan groeien en wat dat betreft zijn we helemaal met elkaar eens. Dus, dank u wel.

De voorzitter. Fantastisch, kunt u nu verder gaan met uw betoog.

De heer Vianen: De laatste aanbeveling van het NRK, daar volgen wij ook de reactie van het college, voorzitter. Het garant staan voor de NEDAB kosten kan ook best helpen om commitment van andere partijen te krijgen, zoals bijvoorbeeld een ministerie of andere clubs misschien zoals een Schiphol Group. Voorzitter, wij als liberalen van de VVD kijken graag vooruit en over twee weken gaan we graag echt in gesprek over een duurzame toekomst van Groningen Airport Eelde. Dank u wel.

De voorzitter. U ook bedankt. Dan ga ik nu naar mevrouw Kramer van Volt en daarna komen we bij de laatste fractie, de Partij voor de Dieren.

Mevrouw Kramer: Dank u wel, voorzitter. Met belangstelling heeft de fractie van Volt de stukken gelezen. Het onderzoek van de Noordelijke Rekenkamer, het onderzoek dat is gedaan door CE Delft, heldere stukken qua taalgebruik en ook qua conclusies en aanbevelingen. Mevrouw Dijkers, dank voor uw toelichting ook over de historie en wat er allemaal is gebeurd, is zinvol voor een nieuwe Statenleden. We sluiten ons aan bij het amendement dat u wilt indienen en dat kan ik toelichten, want Volt staat voor een duurzaam, klimaatneutraal en financieel haalbaar, maar ook financieel gedragen Groningen Airport Eelde. Daar past in onze visie alleen een vliegveld in dat fungeert als innovatieve hub en om dat in te kunnen schatten hebben we eerlijke en realistische informatie nodig als basis voor toekomstscenario's. Dus, ook aspecten als het aantal verkeersbewegingen, want Airport Eelde wil gaan groeien, dat heeft impact voor de verkeersbewegingen in het dorpen Eelde, Paterswolde en ook de milieubelasting, want die effecten zijn nu niet meegenomen. Ik heb één vraag aan de gedeputeerde: wat wij lezen in de stukken is dat er vanuit het bedrijfsleven behoefte is aan een luchthaven, maar dat er niet wordt meegefinancierd vanuit die bedrijven. Wat zegt dit over de kans op een breed gedragen financiële constructie voor de toekomst van Groningen Airport Eelde en hebben wij in beeld wat die bedrijven nodig hebben om wel mee te kunnen financieren aan een dergelijke luchthaven? Dank u wel.

De voorzitter. U ook bedankt. Mevrouw Peeks, u bent de laatste van de rij, voordat we komen tot de beantwoording van de gedeputeerde.

Mevrouw Peeks. Dank u wel, voorzitter. Samen met de SP van Groningen en Drenthe hebben we de Noordelijke Rekenkamer gevraagd om dit onderzoek naar de toekomst van Groningen Airport Eelde te doen, daarom vinden wij ook dat de uitkomsten van dit rapport alle aandacht moeten krijgen, want wij vinden het een waardevol onderzoek. Dan de uitkomsten: de Partij voor de Dieren vindt het kwalijk dat in 2016 passagiersaantallen en reisbaten zijn overschat, want niet alle negatieve externe effecten, zoals bijvoorbeeld de uitstoot van ultra fijnstof van het vliegverkeer zijn in de maatschappelijke kosten-batenanalyse meegenomen, vooral ook omdat op basis hiervan er geld uitgegeven is. Publiek geld, want voor wie is dit vliegveld nu eigenlijk? Is het voor de inwoners van Drenthe? Nou, die blijken niet in grote getale gebruik te maken van het vliegveld, of voor een paar bedrijven die hun personeel willen laten invliegen, of is het voor donorvluchten en de traumahelikopter? Verder blijkt dat de actieve lobby voor financiële ondersteuning door het Rijk en de overname van de aandelen door de Schiphol Group niet gelukt zijn, blijkt uit het rapport. Integendeel, een deel van de aandelen is voor een zeer zacht prijsje aan een commerciële partij verkocht. Ook het verduurzamingsplan lijkt te rammelen, omdat er geen onafhankelijk advies is ingewonnen over de plausibiliteit hiervan, en dan met name of dat in Eelde op de meest logische plaats in Nederland plaatsvindt. Met betrekking tot de aanbeveling om de nieuwe toekomstplannen van GAE onafhankelijk te laten toetsen aan de hand van toekomstscenario's, optimistisch en pessimistisch, is het toch wel vreemd dat het niet omarmd wordt, omdat we op basis daarvan een veel betere afweging kunnen maken, vinden wij. De NRK adviseert ook om een nieuwe MKBA te laten uitvoeren volgens de nieuwste inzichten, dat is ook al veelvuldig gezegd vandaag, en het college lijkt daar niet happig op. De Partij voor de Dieren vindt dat in het kader van de zorgvuldigheid dat wel gedaan moet worden. Kan het zijn dat het college het niet nodig vindt omdat ze bang is voor de uitkomst, of wil men ongeacht de kosten het vliegveld op de been houden? Dit ondanks dat veel omwonenden en Drenten overlast ervaren, om maar niet te spreken over hinder voor de natuur, want het vliegen met bijvoorbeeld oude lesvliegtuigen boven natuurgebieden, stiltegebieden en stedelijk gebied is voor veel mensen een doorn in het oog vanwege de lawaai en uitstoot. Tot slot, de Partij voor de Dieren wil van de gedeputeerde weten waarom er op de, in onze ogen duidelijke, conclusies van de Noordelijke Rekenkamer zo lauw wordt gereageerd en waarom de eerste twee aanbevelingen niet integraal worden overgenomen. Tot zover.

De voorzitter. Hartelijk dank. Nou, er is al een amendement aangekondigd. Dat betekent dat het ook automatisch een bespreekstuk gaat worden. Voor een tweede termijn is dat... Ja, dat klopt. Fijn dat je meedenkt. Maar, met interrupties en eventueel een tweede termijn straks kan dat, wat mij betreft, denk ik heel kort. Ik moet ook meegeven dat er een heerlijke lunch klaarstaat. Gedeputeerde...

De heer Pormes. Voorzitter, mag ik even een voorstel van orde? Is het niet handig om nu een pauze in te voeren en daarna gewoon verder te gaan?

De voorzitter. Dat hebben wij ook overwogen, maar in dit geval kiezen we ervoor om eerst de gedeputeerde het woord te geven.

Gedeputeerde Vedelaar. Voorzitter, het is een uitdaging voor mij hoor, want ik kan er wat van, maar ik ga het wel proberen zo kort mogelijk te doen. Er is al door een heel aantal van u aangehaald dat, ook vanmorgen toen we startten met de presentatie van de Noordelijke Rekenkamer,

dan staat er heel groot 'toekomst GAE' in beeld, terwijl het onderzoek zich vooral heeft gericht op het verleden. Dat is best lastig als gedeputeerde die in december 2021 is aangetreden, hoe beoordeel je al die plannen? Daar doe je onderzoek naar, neem je kennis van en daar doe je je voordeel mee. En tegelijkertijd hebben we daar natuurlijk ook gekeken naar de uitkomsten van onderzoeken naar de aanbevelingen die eerder zijn gedaan door de Noordelijke Rekenkamer, namelijk: doe een MKBA, dat is destijds ook gedaan in 2016 en hoe blik je daar dan nu op terug? Voorzitter, daar zou ik kort en krachtig, ook in reactie op een aantal vragen die daarover zijn gesteld, het volgende over willen zeggen: er is mij op geen enkele manier gebleken dat er vooringenomenheid ten grondslag zou hebben gelegen aan een opdrachtverstrekking aan een zeer gerenommeerd bureau, ook destijds, ofwel dat er manieren gebruikt zijn om een rooskleurig beeld te creëren, geen enkele. Ik ben hier niet de grote pleitbezorger van de luchtvaart, dat weet u allemaal. Ik probeer dat in mijn periode als gedeputeerde zo evenwichtig mogelijk tot u te brengen, een goed aandeelhouder te zijn en u ook te bedienen in informatie die kan helpen bij politieke keuzes, voorzitter.

De voorzitter. Dank u wel, u heeft een interruptie van GroenLinks.

De heer Pormes. Voorzitter, dank u wel. U zegt het wel met volle overtuiging, maar ik heb nergens kunnen zien waarop dat gebaseerd is. Wat ik wel heb gezien, is dat uit het onderzoek gebleken is dat bijvoorbeeld Lufthansa niet meewerkt, dat er mensen ook worden gevraagd en die melden zich ziek of zijn er niet. Dat betekent, en dat hebben we net ook gehoord, als we meer inzicht willen hebben in wat die consultancies hebben gedaan, dan blijkt gewoon dat zij er niet achter komen. En ik vraag mij af: waarop baseert u dan dat alles zo is gelopen zoals u nu zegt?

De voorzitter. Dank u wel.

Gedeputeerde Vedelaar. Voorzitter, ik maak echt bezwaar en volgens mij moeten we dan de Noordelijke Rekenkamer gewoon vragen, want u zegt: Mensen wilden niet meewerken, mensen waren ineens onvindbaar, gegevens... Er worden zoveel suggesties hier gedaan en volgens mij heb ik net de Noordelijke Rekenkamer horen zeggen: Lufthansa is wel gevraagd, maar de medewerkers die destijds verantwoordelijk waren, zijn nu niet meer in dienst. Dus het is niet zo dat ze ineens onvindbaar waren of niet mee wilden werken, maar precies dat is het antwoord geweest wat net is gegeven. Voorzitter, ik kan niet namens de NRK spreken, maar er worden hier insinuaties gedaan waar ik afstand van neem en ik heb enkel gezegd: er is mij niets gebleken van intenties die niet zuiver zouden zijn. Ik hoef daar niemand te veel verdedigen. Mezelf niet, het verleden niet, twee, tien jaar geleden... Echt, ik heb daar geen enkel belang bij, maar er is mij niets gebleken van vooringenomenheid in de opdrachtverstrekking. Sterker nog, voorzitter, er lag een alternatief onderzoek van SCO, ongevraagd. Dat lag hier op tafel tijdens de bespreking in Provinciale Staten destijds, die gaf een heel ander beeld van de cijfers. Dus, heel terecht is daar in de Provinciale Staten destijds over gesproken en desalniettemin heeft Provinciale Staten een keuze gemaakt, en volgens mij kunnen we daar ook op terugblikken en heeft wellicht destijds ook meegespeeld dat je zo je politieke afwegingen maakt in brede zin. En dan nog één ding, voorzitter, dat moet me toch van het hart: een MKBA, als wij op alles die zouden toepassen, zoals vandaag door sommige partijen wordt ingebracht, dan zouden wij geen spoorlijnen hier hebben, dan zouden wij geen busverbinding hier hebben.

De voorzitter. Dank u wel. Ik kijk naar de heer Pormes. Is er nog aanvullend een vraag?

De heer Pormes. Ja, ik vind de laatste opmerking volstrekt onterecht. Dat kan ze ook niet waarmaken...

De voorzitter. Maar wat is uw aanvullende vraag?

De heer Pormes. Maar waar het mij om gaat, voorzitter, is of u niet zou willen weten of het inderdaad zo is gegaan, zoals u stelt?

De voorzitter. Gedeputeerde?

Gedeputeerde Vedelaar. Voorzitter, er worden me ook nu weer woorden in de mond gelegd, dus daar ga ik niet in mee. Ik heb gezegd wat ik heb gezegd. Dat probeer ik op een zorgvuldige wijze onder woorden te brengen en met de interpretatie van de heer Pormes wordt daar weer een andere invalshoek benaderd. Dus, als hij een vraag heeft, stel die dan gewoon, dan kan ik hem beantwoorden.

De voorzitter. Dank u wel. Dan denk ik dat deze discussie gesloten kan worden en dan wil ik nu het woord geven aan de SP.

Greetje Dijkers. Dijkers, Greetje Dijkers.

De voorzitter. Ik weet het, maar ik zeg de partijnaam erbij, ik dacht dat het een stukje reclame was, maar...

Mevrouw Dijkers. Oké. Even een kleine aanvulling: de Noordelijke Rekenkamer heeft Ecorys bevraagd, daar waren de betreffende onderzoekers niet meer in dienst en Lufthansa weigerde antwoord te geven.

De voorzitter. Dat is niet de vraag, dat is een opmerking. Dank u wel. Kunt u verder gaan met uw reactie.

Gedeputeerde Vedelaar. Ja, voorzitter. Dat ten aanzien van waarom het college tot het oordeel is gekomen dat er geen optimistische, zeg maar, grondslagen lagen in de opdrachtverstrekking of de uitkomsten van het onafhankelijke onderzoeksbureau wat destijds is ingeschakeld. Volgens mij was het ook heel mooi dat dat andere onderzoeksbureau ongevraagd Provinciale Staten destijds van advies heeft voorzien. En voorzitter, ik refereerde daar net al aan, het college heeft in de afgelopen periode haar best gedaan om zo waardevrij soms, als het mogelijk is ook, in beeld te brengen naar welke functies je kunt kijken. Overigens heeft ook de partij voor de Dieren daar wel eens van gezegd: Je zou ook nog naar uitstoten kunnen kijken, naar stikstof, naar de uitstoot van allerlei negatieve gevolgen. Dat is zeker zo en ook dat zijn discussies die in het politieke debat aan de orde moeten komen, en die je zou kunnen wege. En, voorzitter, natuurlijk kan je dat doen op basis van een scenario, je kan daar doorrekeningen van vragen, je kan daar second opinions voor vragen, maar we hebben gezegd: Ons is gebleken, ook in 2016, dat een MKBA op zichzelf geen panacee is. Nou, dat is ook niet bedoeld als een wondermiddel kunt u zeggen, dat deel ik op zichzelf wel. Dat vond ik wel een mooie analyse die van het woord panacee werd gegeven, maar mij is gebleken - Ik heb er zelf persoonlijk een keer studie van gemaakt en nog niet zo heel erg lang geleden, maar wel als gedeputeerde die als aandeelhouder voor GAE aan de slag mocht, toen dacht ik: ik ga eens al die rapporten lezen die gaan over de toekomst van de luchtvaart en over de verduurzaming van de luchtvaart. En toen is mij gebleken

dat vele wetenschappers en hoogleraren elkaar tegenspreken, omdat het gewoon moeilijk te voorspellen is hoe die ontwikkeling zal gaan verlopen. En in die zin zou ik ook voorzichtigheid willen aanbevelen als het gaat om die toekomst, of dat nou gaat in de voorspelling dat de duurzame luchtvaart een vlucht zal krijgen, als ook in de voorspelling dat dat niet zo een vlucht zal krijgen, of dat dat beter op een andere plek kan plaatsvinden, maar daar heb ik dan ook wel vraagtekens bij. Bent u bereid om een MKBA te doen? Volgens mij is dit college overall toe bereid als de Provinciale Staten daar een besluit toeneemt. In deze fase, daar is net ook wel even het nodige over gezegd, lijkt ons heel goed dat de meerderheid van Provinciale Staten dit college en straks ook het nieuwe college uiteraard, maar vooral ook dit college heel helder laat weten wat op dit moment verwacht wordt, want tot op de dag van vandaag heb ik gezegd: Dit is een onderwerp om na de verkiezingen te behandelen, maar ook met een nieuw college aan te vangen. Maar als Provinciale Staten wil dat dit college een aantal zaken in voorbereidende zin of anderszins wil oppakken, dan zijn we daar natuurlijk zo dienstbaar in, als het maar zou kunnen zijn. Dus dat is ook een vraag die door PS beantwoord zou moeten worden: is er een MKBA nodig, ja of nee? En ik heb er net het nodige over gezegd.

De voorzitter. Dank je wel, u krijgt nog een interruptie.

Mevrouw Peeks. Ja, voorzitter, het woord 'dienstbaar' dat triggerde mij even, want het rapport was al half februari klaar was, maar de bestuurlijke reactie kwam pas half april. Klopt dat?

De voorzitter. Mevrouw Vedelaar.

Gedeputeerde Vedelaar. Ja, voorzitter, er komt opwinding over, want ik heb intensief met de Noordelijke Rekenkamer gesproken, ook over de timing. Wij hebben zo snel als maar kon, ik geloof dat wij onze eerste reactie binnen anderhalve week klaar hadden, omdat wij voorzagen dat dit debat precies in de verkiezingsweek ongeveer tot een slotsom zou komen. Ik heb steeds gevonden, maar goed, daar ga ik niet over, dat is echt allemaal... want u heeft met alleen het nodige gezegd over de onafhankelijkheid van de Noordelijke Rekenkamer, GS onderschrijft dat van harte, maar omdat wij vonden dat het aan ons niet kon liggen, dat er snelheid zou komen, want... en ook niet aan ons kon liggen, dat dat vertraagd zou worden, hebben wij zo snel als maar mogelijk was gereageerd en ik denk dat de Noordelijke Rekenkamer dat kan bevestigen.

De voorzitter. Dank u wel.

Gedeputeerde Vedelaar. Voorzitter, volgens mij is er nog één vraag, twee vragen. Ja. Nog een wel heel expliciet, want mevrouw Peeks heeft ook gezegd: waarom wil GS geen MKBA? GS heeft twijfels over een volledig MKBA en wat dat gaat opleveren, zeker als je met elkaar zegt dat er veel meer aspecten van belang zijn in een politieke afweging. Maar nogmaals, het is aan PS om daar een besluit toe te nemen, en in ieder geval niet aan dit college. Dank u wel.

De voorzitter. Een interruptie van mevrouw Dikkers.

Mevrouw Dikkers. Voorzitter, er komt een luchthavenbesluit aan, daar zit bepaalde tijdsdruk op. Heeft de afhoudende, voorzichtige benadering met betrekking tot het MKBA te maken met de tijdsdruk met betrekking tot het luchthavenbesluit? Wij hebben het gevoel, durf ik hier wel hardop te zeggen, dat we gestuurd worden op besluitvorming op korte termijn, niet op basis van weloverwogen onderzoek, maar op basis van het tijdspad dat voorligt. Kan de gedeputeerde daarop reageren?

De voorzitter. Mevrouw Vedelaar.

Gedeputeerde Vedelaar. Voorzitter, meent mevrouw Dijkers serieus dat dit college bezig is met een spel om in de tijd vooruit te schuiven opdat er besluitvorming afgedwongen kan worden om de luchthaven in de benen te kunnen houden?

De voorzitter. Dat klinkt als een nee.

Mevrouw Dijkers. Dat is uw interpretatie van mijn woorden. Dat heb ik niet gezegd.

Gedeputeerde Vedelaar. Dan terug naar de vraag. Voorzitter, u vraagt aan mij of wij in het kader van het luchthavenbesluit nu voorzichtig zijn met een MKBA, opdat straks als vanzelf een besluit genomen gaat worden over de toekomst van de luchthaven. Is dat uw vraag? Maar dan is het toch niet zo een gekke...

Mevrouw Dijkers. Dat is mijn vraag, of dat een rol speelt. [Er wordt door elkaar gesproken]

De voorzitter. Ik wil graag in rustige volgorde elkaar het woord geven.

Gedeputeerde Vedelaar. Voorzitter, dat is de vraag en het simpele antwoord is: nee, absoluut niet.

De voorzitter. Dank u wel.

Gedeputeerde Vedelaar. Natuurlijk niet, maar de enige onrust die ontstaat, is omdat op het moment dat u veronderstelt dat dit college dat doet, ik daar wel heel groot aanstoot aan neem, omdat dat doet twijfelen aan de oprechtheid en de eerlijkheid waarmee ik vandaag, namens het college, reageer op de vragen die vandaag gesteld worden.

De voorzitter. Hartelijk dank. Heeft u aanvullend nog een vraag, mevrouw Dijkers?

Mevrouw Dijkers. Nou, als dat de uitleg is, dan excuseer ik mij daarvoor, want dat was niet mijn intentie. Ik twijfel niet aan uw oprechtheid, mijn vraag is gewoon: heeft het tijdpad wat voorliggt invloed op wat we gaan doen?

De voorzitter. Dank u wel. Mevrouw Vedelaar, er is al antwoord op gegeven, maar...

Gedeputeerde Vedelaar. Nee, maar voorzitter, dank, want het is goed dat we dat toch eventjes zo naar elkaar uitspreken, want dan heb ik u onnodig zwaar begrepen en dan dank ik u ook voor het antwoord wat net gegeven is. Nee, het tijdpad heeft daar geen invloed op. Er moet een luchthavenbesluit aan het voor het eind van het jaar genomen worden. Het ministerie vraagt ons, de aandeelhouders, om een besluit te nemen voor tien jaar investering. Ja, het ministerie kan wel meer vragen, zeg ik dan ook. Wij hebben het ministerie gevraagd om te ondersteunen en daar is tot op heden ook nee op gekomen. Dus, volgens mij neemt Provinciale Staten de tijd die ze nodig heeft om tot een gewogen politiek oordeel te komen en zodat daar een zorgvuldige besluitvorming bij kan plaatsvinden. Voorzitter, dan is er een laatste vraag geweest van Volt en mevrouw Kamer heeft de vraag gesteld: wat zouden we het bedrijfsleven kunnen bieden? Het is een interessante vraag en ik denk dat dat ook een vraag is die we nog eens opnieuw

met het bedrijfsleven zou kunnen bespreken, maar de vraag die eigenlijk hier ten grondslag ligt, is: welke bereidheid heb je als overheid om infrastructuur te voorzien van overheidsfinanciering en in dit geval gaat het over de NEDAB kosten. Die gaan vooral over de kosten die in het algemeen belang en ook ten aanzien van de veiligheid genomen moeten worden. Dus, de weder-vraag zou kunnen zijn: is dat een verantwoordelijkheid van de overheid en is dat dan ook een keuze die je bereid bent te maken? Dezelfde vraag kan je stellen bij de aanleg van een spoorlijn of de aanleg van een weg. Daar ben ik echt wel van overtuigd, hoewel je kunt daar wel van mening over verschillen. En heel soms is ook bij de aanleg of de opwaardering van een N-weg naar een A-weg, een rijksweg, betrokkenheid geweest van bedrijven. Ja, voor de A37 was dat het geval. Dus, het lijkt me een interessant gesprek om, nogmaals, ook vanuit de politiek en met het bedrijfsleven te voeren. Dank u wel.

De voorzitter: U heeft een tweetal interrupties. Ik begin met de heer Pormes, niet? Of de heer Vianen? Nee, toch de heer Vianen.

De heer Vianen: Voorzitter, dank u wel. Wat galant. Ik had nog een vraag gesteld, voorzitter, aan het college over aanbeveling twee. Dan geeft het college aan dat zij... Nou, een aantal woorden die nu niet helemaal kan reproduceren, maar of het college ook interpreteert dat ze afdoende was met de brief die is gestuurd in november 2020, bijvoorbeeld.

De voorzitter: Mevrouw Vedelaar.

Gedeputeerde Vedelaar: Voorzitter, kijk, het college heeft gezegd in de reactie dat we niet met een staan te springen bij een nieuw MKBA, omdat ook gebleken is bij de vorige MKBA dat de toekomst niet zo makkelijk te voorspellen is. Maar, ik heb ook vandaag gezegd: het is aan deze Staten om met elkaar te bepalen wat dan wel nodig is, om nieuwe plannen, waar we over twee weken volgens mij met elkaar over spreken, zo goed mogelijk ook te kunnen beoordelen en op welke manier dat vorm gegeven kan worden. Daarbij heeft het college gemeend in november die brief te moeten sturen om zo waardevrij als mogelijk - daar kun je dan van mening over verschillen, want dat is geen onafhankelijk onderzoek, we hebben dat gewoon met elkaar hier gedaan - in beeld te brengen, welke functies zijn er en wat gebeurt er op dit moment? En dan kan het best interessant zijn om de vragen ook te stellen die de heer Brandsema aan u stelde en het debat daarover, maar ook nogmaals, dat is een afweging die hier in de Staten gemaakt moet worden. Ik sta hier vooral met de vraag: wil u aan dit college of aan een volgend college heel duidelijk meegeven wat u nodig heeft om tot die besluitvorming te komen?

De voorzitter: Dank u wel. De heer Pormes.

De heer Pormes: Dank u wel, voorzitter. Ik had ook nog vraag gesteld over het routefonds. We hebben € 7 miljoen belastinggeld uitgegeven aan luchtvaartmaatschappijen en het zou mij wel wat waard zijn als u ons, hetzij schriftelijk, bericht op welke wijze die € 7 miljoen zijn uitgegeven, maar vooral welke voorwaarden zijn gesteld bij de uitgave van die € 7 miljoen.

De voorzitter: Mevrouw Vedelaar.

Gedeputeerde Vedelaar: Voorzitter, deze vragen zijn prima om schriftelijk te beantwoorden. Ik denk dat dat het beste recht doet aan de vraag die ook gesteld is. Dan kunnen we dat gewoon terughalen uit de stukken die daar in het verleden over gemaakt zijn.

De heer Pormes. Oké, dank u wel, voorzitter.

De voorzitter. Goed, ik dacht dat u aan het eind was gekomen van betoog. Ik kijk even om me heen of er nog behoefte is aan een korte reactie in tweede termijn. Niet. Zoals ik had gezegd, dan... Toch nog een korte tweede termijn. Gaat u weer zitten, meneer Pormes, want ik wil u alle tijd geven. Waar ik u wil hebben? Nou, gaat u maar gewoon zitten daar. U kunt vanaf uw eigen stoel reageren. U krijgt het woord voor een korte tweede termijn.

De heer Pormes. Voorzitter, kijk, ik begrijp de enige boosheid van de gedeputeerde, maar laat ik dit zeggen: Geloven doe ik wel in de kerk. Mijn ultieme taak als Statenlid is om ook te kunnen controleren, en ik lees het NRK rapport en het gaat over het besluit van 2016, hoe dat besluit is genomen en op basis waarvan. Ik lees dat rapport en ik kom eigenlijk tot de conclusie dat er voldoende redenen zijn voor mij om te vragen nader onderzoek te doen, omdat ik gewoon niet overtuigd ben dat het zo is gelopen zoals u gesteld. 'Er is geen reden om daaraan te twijfelen.' Ik heb alle reden om daaraan te twijfelen en dat zeg ik als Statenlid, en dat zeg ik niet uit wantrouwen, maar gewoon omdat ik die verantwoordelijkheid heb.

De voorzitter. Dank u wel, die minuut is ook voorbij, maar u krijgt een interruptie. De Christen-Unie.

De heer Brandsema. Ja, dank, voorzitter. In 2016 is door de aandeelhouders toentertijd keuze gemaakt voor het scenario 'Toegangspoort voor het Noorden'. Er ligt nu een onderzoek die de vinger op verschillende, zeer plekken ligt als het gaat om waar achteraf gezien dingen wellicht anders uitgekomen zijn dan dat ze toen geschetst werden. Dus, wat de ChristenUnie betreft ligt dat verhaal er al die terugkijkt op die besluitvorming toen. Dus, mijn vraag is aan de GroenLinks-voorzitter, wat GroenLinks nog meer boven tafel wil krijgen dan dat wat de Noordelijke Rekenkamer nu al gewoon in het rapport geschetst heeft?

De voorzitter. Dank u wel. De heer Pormes, kunt u daar kort op reageren?

De heer Pormes. Nou, ik weet niet of het lukt om het heel kort te doen. Kijk, daar liggen een aantal open vragen. Eén van de vragen betreft de uitgave van middelen. Het betreft die toezegging van € 12,1 miljoen van bedrijfsleven, nergens van terechtgekomen. Ik wil veel meer inzicht hebben in welke beloften zijn gedaan. Ik wil ook weten welke ambtelijke adviezen er waren. Ik wil inzicht hebben in de verslagen. Er worden ook allerlei verhalen verteld over 'We zijn pas kort bezig om met Schiphol te praten', dat is al een hele tijd aan de gang. We hebben ook verslagen van de minister waarin hij één, twee, drie, vier keer heeft gezegd: Ik ga geen geld geven, en toch blijven we maar daar achteraan lopen. Dus, ik wil gewoon veel meer duidelijkheid en ik zal tijdens PS die vragen ook helder formuleren, waar graag een antwoord op wil weten. Dan krijgt u het volledig.

De voorzitter. Dank u wel. Dan kijk ik naar het CDA, die wil ook reageren. De heer Zuur.

De heer Zuur. Ja, eigenlijk niet reageren, maar in ieder geval de tweede termijn beperken vanwege de tijd, maar ook vanwege het voorstel wat u zelf hebt gedaan. Wij concluderen uit de bijdrage van GroenLinks in tweede termijn dat er suggesties worden gewekt waarvoor wij geen aanleiding zien, maar we wachten af wat er in PS vanuit GroenLinks wordt ingebracht.

De voorzitter. Dank u wel. Dan kijk ik om me heen of er nog een fractie is die behoefte heeft om te reageren, die is er volgens mij niet. Dan dank ik u allen. Dan schors ik de vergadering, nadat ik gezegd heb dat dit als bespreekstuk doorgaat. Mevrouw Vedelaar wil toch nog even een reactie geven. Gaat uw gang.

Gedeputeerde Vedelaar. Voorzitter, ik wil begrip uitspreken voor dat je daar anders naar kan kijken in de beoordeling. Ik heb enkelvoudig gezegd: Mij is daar niets van gebleken, en ik heb daar geen diepgravend onderzoek naar gedaan, behalve dat ik de vragen heb gesteld die kon stellen in mijn functie als gedeputeerde verantwoordelijk voor het dossier nu. Daarin is mij niet gebleken, dat allereerst en als tweede punt: ik hoor de heer Pormes allerlei vragen alvast aankondigen, daar was het routefonds er een van. Ik zou terug willen vragen: gaan we dan straks na de Statenvergadering nog een heleboel stellen? Want dan verzoek ik de heer Pormes, want ik weet niet welke vragen beantwoord moeten worden, want misschien is dan een voorstel in deze Staten gewoon aan de orde, want dan kan het college ook beoordelen of dat een opdracht van de Staten alleen is, of dat dat schriftelijke vragen zijn die die beantwoord moeten gaan worden.

De voorzitter. Ja, u krijgt een interruptie, maar het is natuurlijk zo als fracties een goed antwoord willen hebben op vragen is het natuurlijk altijd de mogelijkheid om dat schriftelijk vooraf in te dienen. De heer Uppelschoten.

De heer Uppelschoten. Ik zit wat langer al in de Staten. Ik heb die discussie in 2016 ook uitvoering meegemaakt. Twijfelen aan de integriteit van wat daar gebeurd is, dat is onzinnig, werkelijk. We hebben er uitvoerig naar gekeken, er zijn niet voor niks al die onafhankelijke bureaus gevraagd en er is een politieke afweging gemaakt. Maar dat er een soort onkies spel gespeeld zou zijn en dat we daarom tot die beslissing zijn gekomen. Dat is echt niet aan de orde. Dus ik vind... Je kunt wel 101 vragen stellen, zoals ook de vragen over het routefonds, dat staat gewoon in de financiële stukken van Groningen Airport Eelde. Je kunt precies nagaan waar het geld heen is. Dus waar zijn we in godsnaam mee bezig?

De voorzitter. Geen vraag, maar een opmerking. Dank u wel. Mevrouw Vedelaar.

Gedeputeerde Vedelaar. Als de heer Pormes aan waarheidsvinding wil doen, dan weet ik niet of we hem gaan helpen door een vraag schriftelijk te beantwoorden. Dat is eigenlijk wat ik zeg en ik probeer te voorkomen dat wij heel veel werk in gang zetten, want dat voorspel ik, dat daar op de achtergrond veel werk voor wordt geleverd, zonder dat dat de heer Pormes blij maakt. Niet dat dat per se doel op zichzelf is, maar dat dat voldoet aan datgene wat u graag zou willen vinden.

De voorzitter. Dank u wel. Dan zien wij de discussie de volgende keer wel tegemoet en ik schors de vergadering tot 13:40. Eet smakelijk.

[SCHORSING]

8. NRK-rapport 'Groen tot in de vezels'; Statenstuk 2023-115

De voorzitter. Goedemiddag, ik heropen bij deze de vergadering met de opmerking dat waar ik vanmorgen zei dat mevrouw Udinga het woord als voorzitter zou overnemen, dat het veranderd

is. Ik blijf even zitten, u moet het nog even met mij doen, omdat er iemand van de VVD, mevrouw Mulder, die moest onverwachts vertrekken. Ik heropen de vergadering en op de behandeling staat agendapunt 8, dat is het rapport 'Groen tot in de vezels: Onderzoek naar de groene Chemie in Drenthe'. En voordat wij dat gaan doen, hebben we eerst wederom een presentatie van ongeveer tien minuten. Nou, we kennen hem inmiddels: meneer Van der Bij, aan u het woord.

De heer Van der Bij (Noordelijke Rekenkamer): Dank u wel, voorzitter. 'Groen tot in de vezels'. Ik sta hier niet omdat ik portefeuillehouder ben van dit onderzoek, dat was Marco Bosch, maar het was wat efficiënter om het te combineren, dus licht ik dit ook maar toe. Sieger heeft u net ook gezien achter de tafel, dat was al een van de onderzoekers en Ingeborgh Petri zit achterin de zaal en dat is de andere onderzoeker voor dit onderwerp. Dan bent u even bij qua personele gegevens. Een onderzoek naar de groene chemie in Drenthe en we hebben dit samen gedaan met de gemeentelijke Rekenkamercommissie van de gemeente Emmen, dus dit was een coproductie, en we hebben dit ook toegelicht in Emmen zelf en daar is ook de presentatie toen geweest. Zo ziet u ook dat het ook mooi is dat provinciale en gemeentelijke Rekenkamers elkaar opzoeken en dat is ook onze ambitie. Groene chemie in Drenthe. Nou, er is een rijke geschiedenis in Drenthe als het gaat om de vezelchemie. Dat heeft ertoe geleid dat in 2014 er een Taskforce opgericht is, Groene Chemie. Dat was een samenwerkingsverband van bedrijven en overheden, die in gezamenlijkheid die groene chemie een impuls wilde geven. En eigenlijk, als je naar de inhoud kijkt, een soort netwerkachtig construct en naar de uitkomsten zijn we daar best wel positief over en is dat zeker geslaagd. Nou, de volgende stap is al gezet: Chemport Europe, het suggereert misschien een Europese dimensie, maar het is een samenwerkingsverband in het noorden als het gaat om groene chemie en aanverwante zaken, en Greenwise Campus is weer een nieuwe stap, waarbij ook kennisinstellingen samen met het bedrijven en het overheden netwerk de volgende fase ingaan. Conclusies van ons onderzoek. Ik zei het al, het is een beetje een kennisgebaseerde impuls, die in een netwerkachtig construct vorm is gegeven en de bedoeling is het vergroenen van de chemie, maar ook clustervorming, netwerkvorming en het uitvoeren van projecten. Nou, deels steekt het bedrijfsleven er zelf ook geld in, de gemeente Emmen en de provincie. Wat wij gezien hebben, is dat er niet, als het gaat om groene chemie, verbijzonderde doelstellingen en monitoringsinstrumenten zijn. Wel rond duurzaamheid, circulariteit, enzovoorts, dus het valt binnen een breder geheel. Er is zeker aandacht voor, ook binnen de provincie, maar als je het elementje groene chemie eruit wil lichten en wil kijken bijvoorbeeld, want dat is ook een van de doelstellingen: hoeveel groene arbeidsplaatsen zijn er nou gerealiseerd? Dan loop je wel tegen een probleem aan. In de bestuurlijke reactie wordt ook gezegd: Ja, dat is niet alleen een definitiekwestie, maar dat heeft ook te maken met beschikbare data en dat hangt natuurlijk ook samen. Vandaar die wel gekwantificeerde doelstellingen, maar die niet heel erg meetbaar zijn, omdat de data ontbreken, of je zou ze wel kunnen kwantificeren in theorie en dan heb je ook een goed monitoringssysteem nodig. Dus, hier loopt de informatievoorziening richting de Staten via de reguliere planning- en controlcyclus. Nou, een programma, een langetermijnstrategie ontbreekt. Ik wil niet zeggen dat die er niet is, maar niet heel helder geformuleerd voor de groene chemie als zodanig en toegespitst op groene chemie, omdat het ook weer onderdeel is van een breder geheel. Dus, we bevelen ook aan om een langetermijnstrategie vast te stellen, waarbij we ons ook realiseren dat dit in samenwerking met bedrijfsleven en kennisinstellingen gebeurt en dat de provincie niet alleen maar de regie heeft, en ook niet alleen maar verantwoordelijk is voor de uitkomsten. Dat is namelijk in een aan het construct dat gekozen is, maar dan nog zien wij wel mogelijkheden om dat te verbijzonderen via een wat meer programmatische aanpak, formuleren van doelstellingen die op groene chemie specifiek geënt zijn, en het monitoren van die doelstellingen, wat ervan terechtkomt. Dus schep dat overzicht, dat is een

beetje waar het in samenkomt en dat is gericht aan GS en aan PS. Van ja, wat wilt u weten over groene chemie en kunt u dat ook meegeven aan GS, zodat eventueel daar ook in voorzien kan worden? Op het moment dat de informatie die tot u komt via de P&C-cyclus wellicht niet toereikend is. Nou, dit is kort. Ik heb het nu binnen vijf minuten gedaan, maar het onderwerp leent zich er misschien ook iets meer voor dan bij Groningen Airport Eelde, en we zullen zien welke vragen van uw kant er op ons afkomen en die zullen we met veel plezier beantwoorden.

De voorzitter. Dank u wel voor de korte presentatie. Ik kijk even rond. Welke fractie heeft behoefte aan aanvullende vragen? D66. Oké, Partij voor de Dieren. Heer Faber.

De heer Faber. Ja, wij hebben een vraag aan de NRK: de SUSPACC bedrijven maken zelf geen onderscheid tussen groene en reguliere banen, omdat een definitie ontbreekt. Wat vindt u van de conclusie van het college dat alle SUSPACC bedrijven duurzame bedrijven zijn en dus alle banen daar groene banen zijn?

De heer Veenstra (Noordelijke Rekenkamer): Niet alle SUSPACC bedrijven... Sorry, ja. Niet alle SUSPACC bedrijven zijn louter groene bedrijven. Bij SUSPACC bedrijven vinden ontwikkelingen plaats die passen binnen het stramien van het vergroenen van de chemie, maar daar zijn ook gewone banen, dus niet alleen groene banen.

De voorzitter. Dank u wel. Is dat voldoende? ChristenUnie.

Mevrouw Pouwels. Dank u wel, voorzitter. Wij hebben even een vraagje over de werkgelegenheid, een heel belangrijke pijler in dit onderzoek ook en om daarin te investeren. U zegt net ook: er zijn weinig cijfers over bekend. Toch even daarop doorvragend, zijn daar inderdaad geen beschikbare data? Hebt u daar nog op een andere manier handen en voeten aan kunnen geven? Of hebt u daar ook oplossingen voor? Want het is wel een hele belangrijke voorwaarde voor het geld dat wij daar verstrekken.

De voorzitter. Ga uw gang.

De heer Veenstra (Noordelijke Rekenkamer): Er zijn wel werkgelegenheidscijfers beschikbaar, die staan ook wel in het rapport en dat zijn cijfers van het aantal FTE dat bij SUSPACC bedrijven is aangesloten en in het rapport, ik zit even heel gauw te kijken naar de conclusies en aanbevelingen, doen we niet direct een aanzet tot oplossingen. Ik weet wel dat in samenwerking met de totstandkoming van Greenwise Campus wordt gekeken naar indicatoren die de ontwikkelingen wel kunnen bijhouden, dus daar wordt in die zin ook al aan gewerkt, aldus de provincie.

De voorzitter. Dank u wel. Zijn er verder nog fracties die behoefte hebben aan aanvullende vragen? Volgens mij niet. Nou, duidelijk. Hartelijk dank. Dan is het nu zaak om dit agendapunt in behandeling te nemen. Ik hanteer de sprekerslijst uiteraard en iedere fractie krijgt drie minuten spreektijd. Ik begin met de fractie van de Partij van de Arbeid, de heer Bosch, en daarna het CDA.

De heer Bosch: Dank u, voorzitter. Lezing van het voorliggende NRK-rapport Groene Chemie laat wat de Partij van de Arbeid betreft duidelijk zien dat er de afgelopen jaren in Zuidoost-Drenthe, in reactie op de economische krimp die zich daar na de economische crisis van 2008 voltrok, talrijke initiatieven zijn ontstaan om werkgelegenheid, kennis en innovatie en verduurzaming in de

chemiesector in deze regio vast te houden en te stimuleren. De provincie en de gemeente Emmen zijn daarin samen opgetrokken, hebben een belangrijke rol gespeeld in het faciliteren en stimuleren van samenwerking tussen bedrijven, kennis- en researchinstellingen en de overheid, die tot doel hebben om de investeringen en innovaties op het gebied van vergroening en verduurzaming naar een groene en circulaire chemiesector aan te jagen. Voorzitter, laat ik vooropstellen dat de Partij van de Arbeid deze ontwikkelingen in de regio in grote lijnen positief waardeert. We investeren in werkgelegenheid en verduurzaming, waarmee ook deze sector bijdraagt aan een sterke en duurzame Drentse economie met impact ver buiten onze provinciegrenzen. We onderschrijven wél het belang van de aanbeveling van de NRK om toe te werken naar een heldere structuur om alle ontwikkelingen onder één noemer te krijgen en de verschillende initiatieven te ontwarren. Sinds 2014 zijn zoveel initiatieven, samenwerkingsverbanden, clusters en taskforces ontstaan dat het mij bij lezing van het rapport af en toe duizelde. Dat het bruist in Zuidoost-Drenthe van de initiatieven is natuurlijk fantastisch, maar we moeten ook niet zoveel pannen op het vuur zetten dat we ze laten overkoken. We onderschrijven dus van harte aanbeveling 3: schep overzicht. Overigens heeft mijn fractie over die structuur nog wel een vraag aan de gedeputeerde. We lezen op pagina 34 dat het bedrijfennetwerk SUSPACC sinds 2017 opdrachtgever is van de Taskforce Groene Chemie, een grotendeels door de provincie en de gemeente Emmen gefinancierde Taskforce, die gericht is op economische groei, bevorderen van het vestigings- en innovatieklimaat en het realiseren van een sterk cluster groene chemie. Hoe zit deze constructie in elkaar? Stuurt hier het bedrijfsleven een overheidstaskforce aan? Dat is wat de Partij van de Arbeid betreft wel een beetje de omgekeerde wereld. Graag een reactie hierop van de gedeputeerde. Dat er niet al eerder langetermijnvisies en vastomlijnde en meetbare doelstellingen zijn geformuleerd, heeft wat mij betreft, wat mijn fractie betreft, niet te verbazen. GS geeft wat ons betreft terecht aan dat juist de complexiteit van het speelveld en het organische karakter van het ontstaan van de diverse initiatieven om de verbinding tussen onderwijs, research en duurzame maakindustrie te versterken, hieraan deels debet is. We zijn blij met het feit dat GS de aanbeveling van de NRK om tot een beter meetbare doelstelling te komen overnemen en dat er wordt gewerkt aan een monitoringsysteem. We onderschrijven overigens ook de beperkingen die GS hiervoor benoemen. Vanwege het beoogde vliegwieleffect van overheidsinvesteringen is de doelmatigheid van deze investeringen niet altijd hard te maken, maar met zo'n € 2,6 miljoen aan cofinanciering, ik heb even het sommetje gemaakt, en subsidies mogen we op z'n minst als PS wel wat vaker meegenomen worden in wat dit dan concreet oplevert aan nieuwe producten, start-ups en werkgelegenheid in de groene chemische maakindustrie. We verwelkomen dan ook het initiatief van GS om een werkbezoek te organiseren en wat de Partij van de Arbeid betreft wordt PS, ook buiten de reguliere P&C-cyclus om, actiever door GS geïnformeerd over belangrijke successen, mijlpalen of ophanden zijnde ontwikkelingen in deze voor Zuidoost-Drenthe belangrijke economische sector. Tot zover, voorzitter.

De voorzitter. Dank u. Precies binnen de tijd, keurig. Gaan we naar het CDA, de heer Van Dekken. En daarna gaan we naar de SP, de heer Moinat.

De heer Zuur. Dank u wel, voorzitter. U zult het moeten doen zonder de mooie krullen, want de heer Van Dekken is inmiddels vertrokken. De CDA-fractie wil haar waardering uitspreken voor dit rapport van de NRK. Een aantal cruciale aanbevelingen voor de belangrijke groene chemiesector in Noord-Nederland en de mogelijkheden om juist in die sector nog nadrukkelijker aan de slag te gaan. Volgens het NRK moeten de specifieke ambities duidelijker en helderder worden. De algemene ambities, denk aan de concrete doelen rondom duurzaamheid en werkgelegenheid evenals circulariteit, zijn echter wel helder, maar niet in meetbare cijfers uitgedrukt. Dat had allemaal dus, om het op z'n Drents te zeggen, veel slechter gekund. En als dan voor de NRK

kennelijk de schoen wat wringt in concrete ambities, dan hoeft dat politiek-bestuurlijk natuurlijk niet zo te zijn. Volgens ons, met de clustervorming en met het proces van verduurzaming, moet dat in deze sector in Zuidoost-Drenthe naar ons oordeel verder vorm krijgen. Wij hebben ook vanuit deze Staten eerder tijdens werkbezoeken aan de Chemport die ontwikkelingen daar ter plaatse ook kunnen aanschouwen. We waren en zijn nog steeds onder de indruk van wat daar allemaal wordt gerealiseerd. Wij vinden wel dat wij deze ontwikkeling rondom de Chemport niet alleen als Drenthe moeten doen. We moeten dat in ieder geval met de direct betrokken gemeenten, maar ook met de ons omliggende provincies blijven doen. Om die reden zijn wij blij met de aanbevelingen om dat via een langetermijnstrategie voor de groene chemie verder vorm te geven. Dat kan vanuit de overkoepelende benadering, vanuit het zogenaamde Greenwise-programma. We vinden het de moeite waard om de pijler chemie verder uit te werken, samen, dus PS en GS op weg naar een breed gedragen visie, met een brede betrokkenheid vanuit geografisch Nederland als ook andere partijen, zoals de Quadruple Helix. Dit is de weg van samenwerken zoals we dat als CDA altijd bepleiten. Creatief, samen met burgers, bedrijven en andere bestuurlijke partners, het werkelijk samen doen. Dat kan beter, maar dat gaan we doen en willen we mogelijk maken en ik sluit mij aan, onze fractie sluit zich aan, bij de woorden van de vorige spreker inzake het op de hoogte blijven van de ontwikkelingen daar. Dat kan vaker dan met de P&C-cyclus. We zijn ook bij de voorlichting geweest van het NRK-rapport in Emmen en toen gaven ook de gemeenteraadsleden uit Emmen aan, dat daar met enige frequentie verslag wordt gedaan van de voortgang en de activiteiten. Volgens mij kunnen we daar als provincie ook heel goed naar kijken en wellicht daarin heel goed samen optrekken. Dank u wel.

De voorzitter. U ook bedankt. Dan geef ik het woord aan de SP, de heer Moinat, en daarna de Partij voor de Dieren.

De heer Moinat. Voorzitter, ik zal om te beginnen ook mij aansluiten bij die woorden, de oproep om op de hoogte gehouden te worden, zo snel en zo kort mogelijk, daar sluiten we ons bij aan. De SP heeft eigenlijk niet zoveel aan te merken op dit stuk. Het is een heldere uiteenzetting door de NRK betreffende een lastig te doorzien en te bevatten onderwerp: de energietransitie en hoe gaan we dat vormgeven in Drenthe. We hebben het wel drie keer goed genoemd. Goed, dat er onafhankelijk gekeken wordt naar de doelmatigheid en de doeltreffendheid van ons beleid. En goed ook, dat we kunnen lezen in de reactie van de gemeente Emmen dat er al heel veel van de genoemde aanbevelingen deels zijn opgepakt. En ten slotte zijn de drie besluiten goed geformuleerd en kunnen wij ons daar prima in vinden. Ik heb wat tijd gewonnen voor de rest.

De voorzitter. Dat doet u keurig. Dank u wel. Ga ik naar de Partij voor de Dieren, de heer Faber, en daarna de fractie van Volt.

De heer Faber. Voorzitter, de Partij voor de Dieren vindt dat de Noordelijke Rekenkamer met Groen tot in de vezels een degelijk rapport heeft opgeleverd met logische aanbevelingen. Als wij maatschappelijk geld besteden om groene werkgelegenheid te creëren en minder CO₂ uit te stoten, is het logisch dat we ook daadwerkelijk gaan bijhouden of er inderdaad meer groene werkgelegenheid is en dat we bijhouden dat we daadwerkelijk minder broeikasgassen uitstoten. Dat dat nog niet gebeurd is, is terecht een verbeterpunt. Volgens de redenering van het college zijn alle banen bij SUSPACC-bedrijven groen, dus meer banen bij die bedrijven is een toename van groene banen. Maar zonder definitie van groene banen blijft dit lastig te onderbouwen. Is BASF een duurzaam groen bedrijf te noemen als voorbeeld? Graag een toelichting van het college waarom alle banen bij de SUSPACC-bedrijven in hun ogen groene banen zijn. De Partij voor de

Dieren stelt voor om bij de toekomstige plannen en definities over groene chemie niet langer alles op één grote hoop te gooien. Op dit moment lijken gerecycled fossiel plastic en biobased plastic allebei even belangrijk voor het college. Maar biobased plastic is groener dan gerecycled fossiel plastic en minder plastic gebruiken is nog steeds veel groener. Dus wij stellen voor om een rangorde aan te brengen als we het hebben over groene chemie. Fossiele plastics hergebruiken is op zich groen, maar niet als consumptie en het gebruik van fossiele plastics niet tegelijkertijd drastisch wordt verminderd en uiteindelijk wordt uitgefaseerd. Dus daar moet het bedrijf dat fossiele plastics recycled rekening mee houden. Ook biobased plastics gebruiken schaarse grondstoffen en energie. Dus alle fossiele plastics vervangen door biobased is niet echt toekomstbestendig. Het lijkt ons bij groene chemie belangrijk te beseffen dat groei van productie geen doel moet zijn. Die nuance missen we in de succesverhalen over wereldspelers zoals Coca-Cola, Adidas en BASF. Uit het NRK-rapport blijkt dat aanjagen en cluster- en netwerkvorming van de groene chemie in Emmen tot nu toe prioriteit had voor de provincie. Wij zijn het echter met de NRK eens dat nú het moment is aangebroken om de zaken te concretiseren, dus dat we gaan formuleren wat we precies met groene chemie en groene banen bedoelen. Kan het college toezeggen dat bij planvorming van de Greenwise Campus meetbare concrete doelen worden geformuleerd, inclusief definities en een monitoringsysteem? Tot zover onze bijdrage.

De voorzitter: Dank u wel. Dan wil ik de fractie van Volt uitnodigen, de heer Loijenga, en daarna is de VVD aan de beurt.

De heer Loijenga: Dank u wel, voorzitter. Met belangstelling hebben wij het rapport Groen tot in de vezels van de NRK gelezen. Volt vindt het ook belangrijk dat de chemische industrie gaat verduurzamen. Dat kan, door zo weinig mogelijk energie te gebruiken, hernieuwbare grondstoffen te gebruiken en door het mogelijk te maken om een eindproduct te recyclen. De provincie Drenthe en de gemeente Emmen stellen middelen ter beschikking om de chemiesector in de regio Emmen hierbij te ondersteunen. In het rapport is te lezen dat de inspanningen van de provincie Drenthe en de gemeente Emmen een belangrijke bijdrage leveren aan het verduurzamen van deze bedrijfstak. Volt kan dat alleen maar waarderen en ondersteunen. Ik wil beginnen met enkele opmerkingen. Een aanbeveling van de NRK is, ik citeer, het vaststellen van gekwantificeerde indicatoren om de ontwikkelingen binnen de groene chemie te toetsen en de inzet van de middelen te sturen. Kortom: middelen koppelen aan resultaten. Verder vindt de NRK dat ook de oprichting van Greenwise Campus de mogelijkheid moet bieden voor een grondige reflectie op de meerwaarde die overheden kunnen leveren. Naast het kwantificeren van de indicatoren kan dan ook meer structuur worden ontwikkeld in één specifiek programma Groene Chemie. Dit wordt in het nawoord van de NRK nogmaals benadrukt. De aanbevelingen nemen wij over, maar harde kwantificeringen worden fors beperkt, is de reactie van GS, omdat het complex en lastig is. Deze reactie van GS vinden wij een beetje makkelijk. Volt vindt dat als je, en zeker als overheid, middelen ter beschikking stelt, dat je dan ook wilt weten wat die middelen concreet gaan of hebben opgeleverd. Deze aanbeveling zien wij niet helemaal terug in de besluitvorming. Toch hoopt Volt dat wij in de toekomstige werkwijze van GS deze aanbevelingen wel meer terug zullen zien. Ten aanzien van de besluiten, genoemd in het ontwerpbesluit, hebben wij de volgende vragen. Wanneer kunnen wij wat betreft besluit 1 de langetermijnstrategie voor de groene chemie verwachten? En, dan voor besluit 3, hierin staat dat GS de aanbevelingen 2 en 3, zoals in hun conclusies vermeld, in beeld willen brengen via de reguliere planning & control-cyclus. Het gaat met name in, zoals in hun conclusies. In hoeverre zitten hier de aanbevelingen die ik genoemd heb in de opmerkingen, van de NRK, in deze aanbevelingen? Dus nemen ze mee dat er wat meer gespecificeerd wordt en dat we naar een duidelijke structuur gaan? Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: U ook bedankt. Dan wil ik graag de fractie van de VVD het woord geven. Na de VVD is de PVV aan de beurt.

Mevrouw Udinga: Dank u wel, voorzitter. Voorzitter, ik ga mijn bijdrage relatief kort houden, gezien de niet zo politiek gevoelige inhoud van dit NRK-rapport, in tegenstelling tot vanochtend. Na bijna 10 jaar Taskforce Groene Chemie heeft de NRK zich verdiept in de strategie en de resultaten van deze sector en de cijfers zijn positief. De werkgelegenheid groeit door en de CO₂-uitstoot is, met name door minder energieverbruik, drastisch gedaald. Met de vier aanbevelingen kan de VVD-fractie, net als GS, prima uit de voeten. En met name de aanbeveling om het bedrijfsleven nadrukkelijk te betrekken bij de projecten en de Greenwise Campus ondersteunen wij. Het laat ondernemers ondernemen en vooral innoveren. Er wordt verder gevraagd naar onze informatiebehoefte. De VVD-fractie leest graag jaarlijks het bedrag en het aantal fte's vanuit de provincie die geïnvesteerd worden in de groene chemie. We willen via de reguliere P&C-cyclus een helder overzicht van de investeringen. En daarnaast zou bijvoorbeeld één keer per twee jaar een werkbezoek moeten plaatsvinden aan de sector, waarbij inzichtelijk wordt gemaakt hoe de sector de provinciale investeringen benut. En tot slot bedankt de VVD-fractie de NRK voor dit rapport en wenst ze de Taskforce en SUSPACC veel succesvolle projecten toe binnen de Greenwise Campus. Hartelijk dank.

De voorzitter: Kort maar krachtig. Dank u wel. PVV, de heer Koopmans, en daarna is het woord aan de ChristenUnie.

De heer Koopmans: Voorzitter, dank u wel. Ook wij hebben het rapport gelezen en een compliment voor de NRK, want wat erin staat is waar en helder. In grote lijnen kunnen wij ons dan ook vinden in de conclusies. Er is veel gedaan, er moet nog heel veel gebeuren en ja, dat het niet allemaal even helder en logisch en navolgbaar is, dat is logisch, want ja, het zijn processen die op gang moeten komen. Maar er is 10 jaar geïnvesteerd en je mag toch eigenlijk wel verwachten dat in die 10 jaar een aantal onderdelen van al die processen een keer goed in kaart zijn gebracht en dat duidelijk is: zoveel geïnvesteerd, dat is de winst, dat is de opbrengst aan, of vermindering eigenlijk, van CO₂ in een project, niet in het totale plaatje, want dat totale plaatje, ja, dat is ook afhankelijk van corona en noem maar op. Dus dat de NRK met verbeterpunten komt is logisch. Maar dan kijken we naar het commentaar van GS en dan zie ik daar eigenlijk heel veel excuses waarom ze die cijfers niet hebben. Het was lastig, het is moeilijk, het is complex. Maar uiteindelijk, als je kijkt in de financiële paragraaf van het rapport, daar staat heel duidelijk per project hoeveel euro, tot op bijna de cent nauwkeurig, er besteed is. Dan mag je toch van zo'n projectbedrijf, waar dat geld heen gaat, verwachten dat die dan ook na een aantal jaren duidelijk kan maken wat met dat geld gebeurd is. Dus vandaar ook de adviezen die er liggen, ja, daar kunnen we ons goed in vinden, alleen, GS moeten van tevoren duidelijk aangeven wat ze willen weten en niet zeggen: we willen precies weten hoe jullie het hebben besteed. Nee, wij willen weten wat het opgebracht heeft, eventuele voordelen voor de personele situatie. Onder het motto: wie bepaalt, nee sorry, wie betaalt, bepaalt. En niet andersom. Kortom: investeren in een groene toekomst is prima, maar op een duidelijke, verantwoorde en afrekenbare wijze. En die wijze moet duurzaam zijn. Oftewel: niet eenmalig maar elk jaar. En wat mijn voorganger al zei, elke twee jaar een bezoek aan een onderdeel van Emmen, uitstekend. En dan heb ik nog een nabrandertje eigenlijk in het verlengde van dit hele onderwerp en dat is het rapport, zoals de NRK al genoemd heeft, over Chemport Europe. En in dat verhaal staat een plaatje van de grondstoffen die Chemport Europe, en dat is voor een heel groot deel in Emmen geconcentreerd, nodig heeft voor die groene producten. En dat varieert van reststromen, houtsnippers, of die nou

echt groen zijn, dat moeten we afwachten, suikerbieten aardappelen, noem maar op, alles wat de gemiddelde Drentse boer verbouwt. En de aantallen hectares die daarvoor nodig zijn om de producten naar Emmen te brengen om te verwerken, ja, die zijn groter dan wat er nu verbouwd wordt. En in dat licht zeg ik: moeten we niet heel zuinig zijn op onze Drentse boeren, op onze Drentse landbouw en ook nog eventjes, ook op termijn...

De voorzitter. Kunt u tot een slot komen?

De heer Koopmans. ...goed kijken naar wat wij kunnen opbrengen en wat haalbaar en leverbaar is. Hier was ik op het eind.

De voorzitter. Dank u wel. Dan is nu het woord aan mevrouw Pouwels, van de ChristenUnie, en daarna JA21.

Mevrouw Pouwels. Ja, dank u wel, voorzitter, ja. De ChristenUnie is blij met de stappen die gezet zijn en worden in de groene chemiesector. We zijn er ook trots op dat dit in onze provincie plaatsvindt. Er zijn mooie resultaten behaald met wereldwijde impact en erg belangrijk in het leefbaar houden van onze aarde. En dat vanuit Emmen. Nou, geweldig toch. Tegelijk is het natuurlijk altijd goed en nodig om onderzoek te doen of de gelden effectief zijn ingezet. Het is tenslotte publiek geld. Want een andere kant van het verhaal is de vraag hoelang we publiek geld uit Drenthe in moeten zetten voor iets waar de hele wereld wat aan heeft en waar het bedrijfsleven een grote rol in speelt en ook veel in kan en moet bijdragen. Daarom ook, dat wij de aanbevelingen van de Rekenkamer die in het besluit staan en die worden overgenomen in het besluit, van harte onderschrijven. Zorg ervoor dat je een actuele visie hebt op de groene chemie met een meetbare doelstelling, zodat we altijd kunnen uitleggen waarom wij als provincie daaraan bijdragen, of mogelijk ooit eens niet meer, we weten het niet. Er hangt voor ons echter nog één grote vraag boven dit dossier, ik heb hem net ook al eventjes genoemd. Indertijd, in 2008, is de provincie ook al bij gaan dragen, en vanaf 2014, omdat de werkgelegenheid in deze sector in de regio in het geding zou komen en omdat er mogelijk veel werkloosheid zou ontstaan. Een hele goede reden om bij te springen als provincie. Echter, uit het rapport van de Rekenkamer is toch niet goed te halen wat nou het effect was van die bijdrage op de werkgelegenheid. Er zijn weinig getallen, wordt er gezegd. Maar er kan toch wel iets meer onderzocht worden? Daarom, college, toch een verzoek aan u. Wij besluiten dit stuk met dat u ons op de hoogte houdt van het reilen en zeilen van de groene chemie in Drenthe. Kunt u daarbij toch ook meer het effect op de werkgelegenheid betrekken? Wij zijn als ChristenUnie wel benieuwd: gaat het inderdaad om banen voor mensen die daar wonen? Of zijn dat mensen die elke dag met het autootje die kant op reizen of niet. Van elders, hè. En veel onderwijs is er betrokken. Blijven de jongelui die daar studeren bijvoorbeeld ook daar wonen? Of, hè, dat hele werkgelegenheidsvraagstuk... Graag willen wij dat u, als u dan toch met cijfers komt, dat ook iets meer aan ons aanlevert als onderbouwing voor het al dan niet geld investeren in groene chemie in Emmen. En verder, ja, duurzame groene chemie: wij zijn er als ChristenUnie heel erg blij mee. En ook de Rekenkamer heel erg bedankt voor dit toch ook goede en duidelijke rapport. Dank u wel.

De voorzitter. U ook bedankt. De heer Omlo van JA21, en daarna is de laatste woordvoerder van BBB aan de beurt. Ja, dat zeg ik goed.

De heer Omlo. Ja, dank u wel, voorzitter. Dank aan de Rekenkamer voor dit rapport. Een NRK-rapport dat ons wijst op mede door de provincie beschikbaar gestelde gelden zonder dat de doelen goed omschreven waren en, in het verlengde daarvan, het dus ook moeilijker was om te

toetsen of ze zijn behaald. Nu beseffen wij ons terdege dat deze materie wellicht zo complex is dat de doelen moeilijk SMART te formuleren zijn. Toch een enkele vraag, voorzitter. Onderzoek naar duurzaam geproduceerde vezels is één van de uitdagingen in de chemiesector. Naast het werk hieraan in Emmen zal er elders in Nederland en wellicht in de wereld ook onderzoek zijn gedaan. Zijn die contacten er, is de vraag. Met het overnemen van de aanbevelingen, die overigens volgens GS al deels zijn ingezet, zullen we wellicht de betrokkenheid en verbondenheid vergroten met deze kleine, toch belangrijke sector. We sluiten ons dan ook aan bij de oproep van de PvdA en het CDA om PS meer daarin mee te nemen. Tot zover, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. Dan ga ik naar de BBB.

Mevrouw Maris: Een duidelijk, helder geformuleerd rapport dat goed de context weergeeft waarin deze complexiteit van bedrijven zich bevindt. Ondanks dat er wellicht geen of te weinig specifieke ambities in aanloop aangegeven zijn, is Chemieport Emmen van groot belang voor de regio, en dat alleen al rechtvaardigt de bijdrage die de provincie beschikbaar stelt. De NRK-conclusie dat een strategie of programmatische aansturing en monitoring ontbreekt, is uiteraard niet wat je zou willen lezen in een onderzoeksrapportage. Het meenemen van deze conclusie in de aanbeveling om een langetermijnvisie te gaan ontwikkelen zien we terugkomen in de conclusie van het college in het rapport. BBB heeft er alle vertrouwen in dat het college de conclusie die ze zelf gesteld heeft, meeneemt in de toekomstige beleidskeuze. Bedankt, voorzitter.

De voorzitter: U ook bedankt. Er is toch nog een woordvoerder bijgekomen, van GroenLinks, de heer Rook.

De heer Rook: Yes. Nou, dank u wel, in de hoop dat ik het met de hooikoorts ga overleven. Allereerst complimenten voor de NRK voor de prachtige aanbevelingen. GroenLinks is verheugd met de aanbevelingen van de Rekenkamer en we zijn blij dat het college deze aanbevelingen ter harte neemt. Concreet, kwantificeerbaar, zijn woorden die ik al vaak heb gehoord vandaag, en we vinden ook dat het college daarop moet acteren, want dit is dan toch iets van verrassende eensgezindheid in de Staten op deze punten. En het rapport benadrukt sterk de noodzaak om meetbare doelen te stellen en te zorgen dat deze doelen goed gemonitord worden. En het Project Groene Chemie valt uiteraard ook niet los te zien van landelijke, Europese en wereldwijde klimaatdoelen, we streven namelijk naar 55% CO₂-uitstoot in 2030 en later, en het is van belang om dat ook op langere termijn te blijven evalueren. Een belangrijk deel van de informatiebehoefte is wat GroenLinks betreft, naast inderdaad cijfers over de werkgelegenheid, dat we ook graag willen weten in hoeverre de groene chemie in Drenthe bijdraagt aan het bereiken van de klimaatdoelen, vooral dan de Drentse bijdrage aan het bereiken daarvan. Want zowel juridisch als inhoudelijk is het onmogelijk om doelstellingen op nationaal, Europees en internationaal te negeren, dus daar zullen we wel wat mee moeten. En om daaraan bij te dragen willen we ook graag een beeld hebben van hoe wij in Drenthe eigenlijk uiteindelijk kunnen bijdragen aan die klimaatdoelen. Want dat overkoepelende beeld is er wel enigszins, maar is ook weer niet zo concreet vastgelegd. En het zou wat GroenLinks betreft wel beter zijn om dat verder te concretiseren. En om in dat kader dan ook de groene chemie te kunnen zetten, want dan snappen we wat we ongeveer willen, wat we willen bereiken, en dan kunnen we ook een strategie uitzetten om dat uiteindelijk ook te bereiken. Dus deze doelstellingen moeten wel inderdaad een sterke link hebben. En een daaraan gerelateerd punt is ook dat bij bestudering van het rapport opvalt dat inderdaad, wat wel vaker is gezegd, groene werkgelegenheid, duurzame arbeidsplaatsen, verder gedefinieerd moet worden. Nogmaals: als dat gedefinieerd is, kunnen we dat in een breder kader zetten en dan kunnen we meten in hoeverre we daarmee doelen uiteindelijk ook kunnen

bereiken. Voorzitter, concluderend is het dus van groot belang dat we als provincie een duidelijk plan nodig hebben om bij te dragen aan landelijke, Europese en internationale klimaatdoelstellingen en dan vooral hier met specifieke doelstellingen voor de groene chemie, die in lijn zijn met de overkoepelende klimaatdoelen. En de vragen vat ik nog even kort samen. Eén: is het college het ermee eens dat het begrip duurzame arbeidsplaatsen moet worden gedefinieerd en zo ja, hebben ze daar ook al een specifieke denkrichting bij? Twee: is het college het met ons eens dat er duidelijke doelen nodig zijn voor de Drentse bijdrage aan de klimaatdoelen en ziet zij het ook als noodzakelijk om daarvoor dan een kader te hebben waarin de groene chemie past en waarin er ook doelen voor worden gesteld? En drie: is het college voornemens om het stellen van deze doelen als belangrijke aanbeveling door te geven aan formerende partijen en daarbij ook te benadrukken dat meetbare doelen en meetbare indicatoren van groot belang zijn? En dat was mijn bijdrage. Precies binnen de tijd.

De voorzitter. Precies inderdaad, correct. Dank u wel. Dan is nu het college van GS aan het woord. De heer Brink, mag ik u uitnodigen?

Gedeputeerde Brink. Voorzitter, dank u wel. Ik moet allereerst ook de Noordelijke Rekenkamer danken voor, ik zal maar zeggen, alleen al het agenderen, maar ook het werk dat verzet is om eens op een rij te zetten wat er gebeurt in en rondom het chemiecluster Emmen en ook wat er gebeurt in het kader van duurzaamheid. Want ik zeg maar heel eerlijk, ik zou wel van de daken willen schreeuwen wat er gebeurt en wat we doen en wat de bedrijven daar doen. Want ik denk dat er fantastische dingen gebeuren en terecht zegt u en dat, zou ik bijna zeggen, dat wil ik ook wel toezeggen, alleen hoelang ik daar nog over ga, maar ik zal het zeker doorgeven, ik vind dat we u vaker zouden moeten meenemen, niet alleen hier met rapportages, maar dat u ook gewoon letterlijk daar op de werkvloer moet kijken wat er gebeurt. Als je het ook ziet, beklijft het vaak nog meer dan dat we hier gewoon in een rapportje neerzetten. Dus wat mij betreft is daar geen enkele discussie over, want ik ben er trots op wat er in Emmen gebeurt. En ik wil dat ook nog wel in ieder geval in het algemeen even neerzetten, los van alle vragen die u gesteld heeft wat er in de Noordelijke Rekenkamer... En GroenLinks zei al van ja, het college neemt al die opmerkingen die de Rekenkamer en waar ook de griffie aan geschreven heeft van wat u zou vaststellen, nemen we ter harte en ik vind dat we daar met elkaar aan moeten werken om u, en er wordt breed geschreeuwd over meetbaar, tastbaar maar ook controleerbaar, nou, dat is denk ik ook een taak van de Staten en daar willen wij u graag zo maximaal mogelijk in voorzien. Laat dat helder zijn. Maar voorzitter, het is niet altijd en we gaan er niet alléén over welke banen en welke vergroening we daar realiseren. Het zijn de bedrijven die het doen. Wij kunnen faciliteren, we kunnen initiëren, we kunnen projecten lostrekken en tegelijkertijd zijn, en dan wordt ook gezegd van, ik weet niet welke fractie, maar groei is geen doel op zich, nee, voor ons niet, wij willen verduurzamen, willen graag duurzame banen, wat de definitie ook moge zijn, maar bedrijven willen soms wel groeien en wil je dat dan faciliteren. En ik denk dat de basischemie, en misschien is het goed om dat nog uit te leggen en dat zeg ik ook nog maar even als voorzitter van Chemport Europe, Chemport Europe is een samenwerking tussen de drie noordelijke provincies inmiddels, het is begonnen natuurlijk met Delfzijl en Emmen, om de samenwerking te krijgen. Je ziet dat de basischemie veel meer in Delfzijl zit en de verwerkende industrie en het toepassen van die basischemie in Emmen. En inmiddels is trouwens ook de provincie Friesland aangesloten en ook de gemeente Heerenveen, waar ook nog wat chemie zit. En kortom: zo probeer je de zaken te clusteren. Maar die basischemie zorgt er wel degelijk voor dat je ook met elkaar de body en voldoende middelen en voldoende omvang hebt om ook innovatie soms op kleinere schaal op te zetten. Dus aan het eind van de rit versterken ze elkaar en zijn ze elkaar

ook nodig. Voorzitter, voordat ik naar een aantal mooie voorbeelden ga, wil ik eigenlijk eerst uw vragen beantwoorden.

De voorzitter. Voordat u daarmee begint krijgt u eerst een interruptie. Gaat uw gang. PVV.

De heer Koopmans. Dank u, voorzitter. Ik weet: u bent voorzitter van Chemport Europe, dan kent u dat mooie groene boek ook. De introductiepagina is geschreven door de CEO van Avantium, een bedrijf uit Amsterdam. En in zijn voorwoord schrijft hij dat de aantrekkelijkheid van Chemport Europe vooral is gelegen in het beschikbaar stellen van fondsen door de lokale en regionale overheden. En ik vond het een opmerkelijke opmerking, want je verwacht het niet van een commercieel bedrijf dat die dat meeneemt, of het moet al om hele grote Europese subsidies gaan. Maar het is dus echt, het maakt Emmen en Delfzijl aantrekkelijker door de overheidssubsidies en dat, ja, dat staat er.

Gedeputeerde Brink. Ja, ik neem niet voor rekening wat de directeur van Avantium of wat iemand van Avantium schrijft. Laat dat helder zijn. En dat geldt, en dat weet u denk ik ook, de provincie Groningen heeft vanuit een aantal fondsen en een aantal middelen ook vanuit Den Haag beschikbaar gesteld, onder welke omstandigheden dan ook, wel een aantal middelen beschikbaar om zo'n bedrijf als Avantium, want Avantium is nog steeds eigenlijk geen productiebedrijf, het is een ingenieursbedrijf dat nieuwe ontwikkelingen, en in dit geval gaat het over cellulose uit houtachtigen, om te kijken hoe je daar die nieuwe chemie kan doen. Ja, dat is vaak een complex, duur en een nieuw procedé. Dan is het mooi dat er een universiteit in Groningen zit en dat er vanuit, en daarom zeg ik, kijk even vanuit Economic Board wat daar beschikbaar is in Groningen. Dan kan Groningen soms even meer dan, heel eerlijk, dan Drenthe. Is dat erg? Dat is niet erg. Geld maakt niet gelukkig. Ik vind trouwens ook dat geld niet moet sturen. Er was iemand bij die zei: nou, geld bepaalt wat er gebeurt. Wat mij betreft hoeft dat niet altijd en dat geldt ook hier. Maar voor Groningen zou dat gelden en Avantium is, nogmaals, een ontwikkelbedrijf waar misschien wel wat extra middelen soms ingaan voordat je tot een product komt.

De voorzitter. Dank u wel. Wilt u verder gaan?

Gedeputeerde Brink. Voorzitter, dan toch maar even naar wat de fracties gezegd hebben en in grote lijnen volgens mij deel ik en deelt u de conclusies en ik heb al gezegd: natuurlijk zullen we daarmee aan de slag gaan en natuurlijk wil ik dat ook overbrengen aan een nieuw college. Ja, van krimp naar groei, de Partij van de Arbeid begon ermee, ja, dat is natuurlijk wel getracht te doen, met heldere structuren, zo goed mogelijk en ja, ik zie dat er inmiddels wel een heel aantal samenwerkingsverbanden zijn, maar dat konden we voor 8 jaar terug ook altijd niet voorzien. Er is steeds weer een ontwikkeling, ik heb genoemd met Chemport, eerst samenwerking tussen Groningen en Drenthe, nu doet Friesland mee, het project Het Schone Noorden is daartussen gekomen met circulaire plastics. Kortom: er ontstaat iets. Maar ik kan u wel melden, ik vind dat er inderdaad en ik pak ook maar even, de Taskforce Groene Chemie moet ondergebracht worden bij Greenwise Campus, aan het eind van de rit moet dat voor ons gevoel, en dan kijk ik maar breed in het college, moet voor ons gevoel Greenwise Campus, waar kennis, onderwijs en bedrijven samenkomen, de spin in het web worden van alles wat er gebeurt in en rondom Emmen: circulaire plastics, biobased, composieten, noemt u maar op. Dus ik denk dat, waar ook lager, of nee, in ieder geval middelbaar, hoger en wetenschappelijk onderwijs bij elkaar komt, die samenwerken in die Greenwise Campus. Als het over SUSPACC gaat, kan ik u melden, SUSPACC is een samenwerkingsverband van al die bedrijven en ja, die bedrijven zijn vergroend. Zijn dat nou alle-

maal groene banen, vraagt de Partij voor de Dieren. Ik zeg het niet met 100%, maar dat zijn allemaal wel bedrijven, laat ik het dan anders noemen, ik wil ze wel koesteren, bedrijven die ook dus investeren. Want SUSPACC is een samenwerkingsverband die opdrachten en ook een taak meekrijgt vanuit de provincie omdat onze middelen erin zitten, tegelijkertijd ook taken en opdrachten krijgt van de bedrijven, want die betalen ook aan SUSPACC. Dus SUSPACC is ook een samenwerking van overheid en bedrijven. Ik denk: mooier kun je het niet krijgen en ze trekken wel dingen los. En al die bedrijven betalen dus voor SUSPACC om die duurzame ontwikkeling mogelijk te maken. En dat geeft denk ik al aan, dat die bedrijven misschien niet al die banen die ze hadden, direct groen zijn, maar er is wel degelijk een groei en bedrijven zien het om te vergroenen en te verduurzamen. Ja, doelmatig, dat komt regelmatig terug en dat vind ik wel een lastige. Natuurlijk, u, ik, wij zouden moeten gaan als wij een euro hebben besteed: wat is ermee gebeurd? Kan ik het uitleggen dat ik achteraf zeg: die euro is goed besteed. Maar ik pak ook maar een project van CuRe. Waar CuRe zegt: wij gaan op chemische wijze PET en plastics recycleren, even kijken of ik het nou helemaal goed zeg, maar in ieder geval, CuRe ontwikkelt chemische recycling van plastics. Dat is op laboratoriumschaal gebeurd. Daar hebben ze een EFRO-project voor aangevraagd en daar hebben wij bijvoorbeeld cofinanciering gedaan. Nou, dan is het op zich heel simpel: wat is er met die cofinanciering gebeurd? Nou, ik kan u melden: de proef is geslaagd. Maar als de proef niet geslaagd was, dan nog vind ik dat we dit moesten doen omdat we naar die duurzamere wereld willen en omdat innovaties ook niet vanzelf gaan. Er stonden een paar mooie bedrijven achter die ook daar middelen ingestoken hebben en dan vind ik als overheid dat je er soms naast moet staan. In dit geval is de proef wel geslaagd en ik kan u melden: CuRe kijkt nu naar uitbreiding en naar een nieuwvestiging van een nieuwe fabriek. En ook daar zijn we weer in gesprek, want die moet natuurlijk wat ons betreft in Emmen staan, één van de mooiste ontwikkelingen die daar plaatsvindt. Maar het is altijd geen een-tweetje over van je steekt ergens geld in, want innovatie is niet... Daarom dóen wij ook aan innovatie, wij pakken op wat de markt niet altijd doet. Maar dat laat niet na dat wij u wel moeten melden wát het dan opgeleverd heeft, ook al is het niets, zou ik bijna zeggen. Dat mag u ook weten, want dat kan ook een keer gebeuren. Nogmaals: dat is innovatie. Voorzitter, CDA, helder, meetbaar, ik heb er genoeg over gezegd. Chemport, Greenwise. Ja, ook Chemport zal wat mij betreft in ieder geval voor een aantal onderdelen opgaan in Greenwise, zeker als het over de plastics gaat en waar Emmen een hoofdrol heeft. En Greenwise en Chemport Europe werken goed samen. Maar nogmaals, vanuit de optiek vanuit Drenthe vind ik dat Greenwise straks de centrale rol moet krijgen om alles aan te sturen. Maar nogmaals, Chemport Europe gaat ook over andere dingen dan alleen de plastics hier. Nou, doelmatig. Heb ik gezegd. Werkbezoek. Heb ik denk ik voldoende over gezegd. Even kijken, nou, communiceren. Dacht ik ook. Ik heb over SUSPACC... Er zijn bedrijven die dus ook meedoen maar in ieder geval altijd samen willen werken. Ik deel de mening trouwens van de Partij voor de Dieren dat biobased beter is dan gerecycled. Maar we zitten wel met zo'n berg plastic dat ik heel blij ben dat er bedrijven zijn die het wel nu recycleren. En ik wil ook een voorbeeld geven en die heb ik meegenomen.

De voorzitter: Ik wil u wel vragen om zachtjesaan tot een afronding te komen.

Gedeputeerde Brink: Ik ben nog lang niet klaar.

De voorzitter: Nee, maar u heeft ook 6 minuten.

Gedeputeerde Brink: Ja, nou, ik heb hier iets bij me, voorzitter, dat wil ik toch laten zien. En wat is dit? Dit is, het zou een colaflesje kunnen zijn, dan zou de hals iets kleiner zijn. Maar dit noemen we een prop en dit wordt dus een nieuwe fles. Gemaakt van 100% gerecycled plastic.

Wordt gemaakt in Emmen, daar worden honderdduizenden per week, per dag, geperst en gedrukt en die gaan opnieuw weer in... En allemaal van 100% PET dat gerecycled is. En ik denk dat dat een voorbeeld is dat velen niet kennen, maar wat wel in Emmen gebeurt en waar Coca-Cola en Bar-le-Duc van zegt: daar mag onze cola en daar mag ons water weer in. Dat geeft ook aan hoe hoog die kwaliteit is. Voorzitter, dat is een voorbeeld. Ik heb iets gezegd over recyclebaar, meetbaar. Volgens mij, ik moet even kijken, hoor. Chempark Europe heb ik gezegd van nou, ik moet even kijken. Nou, betaald, heb ik iets over gezegd.

De voorzitter. Nou, de slotsom moet aan het eind staan, ergens, dus...

Gedeputeerde Brink. Ja, nou, wat ik wel aan wil geven, voorzitter, als het over de conclusies gaat, ik heb al gezegd: wij nemen ze zeer ter harte en wij willen meetbaar en tastbaar worden. De middelen die we beschikbaar stellen willen we rapporteren. We zullen zo goed mogelijk kijken van het gaat niet alleen om banen, maar het gaat ook om die duurzaamheid, het is een combinatie van, maar we zijn elkaar wel nodig. Ik heb ook aangegeven dat Greenwise daar een belangrijke rol in speelt. En wat mij betreft gaan we voort want ik denk dat we veel bereikt hebben. Het laatste wat ik nog wil noemen: er is heel veel discussie geweest over Paques, en zoekt u maar eens, Paques is een bedrijf in Balk, een vooruitstrevend topbedrijf in Noord-Nederland, maar dat bedrijf gaat zich nu wel vestigen in Emmen. En waarom vestigen ze zich in Emmen? Omdat ze mede van overheden ook de ruimte krijgen om dingen te doen, omdat er een speciale omgeving is op het GETEC terrein dat daar in Emmen zit, met zowel energie als de kennis die er zit, de Greenwise Campus, en dat leidt ook tot mooie nieuwe initiatieven. En ik denk dat we daarom met elkaar op de goede weg zitten. En dan de laatste opmerking, voorzitter. Als het gaat om die stip op de horizon: ik denk dat het een mooi moment is, in de wisseling van de wacht die er nu is, om aan een nieuw college..., we hebben een Economische Koers vastgesteld met een Groene Agenda, om die, met al die veranderingen, gewoon eens te herijken, met een nieuw college, zodat die stip opnieuw weer voor de komende jaren gesteld kan worden. Dank u wel.

De voorzitter. U ook bedankt. Ik kijk even om me heen of er nog behoefte is aan een tweede termijn. Dat is één, twee... Mijnheer Bosch, Partij van de Arbeid.

De heer Bosch. Ja, dat kan heel kort. Het is geen reactie op de beantwoording van de gedeputeerde. Bedankt voor de heldere beantwoording. Ik heb net als de PVV nog wel even een nabrander en ik weet dat je met nabranders moet uitkijken in het geval van chemie, maar mijn eerste termijn was netjes binnen 3 minuten, dus ik kan deze minuut even gebruiken om alsnog de NRK te bedanken en de onderzoekers te bedanken voor dit heldere rapport en ik kijk uit naar een vruchtbare voortzetting van deze projecten in Zuidoost-Drenthe. Dank u wel.

De voorzitter. Dank u wel. Volt, de heer Loijenga.

De heer Loijenga. Ik miste nog het antwoord op mijn vraag wanneer wij de langetermijnstrategie kunnen verwachten.

De voorzitter. Toch nog een minuutje extra gekregen.

Gedeputeerde Brink. Ja, dit is mooi. [Gelach] Nee, voorzitter, maar volgens mij heb ik er wel iets over gezegd, dat ik zei van: wij hebben in het vorige, in dit huidige college, ooit met elkaar de

Economische Koers vastgesteld voor de komende 4 jaar: groen, slim en met impact. En daar hebben we drie deelagenda's ondergehangen, onder andere de Groene Agenda. En het lijkt mij goed, met al die veranderingen die ik geschetst heb, want de wereld ziet er nu echt alweer heel anders uit, zeker als het om de groene chemie gaat, verandering van Chemport Europe, de verandering van de Greenwise, noemt u maar op, dat het mij goed toelijkt om die Groene Agenda zo snel mogelijk aan een nieuw college, aan de nieuwe gedeputeerden te vragen: laten we die gaan herijken. Hoe kunnen we naar aanleiding van dit Rekenkamerrapport, waar ik, nogmaals, heel blij mee ben, hoe kunnen we dan nog een keer weer die nieuwe stip op de horizon zetten. Dus dat is wat ik bedoeld heb te zeggen. Dank u wel.

De voorzitter. U ook bedankt.

De heer Loijenga: Dank u.

De voorzitter. Volgens mij is iedereen in de mogelijkheid geweest om te reageren. Als ik dat dan zo hoor en probeer samen te vatten dat dit als A-stuk doorgeleid kan worden naar 12 juli: kunt u zich daarin vinden? Mooi! Dan schors ik de vergadering tot 28 juni en ik dank u allen voor uw aanwezigheid. Geniet nog even van het mooie weer.

[SCHORSING van de vergadering tot woensdag 28 juni 2023]

10. Heropening vergadering en mededelingen

De voorzitter. Als iedereen wil gaan zitten, dank u wel, dan gaan wij zo beginnen met deze commissievergadering. Ik geef u nog tien seconden om even te gaan zitten en dan gaan we beginnen. Van harte welkom alle aanwezigen in deze zaal. Mag ik stilte a.u.b. Dank u wel, dank u wel. Welkom aanwezigen in de zaal en de mensen die luisteren en kijken via het internet. Welkom op deze tweede vergadering van de Statencommissie en dit is een vervolg op de vergadering van 14 juni jongstleden. En we beginnen daarom ook bij agenda punt tien. Er hebben zich vandaag vier sprekers gemeld, bij het agendapunt over de PPLG zijn dat er drie. De heer Gorter namens Natuurmonumenten, de heer Steenbergens namens LTO Noord en de heer Hanskamp op persoonlijke titel. En bij agendapunt 11 het strategiedocument over Eelde heeft zich Liselot Raat gemeld namens de Jongerenadviesraad Drenthe. En zoals per mail door de griffie medege-deeld heb ik op grond van artikel 12 lid twee van het RvO voor de commissie gebruik gemaakt om een agendapunt toe te voegen aan de agenda. En dat betreft de allerlaatste voorhangprocedure en die wil ik graag als agendapunt 10-a toevoegen. Is iedereen daarmee akkoord? Ja, dat is het geval. En dan heb ik meteen een ordevoorstel van de heer Pormes van GroenLinks. Ik geef de heer Pormes het woord vanaf zijn plaats. Gaat uw gang.

De heer Pormes. Dank u wel voorzitter. Het ordevoorstel heeft betrekking op het strategierapport van GAE om die uit te stellen, in verband met het feit dat er ontzettend veel vragen onbeantwoord zijn en het ligt ook politiek gevoelig. Dus het leek ons, en ik heb ook geluisterd naar de vorige commissievergadering, dat het handig is om dat uit te stellen totdat er een nieuw bestuursakkoord is, zodat we daarover kunnen spreken. Dat heeft ook te maken met dat GAE vorige week heeft aangekondigd dat er nog een rapport komt. En dat zou je allemaal samen moeten doen voordat je daarover een besluit gaat nemen.

De voorzitter: Oké, dank u wel. Ik vind het wel een bijzonder voorstel, want u had dit wellicht ook in het Presidium kunnen aankondigen. En vragen die u zou willen stellen, kunt u natuurlijk dan ook vandaag tijdens de behandeling stellen. En daarbij wil ik ook opmerken dat zich vandaag een inspreker heeft aangemeld, en dat betreft de voorzitter van de Jongerenadviesraad Drenthe. Dus die is volgens mij ook aanwezig in de zaal. Ik geef anderen het woord. Wie wil hierover het woord? De heer Vianen.

De heer Vianen: Ja, voorzitter, wat ons betreft kunnen we vandaag gewoon behandelen. Want als we het uitstellen weet ik niet of de uitwisseling van standpunten dan heel erg anders wordt? Maar mijn voornaamste reden is dat inderdaad iemand van de Jongerenadviesraad vandaag aanwezig is om in te spreken. En namens de Jongerenadviesraad haar mening te geven over Groningen Airport Eelde. En dat vinden wij toch heel belangrijk om dat te horen.

De voorzitter: Dank u wel. Ik geef het woord aan de heer Brandsema van de ChristenUnie.

De heer Brandsema: Ja, dank, voorzitter, geen steun voor het voorstel van GroenLinks. Ik ben nog wel even benieuwd wat voor onderzoek het betreft, wat dan blijkbaar nog komt. Maar los daarvan, volgens mij ligt er nu voldoende om met elkaar daar een politiek debat over te voeren.

De voorzitter: Dank u wel. Ik geef het woord aan de heer Van Dekken, CDA.

De heer Van Dekken: De voorzitter weet dat wij over GAE nog meermaals zullen spreken. En ook, gegeven dat argument wat u inbrengt met een inspreker vandaag hier aanwezig, geen steun voor het voorstel van GroenLinks. Graag nu behandelen.

De voorzitter: Fijn, dank u wel, de heer Bosch van de Partij van de Arbeid. Excuus, de heer Loof.

De heer Loof: Dank u voorzitter, wat dat betreft is prima om het uit te stellen. Het wordt een herhaling van zetten, is onze inschatting, dus wij steunen het voorstel van de heer Pormes.

De voorzitter: Dan de heer Zandvliet, SP.

De heer Zandvliet: Wij sluiten ons aan bij het standpunt van de PvdA en GroenLinks en zijn vorige uitstel.

De voorzitter: Dank u wel. Ik zag daar een vinger van mevrouw Peeks, Partij voor de Dieren.

Mevrouw Peeks: Ja, de Partij voor de Dieren steunt ook het voorstel van de heer Pormes om het uit te stellen.

De voorzitter: Dank u wel, dat wordt vingers tellen zo. De heer Uppelschoten, PVV.

De heer Uppelschoten: Wij steunen het ordevoorstel niet. We vinden dat het onderwerp gewoon behandeld kan worden. En het zal niet de enige keer zijn dat behandeld wordt. Dat zal wel een continu bedrijf worden.

De voorzitter: Dank u wel, de heer Schoenmaker, Sterk Lokaal Drenthe.

De heer Schoenmaker: Ja, wij steunen het ordevoorstel ook niet. Ik denk dat er nog wel meer onderwerpen vandaag zijn waar de antwoorden wat onduidelijk zijn.

De voorzitter: Dank u wel, de heer Omlo, JA21.

De heer Omlo: Dank u, voorzitter, geen steun voor dit ordevoorstel.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Kramer, Volt.

Mevrouw Kramer: Wij steunen het voorstel niet. We kunnen blijven uitstellen, we moeten nu aanpakken.

De voorzitter: Dank u wel, en dan de heer Schütte, BBB.

De heer Schütte: Wij steunen het voorstel wel. We hopen graag het te behandelen als het nieuwe college zit.

De voorzitter: Dank u wel. Dan even kijken, mijnheer Hellendoorn, D66.

De heer Hellendoorn: Wij steunen het voorstel wel.

De voorzitter: Dank u wel. Dan gaan wij denk ik, oh excuus, FvD, de heer El Masoudi.

De heer El Masoudi: Geen steun.

De voorzitter: Dan gaan wij even tellen. Nou, bijzonder.

De heer Schoenmaker: Voorzitter.

De voorzitter: Mijnheer Schoenmaker, Sterk Lokaal Drenthe, u heeft nog een toevoeging.

De heer Schoenmaker: Ik zou graag even de vergadering schorsen.

De voorzitter: Dat lijkt me een goed idee. Ik schors de vergadering voor vijf minuten.

De voorzitter: Ik heropen de vergadering, waarbij ik opmerk dat de heer Pormes mij in een bijzonder lastig pakket heeft gebracht. En dat op zijn minst gezegd, dat vind ik niet heel erg tof. Dus de volgende keer heel graag eerder dit soort dingen melden. En het dan ook breed melden, dus dat alle fracties ervan weten, want dat is nu niet het geval geweest. We hebben het Reglement van Orde erop nageslagen. Nee, ik ben even aan het woord. Eén moment. Het Reglement van Orde zegt dat we het aantal fracties moeten tellen, niet de grootte van de fracties. En als ik mij strikt houdt aan het Reglement, dan zou dat betekenen dat met acht fracties die het nu willen behandelen en zes die het willen uitstellen, dat dat zou betekenen dat we het nu gaan behandelen. Dat de spreker gewoon haar verhaal kan doen en dat we het gewoon gaan doen zoals we het hadden bedacht. Maar wellicht is het een beter plan om vandaag toch alleen de spreker haar verhaal te laten doen en dan toch deze hele discussie op te schorten naar een volgend moment, met een nieuw college. Graag uw reactie op dit voorstel. Kunt u daarmee instemmen? Ik zie de heer Schoenmaker, Sterk Lokaal Drenthe.

De heer Schoenmaker: Ja, bijzondere gang van zaken vandaag, maar ik zou in ieder geval aan de inspreker willen vragen of het zinvol is om vandaag in te spreken om het vervolgens over vier maanden te behandelen. Is ze bereid om over vier maanden weer terug te komen, of gaan ze het nu doen zonder dat er iemand inhoudelijk op zal reageren? Dus ik denk dat dat wel belangrijk is. Ik vind het wel heel kwalijk hoe het gebeurt, maar het Reglement van Orde geeft aan dat het door kan gaan. Maar ik snap ook dat we dat nu zeggen: we doen het niet. Maar ik vind de reactie van, of de mening van de inspreker in dit geval belangrijk.

De voorzitter: Dank u wel, anderen die hier iets over willen zeggen? De heer Van Dekken, CDA.

De heer Van Dekken: Ja, ik kwam zojuist ook al met dat voorstel, om het zo te doen zoals u het in het einde van uw betoog voorstelt. Dus wat mij betreft doen we vandaag de inspreker, de rest van de discussie schuiven we door.

De voorzitter: Dank u wel, de heer Vianen, VVD.

De heer Vianen: Dank u wel, voorzitter. Ik sluit me aan bij de woorden van de heer Schoenmaker. De gang van zaken vandaag is wel een beetje vreemd. We zijn ook niet vooraf ingelicht dat dit ordevoorstel kwam. Pas op het moment suprême moeten we daar wat van vinden. En dat gaat dan chaotisch. Dat vind ik erg jammer voor de orde van de vergadering. Ik kan wel leven met het compromis dat u voorstelt, maar ik vind het ook wel belangrijk dat degene die inspreekt er zelf zich comfortabel bij voelt. Want precies wat de heer Schoenmaker ook zegt. Over vier maanden wordt je bijdrage dan nog zo opgelepeld door de fracties die er zitten. Dus ik laat het ook aan de inspreker zelf. Dank u wel, en wat voor de inspreker geldt, geldt natuurlijk ook voor alle andere commissieleden die vandaag een bijdrage hebben voorbereid. Ook dat is dan voor niets geweest, dus dat vind ik ook wel heel erg spijtig. Het is toch iedereen zijn tijd die we daar insteken.

De voorzitter: Nog anderen? De heer Brandsema van ChristenUnie?

De heer Brandsema: Dank u wel, voorzitter. Ik kan in grote lijnen aansluiten bij de heer Vianen van de VVD. Jammer dat het op deze manier zo abrupt gaat om hier terplekke een beetje in de hectiek dan er iets van te moeten gaan vinden. Ik hoop wel dat we een beetje de politieke afweziging bij de inspreker vandaan kunnen houden en dat we die daar niet in meezuigen. Maar hopelijk voelt ze zich voldoende comfortabel om in te spreken als ze daar nog voor in is. Het liefst zouden wij het gewoon nu bespreken maar volgens mij is het wel helder dat we uw voorstel gaan volgen.

De voorzitter: Dank u wel. Ik zag de heer Schütte van BBB.

De heer Schütte: Ik sluit me aan bij de woorden van mijnheer Van Dekken.

De voorzitter: Dank u wel, de heer Uppelschoten, PVV.

De heer Uppelschoten: Ik zit vooral met de positie van de inspreker. De hele gang van zaken is een beetje gek en als je een Reglement houdt, dan is het duidelijk dat we het moeten bespreken. Maar ja, dat is een vreemde situatie. Maar nu inspreken en over vier maanden er verder over gaan praten, dat is ook een farce. Dus ik zou bijna zeggen: laten we het dan helemaal niet

doen, als de inspreker daarmee kan leven. Want als ze hier een verhaal houdt en wij doen er verder niks mee, waar zijn wij dan mee bezig?

De voorzitter: Ja, ben ik met u eens. Nog een keer de heer Brandsema van ChristenUnie.

De heer Brandsema: Ja, dank, voorzitter. Toch nog een beetje wat technische vragen. Ik hoor termen over 'over vier maand'. Dat roept bij mij de vraag op: zitten daar nog risico's in als het gaat om het proces rondom Eelde, met de strategie en de keuze van PS om financiële middelen beschikbaar te stellen? Gaat dat dan nog wel goed of brengen we daarmee onszelf als Staat in een lastig parket?

De voorzitter: Mevrouw Niessink, Forum voor Democratie.

Mevrouw Niessink: Ja, dank u wel. Ik vind het inderdaad een beetje vreemde gang van zaken. We hebben natuurlijk in het presidium juist besloten dat dit document, het strategiedocument losgetrokken werd van het vorige document. Dus dat is nu aan de orde. Vervolgens komt er een ordevoorstel, stemmen we daarvoor en zegt het Reglement van Orde dat we het dus wel zouden moeten bespreken. Wat is dat Reglement nog waard als we daar nu ook weer van afwijken?

De voorzitter: Ja, ook mee eens. Mevrouw Kramer, Volt.

Mevrouw Kramer: Ik vind het belangrijk dat de inspreker ... Ik sluit me aan bij de woorden van de voorgangers. Ik vind het belangrijk dat de waarde van haar verhaal echt wel wordt gezien vandaag. Als dat niet kan, dan moeten we dat doorschuiven. Dan hebben we er ook echt wat aan. Vooral voor de moeite die ze heeft genomen. Dus het moet wel zin hebben vandaag voor haar om het verhaal te doen. Dus ook voor ons.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Kleine Deters, D66.

Mevrouw Kleine Deters: Voorzitter, ik zou toch graag de collega's willen vragen om te reageren op het voorstel van de voorzitter in deze commissie. De voorzitter doet het voorstel en heeft dat toegelicht. Dus ik zou de collega's willen oproepen om niet te herhalen wat anderen zeggen, maar vooral te reageren op het verzoek van de voorzitter.

De voorzitter: De heer Schoenmaker, Sterk Lokaal Drenthe.

De heer Brandsema: Heel kort even richting mijnheer Brandsema. Ik heb die vier maanden zojuist genoemd om een idee te geven, dus niet dat er iets vastligt. Daar komt het vandaan.

De voorzitter: De heer Loof, Partij van de Arbeid.

De heer Loof: Ja, voorzitter, alle begrip voor de lastige situatie waar u in terecht bent gekomen. Maar het voorstel wat u zojuist heeft gedaan, daar kunnen wij mee leven.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Peeks, Partij voor de Dieren.

Mevrouw Peeks: Ik sluit mij aan bij de woorden van de heer Loof.

De voorzitter. Dank u wel, dan schors ik de vergadering voor twee minuten om te overleggen met de inspreker, kom ik zo bij u terug. Eén moment. Dank u wel.

De voorzitter. Ik hervat de vergadering en we gaan luisteren naar de inspreker mevrouw Liselot Raat, de voorzitter van de Jongerenadviesraad Drenthe.

Mevrouw Raat (inspreker): Hallo allemaal. Ik had een mooi stukje voorbereid, maar dat heb ik daar even laten liggen op de tribune. Ik ben Liselot Raat, voorzitter van de Jongerenadviesraad Drenthe. Ik studeer geneeskunde in Groningen en ik ben ook gemeenteraadslid van Meppel. Maar ik sta hier vandaag namens de Jongerenadviesraad Drenthe en het eerste wat in mij opkomt is dat ik echt zwaar teleurgesteld ben in de manier waarop dit nu gaat. Twee weken geleden zou ik hier al komen inspreken. Ik ben één dag van tevoren afgebeld. Nu zit ik hier op de tribune, alles klaar, alles uitgeschreven. We hebben als Jongerenraad op korte termijn veel werk verricht om hier een advies voor jullie uit te brengen. En nu zit ik hier en dan hoor ik drie minuten van tevoren: We gaan het toch niet bespreken. Ik vind dat echt kwalijk. En om hier nu wel mijn verhaal te doen en ik jullie over drie, vier weet ik veel hoeveel maanden het wel gaan bespreken, dan heeft het voor mij niet zoveel nut. Ik had mijn advies ook gewoon via een meemootje naar jullie kunnen sturen, kunnen jullie er drie seconden naar kijken en dan is het weer voorbij. Dus ik zou graag mijn bijdrage meenemen op het moment dat jullie het wel gaan bespreken, want ik ga dat nu hier niet doen als jullie er niet inhoudelijk op ingaan en ik ook niet kan horen hoe jullie erin staan. Dus nee, ik vind het echt, écht heel jammer. Ik vind het ook persoonlijk niet een betrouwbare overheid, twee keer afgezegd worden op het laatste moment. En ik hoop dat als ik hier straks voor de derde keer sta, dat jullie allemaal naar me luisteren en dat ik mijn zegje kan doen en dat jullie dat ook gaan meenemen in je advies. Want op deze manier ga ik dat niet doen.

De voorzitter. Dank u wel, mevrouw Raat. Een vraag van de heer Schoenmaker van Sterk Lokaal Drenthe.

De heer Schoenmaker. Nou eigenlijk een toevoeging, dapper besluit en ik zit hier in de politiek met plaatsvervangende schaamte over dit proces. Maar ik hoop u hier toch terug te zien, de volgende keer met een goede inbreng.

Mevrouw Raat (inspreker): Ik zal er zeker proberen te zijn.

De voorzitter. Dank u wel. Nog anderen? Niet het geval. Dan dank ik mevrouw Raat voor haar bijdrage en hopelijk tot over een aantal weken. Dank u wel. Dan gaan we verder met deze vergadering. De heer gedeputeerde Jumelet heeft een mededeling. Ik geef graag het woord aan gedeputeerde... Excuus, mijnheer Brandsema, u heeft gelijk. U had nog een vraag aan het college over of het hele proces nu niet in gevaar komt met de uitstel van dit punt. En daarvoor ga ik naar gedeputeerde Vedelaar, gaat uw gang.

Gedeputeerde Vedelaar. Voorzitter, ik zie daar geen risico in. Dus laat ik daar gewoon een punt zetten.

De voorzitter. Mooi, kort en duidelijk antwoord. Mevrouw Kramer van Volt nog.

Mevrouw Kramer. Hoe gaat het proces er dan nu wel uitzien?

De voorzitter. Gedeputeerde Vedelaar.

Gedeputeerde Vedelaar. Voorzitter, een nieuwe coalitie is in wording... Een nieuw college in wording. Die zullen, ik ga ervan uit, zich ook uitspreken over deze ontwikkeling, gaat dan met elkaar in debat en met een nieuw college. Dat lijkt me ook heel zinnig om te doen. Los van het proces van vorige week en vandaag. En natuurlijk kan u met elkaar daarover in debat, maar er ligt geen deadline waardoor er iets in de knel kan komen. Het lijkt me heel zinvol om dat wel snel na het reces ook op de agenda te hebben.

De voorzitter. Fijn, dank u wel. Dan gaan we nu wel door met de mededeling van gedeputeerde Jumelet.

Gedeputeerde Jumelet. Dank u wel, voorzitter. Leuk bericht, zeg ik maar even, want het is de week van het Nederlandse voedsel. Ik wil u daarop attent maken, ik denk dat het goed is dat ook met elkaar in Drenthe mee te maken. Bij de lunch zo meteen ligt er ook een placemat, dan kunt u ook zien wat daar allemaal bedoeld wordt. In ieder geval kunnen we trots zijn op ons voedsel, wat geproduceerd wordt, ook in onze provincie. En dat gaat zeker ook om bewustwording. Dus ik wil u daarop attent maken. Bij de lunch, zo meteen zal er ook aandacht zijn voor de week van het Nederlands voedsel.

De voorzitter. Fijn dank u wel. Dan nog één laatste mededeling. Er is een afmelding ontvangen van de heer Puper van de Partij van de Arbeid. Dat is ook de reden waarom ik hier vandaag de hele vergadering voor u ga verzorgen en daarmee is het quorum aanwezig.

10a. Voorhangprodecure

De voorzitter. We gaan verder met agendapunt 10-a, de voorhangprocedure. Bij brief van 13 juni stelt het college aan PS voor om € 304.000 subsidie te verlenen aan LTO-Noord voor het project 'DAW Uitvoeringsstimulans ten behoeve van water- en bodemkwaliteit voor de landbouw'. U wordt gevraagd om wensen of bedenkingen. Wie wil hierover het woord? De heer Faber van de Partij voor de Dieren, gaat uw gang.

De heer Faber. Ik heb vooral bedenkingen, maar ook wel wensen. Is het college zich bewust van dat het UPDA-programma weinig resultaat heeft gehad? En er was geen trendmatige verbetering van de waterkwaliteit. Bent u hier echt van op de hoogte? En zo ja, waarom zou ik deze subsidie geven aan bijna een gelijksoortig onderzoek? Is uitfaseren van landbouwgifgebruik geen betere optie? En voor de rest wilde ik nog even een opmerking maken over wat wij voorgeschoteld kregen als brief. Daar staat een samenvatting in van het project: 'Maatregelen gericht op het voorkomen van uitspoeling van nutriëntengericht en het sluiten van de kringlopen.' Ik snap hier niets van. Als er subsidie gegeven wordt aan zo een onderzoek, dan vraag ik me af of de kwaliteit van dat onderzoek net zo is als de kwaliteit van het ons voorgelegde. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter. Dank u wel, mijnheer Faber. Nog anderen met wensen of bedenkingen? Dat is niet het geval. Excuus, mevrouw Maris-Brouwer van de BBB.

Mevrouw Maris. Bedankt, voorzitter. Water is belangrijk voor iedereen. Zonder goed kwalitatief water, geen gezond voedsel en drinkwater. De subsidie aan LTO-Noord geïnvesteerd door de

provincie en het waterschap voor het project Delta Agrarisch Waterbeheer, 'DAW ten behoeve van water- en bodemkwaliteit voor de landbouw', is een project waarbij agrariërs geholpen worden om maatregelen te kunnen nemen tegen onder andere afspoeling van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen. De investering om dit alles zelf te realiseren zijn voor een agrariër hoog. Deze subsidie zal de stap naar de maatregelen nemen makkelijker maken. Daarnaast dragen de maatregelen bij aan de Kaderrichtlijn Water en de Nitraatrichtlijn.

De voorzitter. Dank u wel. Geen anderen? Dan geef ik graag het woord aan gedeputeerde Kuipers.

Gedeputeerde Kuipers. Dank u wel, voorzitter. Een heuglijk moment, de allerlaatste voorhangprocedure in deze Statenzaal. Ik hoor vanuit de fractie van de BBB eigenlijk steun voor het verlenen van deze subsidie. Vanuit de Partij voor de Dieren een aantal vragen. Allereerst trouwens, dit is een brief van ons college, dus als daar al kennelijke verschrijvingen in zitten, dan is dat op ons conto en niet van de indiener van het project. U stelt in de kern twee vragen. Het uitvoeringsprogramma Drentsche Aa heeft niet het gewenste resultaat geresulteerd. U ziet dit als een soortgelijk, zijn wij daarvan op de hoogte? Ja, wij zijn daar tot op het bot van op de hoogte. Niet voor niets hebben wij ook een onafhankelijke commissie aangesteld als college om een nieuw uitvoeringsprogramma Drentsche Aa voor het vervolg daarop vorm te geven. Daar bent u ook uitgebreid over geïnformeerd. Rond de zomer zal die commissie haar advies uitbrengen. Dus ja, wij zijn ons daarvan bewust. En dan stelt u in de kern de vraag: waarom deze subsidie? Nou allereerst, omdat het de afspraak is vanuit het bestuursakkoord Deltaplan Agrarisch Waterbeheer op Rijksniveau. Het zit bijzonder ingewikkeld in elkaar, maar we hebben met het Rijk afgesproken dat zij de cofinanciering doen voor Europese middelen voor het watersysteem, en dat de waterschappen en de provincies het agrarisch waterbeheer financieren. Dat wordt ook uitgebreid gemonitord. We hebben u daar trouwens in het verleden een uitgebreide brief over gestuurd met de systematiek van DAW et cetera, dus de griffier kan dat voor u uit het archief trekken. Maar b, want dat is een heel procesmatig antwoord, b: zonder dit soort vrijwillige maatregelen gaan we de Kaderrichtlijn Water-doelen en de overige normen voor de waterkwaliteit in ieder geval niet redden. We gaan het niet alleen redden met vrijwillige maatregelen zoals DAW, maar zonder het DAW gaan we het in ieder geval niet redden. Zeker niet als we daar als overheid niet andere normen of regels tegenover stellen. Dus dat is ook een inhoudelijke reden om deze subsidie te verlenen. Voorzitter, dan concludeer ik op basis van het eerste rondje, zou ik willen concluderen dat wij deze subsidie kunnen verlenen.

De voorzitter. Dank u wel. Ik kijk nog even rond naar de heer Faber, onder andere, of die nog vervolgvraag heeft. Dat is niet het geval, en mevrouw Maris-Brouwer ook niet. Dan kan ik uw conclusie delen. Hartelijk dank. Dan slaan wij vijf kwartier van onze agenda af.

12. Jaarrekening 2022 en ontwerpbegroting 2024 c.a. Noordelijke Rekenkamer; Statenstuk 2023-106o

De voorzitter. en dan gaan wij verder met agendapunt 12: de Jaarrekening 2022 en de ontwerp-begroting 2024 van de Noordelijke Rekenkamer. In de eerste termijn, twee minuten. Daarna de Raad van Advies in de persoon van mevrouw Dijkers, zes minuten en daarna in de tweede termijn de fracties weer één minuut. En de Raad van Advies drie minuten. Gevraagd wordt een zienswijze in te dienen over de ontwerp-begroting in te stemmen met de bestemming van het resultaat over 2022, kennis te nemen van het jaarverslag 2022 en de jaarrekening 2022, inclusief

de accountantsverklaring en de bijdragen voor de NRK voor 2024 vast te stellen op € 326.666. En dit te verwerken in de provinciebegroting van 2024. Ik geef graag de woordvoerders het woord en ik begin met de heer Zuur van het CDA, gevolgd door de heer Brandsema van de Christen-Unie. Excuus, ik zit nog bij die eerste rij. Ik geef het woord aan de heer Moinat van de SP en daarna mevrouw Mensen-Maat van de Partij van de Arbeid.

De heer Moinat: Verrassing, sta ik hier toch als eerste? [er wordt op de achtergrond gesproken] Het is geen overleg dat ons allemaal aangaat, dat is privé. Wij hebben als SP dit stuk goed doorgekeken we hebben ook inside information gehad, en wij kunnen ons prima vinden in het vijf punten advies en hebben verder geen op- of aanmerkingen. Dank u wel.

De voorzitter: Mooi kort. Dank u wel. Het woord is aan mevrouw Mensen-Maat van de Partij van de Arbeid, gevolgd door de heer Vianen van de VVD.

Mevrouw Mensen: Dank u wel, voorzitter. Ik zou kunnen zeggen, ik sluit mij aan bij de vorige spreker, dat ga ik ook zo wel doen. Maar ik wil wel de NRK even bedanken voor al het werk wat ze het afgelopen jaar gedaan hebben, daar zijn wij zeer content mee. Zeker een hulp in onze controlerende taak als PS. En ik wil ze ook heel veel succes wensen in het komende jaar. En voor de rest gaan wij akkoord met alle adviezen.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Vianen, VVD, daarna mevrouw Van den Berg-Slagter, ChristenUnie.

De heer Vianen: Ja, voorzitter, dank u wel. Wat ons betreft ook complimenten voor de NRK want de stukken zien er gewoon goed uit. En we zien wel dat er wat kosten gaan stijgen. 10%, oorzaken volgens de brief: oorlog in Oekraïne en de nasleep van Corona. In de uitwerking van de begroting lijkt het vooral om personele lasten te gaan. Dat is misschien wat vreemd. Maar een aantal dingen die opvallen meer thuiswerken, maar ook tegelijkertijd meer reiskosten en dat klinkt wat tegenstrijdig. Ook als je kijkt naar de begrote kosten van woon-werkverkeer in 2022 en de realisatie daarvan zit er nog wel een aardig grote discrepantie tussen. Dus we zijn wel benieuwd waarom de NRK dan kiest voor deze onderbouwing. We vinden de onderbouw van de 10% stijging wel ietsje mager. We hebben misschien nog een verzoek aan NRK, want we hebben vaste kosten die ze maken en ook kosten die ze maken voor onderzoek. We zijn benieuwd of het mogelijk is om daar ook iets meer inzicht in te krijgen om te kijken, wat kost dat dan precies? Dat was het, voorzitter. Dank u wel.

De voorzitter: Fijn, dank u wel. Het woord is aan mevrouw Van den Berg-Slagter van de Christen-Unie en dan tenslotte de heer Van Dekken van het CDA.

Mevrouw Van den Berg: Ja, dank u, voorzitter, ook vanuit onze kant complimenten ook voor de productiviteit vanuit de Noordelijke Rekenkamer en de manier waarop ze ons op scherp houden. Wij hebben de begroting ook gelezen en ook de jaarstukken 2022. En wat ons opvalt is dat er al sinds 2021 een positief resultaat is van meer dan € 200.000. Als wij het goed lezen. Nu zijn er stijgende kosten, enzovoort en nu is de verwachting dat het dan wel echt gebruikt gaat worden. Maar het roept bij ons wel de vraag op: zit er niet te veel lucht in die begroting? En daar zouden we graag een reactie op willen vanuit de Raad van Advies. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel, en dan tenslotte de heer Van Dekken van het CDA.

De heer Van Dekken: Ja, voorzitter, dank u wel. Voorzitter, wij maken hier beleid. Beleid voor en met Drenten die soms veel van dat beleid vinden. Je kunt bijvoorbeeld denken dat hét beleid niet deugt en dat we daarom daar iets aan moeten doen. Maar zo vraag ik mij de laatste tijd steeds vaker af: wat moeten er dan beter? En gelijk hebben is natuurlijk iets anders dan gelijk krijgen, weten velen van ons. En daarom moeten we ons beleid regelmatig onafhankelijk laten toetsen en elk onderzoeksproces zorgvuldig inrichten. Ik ben enorm blij dat wij daarvoor een onafhankelijke Rekenkamer hebben die dat ook in 2022 goed heeft gedaan. Ik verwijs bijvoorbeeld naar een recente discussie rondom GAE waar we zojuist toevalligerwijze ook over spraken. Dat dat ook professioneel neutraal moet blijven doen. Dus doorrekenen van bepaalde aannames en beleidsvoornemens op een onafhankelijke manier. Dat doet er voor het CDA toe. En daarom, voorzitter, beperkt het CDA zich vandaag tot het volgende: wij waarderen het goede werk wat de NRK heeft gedaan en het verslag daaromtrent over 2022. Wij volgen de adviezen zoals die ook komen vanaf de Raad van Advies, om vandaag niet te komen met de inhoudelijke zienswijzen over de ontwerpbegroting. En steeds helder te houden wat de betekenis is van de verschillende adviezen van de Noordelijke Rekenkamer en de reikwijdte van die adviezen steeds te blijven beschouwen in de context van een afgegeven opdracht aan de NRK.

De voorzitter: Dank u wel. Dan geef ik nu graag het woord aan mevrouw Dikkers van de Adviesraad gaat uw gang. Dank u wel, voorzitter.

Mevrouw Dikkers: Ik denk niet dat ik zes minuten nodig ga hebben. De Raad van Advies is vorige week donderdag, als ik het goed onthouden heb, weer bij elkaar geweest. Een nieuwe samenstelling, negen leden, waarvan één uit de vorige ronde, en dat was ik. Dus ben ik voor nu even tot wisseling van de ondersteuning vanuit de griffie van een andere provincie de voorzitter, tot december/januari. Dat even ter informatie voor u allen. De jaarrekening en de ontwerpbegroting van de Noordelijke Rekenkamer met het zoals in de inleiding van het Statenstuk geschetst is, adviseert de Raad van Advies deze ontwerpbegroting en de overige adviezen over te nemen, conform het Statenstuk. Wij hebben daar uitgebreid over gesproken in het overleg met de Noordelijke Rekenkamer. Juist ook omdat er zoveel nieuwe mensen in zaten is er uitvoerig doorgeakkerd over verschillende onderwerpen. En er komen hier een paar puntjes naar voren: de mogelijke discrepantie tussen hogere reiskosten en meer thuiswerken. Hoe verklaar je dat? Die reiskosten worden gemaakt omdat de werkwijze van de Noordelijke Rekenkamer zich veel meer wil gaan toeleggen op intensiever contact met de Provinciale Staten en de verschillende fracties. En daarvoor zijn zij meer dan eerder op pad. Daar zit een stukje reiskosten-verhaal in. Te veel lucht in de begroting zegt mevrouw Van den Berg-Slagter... Het uitgangspunt van de Noordelijke Rekenkamer is: we werken zuinig, en dat doen ze ook. We proberen zo voordelig mogelijk de dingen in te richten en uit te voeren. Maar iets meer ruimte in de begroting, en ik weet niet of dat dan over die € 200.000 gaat, want zo specifiek heb ik het nu niet paraat. Maar de verhoging van 10% dat is wat aan de ruime kant. Maar de systematiek is dat wat er niet gebruikt wordt, terugvloeit naar de provincies. Het is een hele ingewikkelde tour om, als er een te kort is, om daar een toevoeging op te organiseren. Want dan moet het langs alle Staten, langs alle gremia... Dus dit is al jaren de werkwijze vanuit de Noordelijke Rekenkamer. Ze zitten iets aan de hoge kant. Ze werken zuinig en wat overblijft gaat terug naar de provincies. Die aanpak, dat is voor een deel de verklaring. Dat er vanuit de afgelopen jaren dingen niet uitgevoerd zijn, heeft ook andere oorzaken. Dus het werk is wat vooruitgeschoven.

De voorzitter: U heeft een vraag, mevrouw Van den Berg-Slagter, ChristenUnie.

Mevrouw Van den Berg: Om een tweede termijn te voorkomen, voorzitter, zou ik toch willen meegeven, ook aan de Raad van Advies, met name, om voor komende jaren daar wel echt scherp op te zijn van: hoe zit dat nou? Want het is al vanaf 2021 dat er lucht... Dat er flink over is, bijna 25% als je € 247.000 overhoudt. Dus wees er scherp op en kijk van: moeten we misschien nog net iets scherper aan de wind varen? Want ik snap het idee van: we moeten niet te krap begroten. Maar nu is er elke keer geld niet gebruikt, wat we anders voor andere dingen al eerder hadden kunnen inzetten.

Mevrouw Dijkers: Ja, ik zal deze boodschap zeker...

De voorzitter: Mevrouw Dijkers.

Mevrouw Dijkers: Ik zal deze boodschap zeker mee terugnemen. Wat mij betreft...

De voorzitter: Even kijken, heb ik nog iets overgeslagen? Er zijn niet echt veel vragen geweest... Dat was het bij deze. Hartelijk dank. Ik kijk nog even rond of er nog iemand is voor de tweede termijn? Niet het geval. Dan dank ik iedereen en dan denk ik dat ik kan concluderen dat dit doorgaat als een A-stuk naar de vergadering van 12 juli. Iedereen akkoord? Dat is het geval. Dan doet zich natuurlijk het bijzondere geval voor dat we enorm voorlopen op de agenda en ook alle sprekers voor het volgende agendapunt zijn er natuurlijk nog niet. Die hebben we in allerlei moeten bellen. Dus die zijn onderweg en daarom schors ik de vergadering tot in ieder geval 10.30. Maar het kan zijn dat dat later wordt, dus in ieder geval tot 10.30. Tot zo.

13. Drents Programma Landelijk Gebied

De voorzitter: Als iedereen weer naar zijn plaats wil gaan, dan hervatten wij zo de vergadering. Tien seconden goed, ik heropen de vergadering en ik stel aan de orde het agendapunt nummer 13. Ik zie dat er nog een aantal mensen niet zit. Als die heel snel naar hun plek willen gaan, dan krijgen wij ook de rust weer een beetje terug in de zaal. Ja, hartstikke goed, de laatste gaat zitten. Fantastisch! Ik stel aan de orde het Drents Programma Landelijk Gebied. Het betreft een GS brief van 16 juni. Vanuit de Wet stikstofreductie en natuurherstel is de opdracht voor de provincie Drenthe om voor 1 juli, dat is al heel snel, een gebiedsplan aan te leveren. In het kader van het Nationaal Programma Landelijk Gebied. Bijgaand document wordt u ter kennisname aangeboden en na behandeling vandaag opgestuurd naar het ministerie van LNV. U kunt bij de behandeling de zeven inspraakreacties betrekken die bijgevoegd zijn aan de agenda op het SIS en voordat ik de woordvoerders het woord geef, hebben we allereerst drie sprekers en die zijn bijna allemaal gearriveerd. Maar in ieder geval zijn de eerste twee er. En als eerste wil ik dan ook graag de heer Hanskamp het woord geven. Hij wil graag persoonlijk een toelichting geven op zijn reactie. De sprekers krijgen allen weer... Ik maak even mijn zin af, mijnheer Schoenmaker en dan kom ik bij u. De sprekers krijgen allemaal vijf minuten spreektijd en daarna is ruimte voor verhelderende vragen vanuit de fracties. En na de eerste termijn is er weer gelegenheid om te reageren op wat er gezegd is. Het woord is aan de heer Schoenmaker van Sterk Lokaal Drenthe, die heeft een vraag.

De heer Schoenmaker: Eigenlijk een ordevoorstel. Er is zoveel onbekend over dit onderwerp. Volgens mij kunnen we dit hier niet behandelen en moeten we dit gewoon van de agenda schrappen.

De voorzitter: Ik hoop dat u een grapje maakt, meneer Schoenmaker. Kunt u bevestigen dat dit een grapje is?

De heer Schoenmaker: Nou, zeg maar een statement.

De voorzitter: Dank u wel voor dit statement. Dan ga ik daar niet inhoudelijk over stemmen, maar het statement is gemaakt. Alleen jammer dat sommige betrokken personen het niet gehoord hebben. Er zit een lege plek daar zo. Maar wij gaan verder met de heer Hanskamp en ik wil hem graag naar voren roepen om... Hij staat al achter mij. Kijk aan. De heer Hanskamp is vaker in ons midden, dus hij kent de procedure. Zijn vijf minuten spreektijd gaan nu in, gaat uw gang.

De heer Hanskamp (inspreker): Dank u wel, voorzitter. U hebt mijn bijdrage ontvangen. Ik onderstreep een paar elementen, zowel richting de Staten als richting het dagelijks bestuur. Ik zit 50 jaar in dit vak, waarvan 48 jaar in Drenthe en ik probeer in mijn dagbesteding erg actief te blijven. Het houdt je wat fris als je rondkijkt en fiets in Drenthe, hoe de landbouw en de natuur erbij ligt. We hebben een stuk liggen. Ik wil daar positief naar kijken. Er staat bij dat is 0,5: de helft, het generieke beleid, zoals ook het Noorden ik dacht € 55 miljoen binnenhaalde voor de duurzame landbouw. Petje af en mijn bijdrage is vooral de andere helft. Ook 0,5%, en dat is gebiedsspecifiek, gebiedsgericht. Want we weten heel veel in Drenthe, we kunnen heel veel in Drenthe en we moeten in hoog tempo door. Ik vraag ook aandacht in mijn stuk nadrukkelijk voor recreatie en toerisme. Dat is denk ik wat ondergesneeuwd in de discussie landbouw-natuur. De vrijetijdseconomie is heel belangrijk en ik vraag aandacht voor het wonen. De volkshuisvesting in de vele, ook lege boerderijen of boerderijen met ruimte die er is. Dus het wonen, het verduurzamen binnen de muren. Drenthe is een afwijkende provincie. Ik leg dat niet uit, maar meermaals hebben we op dat punt Drenthe, het provinciaal bestuur, veel geld geoogst in Den Haag. Dus het gaat mij om geld oogsten in Den Haag. En soms waren we in een paar weken rond, tientallen miljoenen, geld oogsten in Den Haag, omdat we nou eenmaal anders zijn dan Salland, de Achterhoek en Noord-Brabant. Denk daar eens goed over na en ik overhandig de voorzitter ook zo dadelijk iets, maar dat eigenlijk bedoeld voor de gedeputeerde en zijn staf om goed over na te denken. De grondbalans van Drenthe. Ik praat er vaak over met Rudy Rabbinge. De getallen zijn duidelijk. Ik heb ze ook genoemd: 140.000 hectare en 70.000 hectare en ik ga zo dadelijk ook afsluiten. Nu nog niet, maar met het water, want in de discussie natuur-landbouw is voor beide het water het fundament. De Drentse beken zijn anders dan de Overijsselse, Achterhoeks of Brabantse beken. Dat kun je al zien aan de Reest. De Reest is niet echt een Drentse beek. En wat je de Drentse beken hebt, dat is ruimte, wijldheid en hoogteverschil tussen bij de beek, vlak aan de insteek en omliggende hogere ontginningsgronden, 1,5 meter, soms één, twee meter. Dus je voelt wel als die beek qua grasland, het water meer doet, dat ook de melkveehouderij en de akkerbouw net buiten beekdal daar heel veel voordeel van heeft. Dus we kunnen gewoon samen veel meer dan allerlei discussies tegen elkaar aan. Ik zou ook willen zeggen, en dat is met de knipoog naar de omgevingsvisie en het omgevingsbeleid: ik sta altijd verbaasd van de Drentse regelgeving. We hebben een Provinciale omgevingsverordening van 100 bladzijden, 100 bladzijden, 100 artikelen. Ja, misschien was het vroeger ouderwets, maar toen had je een verordening van een paar bladzijden, dus ook voor de coalitie en de volgende periode en de volgende omgevingsvisie. En dat betekent, het gaat mij erom dat je wat procedure lichter, wat makkelijker, kunt werken. Die beken, daarvan weten wij gewoon hoe het in elkaar zit. We hebben de oude Vaart, de Beilerstroom, de Dwingelerstroom, dat is hét melkvee gebied. Er zijn wel 80 boerderijen verplaatst in ruilverkavelingen vanaf de jaren 60, in dat hele gebied, van Meppel tot Orvelte. Dat is gewoon het gebied van de melkvee, punt uit. Als je kijkt naar de Vledder Aa is

de benedenloop melkvee boven natuur. Bij de Drentse Aa heb je drinkwaterwinning uit oppervlaktewater en ook uit de natuur. Dus bed dat gewoon in die Natura 2000. Dus dat gebiedsgerichte beleid, dat is heel wezenlijk om als volgende stuk toe te voegen aan het stuk wat er nu al ligt. Ik heb aan het eind van mijn bijdrage dat onderbouwd met verwijzingen naar veel werk wat ik heb gedaan. En ik wil het meer symbolisch en ik begin nu heel erg te twijfelen, voorzitter, of ik dat nu aan zal bieden aan u of aan de meest betrokken gedeputeerde, want het is ook bedoeld voor zijn staf. Ik geloof dat ik het aan de gedeputeerde geef. Zou dat goed zijn? Ja, en dan sluit ik daarmee af.

De voorzitter: Dat was meneer Hanskamp. U blijft nog eventjes staan, want wellicht zijn er vragen vanuit de commissie voor u. Ik kijk even rond. Wie heeft er een vraag voor de heer Hanskamp? Of was zijn verhaal zo duidelijk dat dat geen toelichting behoeft? Ja, mevrouw Hilgenga van Dam van het CDA.

Mevrouw Hilgenga: Dank, voorzitter. Ik vond uw verhaal heel duidelijk en u geeft eigenlijk aan: het zou goed zijn als er bij verdere uitwerking van een nieuwe omgevingsvisie ook voldoende ruimte is voor maatwerk. Is dat een correcte constatering dat ik dat u heb horen zeggen?

De voorzitter: De heer Hanskamp.

De heer Hanskamp: Heel nadrukkelijk, want Drenthe deed sommige dingen compleet anders dan andere zandprovincies en blijft dat doen.

De voorzitter: Ja, de heer Vorenkamp van de PVV heeft ook een vraag.

De heer Vorenkamp: Ja, dank u, voorzitter. Vraag aan meneer Hanskamp. We moeten geld oogsten, doelt u daarmee op bijvoorbeeld de provincie Noord-Brabant, geloof ik, of een andere provincie, die € 8 miljard voorgesteld heeft om eventjes op te halen, om daar heel Drenthe op de schop te zetten? Want met zo een bedrag moet je natuurlijk wel wat.

De heer Hanskamp (inspreker): Ik heb een ander voorbeeld. We hadden begin jaren 90, ik stond aan de wieg van het ROM-beleid, dat is RO en milieu, voor de Drentse Aa. We oogstten binnen enkele weken van de nieuwe minister enige tientallen miljoenen. En wat gebeurde er? De gemeenten gingen hun riolssystemen aanpassen om weer meer bergingscapaciteit voor minder overstort: een schonere Drentse Aa, dat bedoel ik.

De voorzitter: Dank u wel, de heer Oosting van de VVD.

De heer Oosting: Dank u, voorzitter. Ik hoor u net zeggen, mijnheer Hanskamp, dat wij in Drenthe dingen anders doen dan in andere provincies. Heeft u daar ook een concreet voorbeeld van?

De voorzitter: Dank u wel, de heer Hanskamp.

De heer Hanskamp (inspreker): Ja, in mijn bijdrage begin ik met Drenthe als afwijkende provincie, met de Reconstructiewet Landelijk Gebied. In het jaar 2000, 20 jaar geleden was iedereen laaiend enthousiast over de Reconstructiewet landelijk gebied. En van alle zandprovincies viel Drenthe erbuiten, heel bewust. En we waren er blij mee dat we daarbuiten vielen. En die Wet is compleet mislukt. Dus dat is een duidelijk voorbeeld.

De voorzitter: Dank u wel. Ik denk dat dit de vragen waren. Dan dank ik de heer Hanskamp voor zijn inbreng en dan vraag ik graag naar voren de heer J. Gorter namens Natuurmonumenten, het Drentse Landschap en de Natuur en Milieufederatie. En ook voor de heer Gorter geldt dat het vijf minuten spreektijd zijn en daarna weer tijd voor verhelderende vragen. Gaat uw gang.

De heer Gorter (inspreker): Dank u wel voorzitter. Dames en heren, u heeft onze tweede reactie op het voorliggende DPLG al mogen ontvangen. In een notendop: met dit DPLG kunnen wij helemaal niets, want de beleidsdoelen, de instrumenten, de gebiedsvisie, de begroting en de geldclaim zijn allemaal niet uitgewerkt of eruit gehaald. Inhoudelijk is aan de meeste Rijkseisen niet voldaan, dus er kan geen beroep worden gedaan op de Rijksgelden, zie de vorige spreker. Dat is nodig en de meeste provincies doen dat wel. Precies hetzelfde signaal kunt u lezen in de brief van de gecombineerde waterschappen. Kortom, onze zorg is groot en dit moet anders, want anders gaat Drenthe op slot. Dames en heren, de landbouw wacht ongelooflijk lang op perspectief en de natuur ook. Wij moeten daarbij af van de polarisatie, die tegenstelling, het abstracte gesprek tussen landbouw en natuur. We hebben elkaar nodig, wij willen samen aan het werk, maar we hebben helderheid nodig van u, van de provincie, over de opgaven, de doelen, en vooral helderheid over gebiedsregie en instrumenten en middelen en een planfiguur. Want elke boer vraagt: wat vraagt u nu eigenlijk van mij overheid en wat biedt u eigenlijk? En hoe ziet het proces eruit? Als dat duidelijk is, kunnen wij ook die polarisatie voorbij, kunnen we aan het werk aan natuur, waterbeheer, recreatie en andere functies. En dat is super urgent. Het boeren signaal is heel helder, maar ook de natuur heeft zo'n signaal. Ik houd het heel anekdotisch en kort: alle natuurdoelanalyses staan in Drenthe op rood. En dan een persoonlijke noot: ik zie bijna geen vlinders, geen bijen en geen zweefvliegen meer. Niet in mijn tuin, niet bij de boeren en niet in onze natuurgebieden. We weten dat vierhonderd plantensoorten behorend bij de zandgebieden van Nederland, zeldzaam zijn geworden of uitgestorven. Laten dat even tot u doordringen. Kortom, de boeren hebben recht op perspectief, maar de rest van de schepping ook. En dan ga ik nu naar het opwekkende deel van mijn boodschap. Het is niet zo moeilijk: Nederland is een plannersland. We hebben dit land meerdere keren op de schop gegooid. We hebben het esdorpenlandschap vorm gegeven, we hebben de heide ontgonnen en de laatste eeuw hebben we meerdere generaties ruilverkavelingen en landinrichting gehad. We hebben met de eerste generatie ruilverkavelingen het hele landschap op de schop gegooid om de landbouw te faciliteren met de tweede generatie landinrichtingsprojecten hebben we verkaveld en ingericht om functies te scheiden, om natuur een eigen gebied te geven. Soms hebben we 30% van een gebied aan de natuur terug geven, denk aan Roden-Norg of Rouveen in Overijssel. En als wij grond kunnen verwerven om landbouw om te zetten in natuur, dan kunnen wij toch zeker grond vrijmaken om de landbouw te helpen van de ene vorm van intensieve landbouw naar een extensievere vorm te komen. We hebben nog steeds dat landinstrument, de WILG, Wet inrichting landelijk gebied, ter beschikking. We hebben Prolander als enige twee provincies van Nederland - wij doen dat anders in het noorden - en grondinstrumentarium is daarbij essentieel voor speelruimte en regie. En dat instrumentarium en die planfiguur, die moeten we wij gaan inzetten. Het gaat namelijk niet alleen om stikstof, het gaat ook om herstel van ons landschap, onze groenblauwe dooradering. Het gaat om de recreatieve structuur. Het gaat om een fundamenteel andere opzet van ons waterbeheer, van afvoeren naar vasthouden; zie opnieuw de brief van de waterschappen. Het gaat ook om landbouwstructuurverbetering, het gaat om woningbouw, om energietransitie en ook om systeem herstel voor de natuur. Dat is gewoon een grote ruimtelijke en milieuopgave en dat vraagt visie en daadkracht, en dat kunnen wij gewoon. Daar zijn wij groot in geworden als Nederlanders en dat vraagt goede doelen en kaders en daarbinnen moet ruimte zijn voor de gebieden, om keuzes te maken, om het op hun eigen manier te doen. Kortom top-down en bottom-up zijn even belangrijk, het gaat om het samenspel. We hebben in

Drenthe hele goede ervaringen met gebiedsprocessen waar we opgaven en belangen combineren. Diverse partners staan in rij om aan het werk te gaan, met LTO zijn wij zelfs samen een verkenning bezig naar gezamenlijke uitgangspunten, Landbouwakkoord of niet, als opmaat naar gebiedsprocessen. Wij willen namelijk verder en dan hebben wij wel een uitgewerkt DPLG nodig en dat vraagt van de provincie geen gekissebis met het Rijk en of het via innovatie of gebiedsgericht beleid moet. Het moet namelijk allemaal. En het moet in de gebieden, samen en geïntegreerd. En de overheid moet met één mond spreken. Dat konden wij ook, dat gebeurde via het landinrichtingsinstrument. Daarin spraken provincie, Rijk en gemeente en waterschap met één mond. Kortom: heb meer aandacht voor de uitvoering en het instrumentarium. Niet alleen voor doelen en kaartjes en voor verdienmodellen die daarbij horen voor de boeren. Als boer wil je zicht hebben hoe het werkt, wat het schuift als je houtwallen gaat herstellen, wat de financiële consequenties zijn, als je ergens niet meer mag beregenen of met een hoger pijl moet werken, denk aan de Beekdalen.

De voorzitter: Mijnheer Gorter, wilt u afronden?

De heer Gorter (inspreker): Ik rond af. Grond is de sleutel. De provincie kan veel grond en gebouwen kopen. Dat doen wij niet om boeren uit te kopen. Dat doen wij om de boeren van de toekomst te helpen. Dat brengt ons terug bij het stuk wat nu voorligt. Dit geeft geen enkele partij perspectief om op die manier aan het werk te gaan. Kortom, kom met spoed tot een voldragen Drents programma landelijk gebied. Maak het slechtste plan van Drenthe, nu echt het beste plan van Drenthe. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. We kijken rond voor de verhelderende vragen en ik ga naar de heer Schoenmaker van Sterk Lokaal Drenthe.

De heer Schoenmaker: Dank u wel voorzitter. Een helder verhaal, mooi verhaal, eenduidig verhaal. U geeft eigenlijk aan: geen gekissebis met het Rijk, overheid moet met één mond spreken, Rijk, provincie en het waterschap. Dat delen wij natuurlijk wel. U verwacht dan, u spreekt hier in in de Staten, dat wij als Staten natuurlijk daadkrachtig optreden. Maar kunt u zich voorstellen dat het vanuit de Staten lastig is als de regels vanuit de overheid, het Rijk, waar het geld en de opgaves vandaan komen, telkenmale veranderen? En dat er eigenlijk over het voorliggende stuk, het DPLG, geen enkele duidelijkheid wordt gegeven vanuit die overheid. Deelt u dat met ons? Of zegt u: wij als Staten hebben de macht en de mogelijkheid om alles naar onze hand te zetten?

De voorzitter: De heer Gorter.

De heer Gorter (inspreker): Ik zou bijna zeggen: de beste verdediging is de aanval. Je moet in elk geval proactief zijn. Wij zien bijvoorbeeld dat in andere provincies programma's wel zijn uitgewerkt, wel budgetten zijn ingediend. Gelderland heeft al twee jaar geleden overgangsgebieden begrensd, financiële claims ingediend, partners meegenomen. Die zijn dus gewoon al verder. En dan zijn er onduidelijkheden, maar het zet ook druk op het Rijk om door te komen als je zelf met plannen komt.

De voorzitter: Dank u wel. Een vraag van de heer Vossebeld, BBB.

De heer Vossebeld: Dank u wel voorzitter. Een mooie bijdrage. Ik heb alleen een vraag: als u landbouwland om wil zetten in natuur en daar de extensivering als landbouw als doel voor

heeft, maar natuurland is geen landbouwland in het oog van het GLB dus dan is er geen extensivering.

De voorzitter. De heer Gorter.

De heer Gorter (inspreker): Er ligt nog een natuurherstelopgave in de zin van het afmaken van het NNN en misschien hier en daar wat stukjes, maar de grootste opgave ligt in behoud van landbouwgrond en het extensiveren van landbouwgrond. Ook dat vraagt grond. Dat vraagt soms afwaardering, zodat boeren daar ook iets mee kunnen. Dus er zijn allerlei mengvormen tussen landbouw en natuur.

De voorzitter. Dank u wel. De heer Vorenkamp, PVV.

De heer Vorenkamp: Dank u, voorzitter. Ook dank aan u voor uw inbreng. U wijst op het landinrichtingsbeleid in het verleden. U zegt dat als overheid de zaak krachtig aanpakt... nou, dat was ook zo, maar in feite zegt u ook: het is een rampzalig beleid gebleken achteraf, want we hebben de robuuste natuur gecreëerd en we hebben de robuuste landbouwgebieden gecreëerd. De natuur en de landbouw zijn in feite grotendeels uit elkaar gehaald. Ik heb dat zelf meegemaakt en zie dat zelf ook als een drama. We zagen het toen al als een drama. Maar bent u ervan overtuigd dat de nieuwe landinrichting zoals u die voor ogen heeft, gaat zorgen voor een geweldige, mooie, goede oplossing? En dan ga ik een specifiek voorbeeld noemen. Bij de Elperstroom heeft Staatsbosbeheer heel veel grond gegeven voor de nieuwe natuur. Daar treedt verdroging op. Daar is de zaak dus aan de natuur overgelaten, dus de autonome processen zijn hun gang gegaan. En die vernatting die er altijd was, waardoor je alleen met lieslaarzen daar in de zomer kon lopen. Daar blijkt dan nu zodanige verandering opgetreden te zijn dat ik op mijn lage instappertjes gewoon daar door dat gebied kan lopen. Alle weidevogels zijn weg, er staan allemaal dennen, et cetera. Ik bedoel, dit is een voorbeeld van in mijn ogen een mislukte transitie.

De voorzitter. Dank u wel. Dit was bijna een kleine bijdrage mijnheer Vorenkamp, volgende keer de vraag iets korter, alstublieft. Mijnheer Gorter.

De heer Gorter (inspreker): Een paar korte opmerkingen. Het gebied zelf ken ik niet, dus daar moeten we een andere keer verder over praten. Het landinrichtingsbeleid zien wij niet als mislukt, want op het moment dat je als overheid zegt: landbouw intensiever maar, dan heb je geen andere oplossing dan de natuur veel meer ruimte te geven. Maar nu zeggen we: dit was niet genoeg. Nu moet er ook echt in de landbouw wat veranderen. Dat betekent niet dat we de rest van Nederland ook natuur gaan maken. Het betekent nu echt dat er in de landbouw wat moet gebeuren, en daar horen ook van verdienmodellen bij. Betalen voor natuur, betalen voor waterdiensten, betalen voor CO₂. Dus het wordt een ander type landinrichting.

De voorzitter. Dank u wel. Ik kijk nog even rond of er verder nog vragen zijn. Mevrouw Martens-Schuitema van de VVD.

Mevrouw Martens. Dank voor het uitgebreide betoog. Eén van de eerste zinnen van u wekte de nieuwsgierigheid. Ik hoorde u stellen dat het voorliggende DPLG onvoldoende is uitgewerkt en daarmee geen aanspraak gemaakt kan worden op het transitiefonds, de financiële gelden. Ik was wel heel erg benieuwd waar deze conclusie op is gebaseerd.

De voorzitter. De heer Gorter.

De heer Gorter (inspreker): Nou, er zit niet voor niks geen doelstelling, geen uitgewerkt instrumentarium en geen begroting bij. En het voldoet niet aan alle Rijkseisen die zijn neergelegd in de handreiking die de provincies hebben gekregen. Dus daarmee hebben we de minister horen zeggen: dan is er dus ook geen geld.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Brandsema van ChristenUnie.

De heer Brandsema: Dank, voorzitter. Dank aan de heer Gorter voor zijn bijdrage. Ik hoorde de heer Gorter in het begin volgens mij ook iets zeggen over wat mij de indruk gaf dat hij nog een uitgebreider stuk gelezen heeft en dat het nu wat ingedikt is. Zat daar bijvoorbeeld wel al iets van informatie in, wat in die zin wat hoopgevender was dan wellicht nu een licht uitgekledede versie?

De voorzitter: De heer Gorter.

De heer Gorter (inspreker): Er lag eerder meer, maar dat moet u aan de gedeputeerde vragen hoe dat precies gaat en zit.

De voorzitter: Dank u wel. Mevrouw Zuiker, Partij voor de Dieren.

Mevrouw Zuiker: Dank u wel, u had het over andere provincies, u heeft ook wat vergelijkingen gemaakt. In Drenthe wordt gewacht op een Landbouwakkoord wat er niet gaat komen, en er wordt ook gewacht op nog meer doelen, nog meer opgaves. Denkt u dat dat terecht is en hadden we dat ook kunnen voorkomen?

De voorzitter: De heer Gorter.

De heer Gorter (inspreker): Nee, we hadden gewoon door kunnen werken. Andere provincies - ik heb hier een lijstje van zes provincies die ontzettend veel miljarden vragen - die hebben daar een onderbouwing voor moeten leveren. Die weten natuurlijk ook niet precies hoe het allemaal gaat, maar die hebben in elk geval daarmee het signaal gegeven: wij zien dat we wat moeten doen. Wij nemen een stuk regie. Rijk, komt u alstublieft door. Dat is een betere strategie, naar mijn idee.

De voorzitter: Fijn, dank u wel. Dan denk ik dat dit de vragen zijn aan uw adres. Dan dank ik u hartelijk en dan gaan wij verder met de volgende inspreker en dat is de heer Steenbergen, namens LTO Noord. Ik vraag ook hem om naar voren te komen om in vijf minuten uiteen te zetten wat hij van deze brief vindt.

De heer Steenbergen (inspreker): Dank u, voorzitter. Gezien mijn tekst, vergeleken met de andere teksten, denk ik niet vijf minuten nodig te hebben, maar als landbouwer vinden we het wel altijd heel plezierig om voldoende aandacht te hebben, dus dat is altijd wel heel belangrijk. U hebt van ons een notitie ontvangen, waar onze aandachtspunten in vermeld zijn en die kunt u gebruiken bij de behandeling. Graag wil ik nog een paar extra aandachtspunten benoemen. In Drenthe gebeuren afgelopen tijd mooie dingen en daar willen we ook als LTO mee doorgaan. Kijk naar de verduurzaming en de energiebeperking. Die is ook al jaren aan de gang, bijvoorbeeld het programma Duurzame Melkveehouderij, de KPI-aanpak die ook vermeld staat, en de

programma's en trajecten rondom boer, burger, natuur Drenthe. En natuurlijk leggen we de vinger bij onze aandachtspunten PAS-melders en de interimers, die nog steeds niet van een goede vergunning en waarvan de overheid gewoon niet levert. Maar de grootste vraag is: welke mogelijkheden krijgen de blijvers om hun bedrijf toekomstbestendig te maken en met zicht op een verdienmodel? Dat verdienmodel komt iedere keer weer langs, maar het is wel essentieel voor een toekomstgerichte landbouw. Daar zal in het vervolg van dit DPLG aan gewerkt moeten worden. Het vraagt om een gedegen gebiedsproces van onderop, waar een afgewogen oordeel zal moeten zijn tussen landbouw, natuur en sociaaleconomisch. LTO is bereid om met andere partners aan een oplossing te werken, maar dus ook in het vervolg op tijd betrokken te zijn bij de denkrichting en de denkwijze voor de andere helft van het DPLG. Dus hier is het een 0.5 versie en dat houdt in: er is niet veel bekend, maar het geeft ook mogelijkheden voor echt een Drentse aanpak waar we aan mee willen werken. En wat wel interessant is op basis van dit stuk is op welke wijze de transitie-middelen verdeeld worden, mits ze ook door de Eerste Kamer worden goedgekeurd, vooral nu het Landbouwakkoord is geklapt. En of we daar daardoor als provincies met een hele hoop werk het wiel opnieuw moeten uitvinden. Dat was het, voorzitter.

De voorzitter. Fijn, dank u wel, mijnheer Steenbergen. Vragen? De heer Bos van GroenLinks, ga uw gang. Dat klinkt niet helemaal lekker. Ik zou even de microfoon aan uw linkerkant proberen. Die doet het in ieder geval.

De heer Bos. Dat klinkt inderdaad beter. Laten we dat maar doen. Ik kruip even in beeld. Dank u wel, mijnheer Steenbergen van LTO voor uw bijdrage. Wat GroenLinks zich eigenlijk afvraagt is: biedt dit stuk wat hier nu ligt voor LTO genoeg perspectief en is het ook al volledig genoeg om nu terug naar de leden te kunnen met een goed verhaal?

De voorzitter. De heer Steenbergen.

De heer Steenbergen (inspreker). Natuurlijk kunnen wij naar de leden terug met een goed verhaal. Of dat op basis van dit stuk is, is onduidelijk. Alleen wat wij wel tegen de leden zeggen, is: we willen aan de gang, we kijken naar oplossingen en we willen met doelen aan de gang en niet van bovenop regels opgedrongen hebben. Er zijn enorm veel oplossingen en mogelijkheden. Kijk naar de innovatie, kijk naar het gebiedsgericht beleid, ik denk op basis daarvan en dat we met goede commissies vanuit de start nu aan het roer willen staan. Dat zou de boodschap naar de leden zijn. Daarnaast hebben heel veel leden in bepaalde gebieden natuurlijk te maken met de vraag of ze willen stoppen of niet. Dat betekent ook dat de overheid met andere regelingen moet komen als verplaatsing, innovatie of extensiveringregelingen. Daar is nu weinig van bekend. Dus op basis van wat nu bekend is, is de boodschap naar onze leden toen nog niet 100% positief, omdat we vinden dat we daarin nog veel te veel onduidelijk is.

De voorzitter. Dank u wel. Ik ga naar de heer Bosch van de Partij van de Arbeid.

De heer Bosch. Ja, dank u wel, mijnheer Steenbergen voor uw bijdrage. U gaf aan dat u in het vervolgproces naar hopelijk de 1.0 versie op tijd betrokken wordt in het proces, in de gesprekken daarover. U impliceert daarmee eigenlijk dat u in het voorgaande proces misschien ook wat eerder betrokken had willen worden. Klopt die aanname of bent u van mening dat u als LTO en als betrokken organisaties op tijd genoeg aangehaakt bent bij de totstandkoming van dit document?

De voorzitter. De heer Steenbergen.

De heer Steenbergen (inspreker): Het is altijd een risico, om aan te geven dat je meer werk wil gaan doen voor de organisatie. Alleen, er is ambtelijk overleg. We vinden het belangrijk door meegenomen in de denkrichting in plaats van dat je zeg maar een aantal stukken over de heg krijgt waar je het één en ander van mag vinden, waar je op gaat reageren. Dus we zouden het plezieriger vinden om even wat eerder meegenomen te worden en ook echt samenwerken is samenwerken. Ik denk dat ik daarmee wel genoeg gezegd heb dat er van ons wel wat verwacht kan worden.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Van de Weg, SP.

De heer Van de Weg: Dank u wel, voorzitter. Mijnheer Steenbergen, ik ken een beetje van uw achtergrond. Ik had even een vraag: vindt u ook dat de overheid en de provincie, als we daar ook de financiële middelen bij zouden kunnen hebben, over het stoppen van bedrijven, om meer te kunnen werken aan overgangsgronden et cetera, dat we daar een proactief beleid in zouden moeten voeren en dat niet over zouden moeten laten aan de markt?

De voorzitter: De heer Steenbergen.

De heer Steenbergen (inspreker): Dat is natuurlijk heel lastig, want ik vind dat ieder bedrijf waar die blijver wil zijn en waar opvolgers zijn, op z'n plek zou moeten kunnen blijven zitten. U impliceert eigenlijk dat er in bepaalde gebieden dan meer stoppers gericht benaderd zouden moeten worden dan anders. Ik denk dat voor die bedrijven, die zitten in gebieden die nu in grote lijnen het gevoel hebben dat ze piekbelaster zijn, dat je daar niet op die manier moet benaderen, dat er andere oplossingen mogelijk zijn en daar gelden alle andere regelingen, die hebben we daarbij nodig, als extensiveren, verplaatsen en innovatie. En dan kom je tot oplossingen. En niet om verplicht een bedrijf te gaan zeggen dat hij moet gaan stoppen, want daar zijn we gewoon faliekant tegen.

De voorzitter: Dank u wel. Even kijken, mevrouw Zuiker, Partij voor de Dieren.

Mevrouw Zuiker: Dank u wel. De laatste 20 jaar is het aantal boeren in Drenthe gehalveerd. Dat is ongetwijfeld bij u bekend. Dat betekent dat als we verder gaan op dezelfde weg, de huidige wijze van landbouw, er steeds minder boeren zullen komen. U had het net over het sociaaleconomisch perspectief, kan ik hieruit concluderen dat u tegen verdere schaalvergroting in de landbouw bent?

De voorzitter: De heer Steenbergen.

De heer Steenbergen (inspreker): Zou de laatste vraag nog een keer herhaald kunnen worden?

De voorzitter: Mevrouw Zuiker.

Mevrouw Zuiker: Kan ik concluderen dat u tegen verdere schaalvergroting in de landbouw bent, gezien uw verhaal over sociaaleconomische consequenties en het feit dat we al de helft van de boeren minder hebben dan 20 jaar geleden?

De voorzitter: De heer Steenbergen.

De heer Steenbergen (inspreker): Sociaaleconomisch houdt ook in: leefbaarheid op het platteland. Het gevolg is van een bedrijf waardoor er een hele categorie omheen is, die daar ook een baan en werk aan hebben, vooral in onze meer landbouwgebieden. Een verdere schaalvergroting van de landbouw... Tot nu toe is er nog niet aangetoond dat het niet nodig is. Innovaties en dergelijke, helpen ons daarbij. Als we kijken naar markten, die... Als u kijkt naar bijvoorbeeld het Landbouwakkoord, daar zijn heel veel mogelijkheden bekeken: hoe kunnen we komen tot een perspectief en een verdienmodel voor de landbouw in de toekomst? En dan worden er alleen maar regels uitgegeven van: u moet dit en u moet dat en meer verduurzamen, en die verduurzaming heeft een hogere kostprijs. Het gevolg is dat onze producten in andere Europese landen worden gekocht, waar die regels niet gelden, dus op basis van goede intenties kan er helaas geen verdienmodel komen. Dus ik denk aan de ene kant, dat we een categorie hebben die mee gaat, kansen ziet in extensiveren, verduurzamen en biologisch. En aan de andere kant zullen er ook bedrijven zijn die volop de innovatie, maar die daar wel een hogere productie voor nodig hebben. Dus die lijn blijft ongeveer hetzelfde vanuit het verleden.

De voorzitter: Dank u wel. We gaan verder met de heer Brinkhorst, D66.

De heer Brinkhorst: Dank u wel voorzitter. Mijnheer Steenbergen, ik heb een aantal vragen aan u. Ik denk, misschien moeten we daar later even samen voor bij elkaar komen. Eén vraag gaat over de PAS-melders. Natuurlijk echt een hoofdpijndossier. Vindt u dat Drenthe hier zelf veel meer actie moet ondernemen, of moeten we wachten op Den Haag? En een andere vraag, die ik ook heel graag beantwoord zou zien, is: in het programma wordt gesproken over de KPI's, ik vind het een onduidelijk stukje. Kunt u daarmee werken?

De voorzitter: De heer Steenbergen.

De heer Steenbergen (inspreker): Als eerste de PAS-melders, het is van belang om te borgen waar de stikstofruimte die vrijkomt terecht komt. In principe vinden wij dat die in eerste instantie gebruikt zou moeten worden om PAS-melders en interimers van een vergunning te voorzien. Dus het ligt eraan, op dit moment komt er via de Rijksregeling bijvoorbeeld ammoniak vrij, maar ook via andere opkoopregelingen komt ammoniak vrij. Maar er komt meer ammoniak vrij, ook door het verlies van derogatie in de toekomst. Dus de ammoniak die vrijkomt, moet op een gedegen wijze vastgelegd worden en als eerste gebruikt worden voor de PAS-melders. Ik denk dat de provincie daar ook een rol in kan spelen.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Vorenkamp.

De heer Steenbergen (inspreker): Er was nog een vraag.

De heer Brinkhorst: Voorzitter, ik had twee vragen.

De voorzitter: Excuus. De tweede vraag, als u hem nog even wil herhalen.

De heer Steenbergen (inspreker): Wilt u die nog even herhalen?

De heer Brinkhorst: Over de KPI's inderdaad, of u het werkbaar vindt, zoals het beschreven is in het programma?

De heer Steenbergen (inspreker): Wij zijn positief over de KPI-aanpak, dat zijn vooral kerngetallen die uit de kringloopwijzers komen. Ze worden nog uitgewerkt, ook voor de akkerbouw. Ik vind het wel een... vooral als je daarmee mee leert werken en daardoor ziet wat er gebeurt en waar je staat als bedrijf. Vervolgens kun je daar ook heel mooi zien als je maatregelen daarvoor neemt, wat het effect is. Vaak zie je, dat als je meer gericht bent op minder verlies, minder emissie en dergelijke, minder kunstmestgebruik. En wat er dan gebeurt op je bedrijf heeft altijd wel effect op het verdienmodel. Dus scherp boeren, onder de kostprijs, helpt je daarmee ook. Wij vinden absoluut dat we daarmee kunnen werken en ook een mooie vorm van bewustmaking voor de toekomst.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Vorenkamp, PVV.

De heer Vorenkamp: Dank u, voorzitter. Even twee korte vragen. Uit het antwoord dat u kreeg van de PvdA blijkt dus dat u in ieder geval van mening bent dat de landbouw onvoldoende betrokken was tot op heden bij de ontwikkelingen. Denkt u dat dit toekomstig wel het geval zal zijn? Heeft u daar goede aanwijzingen voor? En de tweede vraag die ik heb is: bent u als LTO de enige organisatie die betrokken is in dit overleg qua landbouw, of zijn er ook andere landbouworganisaties die mee praten?

De voorzitter: Dank u wel. De heer Steenbergen.

De heer Steenbergen (inspreker): Dat ik heb gezegd, dat we onvoldoende betrokken waren dat zijn uw woorden. Ik vind wel, we zijn betrokken. Er wordt gevraagd om informatie aan te leveren. Vervolgens zouden wij graag ook in de discussie willen wat dat inhoudt. Nu komen er vaak stukken en daar kunnen we dan op reageren. Dat is eigenlijk de nuance die ik erin aanbreng. Ik vind dus ook niet dat het... Ik vind het wel belangrijk dat we dat in het tweede deel van dit DPLG op een goede manier vorm geven en dat we daar ook iets dichter bij elkaar komen. Dus ik zeg niet dat het verkeerd is. Alleen, we willen wel graag een beetje meer. Uw tweede vraag was: of er meer organisaties betrokken zijn? In het bestuurlijk overleg voor het DPLG zijn alle gemeenten en is DAJK zonder meer betrokken en andere landbouworganisaties. Er is een stikstofcollectief, er is een onderling overleg tussen DAJK, Farmers Defence Force en LTO. Dat is op een hand na te tellen, hoe vaak dat is gebeurd. Daar hebben we wel contact mee, maar daar hebben we toch wel wat verschillende lijnen in. DAJK is eigenlijk overal samen met ons bij betrokken.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Schoenmaker, Sterk Lokaal Drenthe.

De heer Schoenmaker: Dank u wel, voorzitter. Mijn vraag lag eigenlijk in het verlengde van de vorige inspreker. Wij hebben... het Landbouwakkoord is natuurlijk geklapt, LTO is eruit gestapt, dat zal niet zonder reden zijn, maar we kijken zo meteen naar een situatie waarbij er meer duidelijkheid komt. Afgelopen periode, heb ik even een vraag. We hebben het heel vaak hier in dit huis over de Drentse aanpak. Herkent LTO Noord zich ook in deze Drentse aanpak om dit onderwerp aan te vliegen?

De voorzitter: De heer Steenbergen.

De heer Steenbergen (inspreker): Als we naar de Drentse aanpak kijken dan, ik draai al een tijdje mee, ben er ondertussen ook eens een paar jaar tussenuit geweest en daarna zie je dat je gewoon weer door kunt met de Drentse aanpak. We kijken naar een Groenmanifest in het verle-

den, wordt ook gezien als een soort van Drentse aanpak. Dan zitten we met de natuurorganisaties, met de terrein beherende organisaties LTO en de jongeren, kijken we ook wat mogelijk is. Dat Groenmanifest heeft ook een aantal goede dingen opgeleverd. Het heeft toen ook opgeleverd dat er gekeken is naar ammoniak. Dan kijk je hoeveel jaren, hoe lang dit al speelt en hoe lang er al ammoniakbeleid is. Dan zien we dat dat we daar toch gezamenlijk naar oplossingen proberen te komen, op basis van doelen die we willen halen. Dat zou je moeten zien als de Drentse aanpak. Doelen en dan samen zien: hoe kom je daaruit? En daar voelen we ons best wel goed bij, om daar op die manier aan te pakken. Als we allemaal precies op dezelfde manier naar de problemen kijken, tussen ons en de terrein beherende organisaties, dat is weer anders, maar de doelen die kunnen we wel stellen.

De voorzitter: De heer Schoenmaker heeft een vervolgvraag.

De heer Schoenmaker: Ja, vanuit de sector horen wij natuurlijk ook wel dat er vaak deze Drentse aanpak wordt herkend. U herkent dat gelukkig ook. Herkent u dan ook - en dat is mijn laatste vraag hoor - dat de sector aangeeft dat ze zich met name overvallen voelt door wat er op dit moment op hun afkomt, dat ze het niet kunnen overzien? Is dat één van de grootste zorgpunten, even los van het feit dat de oplossingen misschien wel mogelijk zijn?

De voorzitter: De heer Steenbergen.

De heer Steenbergen (inspreker): U hebt gelijk als u zegt er komt wel verschrikkelijk veel op ons af. En als we het hebben over een transitie van de landbouw, dan is voor iedere boer eigenlijk altijd nog een vraagteken: geldt dat, wat is dat voor mijn bedrijf? Heb ik een toekomst? Hebben mijn opvolgers een toekomst? Als ik zie hoeveel opvolgers er zijn en mevrouw Zuiker refereerde er net ook al aan: bedrijfshoofden van boven de 55 hebben maar voor 40 tot 50% een opvolger. Dus er komt A op dat vlak enorm veel op ons af. En daarna zien we een heel aantal maatregelen op ons afkomen die op dit moment vanuit de overheid c.q. Den Haag op ons afkomen. Daar moet meer regie op komen. En we willen er best naar kijken, maar er moet ook perspectief zijn voor gezinsbedrijven die deze omgeving door willen. Daar zijn nu een aantal maatregelen voor bekendgemaakt, dat dat eigenlijk heel lastig is. Dus wat dat betreft is het best een lastige periode voor de landbouw op dit moment.

De voorzitter: Fijn dank u wel. Ik denk dat we kunnen... mevrouw Hilgenga, CDA, heeft nog een vraag. Ga uw gang.

Mevrouw Hilgenga: Dank, voorzitter. Allereerst bedankt voor uw inbreng en we hebben het goed gehoord. U vindt het nog niet duidelijk genoeg. Ik denk dat niemand hier vindt dat het duidelijk genoeg is. Het college ook niet, want anders waren ze niet met een 0.5 versie gekomen. Ik had nog één vraag en die betreft de gebiedsgerichte processen. Daar wordt er heel nadrukkelijk gekozen om met gebiedsgerichte processen te werken en ik was heel benieuwd: hoe kijkt LTO daarnaar?

De voorzitter: De heer Steenbergen.

De heer Steenbergen (inspreker): We hebben ook wel een A4-tje met bijvoorbeeld voorwaarden in het verleden al een paar keer aangeleverd, van wat moet er gebeuren willen we helemaal in de gebiedsgerichte processen stappen? Dat betekent wel dat we dan kijken naar de samenstel-

ling van de commissies, dat we nog niet één op één willen meegaan, hoe de commissies zijn samengesteld, maar ook de gebieden. Misschien zijn de gebieden op basis van wat de landbouw moet, wel anders dan op basis voor afronding van het NNN-netwerk. Dus op basis van gebiedsprocessen: ja, maar dan wel even kijken naar de vorm en wat kan, en of die doelen haalbaar zijn, ook voor de landbouw.

De voorzitter: Dank u wel, de heer Vosseveld, BBB.

De heer Vosseveld: Dank u wel. In aansluiting daar eigenlijk op: in die gebiedsprocessen, vindt u dat het evenwicht van alle organisaties, landbouworganisaties, natuur, maar ook de agro-industrie en Cumela en dergelijke, dat het evenwicht goed is?

De voorzitter: De heer Steenbergen.

De heer Steenbergen (inspreker): We denken dat 70 tot 80% van alle maatregelen en oplossingen op landbouwgebied plaats zullen moeten vinden. Dus dan kan ik de vraag weerom stellen. Zou dat invloed hebben op het evenwicht in de commissies?

De voorzitter: Dank u wel. De heer El Masoudi voor Forum voor Democratie.

De heer El Masoudi: Aansluitend op een eerdere inbreng over schaalvergroting. Het landelijk stikstofbeleid leidt onvermijdelijk tot een kleinere landbouwsector tegelijkertijd neemt de omvang van de Nederlandse bevolking steeds meer toe. Onze voedselvoorziening is van levensbelang en daarom mogen we, zeker in deze tijd van geopolitieke spanningen, daarvoor niet afhankelijk zijn van het buitenland. Dit is volgens officiële cijfers van het PBL echter wel het geval. Schaalvergroting is dus wel essentieel. Deelt LTO Noord deze mening?

De voorzitter: De heer Steenbergen.

De heer Steenbergen (inspreker): Dat de landbouw belangrijk is voor de voedselvoorziening ben ik met u eens. Dat er ook naar het totaal van voedsel gekeken moet worden, Europees gezien, vinden we ook belangrijk. Hoe de vorm voor Nederland dan is en wat daarvan kan? Ik heb het in mijn bijdrage volgens mij wel aangegeven dat wij de landbouw daarin belangrijk vinden, maar dat we wel willen kijken naar innovaties en dergelijke. Ik weet niet of dit voldoende is op uw vraag?

De voorzitter: De heer El Masoudi.

De heer El Masoudi: Nee, het is niet echt een antwoord op mijn vraag, want we zitten nou geopolitiek gezien in een zeer lastige situatie. Stel dat wij, want u praat toch weer vanuit het Europese perspectief, maar als Nederlander zijnde, hoe zou u dat oplossen, wanneer wij niet voor onze eigen bevolking in voedsel kunnen voorzien?

De voorzitter: De heer Steenbergen.

De heer Steenbergen (inspreker): Als we kijken naar het totaal, ik weet niet in hoeverre dit heel veel te maken met het DPLG wat nu voorligt en de stappen die daarin gezet moeten worden. Het enige is: als we helemaal uitrekenen wat we in principe als voedselvoorziening kunnen doen

binnen Nederland, dan trek je daar vanaf de invoer in Rotterdam en de uitvoer plus alle importen, dan zijn we niet zelfvoorzienend. Wij vinden dat we niet afhankelijk moeten worden van het buitenland qua voedsel.

De voorzitter: Dank u wel, dan kijk ik nog één keer rond voor de allerlaatste vingers, handen, knikjes, wat dan ook maar in mijn richting. Dat was het dan volgens mij echt. Dan dank ik de heer Steenbergen voor zijn inbreng. Alle insprekers krijgen natuurlijk na de eerste termijn nog de gelegenheid om te reageren op dat wat er gezegd is. En dan gaan wij nu beginnen met de commissieleden die aan het woord komen. En dan geef ik de heer Bosch van de Partij van de Arbeid als eerste het woord, vier minuten per fractie, dus dat is redelijk fors, en daarna mevrouw Zuiker van de Partij voor de Dieren.

De heer Bosch: Dank, voorzitter. Wie de handreiking van het Rijk voor de gebiedsprogramma's NPLG en de daarin geformuleerde minimale toetsbare eisen van het voor 1 juli 2023 aan te leveren Provinciaal Programma Landelijk Gebied doorleest, kan in één oogopslag constateren dat de regering een gigantische opgave voor een fundamentele transitie voor het landelijk gebied op het bordje van de provincies heeft gelegd. En dat onder een ongekende tijdsdruk in een periode waarin door de Statenverkiezingen van 15 maart het politieke landschap zelf ingrijpend is veranderd. De PvdA-fractie constateert dat op basis van het nu voorliggende conceptdocument het niet is gelukt om tot een voldragen eerste conceptversie te komen, die toetsbaar is op de door het Rijk geformuleerde vereisten. Dat is vooral spijtig, aangezien het zowel voor het natuurherstel als voor een duurzaam toekomstperspectief voor de landbouw en de samenhangende opgave voor water, klimaat, natuur, woningbouw en sociaaleconomisch perspectief, gericht op een leefbaar platteland, urgent is om uiteindelijk politieke knopen door te hakken. Keuzes die kunnen schuren, ja, maar wel breed gedragen keuzes, die gebaseerd zijn op een gezamenlijk gevoelde noodzaak om een nieuwe balans te vinden tussen natuur, economische activiteiten en brede welvaart, gebaseerd op duurzame ontwikkelingsdoelen. Maar we moeten ook voor ogen houden dat Drenthe, als één van de kleinste provincies, wel een provincie is die voor de grootste uitdaging staat. Het klappen van de onderhandelingen voor het Landbouwakkoord schept natuurlijk veel onduidelijkheid. Bovendien is het, wat de Partij van de Arbeid betreft, goed verdedigbaar dat fundamentele structurerende keuzes, die een langdurige impact zullen hebben op het Drentse landschap en het ruimtegebruik door het nieuwe college van GS zullen moeten worden gemaakt. Maar we kunnen het in Drenthe niet meer permitteren dat Rijk en provincie naar elkaar blijven kijken voor het maken van keuzes, gevoed vanuit de opbrengsten van regionale gebiedsprocessen. De PvdA-fractie constateert dat de regering veel eist, maar zelf weinig levert om fundamentele transformatie van het landelijk gebied te faciliteren. De PvdA-fractie onderschrijft de urgentie om na vandaag wel zo snel mogelijk met een uitgewerkte versie te komen, waarmee we aan de slag kunnen en de inwoners van het landelijk gebied ook echt perspectief kunnen bieden op een leefbare toekomst. En tegelijkertijd krachtig kunnen werken aan de ruimtelijke opgaven die bitter nodig zijn om de natuur en biodiversiteit te herstellen, ons watersysteem robuust en klimaatadaptief in te richten en de waterkwaliteit te verbeteren. Vandaar ook onze oproep aan deze Staten: laten we in het algemeen belang van onze Drentse inwoners de deelbelangen zo optimaal mogelijk op elkaar afstemmen. De tijd van de stellingen nog dieper uitgaven en bewandelen van geitenpaadjes is nu echt voorbij. In Drenthe durven we de koe bij de horens te vatten, de schop in de grond te zetten en gewoon de dingen te doen die echt nodig zijn. Die mentaliteit van naoberschap en nuchter aanpakken van problemen past bij de manier waarop de Drent ook in het verleden om is gegaan met de gegevenheden van het landschap. Ook voor de Drentse boer waren water en bodem tot het begin van de twintigste eeuw

leidend in het grondgebruik en zorgde voor brede natuurlijke gradiënten tussen landbouw en woeste gronden en meanderende beken voor de hoge biodiversiteit.

De voorzitter. U heeft een interruptie van de heer Brandsema van de ChristenUnie.

De heer Brandsema. Dank, voorzitter. Ik hoor de Partij van de Arbeid zeggen over de koe bij de horens vatten, naar de toekomst toe. Eens. Ik ben wel benieuwd hoe de Partij van de Arbeid reflecteert op de afgelopen periode, ook kijkend naar de andere provincies, wat daar op tafel is gelegd, wat Drenthe nu neerlegt en hoe de Partij van de Arbeid het vastpakken van die horens beoordeelt, terugkijkend naar de afgelopen periode.

De voorzitter. De heer Bosch.

De heer Bosch. Bedoelt u de afgelopen periode, de totstandkoming van dit eerste conceptdocument? Oké, dan begrijp ik uw vraag goed. Ik denk dat als we kijken naar wat er in de andere provincies voorligt, en ik sluit daarbij aan op de bijdrage van de heer Gorter, dan kunnen we niets anders dan constateren dat daar grotere stappen zijn gemaakt in het tot stand komen van een toetsbare versie, uitgaande van de handreiking die door het Rijk is opgesteld. Maar ik denk dat we ook realistisch moeten zijn in wat voor druk dit legt op een ambtelijke organisatie. We hebben natuurlijk niet eenzelfde ambtelijke organisatie als een aantal andere provincies in Nederland. Dus ik denk dat we ook daarin gewoon realistisch moeten zijn, en dat we dus ook in ons beleid rondom: welke middelen stellen we hiervoor beschikbaar intern om dit soort plannen op te stellen? Dat dat inderdaad een punt is naar de toekomst toe, om goed te kijken: wat stellen we daarvoor beschikbaar om ook echt tot een toetsbaar document te komen?

De voorzitter. Dank u wel, u krijgt meteen een volgende vraag van mevrouw Zuiker van de Partij voor de Dieren.

Mevrouw Zuiker. Dank u wel. U had het over niet verder ingraven in stellingen. Dan wil ik graag weten of de Partij van de Arbeid de opgaven die worden gesteld aan de provincie, dus die 2400 ton stikstof en die 0,3 megaton CO₂-equivalenten, of die de uitgangspunten zijn voor de Partij voor de Arbeid?

De voorzitter. De heer Bosch.

De heer Bosch. Uitgangspunt blijft gewoon dat de doelen die wij wettelijk gezien moeten behalen, vanuit het Rijk en vanuit Europa, dat die vooraan blijven staan. Daar staan we gezamenlijk voor aan de lat. En daarvoor hebben we dus ook de compromissen tussen landbouw, tussen natuurorganisaties tussen Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen, we hebben iedereen daarvoor nodig. Dus natuurlijk zullen we daarin keuzes moeten maken. Daar zullen ook bepaalde zaken zijn waarin we toch nog een keertje zullen moeten onderhandelen met elkaar, waar we elkaar nog een keer diep in de ogen moeten kijken. Maar voor ons blijft vooraan staan dat die doelen uiteindelijk gehaald zullen moeten worden, omdat anders zowel natuurherstel alsook het duurzame toekomstperspectief voor de landbouwsector... die blijven we voor ons uitschuiwen. Ik geloof en mijn fractie gelooft ook dat we daarvoor gewoon met elkaar aan de lat staan.

De voorzitter. Dank u wel, een vervolgvraag van mevrouw Zuiker.

Mevrouw Zuiker: Een vervolgvraag, want de doelen die er staan, dat zijn de uitgangspunten voor de Partij voor de Arbeid, dus als je daarnaar op zoek bent om dat na te streven, dan is dat voor u geen stellingname in een polariserende discussie?

De voorzitter: De heer Bosch.

De heer Bosch: Nee, volgens mij staan die doelen ook gewoon in deze 0.5 versie. Ik begrijp dat er wat geschrapt is in een eerdere versie. Ik ga er vanuit dat deze doelen niet in de 1.0 versie alsnog geschrapt zullen worden. Die staan gewoon in deze 0.5 versie en zullen wat ons betreft gewoon overeind blijven staan.

De voorzitter: Dank u wel. Gaat u verder met uw betoog.

De heer Bosch: Ja, ik ga afronden, mevrouw de voorzitter, want wat de Partij van de Arbeid echt nodig is, om alle plannen die uit de gebiedsprocessen naar voren komen om die gezamenlijke Drentse aanpak van de grond te krijgen, is dat we de beschikking krijgen over de financiële middelen die vanuit het transitiefonds beschikbaar zullen komen. Daarover dus nog een vraag aan de gedeputeerde: wat zijn de gevolgen van het niet kunnen voldoen aan de opgelegde vereisten, die door het Rijk gesteld worden aan het PPLG? En meer specifiek: van het ontbreken van een financiële onderbouwing? Zetten we onszelf daarmee niet nodeloos op achterstand ten opzichte van provincies die op basis van meer voldragen plannen al een claim hebben gelegd op de beschikbare middelen uit dit fonds? Tot zover, voorzitter.

De voorzitter: Fijn dank u wel. Het woord is aan mevrouw Zuiker van de Partij voor de Dieren, gevolgd door de heer Loijenga van Volt.

Mevrouw Zuiker: Dank u wel, voorzitter. De Partij voor de Dieren beschouwt het als een gemiste kans dat het college slechts versie 0.5 van het Drents Programma Landelijk Gebied heeft gestuurd naar de Provinciale Staten, want met een half programma kunnen we niets. Geen ontwikkeling, geen geld, geen vergunningen, geen vooruitgang, maar stilstand in Drenthe. Voorzitter, we hebben dringend een visie nodig van het provinciebestuur en het huidige college had, toen ze dat mandaat nog hadden, al veel eerder kunnen opschrijven hoe een houdbare gezonde landbouw er voor de lange termijn in Drenthe uit ziet. De Partij voor de Dieren vroeg hier al vaak om, want we hoeven niet op ministers te wachten om ons te vertellen wat er moet veranderen. Waar we echt behoefte aan hebben, is de politieke wil om te veranderen, om te doen wat nodig is voor de natuur en de toekomst van Drenthe. Maar dat ontbreekt in Drenthe, want we worden geregeerd door angst. Angst voor kritiek, angst voor het verlies van stemmen, angst voor zetelverlies, angst voor het verlies van de macht. En het erge is: hoe angstiger en onzekerder de bestuurders, des te meer onrust er in de samenleving komt. Dat is uitermate teleurstellend en het geeft ons weinig hoop voor de nabije toekomst. Want een college met BBB trapt nog meer op de rem, gaat nog meer twijfel zaaien over doel en opgave, en dat zal leiden tot nog meer onvrede in de samenleving, want van uitstel komt geen afstel. De achteruitgang van de natuur gaat verder, de opwarming van de aarde gaat verder. We hebben bestuurders nodig die de realiteit onder ogen durven komen. En die realiteit, die staat in de opgave voor de Drenthe. En dat is 2400 ton minder stikstof en 0,3 megaton minder CO₂-equivalent en de kaderrichtlijn water. Wees dus eerlijk in het nieuwe collegeprogramma. Schrijf niet op: we hebben grote opgaven in Drenthe, maar wees duidelijk dat het behouden van de status quo geen optie is.

De voorzitter: Mevrouw Hilgenga-Van Dam van het CDA heeft een vraag.

Mevrouw Hilgenga: Ja, u zegt: college, waarom bent u nog niet gekomen met een concreet plan? Waarom bent u niet voortvarend aan de slag gegaan? Maar volgens mij is er in Nederland ook heel veel zorgen over een betrouwbare overheid. En wat voor plan moet had dit college dan moeten maken? Wat dan misschien straks op basis van alles wat er nu nog voorligt allemaal weer nieuwe onduidelijkheid zou geven en weer allerlei vragen zou oproepen bij landbouwers, bij natuurorganisaties, omdat het perspectief, onder andere door het Landbouwakkoord maar ook door de regelingen rondom de PAS-melders nog helemaal niet duidelijk is.

De voorzitter: Mevrouw Zuiker.

Mevrouw Zuiker: De duidelijkheid is er allang. We weten allang dat we niet kunnen verdergaan op de huidige weg. We weten allang dat we veel minder dieren moeten houden in Drenthe. Dat weet het college ook al, maar die durft het niet te zeggen, die durfde niet met een visie te komen. Hoe we minder gif gebruiken, hoe we minder dieren gebruiken, hoe we toekomstbestendige landbouw maken. Het college heeft steeds nagelaten om dat eerlijk te vertellen, want eerst waren er verkiezingen en nu moet het collegeprogramma geschreven worden. Dus dat is het probleem hier.

De voorzitter: Dank u wel, mevrouw Hilgenga in tweede termijn.

Mevrouw Hilgenga: Voorzitter, ik kan niet begrijpen dat mevrouw Zuiker denkt dat we allemaal langs dat soort... nu alvast perspectief willen gaan bieden, terwijl we niet eens weten waar precies voor. Ik vind het belangrijk dat onze boeren, onze natuurorganisaties weten waar we aan toe zijn, duidelijkheid hebben en dat dat is er gewoon op dit moment nog niet.

De voorzitter: Mevrouw Zuiker.

Mevrouw Zuiker: Voorzitter, het is heel moeilijk om te begrijpen dat het CDA niet weet dat wij klimaatopgaven hebben, dat het CDA niet weet dat we een stikstofprobleem hebben, dat we zoönose problemen hebben, dat we dierenleed hebben in de veehouderij. Als je dat allemaal niet weet, dan ben je op vakantie geweest of onder een hunebed gelegen, heb ik gehoord. Dus dat had je kunnen weten, dat had het college kunnen weten. En dat is wat wij zeggen.

De voorzitter: Mevrouw Hilgenga, ik snap dat u uitgedaagd wordt. Ga uw gang.

Mevrouw Hilgenga: Het CDA heeft zeker niet onder een hunebed gelegen, maar wij willen wel een realistisch perspectief en de Partij van de Dieren heeft daar kennelijk een andere visie op dan wij.

De voorzitter: Dank u wel. Ik geef het woord aan de heer Vossebeld van de BBB.

De heer Vossebeld: Dank u wel. Mevrouw Zuiker zegt: de burgers worden steeds ontevredener. Dat konden wij na de verkiezingsuitslag ook concluderen. Maar waar leidt mevrouw Zuiker van af dat het juist het oude moest?

De voorzitter: Mevrouw Zuiker.

Mevrouw Zuiker: De kiezers worden ontevreden omdat de bestuurders geen keuzes durven maken. We zijn gewoon al decennia aan het pappen en nathouden, traineren. CDA is daar heel goed in, VVD kan dat ook, BBB kan dat helaas waarschijnlijk ook. Dus dat is het probleem en daarom voorzie ik dat er steeds meer onduidelijkheid en onzekerheid en ook onvrede in de maatschappij zal komen.

De voorzitter: De heer Vosseveld niet? Nee. Mevrouw Zuiker vervolgt haar betoog.

Mevrouw Zuiker: Dank u, voorzitter. Ik was dus aan het vertellen dat het duidelijk is dat behouden van de status quo geen optie is. Dus schrijf niet in het collegeprogramma: we hebben grote opgaven voor Drenthe, want 0,3 megaton is een drie met acht nullen, 300 miljoen kilogram. Dus even voor de verhoudingen: één koe in de melkveehouderij stoot gemiddeld 4000 CO₂-equivalent uit en wij moeten dus naar 300 miljoen kilogram vermindering daarvan. Dus kan de gedeputeerde met deze getallen aangeven wat de klimaatopgave voor Drenthe echt concreet gaat betekenen voor het aantal gehouden dieren? Want het zou zomaar kunnen dat de helft van het aantal melkkoeien in Drenthe in 2030 er niet meer kan zijn. Dus graag een reactie daarop van de gedeputeerde. De Partij voor de Dieren wil dus niet alleen droge cijfers van de opgave, maar ook een rekensom en de bijbehorende consequenties. Hetzelfde geldt ook voor de waterkwaliteit. Schrijf niet op wat het doel is, maar ook hoe we daar komen. Dat kan nou eenmaal niet zonder ingrijpende maatregelen, want minder mest, minder gif betekent minder mest produceren en minder gif gebruiken. En leg vervolgens eerlijk uit wat dat dan betekent voor de landbouw. en heb de moed dat op te schrijven, want wees niet bang voor de woorden biologisch, plantaardig en lokale markt. De inwoners van Drenthe hebben namelijk het recht om te weten wat de opgave voor stikstof, water en klimaat gaan betekenen.

De voorzitter: U heeft een vraag van de heer Schoenmaker van Sterk Lokaal Drenthe.

De heer Schoenmaker: Dank u wel voorzitter. Op zich een heel helder verhaal. U geeft ook aan: de helft minder koeien in 2030, dat kan gezien de opgave nodig zijn. Maar zou u zich kunnen voorstellen dat het hele landschap en de onvrede van heel veel mensen er al een stuk anders uitziet op het moment dat je enigszins perspectief biedt om richting die halvering te komen, richting 2030. Dus die constatering kan juist zijn. Ik denk ook niet dat uit die constatering de onrust vandaan komt. Ik denk juist dat het is, dat je haast nu als boer met het mes op de keel gedwongen wordt nu die keuzes te maken, dat je daar de tijd mist. Bent u met ons eens dat je eigenlijk die tijd moet nemen om een goed plan te creëren, om te komen tot het doel wat u zojuist zei?

De voorzitter: Mevrouw Zuiker.

Mevrouw Zuiker: Hoe langer we dat slecht nieuws gesprek met die sector uitstellen, hoe meer onvrede er komt. En dat is gewoon een gesprek over de transformatie van de landbouw. En dat hoeft helemaal niet een negatief gesprek te zijn, want er zijn allerlei voordelen: toekomstbestendig verdienmodel, een gezonde leefomgeving, gezonde grond, toekomst voor de nieuwe generatie boeren. Dus dat is gewoon het verhaal wat verteld moet worden.

De voorzitter: De heer Schoenmaker.

De heer Schoenmaker: Ja, maar u kunt zich, denk ik, voorstellen dat als je toevallig werkzaam bent in die sector en toevallig zie je op internet dat jij piekbelaster bent - piekbelaster is eigen-

lijk het zwaard van Damocles boven je hoofd, dat wordt opgelegd vanuit Den Haag - dat je eigenlijk vanuit de provincie niet zo heel veel kunt doen op dat moment, want dat wordt niet door de provincie bepaald, maar dat het vooral die tijd is die ontbreekt, zonder het in de verre toekomst werpen. Maar je moet perspectief geven en je moet tijd geven, zodat daar al een stuk van die zorg weggenomen wordt. En dan heb je ook perspectief voor de boeren die eventueel wat anders willen doen.

De voorzitter. Mevrouw Zuiker.

Mevrouw Zuiker. Ik begrijp heel goed dat de heer Schoenmaker zegt dat het een ontzettend harde boodschap is voor sommige veehouders. Maar dat komt omdat ze dus voor de gek zijn gehouden en minister Adema noemt dat voor het lapje gehouden en dat is ook zo. Die zijn al decennia voor het lapje gehouden, dat ze op een goede manier bezig waren, en dat is de harde boodschap en die is heel vervelend.

De voorzitter. De heer Schoenmaker in laatste instantie.

De heer Schoenmaker. Maar dan zijn we het dus wel eens dat deze sector en de boeren die daar werkzaam zijn misschien in uw ogen voor de gek gehouden zijn, maar dat ze dus eigenlijk buiten de schuld om van de boeren die daar werkzaam zijn, in dit parket zitten. Volgens mij wringt daar in de samenleving de schoen. Deze mensen overkomt iets, waar ze eigenlijk geen schuld aan hebben, en dat is volgens mij die onvrede die er heerst. Ik hoop dat u dat met ons eens bent.

De voorzitter. Mevrouw Zuiker.

Mevrouw Zuiker. Ja voorzitter, dat ben ik geheel met de heer Schoenmaker eens, die onvrede in de samenleving, die komt inderdaad doordat dat perspectief maar uitblijft en doordat al die tijd is gezegd dat het goed ging en het ging niet goed.

De voorzitter. Dank u wel, u was aan het einde van uw betoog?

Mevrouw Zuiker. Ik heb nog een kort samengevat punt.

De voorzitter. U bent ook door uw tijd heen.

Mevrouw Zuiker. Ja, maar ik zit maar op een paar seconden, dus ik wil nog een laatste punt maken.

De voorzitter. Akkoord, ga uw gang.

Mevrouw Zuiker. Samengevat: durf het eerlijke verhaal te vertellen en durf dat ook op te sturen naar PS. En als daarvoor de politieke wil ontbreekt en als de coalitiepartijen lastige keuzes uit de weg gaan, dan zijn dat niet de juiste partijen om het DPLG verder uit te werken en om Drenthe verder te helpen naar een gezonde toekomst.

De voorzitter. Dank u wel. Ik geef graag het woord aan de heer Loijenga van Volt en daarna de heer Oosting van de VVD, en even agenda-technisch: we hebben zojuist besloten dat we om 12:15 uur gaan lunchen, dus dan kunt u daar alvast rekening mee houden. Het woord is aan de heer Loijenga.

De heer Loijenga: Dank u wel voorzitter. Twee weken geleden hebben wij als Volt voor het eerst kennis genomen van het DPLG versie 0.5. Omdat er nog geen nieuwe coalitie is gevormd en geen Landbouwakkoord is, is alles wat richting zou kunnen geven uit het rapport gehaald. Gezien de situatie is dat begrijpelijk, maar wat betreft de urgentie is dat wat ons betreft onbegrijpelijk. We verliezen kostbare tijd. Volt wil het nieuwe college aanmoedigen om vandaag te beginnen en niet te wachten op morgen. In Drenthe vinden we het belangrijk om van start te gaan. De eerste helft komt eerst, staat ergens in het programma. Niet iedereen ziet de noodzaak van veranderingen in de landbouw, maar als wij geen veranderingen doorvoeren, blijven wij vasthouden aan het verdienmodel van de van de industrielandbouw, met alle nadelen. Het stikstofprobleem wordt niet opgelost, water en bodemkwaliteit worden niet beter en met innovaties alleen komen wij er ook niet. Volt zet daarom in op natuurinclusieve kringloop en biologische landbouw in Drenthe. Dat is volgens ons de richting die de oplossing biedt voor de impasse waar we nu in zitten. Veel boeren hebben die stap al gezet. Het zal geen gemakkelijke transitie zijn. Volt wil dat de provincie Drenthe zich volledig inzet voor deze toekomstbestendige landbouw, waarbij bestaanszekerheid voor de boer een randvoorwaarde is. Het geeft boeren rust, zekerheid en onafhankelijkheid.

De voorzitter: De heer Vorenkamp van de PVV heeft een vraag.

De heer Vorenkamp: Even een korte vraag. U wilt naar kringlooplandbouw, natuurvriendelijk boeren et cetera, dat is duidelijk. Maar is het in feite niet zo: de twee grote opgaves die ook gedefinieerd zijn in het stuk, stikstof enerzijds en CO₂-equivalentiëneutraliteit aan de andere kant, zijn twee opgaves die in feite zuiver en alleen heel goed opgelost zouden kunnen worden door verdere intensivering. Alles in gesloten stallen. Dan gaan we katalytisch methaan omzetten in CO₂ of en opslaan eventueel. Methaan is een heel sterk broeikasgas, daar kun je vanaf zijn, en stikstof kun je volledig afvangen in de gesloten stal. Dus de oplossing zou eigenlijk moeten zijn: verdere industrialisering, want met die industrialisering kun je eigenlijk een totale nuloplossing realiseren.

De voorzitter: Wat is uw vraag, mijnheer Vorenkamp?

De heer Vorenkamp: Ziet u dat ook zo? Het is in feite zo dat het voorstel wat u doet niet helemaal die oplossingen biedt die nodig zijn.

De voorzitter: Dank u wel, de heer Loijenga.

De heer Loijenga: Dat zien wij zeker niet zo. Later in mijn betoog kom ik daar nog iets op terug, maar wat u voorhoudt, als wij doorgaan met de verdere schaalvergroting - los van het feit dat er in ieder geval niet meer boeren bij komen, maar eerder minder - lossen we het probleem niet op. We zullen de stikstofprobleem toch bij de bron aan moeten pakken.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Bosch, Partij van de Arbeid.

De heer Bosch: Ja, ik hoorde mijnheer Loijenga zojuist zeggen: het belang van kringlooplandbouw, natuurinclusieve landbouw. Het belang van die vormen van landbouw onderschrijft de Partij van de Arbeid-fractie, maar is de fractie van Volt het met de Partij van de Arbeid ook eens dat wij een Landbouwakkoord moeten hebben waarin de volledige keten akkoord heeft, om dat

ook kans van slagen te geven? Want zonder medewerking van alle partijen in die hele keten, komen we alsnog klem te zitten met de betaalbaarheid van de producten die vanuit die landbouw geleverd worden. Dus bent u het met ons eens dat het één samenhangt met het ander?

De voorzitter: De heer Loijenga.

De heer Loijenga: Daar zou ik toch wel de kanttekening bij willen zetten: wij zijn geen voorstander om maar te blijven wachten op het Landbouwakkoord. Wij vinden toch dat we aan de slag moeten en in ieder geval weten wij een bepaalde richting waar je op zou moeten gaan, en ik zou niet weten waar je op moet wachten. We moeten vandaag beginnen.

De voorzitter: De heer Bosch in tweede instantie.

De heer Bosch: Dat laatste heb ik in mijn bijdrage ook betoogd: we moeten aan de slag. Ik heb ook betoogd dat we niet naar elkaar moeten kijken. Ik heb een andere vraag gesteld: bent u niet van mening dat we die keten hard nodig hebben om die vorm van getransformeerde landbouw ook toekomstperspectieven te kunnen bieden? Want mijn fractie onderschrijft volledig het belang van die transitie. Alleen het moet wel betaalbaar en ook economisch haalbaar zijn voor de boeren die overblijven.

De voorzitter: De heer Loijenga.

De heer Loijenga: Dat dat ben ik met u eens.

De voorzitter: Dat is een mooi, snel en concreet antwoord. De heer Vossebeld, BBB.

De heer Vossebeld: Dank u wel. U hebt het over biologische landbouw, meer natuurinclusieve landbouw. Dan heeft de landbouw veel meer landbouwland nodig, in plaats van natuur. Hoe ziet u dat voor zich?

De voorzitter: De heer Loijenga.

De heer Loijenga: Ik denk het eigenlijk niet. Ik denk dat je een intensievere samenwerking krijgt met de natuurverenigingen en dat je in dat gebied zeker niet met minder grond hoeft te doen. Alleen het is een andere manier van boeren.

De voorzitter: Gaat u verder met uw betoog.

De heer Loijenga: Het zou fantastisch zijn als we allemaal dezelfde koers varen naar deze duurzame landbouw. Door de landbouw te extensiveren, waarbij kunststof en krachtvoer kunnen worden uitgefaseerd kunnen we het ecosysteem herstellen. Deze manier van landbouw vraagt niet om minder boeren, maar om meer boeren. Deze stap zal ook een aanzienlijke bijdrage leveren aan de oplossing van de andere grote opgaven genoemd in het DPLG, te weten het verbeteren van de kwaliteit van de natuur, een robuust en gezond watersysteem, een klimaatbestendig landelijk gebied en sociaaleconomisch perspectief voor onze inwoners. In al deze opgaven zitten sterke verbanden. Duurzame landbouw heeft een sleutelrol voor het behalen van alle doelen.

De voorzitter: U heeft een vraag van de heer Oosting, VVD.

De heer Oosting: Dank u wel. Ik hoor u net zeggen: we hebben niet minder boeren nodig, maar we hebben juist meer boeren nodig. Maar hoe legt u dat verdienmodel dan uit?

De voorzitter: De heer Loijenga.

De heer Loijenga: Ik heb eerder gezegd dat de randvoorwaarden die wij daaraan stellen, dat er een verdienmodel moet zijn voor de boeren, en we hebben ook gezegd dat de transitie geen gemakkelijke transitie zal zijn. Dit is denk ik iets waar wij van de provincie volledige inzet verwacht achten om die transitie tot een verdienbaar model te maken. U kunt daarbij denken aan, als je deze manier van landbouw doet, dat je in ieder geval minder kosten zult hebben. Er zijn oplossingen, er zijn veel boeren die dat gedaan hebben, er zijn voorbeelden van. Maar het is geen gemakkelijke transitie.

De voorzitter: De heer Oosting in tweede instantie.

De heer Oosting: Het is mij nog niet duidelijk. U zegt: meer boeren in plaats van minder boeren, meer extensiveren. Waar moet het geld dan vandaan komen?

De voorzitter: De heer Loijenga.

De heer Loijenga: In ieder geval voor de transitie, daar is geld voor beschikbaar. Dat is die € 23 miljard die verdeeld moet worden. Het verdienmodel... Als je nu bij dit soort boeren gaat kijken, die zijn tot een verdienmodel gekomen door aanzienlijke kostenbesparing. De intensieve landbouw vraagt veel kosten.

De voorzitter: Eén moment de heer Oosting, de laatste keer voor u, ga uw gang.

De heer Oosting: Nou ja, ik spreek uit ervaring en kostenbesparing is de landbouw heel hard mee bezig, maar met kostenbesparing kun je geen inkomen bij elkaar maken. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Gaat u verder met uw betoog en u bent over uw tijd heen.

De heer Loijenga: Verder willen wij benadrukken dat afstemming en overleg met betrokken partijen belangrijk zijn. Dan sla ik even een stukje over.

De voorzitter: Nee, ik zie dat de griffie de tijd niet had stilgezet, dus ik heb hem al vermanend toegekeken... niet gesproken, maar wel gekeken. Dus u krijgt nog een minuut van mij. Ga uw gang.

De heer Loijenga: Dank u wel, want ik had uitgerekend dat ik precies binnen de vier minuten zou zijn. Nou, wij willen benadrukken dat afstemming en overleg van de betrokken partijen belangrijk is. Er zijn zo'n veertig partijen bij betrokken, input is waardevol. Natuurlijk hebben deze partijen niet dezelfde ideeën en dat betekent dat dat een stevige regie vraagt van het proces door het college van gedeputeerden. Wij roepen de nieuwe gedeputeerden op om direct aan slag te gaan. Niet vooruitschuiven, nu doen. Niet alleen omdat het wettelijk moet, maar vooral voor het behoud en ontwikkeling van ons prachtige cultuurlandschap. Geen scheiding tussen landbouw en natuur. Dit is in het belang van de boeren en de burgers van Drenthe.

De voorzitter: U heeft een interruptie van de heer Vosseveld, BBB.

De heer Vosseveld: U noemde net dat er € 24,3 miljard beschikbaar is voor de transitie, maar daar is maar een klein gedeelte voor de landbouw bij.

De voorzitter: De heer Loijenga.

De heer Loijenga: Dat klopt.

De heer Vosseveld: Dat is niet genoeg.

De heer Loijenga: Dat weet ik nog niet.

De voorzitter: U gaat afronden.

De heer Loijenga: Ik ga afronden. Tot slot: één ding verbaast ons, is al eerder genoemd, in de meeste andere DPLG's is genoemd hoeveel geld er nodig is voor de uitvoering. Ook de andere provincies weten niet waar ze aan toe zijn, maar hebben wel de ambities en het lef om die ambities om te zetten naar geld. Dat wensen wij het nieuwe college toe: ambitie en lef. Volt zal u daar regelmatig aan helpen herinneren, omdat we moeten gaan, doen en durven vanuit ambitie. Wij kijken uit naar de versie 1.0 van het DPLG. Dank u wel, voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. U heeft nog een vraag van de heer Schoenmaker Sterk Lokaal Drenthe.

De heer Schoenmaker: Een korte vraag voorzitter. Andere provincies hebben al wel iets ingediend, maar die hebben net zoveel kennis van zaken als wij ook. Bent u niet bang voor het feit, dat op het moment dat er nu iets ingediend wordt dat niet hoog genoeg is, dat later de provincie daaraan vastgehouden wordt, dat hebben jullie ingediend, had je toen maar beter moeten opletten.

De voorzitter: De heer Loijenga.

De heer Loijenga: Dat is inderdaad het risico. Maar zoals ik mijn betoog begon, eigenlijk gezien de urgentie, vinden wij het toch belangrijker dat we iets moeten doen, met alle risico's van dien.

De voorzitter: De heer Schoenmaker.

De heer Schoenmaker: Dan loop je het risico dat je uiteindelijk jezelf in de voet schiet. Dat is het risico wat Volt dus bewust neemt.

De voorzitter: De heer Loijenga.

De heer Loijenga: Aan de ene kant wel, aan de andere kant, we zullen het probleem dat er nu is toch op moeten lossen. Dus ik denk dat stilstand niet goed is.

De voorzitter: Dank u wel. Een vraag van de heer Van de Weg, SP.

De heer Van de Weg: Dank u wel voorzitter. De heer Loijenga spreekt ook over het aantal boeren. Wij huldigen ook het principe dat we in principe naar meer boeren zouden willen. Misschien wat minder landbouwgrond, maar meer boeren. Dus dat betekent wel dat je met kostbaarheid wat moet doen. Uiteindelijk moet de rekening ergens komen te liggen, hetzij bij de overheid, hetzij bij de gebruiker, de client. Wat vindt u van de rol van de overheid daarin? Om alleen maar even te benoemen de btw op groenten en fruit, om maar eens even... Dat soort dingen. Zegt u: Nou, dat is meer ook inderdaad de verantwoordelijkheid van de overheid en dat moeten we niet aan de markt overlaten. Of wilt u dat juist wel aan de markt overlaten?

De voorzitter: De heer Loijenga.

De heer Loijenga: Het moet, dat is voor ons de voorwaarde, een verdienmodel zijn. Ik heb al eerder gezegd: Er zit een stukje in de kostenbesparing bij extensiveren. Maar u heeft volledig gelijk. De overheid heeft daar ook een rol in. Aan de andere kant zal er dan ook misschien wat meer geld betaald moeten worden voor de producten en dat kan de overheid doen, moet die misschien wel doen. Ben ik met u eens.

De voorzitter: Dank u wel. U was aan het einde van uw betoog of niet? Hartelijk dank. We gaan verder met de bijdrage van de heer Oosting van de VVD en daarna de heer Bos van GroenLinks.

De heer Oosting: Voorzitter dank u wel. Hoe moeilijk kan het zijn om een goed DPLG-plan te maken in deze tijd met op dit moment beschikbare informatie? Er is nog steeds geen Landbouwakkoord. Welke kant gaat het op met dit akkoord? We willen in Drenthe zorgen voor onze inwoners en provincie. Dat betekent dat dat er perspectief geboden zou moeten worden aan boeren en burgers op bedrijf en sociaaleconomisch gebied. En dit betekent dat we ons niet alleen maar op natuurdoelen kunnen en mogen richten. We moeten zorgen dat de vergunningverlening weer op gang komt, de PAS-melders op een eerlijke en reële manier van stikstof worden voorzien. En daarmee bedoel ik ook dat ze weer op hetzelfde speelveld komen als de andere veehouderijbedrijven, en niet middels een of andere leaseconstructie zoals de minister dat nu voorstelt.

De voorzitter: Een moment. U heeft een interruptie, nu al, van de heer Brinkhorst D66.

De heer Brinkhorst: Dank u wel voorzitter. Ik heb een vraag. U schetste wie er perspectief moet worden geboden. Ik mis het woordje natuur.

De voorzitter: De heer Oosting.

De heer Oosting: U mist het woordje natuur. En wat zei ik? U hebt goed opgelet, want anders moet ik even terugkijken.

De voorzitter: De heer Brinkhorst.

De heer Brinkhorst: U heeft een aantal, nou zeg maar stakeholders genoemd, maar het woordje natuur miste ik nogal.

De voorzitter: De heer Oosting.

De heer Oosting: Natuur hoort er natuurlijk bij. Excuus daarvoor.

De voorzitter. Gaat u verder.

De heer Oosting: De natuurdoelanalyses zijn een draak. Het is voor ons onvoorstelbaar dat extern salderen hierdoor niet meer mogelijk is in Drenthe. En niet alleen in Drenthe tot een stop op de vergunningverlening, ook onze buurprovincies treft dit. Voor alle gebieden binnen een straal van 25 km van Drenthe worden er geen Nb-vergunning meer afgegeven. Ik ken hier inmiddels voorbeelden vanuit Groningen en Friesland. We zwemmen op deze manier steeds verder de fuik in, waar geen uitkomen meer aan is. En lang niet altijd is landbouw de oorzaak van de zogenaamde slechte kwaliteit van de natuur. Er spelen veel meer oorzaken hierin: Verdroging dan wel vernatting, dat bij toerbeurt voorkomt. Overigens zijn deze verschijnselen niet nieuw, maar van alle tijd. Maar tegenwoordig wordt de focus er meer opgelegd. Natuurlijk hebben we te maken met klimaatverandering, maar dat is ook van alle tijden. En natuur terugbrengen naar de staat van vroeger is wensdenken. En wat is vroeger? 50 jaar, 100 jaar geleden? Veel belangrijker is dat TBO's met reële ogen gaan kijken naar de natuur en wat ons betreft eindelijk eens aan kwalitatieve verplichtingen moeten gaan voldoen.

De voorzitter. Een moment. U heeft een vraag van mevrouw Zuiker van de Partij voor de Dieren.

Mevrouw Zuiker: Dank u wel voorzitter. Hoor ik nou de VVD zeggen dat klimaatverandering van alle tijden is? En dat het probleem dat we nu hebben, als mensheid zal ik maar zeggen, met klimaatverandering en de opwarming voor de komende decennia die echt extreem gaat worden, dat dat eigenlijk altijd al zo was? Dus mijn korte vraag: Is de VVD ervan op de hoogte dat de klimaatopwarming gevolg is van menselijk handelen, of ziet de VVD dat niet zo?

De voorzitter. De heer Oosting.

De heer Oosting: Klimaatverandering is van alle tijden. We hebben ijstijden gehad, meerdere ijstijden. We hebben warme periodes gehad, tropische tijden gehad. De mens leeft gemiddeld ongeveer 80 jaar. Dat is nog geen speldenknop op de hele tijdlijn. We leven misschien nu op een moment dat de temperatuur wat hoger is. En natuurlijk zal verstoken van fossiele brandstof enig effect hebben, maar niet het effect dat massaal genoemd wordt.

De voorzitter. Mevrouw Zuiker.

Mevrouw Zuiker: Voorzitter, ik kom tot de teleurstellende conclusie dat de VVD tegenwoordig ook bij de klimaatontkenners hoort. Dank u wel.

De voorzitter. De heer Oosting.

De heer Oosting: We behoren absoluut niet bij de klimaatontkenners. Maar uw kant van het spectrum denkt dat de mens alles in de hand heeft en alles kan regelen. Ik wil u zeggen: Daar zijn wij het dus niet mee eens.

De voorzitter. Gaat u verder met uw betoog.

De heer Oosting: Oké. Boeren zullen een prima rol kunnen vervullen in reëel en goed beheer van de natuur. De Agrarische Natuurvereniging Drenthe heeft veel draagvlak onder boeren. En

via deze weg en met voldoende budget kunnen en willen boeren prima aan een agrarisch natuurbeheer doen. Meer dan 11% van de bedrijven doet inmiddels aan agrarisch natuurbeheer.

De voorzitter. Een moment. U heeft een vraag van de heer Bos van GroenLinks en mag ik het aan mijn rechterzijde ietsje zachter? Mijnheer Zandvliet. Ja? Dank u wel. Mijnheer Bos, ga uw gang.

De heer Bos. Dank u wel voorzitter. De discussie even zo hiervoor zet mij aan het denken. Mijn vraag is dan ook: Is de VVD van mening dat we überhaupt iets aan het stikstofprobleem moeten gaan doen of ontkent de VVD ook de stikstofproblematiek waar we voor staan?

De voorzitter. De heer Oosting.

De heer Oosting. Dat hebt u mij niet horen zeggen, dat ik dat ontken.

De voorzitter. De heer Bos.

De heer Bos. Nee, het klimaatprobleem wordt wel namelijk op die manier bestempeld, dus ik dacht: Misschien is het stikstofprobleem voor u ook geen probleem. Ik hoor u wel namelijk zeggen, ik hoorde de heer Oosting namelijk zeggen, dat er meer oorzaken aan ten grondslag liggen. Maar is de VVD zich er ook bewust van dat 40% van de stikstofproblematiek daadwerkelijk van de landbouw afkomstig is?

De voorzitter. De heer Oosting.

De heer Oosting. Ook daar hebt u mij nog niet over gehoord, maar dat komt straks, later in mijn betoog naar voren.

De voorzitter. Gaat u verder.

De heer Oosting. Waar was ik gebleven? natuurvereniging. Meer dan 11% van de bedrijven voldoet inmiddels aan agrarisch natuurbeheer en het mes snijdt dan zelfs aan twee kanten. Doordat ook de wildpopulatie verandert, verandert ook de natuur. Met de komst van de wolf worden veel dieren die de natuur begrazen, van haas tot schaap en koe, gedood door de wolf. Dit heeft groot effect, onder andere op het vergrassen van heide. En hierover vinden we ook helemaal niets terug in welk plan dan ook. De natuur heeft een goede en gezonde landbouwsector nodig. Alleen maar naar de weidevogels en de patrijs kijkend, deze gedijen alleen maar goed in landbouwgebieden. De natuur kan niet wachten, horen we van veel kanten. Dat hoorden we vanochtend ook weer. Vaak zijn het hele volkstammen die elkaar na papegaaien, heel vaak zonder enig serieuze kennis van zaken. Onze visie is dat we wat meer tijd moeten nemen. Afgelopen twee decennia hebben ons geleerd dat de stikstofproductie met 68% is afgenomen in de landbouw. De afgelopen 10 jaar is het aantal agrarische bedrijven met 30% afgenomen: Van 3700 in 2010 tot 2700 in 2021. Het aantal 'bedrijfsovernames' van 35-40 jaar is sterk gedaald de afgelopen 10 jaar en er zijn meer 'bedrijfsovernames' van 65+ dan 45-. Wanneer we daar overheen de hedendaagse situatie leggen met een aantal maatregelen op vrijwillige basis, ik zeg vrijwillige basis van bedrijfsbeëindiging met behoud van grond en gebouwen en met de versnelde komst van innovatieve middelen, zal het aantal bedrijven de komende 10 jaar alleen maar sneller gaan dalen. Wellicht komen we, voordat we er op bedacht zijn, nog in een situatie terecht dat we ons zorgen moeten gaan maken of er nog wel voldoende bedrijven overblijven. Hebben

we tot slot nog een paar vragen aan het college. 1. We willen de toezegging dat de Staten mee blijven denken en praten in het hele proces en dat de Staten eigenhandig ruimte houden om hierin keuzes te kunnen maken. 2. We willen dat op korte termijn extern salderen weer mogelijk wordt en er weer vergunningen kunnen worden afgegeven. Volgens ons is dat namelijk goed mogelijk. 3. Graag wil ik voorstellen in deze Staten de Ecologische Autoriteit uit te nodigen die ons objectief kan bijpraten over de stand van de natuur en met name de NDA's. Worden we straks bij de verdeling van de gelden niet benadeeld, omdat we nu met een plan 0.5 komen in plaats van een volwaardig 1.0 plan? Een hele belangrijke...

De voorzitter: Bent u bijna klaar mijnheer Oosting?

De heer Oosting: Nog één regel. En waar blijven de gelden van de nu lopende projecten, zoals Natuurlijk Platteland, Natuurplan Drenthe en de Bossenstrategie wanneer we straks in het nieuwe beleid terechtkomen? Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. U heeft nog een vraag van de heer Vorenkamp van de PVV.

De heer Vorenkamp: Dank u voorzitter. Mijnheer Oosting had het zonet over het extern salderen, dat dus opgeschort is op dit moment door een politieke beslissing van de huidige GS. Zo zie ik het tenminste. Heeft u daar begrip voor dat het extern salderen gestopt wordt? Gezien het feit dat 30% van datgene dat gesaldeerd wordt qua stikstofvermindering ten goede komt aan de natuur, dan begrijp je toch niet dat zoiets dan ten goede komt van de natuur gestopt wordt door dit college. Begrijpt u dat?

De voorzitter: De heer Oosting.

De heer Oosting: Dat begrijp ik niet.

De heer Vorenkamp: Ik ook niet. Dank u wel.

De voorzitter: De heer Bosch, Partij van de Arbeid.

De heer Bosch: Ik heb toch met enige verbazing naar het betoog van mijnheer Oosting geluisterd. Ik heb daar nog wel een vraag over, los van de vraag over waar die klimaatverandering vandaan komt. Bent u niet met ons van mening dat we gewoon objectief kunnen vaststellen dat er een proces van klimaatverandering is en dat we bijvoorbeeld, om maar een voorbeeld te noemen, ook in Drenthe werk zullen gaan maken van klimaatadaptatie? Dus dat we onze gebieden zo gaan inrichten dat ze niet te snel verdrogen en dat we water vast kunnen houden. Want volgens mij is dat één van de opgaven, ik geloof dat de heer Gorter dat in zijn bijdrage heeft genoemd, waar zowel de landbouwsector als ook de natuur bij gebaat is.

De voorzitter: De heer Oosting.

De heer Oosting: U hebt volledig gelijk. Alleen, heel veel zaken worden zwaar overtrokken. Het is droog, de natuur verdroogt. De TBO's zeggen: We moeten alles af dammen, want we moeten het water vasthouden. Vervolgens krijgen we een natte winter. De bomen en de struiken en de planten staan met de voeten in het water. De haarwortels rotten eraf en vervolgens krijg je weer een droge zomer. En dan gaan er bomen en planten dood en dan ligt het aan stikstof. Nee, het ligt aan het beleid van de natuur.

De voorzitter: De heer Bosch.

De heer Bosch: Mijn verbazing wordt volgens mij alleen maar groter.

De heer Oosting: Dat is prima.

De heer Bosch: Volgens mij en dat is meer een statement, is juist een van die kenmerken van die klimaatverandering, los van waar die vandaan komt, nu juist dat we extremer weer krijgen: Grotere perioden van droogte afgewisseld met extreem weer, enorme regenbuien. En als we dat allemaal gaan afschuiven op 'Het is allemaal niet aan de orde', dan weet ik niet wat we hier op dit moment aan het doen zijn.

De voorzitter: De heer Oosting.

De heer Oosting: Ik weet niet of u hoort wat ik zeg. Ik schuif het helemaal niet af en ik schuif het helemaal niet aan de kant. Ik vind alleen dat de gekozen oplossingen van overal maar water vasthouden, dat het verstandig is. Water vasthouden is prima, maar doe het op plaatsen die daar geschikt voor zijn. Natuurgebieden mogen best een wat hogere waterstand, maar houdt er rekening mee dat een hoge waterstand ook effecten heeft voor droge tijden wanneer het water wel weer weg is. Dan is die gulden middenweg vaak misschien nog wel de beste keuze. Ik ontken helemaal niets. Ik vind alleen dat we te extreem in onze oplossingen denken wat dat betreft, zoals u aangeeft.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Omlo JA21.

De heer Omlo: Dank u wel voorzitter. Even een korte vraag aan de heer Oosting. We hebben het steeds over vastgestelde doelen, wettelijk vastgestelde doelen. Wat mag de overheid doen om die te behalen? Hoever gaat de VVD daarin?

De voorzitter: De heer Oosting.

De heer Oosting: Dat is natuurlijk heel uitgestrekt. Hoe kan ik daar een antwoord op geven? Het is maar net waar u precies op doelt.

De voorzitter: Het lokt een wedervraag uit. De heer Omlo.

De heer Omlo: Er wordt natuurlijk veel gesproken over onteigening. Reflecteer daar eens op als u wilt.

De voorzitter: De heer Oosting.

De heer Oosting: Heel graag. Als u goed geluisterd hebt, ik deed het een beetje snel anders kwam ik niet binnen de tijd, ik heb zelfs twee keer achter elkaar gezegd: Maatregelen op basis van vrijwilligheid. Ik zeg: Vrijwillige basis. Ik dacht dat dat genoeg zei.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Vos, Forum voor Democratie.

De heer Vos: Dank u voorzitter. In tegenstelling tot misschien andere partijen hier stemt het be-
toog van de heer Oosting ons eigenlijk heel positief. Inderdaad over de drang van de mensen
om eigenlijk alles te willen controleren, dat we denken dat we de hele samenleving kunnen ver-
anderen, echt een beetje dat maakbaarheidsdenken dat we terugzien in die hele klimaatideolo-
gie. Is de heer Oosting het ook met ons eens dat het hele idee van extern salderen bijvoorbeeld
ook een uiting is van de regelbaarheid van alles, dat we alles in getallen en mogelijke ruimtes
kunnen opdelen? Zijn we daarin ook niet te ver doorgeschoten?

De voorzitter: De heer Oosting.

De heer Oosting: Nou, dat weet ik niet precies of we daarin te ver doorgeschoten zijn. Kijk, na-
tuurlijk zijn er regels en natuurlijk er is er beleid. Daar komen ook getallen uit en daar wordt op
een gegeven moment ook naar gekeken. Alleen, wij vinden wel dat op dit moment het extern
salderen buiten proportie is en daardoor alles op klem komt te zitten, onze hele samenleving
wat dat betreft.

De voorzitter: De heer Vos in tweede instantie.

De heer Vos: Ik denk... Mijn vraag was eigenlijk wat meer filosofisch gezien. Zouden wij... Het
gaat niet om wetgeving bij ons, maar het gaat erom dat het überhaupt mogelijk is om een
kwantificatie te krijgen van bepaalde stoffen die we uitstoten en dat we daar invloed op zouden
kunnen moeten willen krijgen. Deelt u die visie met ons dat dat niet zou moeten eigenlijk, dat
dat niet aan ons is als mens?

De voorzitter: De heer Oosting.

De heer Oosting: Daar kan ik u op dit moment zo geen antwoord op geven.

De voorzitter: Dank u wel. Een vraag van de heer Van de Weg van de SP.

De heer Van de Weg: Dank u wel voorzitter. Mijnheer Oosting, u zegt net heel stellig: Onteigen-
nen bent u absoluut op tegen. Dat betekent in feite dat u die dingen aan de markt wil overla-
ten, dat bedrijven weggekocht kunnen worden, dat er nog grootschaliger geboerd zou moeten
worden in de loop van de toekomstige jaren, dat de bedrijven alleen nog maar groter worden
en dat ook de grootschaligheid alleen maar toeneemt?

De voorzitter: De heer Oosting.

De heer Oosting: Op bedrijfsniveau heeft schaalverkleining nog nooit gewerkt en leidt alleen
maar tot opheffing van een bedrijf, tot het einde van een bedrijf. En we willen niet We willen
niet dat bedrijven afhankelijk worden van alleen subsidiegelden, dan ben je uitermate kwets-
baar. Je bent afhankelijk van de politieke grillen van de dag. En om een verdienmodel te heb-
ben, ik hoorde net ook een inleiding, verdienmodel door kosten te besparen, ik spreek uit erva-
ring en uit de praktijk: Kostenbesparing helemaal prima, maar je krijgt nooit een inkomen bij
elkaar op die manier. Er zal toch iets verdiend moeten worden.

De voorzitter: De heer Van de Weg, nogmaals.

De heer Van de Weg: Nog even kort. U zegt: Subsidie, daar moet je inderdaad niet van willen leven. Maar er zijn heel veel ondernemers die zeggen: Wij zijn voor marktwerking en we zijn voor ondernemen en we ondernemen omdat we dat zo leuk vinden. Maar op het moment dat de subsidie beschikbaar is, zijn ook de ondernemers de eerste die graag de subsidie willen ontvangen. Dus in die zin denk ik, is dat toch wel wat beperkter dan uw visie daarop. Maar goed.

De heer Oosting: U trekt het een beetje uit de context. Wanneer een worst voorgehouden wordt en je hebt er een beetje zin in, dan pak je ook een stukje. Dus wanneer die subsidie beschikbaar is, ben je een dief van je eigen portemonnee als je er niet deelneemt. Het zou zo moeten zijn dat de subsidie niet nodig is en dat de markt zijn werk doet. Subsidie vinden wij prima. Subsidie is een goede opstap of om iets in gang te zetten. Maar vervolgens moet de markt het kunnen reguleren.

De voorzitter: De heer Van de Weg in laatste instantie.

De heer Van de Weg: Maar vindt u dan niet dat in al die processen en al die partijen die onderweg daar naar het product toe, van het product weg... hoeveel daarin verdiend wordt door investeerders, door beleggers, door aandeelhouders, daar worden miljoenen, daar worden miljarden in verdiend. Dat is de marktwerking en dat gaat wel ten koste van mensen die het minder breed hebben en die wel heel goed moeten kijken wat ze elke dag uitgeven en wat ze kunnen eten. Dus, ik bedoel: De marktwerking, dat is op zich op den duur rampzalig. Alleen de rijken worden rijker.

De voorzitter: De heer Oosting.

De heer Oosting: Ik ben het volledig met u eens, maar zo zit onze wereld helaas nu een keer in mekaar. En wij kunnen hier in Nederland dat echt niet alleen veranderen, want het zal wereldwijd moeten. Dat is de eigenschap van de mens, kennelijk.

De voorzitter: Dank u wel. We gaan naar de heer Brinkhorst van D66.

De heer Brinkhorst: Dank u wel voorzitter. Is de VVD zich er van bewust dat de boeren zich voorname-lijk in leven kunnen houden dankzij alle Europese subsidies?

De voorzitter: De heer Oosting.

De heer Oosting: Dat ben ik niet met u eens. Als ik zie hoe de subsidies de afgelopen jaren zijn afgebouwd, en ik spreek weer uit eigen ervaring, dan is dat gigantisch. De markt heeft zijn werk de laatste jaren behoorlijk goed gedaan. Ik kan u een voorbeeld geven. Heel vaak is het zo wanneer producten gesubsidieerd worden, dan hebben de afnemers van die producten, de fabrikanten van die producten die gemaakt worden, het grote voordeel van die subsidie en niet de producent.

De voorzitter: Ja? Oké. In tweede instantie mijnheer Brinkhorst?

De heer Brinkhorst: Ja, ik heb nog weer een vraag, weer een soort van 'seder'. Ook ik kan spreken uit bepaalde ervaringen, die gelden hier denk ik niet helemaal. Maar u hebt het over de keten en ik heb het over de boeren zelf. En ook boeren vertellen mij dat zij zonder die subsidies een heleboel dingen niet kunnen.

De voorzitter: Dank u wel. Ik krijg bijna medelijden met meneer Bos in de hoek, die al geruime tijd heen en weer ijsbeert, maar we gaan toch naar de heer Loijenga van Volt. Die heeft ook een vraag.

De heer Loijenga: Dank u wel voorzitter. Even terugkomend op uw schaalvergroting. Als je nu kijkt naar de intensivering van de landbouw en je kijkt naar de grote bedrijven eromheen, de agrobedrijven, en ook de supermarkten, dan moet ik u gelijk geven dat die grote bedrijven op basis van schaalvergroting heel veel geld verdienen. Maar ik zie dat bij de boer toch iets anders. Hoe kijkt u daartegenaan?

De voorzitter: De heer Oosting.

De heer Oosting: Dank u. Ik ben het helemaal met u eens. De laag boven de boer schraapt enorm veel geld bij elkaar, zo het lijkt. Wij hebben ook niet alle zicht op hun kosten, maar het lijkt net of die het meest profiteren van wat er onderaan verdiend wordt. Die boer is toch afhankelijk van die marktwerking en wat die supermarkt wil betalen, of die inkooporganisatie wil betalen.

De voorzitter: De heer Loijenga.

De heer Loijenga: Ja, nee, zo denk ik het ook en dat is voor ons de motivatie dat wij denken dat er wel een verdienmodel aan zit als de boer naar een kleinere schaalgrootte gaat.

De voorzitter: Dank u wel.

De heer Oosting: Even een korte reactie. Hier verschillen wij dus precies op van mening en ik hoop dat wij in de discussie hier een uitwerking zullen kunnen vinden.

De voorzitter: Dank u wel mijnheer Oosting. Nog 6 minuten op de klok mijnheer Bos, dus we gaan er gewoon voor. We gaan het proberen te redden binnen die 6 minuten. Daarna gaan we schorsen, dus ik ga niet de volgende opnoemen. Het woord is aan de heer Bos voor zijn 4 minuten.

De heer Bos: Voorzitter dank u wel. 4 minuten, een heldere doelstelling, daar kan ik misschien naartoe werken. Voorzitter, GroenLinks vraagt zich af: Houden wij in Drenthe de regie? Want met dit stuk dat voorligt, nemen wij een enorm risico en we staan straks misschien wel met lege handen. De minister was duidelijk: Als de plannen niet optellen tot het gewenste resultaat, volgen maatregelen met dwang. En misschien wel terecht als je ons vraagt, want een groot deel van de sector lijkt geen kant op te willen. Een Landbouwakkoord komt dan niet. We hadden echt meer verwacht. We zijn al tijden aan het wachten op de gebiedsplannen en hierin zou duidelijk worden wat er nodig zou zijn. Er wordt wel onderkend dat de natuur in slechte staat is en dat dit komt door een overschot aan stikstof, waardoor ontwikkelingen, stilvallen en handhaving op de loer ligt. Wat GroenLinks betreft kunnen we deze handhavingsverzoeken niet langer ter zijde schuiven. En de enige manier om dit te voorkomen is doorpakken.

De voorzitter: U heeft een vraag van de heer Schoenmaker van Sterk Lokaal Drenthe.

De heer Schoenmaker. Dank u wel voorzitter, ik zal het korthouden in verband met de tijd. Ik hoor u zeggen, misschien wel terecht, dat het dan met dwang wordt opgelegd. Waar bedoelt u dat precies? Is het dan terecht dat als ik een boer ben en ik moet mijn bedrijf verplicht verkopen, dat u dat dan terecht vindt? Of zegt u, het is terecht dat de sector an sich wordt aangepakt? Maar ik hoop toch... Ik ben benieuwd of u dan vindt dat elke boer die hier te goeder trouw heeft gewerkt en die wordt onteigend, dat het dan terecht is. Is dat wat u bedoelt?

De voorzitter. De heer Bos.

De heer Bos. Wat ik gezegd heb, is dat de dwangmaatregelen misschien wel terecht gaan worden. Want 4 jaar geleden is een uitspraak geweest van de rechter en 4 jaar geleden hebben wij de handschoenen op kunnen pakken. Wij waren in de veronderstelling dat we keihard aan het werk waren naar concrete gebiedsplannen en die liggen hier nu niet. En als we niet leveren, dan is het uiteindelijk een keer aan de ouder om in te grijpen, en dat is in deze casus dus de Rijks-overheid.

De voorzitter. De heer Schoenmaker.

De heer Schoenmaker. Maar u gaf volgens mij in de eerste lezing aan dat het terecht is voor de sector. En dat is met name mijn vraag, dat u zegt dat de sector niks doet. Dat je daar wat mee moet, dat snappen wij. Maar het gaat mij om de mensen die daar in die sector werkzaam zijn. Vindt u dat terecht dat die dan verplicht onteigend worden omdat de sector an sich niks heeft gedaan?

De voorzitter. De heer Bos.

De heer Bos. Mijnheer Schoenmaker, als wij ons werk gedaan hadden, dan was onteigening niet eens aan bod gekomen, het woord niet eens. Want als wij duidelijk perspectief bieden en we bieden handelingsopties en we bieden financiële ondersteuningsmiddelen die daarmee tegemoet komen, dan kunnen we mensen gewoon overtuigen om mee te gaan. En dan is dat uiteindelijk onteigenen en dat uiteindelijk misschien wel gedwongen opkopen helemaal niet nodig. Het is het... De polariserende factor van dit debat is namelijk dat we continu praten over onteigening en over verplicht opkopen. Maar waar het eigenlijk over zou moeten gaan, is: Hoe gaan we met zijn alleen dan wel naar dat doel toe? Maar dan moet je hem wel stellen.

De voorzitter. In laatste instantie... Nee, mijnheer Schoenmaker laat het hierbij. Gaat u verder met uw betoog.

De heer Bos. We hebben een concreet plan nodig met financiële onderbouwing en dat ligt hier niet. En de tijdsdruk is misschien enorm, maar we hebben de opgave decennialang voor ons uitgeschoven en niet serieus genomen. Het college erkent ruimschoots dat we deze opgave aan moeten gaan, maar concreet worden we niet. Bijvoorbeeld bij het plan om ammoniak te verminderen. Er wordt veel ingezet opkooptechnologie en bedrijfsvoering, terwijl de olifant in de kamer zou moeten verdwijnen. Althans we moeten er een dombo van maken. We moeten gewoon naar minder dieren. Minder dieren betekent niet minder boeren. GroenLinks denkt zelfs dat we meer boeren nodig hebben. Ik zie het om me heen gebeuren. Mijn burens strooien kunstmest en we sproeien dag in dag uit het land en de ganse dag staan tractoren en aggregaten te pompen. Al die energie is nodig om het overschot aan dieren te voeden. Dit systeem is gewoon failliet. We moeten terug naar de basis: Een combinatie van veel meer weidegang, geen invoer meer

van kunstmest, veevoer, gewasbeschermingsmiddelen en alleen lokale afvoer van mest voor de akkerbouw. Dat is pas innovatie en het helpt ons naar alle doelen.

De voorzitter: U heeft een vraag van de heer Vosseveld BBB.

De heer Vosseveld: Dank u wel. U zegt: We moeten terug naar minder boeren, minder dieren, hetzelfde aantal boeren, minder dieren. Maar ziet u het voor u dat Ot en Sien boeren hun verdienmodel weer kunnen maken?

De voorzitter: De heer Bos.

De heer Bos: Ja, dat zie ik zeker voor me. Want we kunnen nog wat leren van de OPEC-landen bijvoorbeeld. Als de OPEC-landen in de gaten krijgen dat de vraag afneemt, of in ieder geval dat ze meer geld willen overhouden aan olie, dan gaan ze de productie gewoon omlaag schroeven. En als we met goede ondersteunende maatregelen komen, dan kunnen we dat verdienmodel voor die boeren gewoon overeind houden. We moeten niet te bang zijn voor de maatregelen die we treffen, we moeten ze omarmen en we moeten aangeven wat er nodig is om dat te kunnen bereiken. Dus we kunnen wel zeggen: Ons verdienmodel gaat instorten, de voedselproductie gaat instorten, maar dat is helemaal niet zo. We zijn maar een klein onderdeel van die hele wereld en we moeten zorgen voor die kaders en samen die ballen pakken om te zorgen dat we die kaders ook krijgen.

De voorzitter: De heer Vosseveld.

De heer Vosseveld: Dus meer import en gewoon de kop in het zand steken en dan zeggen 'Laat ze daar maar heel veel dieren in een schuurtje houden'?

De voorzitter: De heer Bos.

De heer Bos: En daar heeft u het over consumentengedrag en daar moeten we ook op inzetten. Het is niet zo simpel dat we alleen maar minder dieren willen. Het is een systeemverandering, wat ik net ook al zei. En die systeemverandering treft ons allemaal en niet alleen de boeren, maar ook de consument.

De voorzitter: Dank u wel. Een vraag van de heer Vorenkamp PVV.

De heer Vorenkamp: Voorzitter, ik vind het heel interessant wat de heer Bos naar voren brengt. Blijkbaar is het zo dat u vindt dat er veel te veel voedsel geproduceerd wordt. En als we gewoon maar veel minder voedsel produceren, krijgen we veel hogere prijzen. Dat is inderdaad zo, want de vraag is namelijk inflexibel. Dus bij een lager aanbod gaat de prijs heel snel omhoog. Dat gebeurde in Rusland ten tijde van het communisme ook. Ze stonden in de rij voor bevroren aardappels, voor half verrotte groenten, voor gewassen die bestonden uit meel en beendermeel. Daar stonden ze voor in de rij en men was bereid om daar een heel groot deel van hun salaris eventueel voor neer te leggen op de zwarte markt. Dus u heeft helemaal gelijk. Alleen, daar wil ik niet naartoe, maar u blijkbaar wel. Klopt dat?

De voorzitter: Heel inventief. De heer Bos.

De heer Bos: Volgens mij bent u het betoog dat ik net hield alweer vergeten. We moeten de doemscenario's voorkomen. En dat betekent dat je met maatregelen komt en flankerend beleid op de doelen die je stelt. Dus als je dat wilt voorkomen, dan moet je daarop maatregelen treffen. Het gaat er ook om, als ik nu langs tien boerderijen rij bij mij in Koekangerveld, vier van die boerderijen kunnen net zo goed gewoon opheffen, want die gooien hun producten gewoon weg. 40% van het voedsel dat geproduceerd wordt, gooien we gewoon in de klike.

De voorzitter: De heer Vorenkamp.

De heer Vorenkamp: Daar ben ik het niet mee eens voorzitter. Want die boeren gooien dat niet in de klike, het zijn de consumenten die dat eventueel in de klike gooien en die hebben daar ook het volste recht toe om dat te doen. En dan kunt u wel zeggen: Dat is niet zo. Nou ja, wij leven inderdaad in een luxe maatschappij, relatief luxe maatschappij. Maar als u dus naar uw systeem toe gaat, van we gaan het voedsel beperken, dan kom je dus terecht in communistische toestanden waar ik niet naartoe zou willen. Maar u blijktbaar wel.

De voorzitter: Geen vraag, hoor ik. We gaan verder met de vraag van de heer Vos van Forum voor Democratie.

De heer Vos: Dank u voorzitter. Ik hoor de heer Bos net zeggen dat we eigenlijk van tevoren hadden moeten voorkomen dat de agenda door blijft gaan tot uiteindelijk onteigening, dat je mensen meer had mee moeten nemen in het proces. Dat noemen we in de psychologie het proces van 'Nutschge'. Dus je creëert langzaam... in kleine stapjes schuif je aantal mensen op om een gewenst doel te bereiken. Dat werkt voor een groot gedeelte zeker in deze samenleving. Alleen, je hebt altijd een groep die niet meegaat en die zich dan daartegen afzet, omdat ze gewoon de doelen niet steunen, gewoon op een fundamentele manier. Is de heer Bos het met mij eens dat uiteindelijk die mensen altijd onteigend zouden gaan worden? Want die geven gewoon niet toe.

De voorzitter: De heer Bos.

De heer Bos: Ik ben blij dat de fractie, Forum voor Democratie is het volgens mij hè, inziet dat je uiteindelijk ook handhavend moet optreden als mensen niet meegaan in bepaalde doelstellingen. Heel blij om te horen dat u ook voorstander bent van onteigening als de doelen niet bereikt gaan worden, want dat hoor ik eigenlijk uit de woorden. Ik ben voormalig politieagent. En ja, uiteindelijk zul je handhavend moeten optreden als mensen zich niet aan willen passen aan de regels die wij democratisch met zijn allen gesteld hebben.

De voorzitter: De heer Vos.

De heer Vos: Dank u voorzitter. Dat is natuurlijk zeker niet wat ik net heb betoogd. Het ging er nou juist om dat mensen inderdaad mee worden genomen in een bepaald narratief dat gesteld wordt. Dat is zeker in het geval van de Stikstofagenda en ook de CO2-agenda een vals narratief waar mensen in mee worden genomen. En dat is ook het hele probleem. Heel veel mensen voelen aan dat het dus niet aansluit bij de realiteit, en daarom zetten ze zich er vanaf. En dan kan de heer Bos vanuit GroenLinks wel zeggen 'Daar moet dwang worden uitgeoefend', maar dan ga je je nog meer verzetten en nog meer polarisatie krijgen. Wilt u dat?

De voorzitter: De heer Bos.

De heer Bos: Ik verwijs weer even terug in mijn betoog, want ik heb het idee dat mensen niet goed naar me luisteren. Als wij genoeg mogelijkheden bieden voor mensen om mee te gaan, dan is het grootste gedeelte van de mensen bereid om daadwerkelijk ook mee te bewegen. En ja, dan zullen er uiteindelijk, als het echt niet anders kan, misschien maatregelen getroffen moeten worden waarvan mensen waarvan het onoverkomelijk is, om ze te moeten nemen. Maar dat is in het uiterste geval. Dat is precies de discussie die we hier al tijden voeren over onteigening. Maar daar gaat het hier niet om. Het gaat om systeemverandering. En elke keer wordt het zo klein gemaakt, onteigening en gedwongen opkoop, terwijl we gewoon met elkaar de ballen moeten pakken.

De voorzitter: De heer Vos in laatste instantie.

De heer Vos: Het laatste. We zijn het er zeker over eens met elkaar dat er inderdaad een systeemverandering moet komen, maar vanuit Forum voor Democratie moeten systeemveranderingen juist plaatsvinden vanuit de andere kant. Maar we vinden het fijn dat we dit antwoord gehoord hebben, en dat is eigenlijk ook waar ik op uit was. Dus dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Dan een vraag van de heer Vosseveld van de BBB.

De heer Vosseveld: Ik kom even terug op het klike verhaal. U stelt dat van de tien boeren in Koekangerveld, dat die 40% in de klike gooien. Wat bedoelt u daarmee? Want dat snap ik niet helemaal.

De heer Bos: Nou, mijnheer Vorenkamp vulde me eigenlijk mooi aan. In de rest van de keten, richting consument en bij de consument, wordt het eten allemaal weggegooid. Dus 40% van onze voedselproductie gaat uiteindelijk niet in monden en dergelijke. En ook niet naar veevoer, dat gooi je gewoon weg. Oké. Dank u wel. Verder, even kijken.

De voorzitter: Gaat u verder met uw betoog.

De heer Bos: Ja, want ik heb nog 2 minuten, dat is geweldig en we hadden het niet gehaald voorzitter, helaas, de 12.15 uur lunch. Ik ben bijna klaar. Wat ligt hier nu? Het leest als een omgevingsvisie, veel opsomming van geschiedenis en kaders, maar de concrete uitwerking van de doelstelling ontbreekt volledig. Nergens een financiële onderbouwing, nergens een uitwerking van de erkenningen in het stuk. En Drenthe verliest hiermee volgens ons de regie, terwijl we voorop hadden kunnen lopen. GroenLinks hoopt dat een nieuw coalitieakkoord, met aan boord de BBB, perspectief weet te bieden voor de landbouwsector en in balans met de natuur. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. Het is 12.20 uur. Dat betekent dat wij gaan pauzeren en dat gaan wij doen tot, nou 13.00 uur lijkt me een hele mooie tijd. Ik zie u graag terug om 13.00 uur.

[Schorsing]

De voorzitter: Als iedereen dan weer naar zijn plek wil gaan, dan gaan wij verder met het vervolg van onze commissievergadering. En dan geef ik graag het woord aan de heer Brandsema van de ChristenUnie voor zijn eerste 4 min en hij wordt gevolgd door het CDA, mevrouw Hilgenga. Ga uw gang, mijnheer Brandsema.

De heer Brandsema: Dank voorzitter. De provincie heeft een omvangrijke en complexe opdracht op z'n bord om de urgente opgave met betrekking tot natuur, water, landbouw, bodem en leefbaarheid vorm en inhoud te geven. En het werkt niet mee dat op belangrijke punten tot op heden geen duidelijkheid is gekomen vanuit het Rijk. We weten nog niet hoe we de PAS-melders gaan helpen. Het Landbouwakkoord is recent geklapt en de discussie over 2035, 2030 loopt nog. Om een paar voorbeelden te noemen. En ook de deadline van 1 juli, op het moment dat er recente verkiezingen zijn geweest, maakt het proces niet makkelijker. Een complexe puzzel voor de ambtenaren die hard werken aan een Drents Programma Landelijk Gebied, waar ik ook graag even bij stil heb willen staan. Voorzitter, het DPLG dat nu voorligt en dat naar Den Haag opgestuurd wordt, baart ons wel op verschillende punten zorgen. De reacties op het DPLG lezend is het plan op onderdelen aangepast. De uitgangspunten zijn niet uitgewerkt en er wordt geen financiële claim bij het Rijk neergelegd. Stond dit tot voor kort wel in de stukken en kunnen deze onderdelen dan ook door een nieuw college snel van de plank gehaald worden om opnieuw en mogelijk aangepast in het plan geschoven te worden? Graag een reactie van het college. Er worden nu geen financiële middelen gevraagd bij het Rijk. Lopen we daarmee risico op het niet ontvangen of te weinig ontvangen om onze plannen, die nog verder concreet gemaakt moeten worden, uit te kunnen voeren? Ook het opsturen in plaats van indienen zoals het college zijn woorden kiest, roept bij de ChristenUnie vragen op. Betekent dit iets voor de manier waarop onze plannen worden beoordeeld? Graag een reactie van het college. We missen in het stuk ook een heldere beschrijving van het vervolgproces. Dit plan wordt beoordeeld door de Ecologische Autoriteit en als ik het goed begrijp, krijgen we in oktober, daar de uitslag van. En deze uitkomst wordt verwerkt in de plannen en daarmee worden de gebiedsprocessen opgestart, is in ieder geval onze indruk. 1 april volgend jaar moet het uiteindelijke programma opgeleverd worden. En als deze grote lijn klopt, en ik hoor graag van het college als dat niet helemaal correct is, roept bij ons ook weer zorgen op, want is die doorlooptijd dan wel realistisch? Graag een reflectie van het college op het vervolgproces en of het college daar nog eventueel knelpunten ziet. Voorzitter, we zijn één van de laatste provincies die een Programma Landelijk Gebied oplevert en één van de weinige zonder een financiële onderbouwing. De ChristenUnie vraagt zich af of we met deze keuze niet een te afwachtende houding aannemen. Hadden we niet meer zelf de regie kunnen pakken vanuit eigen visie en ambities? De handen uit de mouwen op de onderdelen waar geen politieke of in iedere geen grote politieke spanning op staat. Of zoals de heer Gorter vanochtend mooi verwoordde: De aanval is misschien wel de beste verdediging. Hoe kijkt het college hier op terug? Graag een reactie. De ChristenUnie vindt het een verstandige keuze van het college om het sociaaleconomisch perspectief en landbouw integraal mee te wegen. Voorzitter, tot slot staat er veel te gebeuren en tegelijk is er nog veel onzekerheid, zoals ik in het begin ook aangaf. Dat leidt ook tot onzekerheid bij mensen die door de opgave geraakt worden. De ChristenUnie vindt dat we moeten voorkomen dat het een puur technocratische opgave wordt. We moeten in deze complexe materie oog houden voor de mens. Ik wil het college meegeven hier ook in het uiteindelijke DPLG expliciet aandacht voor te hebben en uit te werken hoe daarmee wordt omgegaan. Graag een reactie van het college. Dank u wel.

De voorzitter: Hartelijk dank. We gaan verder met de bijdrage van mevrouw Hilgenga van het CDA, gevolgd door de heer Vorenkamp van de PVV.

Mevrouw Hilgenga: Voorzitter, het DPLG is op dit moment het product van een onmogelijke opgave. De vraag om de keuken en de inrichting al te bepalen voor een huis waarvan het ontwerp nog niet af is. Met het ontbreken van een breed gedragen Landbouwakkoord, de extra opgave op het gebied van de Vogel- en Habitatrictlijn en geen duidelijke plannen met betrekking tot

de PAS-melders missen er nog belangrijke elementen voor een stevig fundament van een DPLG. Daarnaast ontbreekt nu ook nog een nieuw coalitieakkoord voor Drenthe. Het CDA staat achter de vastgestelde doelen voor natuur en landbouw. We moeten de aarde in een gezonde staat doorgeven aan de volgende generatie. Voor alle betrokkenen, de natuur en de landbouw is daarvoor duidelijkheid en een meerjarig perspectief nodig. Van GS kan alleen worden verwacht om met concrete plannen te komen als de kaders daarvoor concreter zijn ingevuld. Anders noemen we afbreuk aan de manier waarop we dat hier in Drenthe gewend zijn om te doen: Eerlijk en duidelijk. Ook wanneer de boodschap veel vraagt en ingewikkeld is, om daarna met elkaar de schouders eronder te zetten en te werken aan een toekomstperspectief met ruimte voor boeren, in het bijzonder jonge boeren, en de natuur in gezonde staat.

De voorzitter. Een moment, u heeft een interruptie van de heer Brandsema ChristenUnie.

De heer Brandsema: Dank voorzitter. Ik snap het CDA wel als het zegt: Heel veel dingen zijn onduidelijk. Dat heb ik ook zojuist aangegeven. En ik meen te horen dat het CDA ook aangeeft: We kunnen eigenlijk pas iets als Drenthe zoals we dat gewend zijn, als het allemaal helder is en dan kunnen wij daarop acteren. Dat interpreteer ik toch een beetje als wat meer volgend. Hoe kijkt het CDA wellicht aan tegen de mogelijkheid, ook terugkijkend, om een toch wat meer proactieve houding, meer de aanval kiezen zoals de heer Gorter ook aangaf, om meer vanuit eigen visie, ambitie, alvast de schep op te pakken en niet te wachten op die onderdelen die wel opgepakt zouden kunnen worden. Of moeten we echt altijd wachten en daarna pas iets gaan doen?

De voorzitter. Mevrouw Hilgenga.

Mevrouw Hilgenga: Nou dat is een goeie vraag. Het CDA is zeker voor proactief bezig zijn, maar dan wel met in de coalitie een duidelijk omlind plan hoe we daarmee verder willen. En op dit moment ligt dat coalitieakkoord er nog niet en wij vinden daarom dit niet het moment om daar uitgebreid op in te gaan.

De voorzitter. Gaat u verder met uw betoog.

Mevrouw Hilgenga: In het DPLG schetst het college van GS wel duidelijk de integrale opgave op het gebied van natuur. De manier waarop het college hiermee aan de slag wil, verbonden aan de al eerder geformuleerde gebiedsplannen voor het Programma Natuurlijk Platteland spreekt ons aan. Evenals de integrale benadering die zich niet beperkt tot de opgaven die komen uit het NPLG, maar ook veel breder kijkt naar wat er nodig is in een gebied. En dat betrek ik ook bij wat we zojuist hebben gehoord van LTO: Het moet niet alleen gaan om wat in dit stuk nodig is, maar ook in breder perspectief, de economie, wonen. Dat moet er allemaal bij betrokken worden. Zorg hebben we als CDA nog over het ontbreken van een eenduidige en wetenschappelijk stevig onderbouwde meetmethodiek voor de innovatieve maatregelen. Het CDA is bang dat zowel van de kant van de natuurbeheerders als aan de kant van de overheid de discussie gaat ontstaan over de opbrengsten van die methode. Wij hechten eraan dat boeren weten waar ze aan toe zijn. Het zorgdragen voor een stevige juridische onderbouwing is noodzakelijk wanneer innovatieve maatregelen worden meegenomen in de berekening van de stikstof opbrengsten. We vragen het college van GS nadrukkelijk om te werken aan die stevige onderbouwing richting en vervolgvorsie van de DPLG.

De voorzitter. U heeft een vraag van mevrouw Zuiker, Partij voor de Dieren.

Mevrouw Zuiker: Dank u wel. Mocht die juridische onderbouwing die het CDA dan graag wil voor die innovatieve technieken... Als die er niet is, moeten we het dan zonder die innovatieve technieken maar stellen en het op een andere manier aanpakken in Drenthe?

De voorzitter: Mevrouw Hilgenga.

Mevrouw Hilgenga: Zeker niet. De enige manier om vooruit te komen, is om ook te gaan werken aan innovatie en vernieuwing in de landbouw. Maar op het moment dat wij te veel gaan rekenen dat die opbrengsten meegeteld kunnen worden zonder dat dat goed onderbouwd is, dan bevinden wij ons op een hellend vlak. Dat is het enige wat ik probeer te zeggen.

De voorzitter: Mevrouw Zuiker.

Mevrouw Zuiker: Dank u wel voorzitter. Ik vind het fijn dat het CDA inderdaad onderkent dat je met die innovaties inderdaad heel weinig rekening moet houden, dat dat je gaat helpen. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Brinkhorst D66.

De heer Brinkhorst: Dank u wel. Hoor ik u nu zeggen dat we de DPI's die door LTO Noord net werden bevestigd als zijnde goed werkbaar, dat u die toch een klein beetje onder het vuur neemt?

De voorzitter: Mevrouw Hilgenga.

Mevrouw Hilgenga: Nee, dat ziet u niet correct. Alleen, we kunnen constateren dat nog niet alle onderdelen even stevig onderbouwd zijn en dat dat wel belangrijk is. We hebben nu genoeg gezien dat er allerlei discussies over meten en weten zijn ontstaan, ook op landelijk vlak. We willen juist voorkomen dat er extra onduidelijkheid ontstaat.

De voorzitter: Dank u wel. Gaat u verder.

Mevrouw Hilgenga: Voorzitter, wanneer het college van GS spreekt over de gebiedsprocessen noemt zij de wens om die met de stakeholders vorm te geven. En dat spreekt het CDA erg aan. Het CDA vindt het belangrijk dat de natuurorganisaties, de waterschappen en de boeren aan tafel zitten, maar zeker ook de betrokken gemeenteraden namens de inwoners. We hechten aan een proces waarbij alle betrokkenen mee mogen praten over de vormgeving van het gebied. In aanloop van dit stuk zijn gemeenten betrokken, maar hun reflectie op de conceptversie is nog niet meegenomen. Graag hoor ik van het college van GS hoe zij kijkt naar de rol van de gemeente in de gebiedsprocessen. Tot slot. Er is al veel werk verzet door het bestaande college van GS, maar er moet ook nog veel gebeuren. Dat de huidige ontwikkelingen voor landbouw en natuur veel teweegbrengen is evident. Denk aan het kloppen van het Landbouwakkoord. De vraag is: Kunnen GS reflecteren op de constatering dat het landelijk akkoord misschien niet mogelijk lijkt en wat dat voor de Drenthe betekent? Het DPLG is geen stuk papier. Het gaat over de leefbaarheid, een belangrijk thema voor het CDA, mensen en gezinnen die onzeker zijn over hun toekomst. De provincie krijgt geen financiële middelen van het Rijk ten behoeve van de sociaal-economische gevolgen voor de deelgebieden. We denken als CDA dan bijvoorbeeld aan de inzet van erfcoaches, die op verzoek van boeren nieuwe economische perspectieven uitwerken in verschillende scenario's. Het CDA...

De voorzitter: Een moment, u heeft een interruptie van de heer Van de Weg, SP.

De heer Van de Weg: Dank u wel voorzitter. Ik was in het begin even heel... ik veerde als het ware op toen u begon over dit, ik noem het maar even in mijn eigen woorden, het rentmeesterschap. Ik krijg in de loop van uw verhaal alleen maar de indruk dat het steeds meer de sluitpost wordt. Waar u mee begon wordt de sluitpost van het hele verhaal, want alle dingen zijn heel belangrijk. Ik denk, aan het eind komt dan nog inderdaad iets van de natuur en deze aardbol et cetera. Dus dat baart mij een beetje zorgen.

De voorzitter: Dank u wel. Heeft ook een vraag?

De heer Van de Weg: Is dat ook wat u in uw verhaal op die manier probeerde, mij in ieder geval op het verkeerde been te zetten. Vervolgens komt u met een verhaal inderdaad meer de economische et cetera factoren. Is dat uw bedoeling?

De voorzitter: Mevrouw Hilgenga.

Mevrouw Hilgenga: In de hoop dat ik uw vraag goed begrijp, want daar twijfel ik een beetje over, probeer ik de balans tussen natuur, de economische ontwikkeling en ook de sociale aspecten van dit hele complexe geheel in beeld te brengen en daar iets over te zeggen. Volgens mij is dat een evenwichtig verhaal. Het kan zijn dat u die mening niet deelt.

De voorzitter: Gaat u verder.

Mevrouw Hilgenga: Ik ga even, omdat ik midden in mijn laatste stukje was, een klein stukje herhalen. We denken als CDA bijvoorbeeld aan de inzet van erfcoaches die op verzoek van boeren nieuwe economische perspectieven uitwerken in verschillende scenario's. Het CDA roept dan ook de formerende partijen op om financiële ruimte te creëren om die financieel-economische gevolgen op te vangen. Tot zover voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel. We gaan verder met de heer Vorenkamp van de PVV en daarna de heer Vos van Forum voor Democratie.

De heer Vorenkamp: Dank u wel voorzitter. Voorzitter, onze fractie denkt dat de conceptversie 0.5 van het Drents Programma Landelijk Gebied beter zo niet op gezonden kan worden. We doen hier dan ook een aantal voorstellen ter verbetering en hebben ook nog een aantal vragen voorzitter. Wat we goed vinden kan gehandhaafd blijven. Bijvoorbeeld: In het voorwoord wordt gesteld dat in het NPLG naar doelen moet worden toegewerkt, maar dat mogelijk wel aan bepaalde randvoorwaarden voldaan kan worden, maar dat er in het landelijk gebied allerlei dilemma's spelen die bestuurlijk opgelost dienen te worden. Wij vatten dat op als een schot voor de boeg. Niet alles kan voorzitter. Zo staat daar ook onder het kopje landbouw en leefbaarheid: In Drenthe vinden we dat landbouw en sociaaleconomisch perspectief geen uitkomst van de opgave mogen zijn, maar dat ze even goed meewegen in de aanpak van en besluiten over het DPLG. Ook in de stukjes daaronder staan zaken die we goed benoemd vinden, zoals over de ruimtelijke kwaliteit, steeds mooier Drenthe, brede welvaart, gevolgen voor de brede keten vanwege stoppende bedrijven et cetera. Maar ik moet in verband met de tijd ook noodzakelijk iets zeggen over de gevaarlijke vaagheid in veel gebruikte terminologie, die voor insiders een gerichte betekenis heeft die bij instemming tot nog onbepaalde en ongewenste uitkomsten kan

leiden, voorzitter, onder invloed van bijvoorbeeld rechterlijke uitspraken. Ik noem twee voorbeelden. Juridisch gezien staat er, moet er een programma komen dat waarborgt dat de natuur op orde komt, anders kan er niks meer volgens de rechters. Onduidelijk is wanneer de natuur eigenlijk op orde is of zal zijn gekomen bij ons. Het begrip natuur, voorzitter, is een waardenneutraal begrip. Het gaat bij de natuur om uit zichzelf functionerende ecologische processen, eventueel mede voortkomend onder invloed van menselijk handelen, zelfs in Drenthe. Dit geldt voor alles wat in Nederland natuur noemen. Er is geen vierkante meter niet op de schop geweest of over of gegraven geweest. De term 'op orde' geeft aan dat er sprake is van een richting die de opsteller zich voorstelt. Hoewel het gaat om wensnatuur. Wensnatuur die destijds opgegeven is aan de Europese Unie in de vorm van te behouden habitats en soorten voor Nederland. Maar niet specifiek voor Drenthe. En de vraag is dan voor GS: Wij als provincie gaan toch over de natuur hier. Kunnen wij dan ook niet bepalen in hoeverre wij als Drenthe aan die landelijke opgave mee willen doen en in deze kunnen doen? En kunnen wij in deze brief meedelen dat wij alleen in staat zijn mee te doen, voor zover dat hier past in alle ruimtelijke opgaves die Drenthe heeft? Dat zijn er nogal wat: Wonen, werken sociaaleconomische kwaliteit vooral aan landbouwprovincie, industrie, zorg, transportinfrastructuur, waterhuishouding en natuur. Als we dit niet meedelen aan LNV zullen we permanent vastlopen, voorzien wij. Als tweede voorbeeld: Het voldoen aan de klimaatdoelen voorzitter. Uit berekeningen die ik gemaakt heb op grond van de technische info's kun je opmaken dat aan de Drentse opgelegde verminderingdoel voor CO₂-equivalenten, al genoemd door de Partij voor de Dieren uiteraard, die grotendeels methaan gerelateerd aan vee vermindering zijn gekoppeld, zullen dienen te leiden tot een veel grotere, modelmatig dan, vermindering van de veestapel dan de stikstofmaatregelen. Voor stikstof kom je ruwweg uit op ongeveer 10% vermindering van de veehouderijen als je dat wil. Maar voor CO₂-equivalenten kom je ongeveer uit op 1,5 tot 3 keer zoveel. Ruwweg tot tenminste het dubbele aantal bedrijven voorzitter. Komt dit overeen met de inschatting die GS hierover gemaakt hebben? Voorzitter, de PVV vindt dit niet acceptabel. Het zal leiden tot een onmeetbare 0,004 ° C vermindering van de gemiddelde temperatuur van het klimaat. Maar wel voorzitter, mits de hele Europese Unie meedoet.

De voorzitter: Bent u bijna klaar mijnheer Vorenkamp?

De heer Vorenkamp: Ik heb nog één alinea.

De voorzitter: Alinea? Zullen we het beperken tot een zin?

De heer Vorenkamp: Maar het zijn wel vragen. Vraag aan GS: Wat gaat alleen al dat klimaatdoel van zero-emissie in 2050 voor de veehouderij betekenen? Daarom moeten we hier ook over opschrijven, dat Drenthe alleen maar in staat is mee te doen in zoverre het past in alle opgaves waarvoor onze provincie Drenthe staat. Tot zover voorzitter.

De voorzitter: Hartelijk dank mijnheer Vorenkamp. Het woord is aan de heer Vos van Forum voor Democratie en daarna de heer Brinkhorst van D66.

De heer Vos: Dank u voorzitter. Als volksvertegenwoordigers hier in Drenthe zijn we slechts aan één groepering een verplichting schuldig en dat is de Drentse kiezer. In dit document van het Drents Programma Landelijk Gebied zien we dit helaas niet terug. Want gezien het plan dat eigenlijk voor ons ligt, dat nog niet helemaal in detail is ingevuld, geven we met dit plan toch een signaal af door dit in te leveren. Een signaal, namelijk van politiek conformisme. Conformisme

aan de belachelijke Stikstofagenda van de Europese Unie en het kabinet, als wel ook dus de Klimaatagenda. Omdat dit stuk daarom zo belangrijk en politiek gekleurd is, wat we ook zien in de formulering van de doelen, dat zijn uiteindelijk politieke doelen, is het belangrijk dat het gesprek niet alleen in de commissiekamer plaatsvindt maar ook in de Staten zelf besproken wordt. Daarom kunt u ook van onze motie gaan verwachten over dit onderwerp. Stikstofwaarden, CO₂-reductie, klimaattransitie. De zogeheten linkse klimaatgekte is doorgeslagen binnen ons hele politieke gestel. Het is aan ons om dat hele bestel een halt toe te roepen en ervoor te zorgen dat deze destructieve ideologie niet het gehele mkb en alle boerenbedrijven om zeep gaat helpen.

De voorzitter: Een moment, u heeft een vraag van de heer Schoenmaker van Sterk Lokaal Drenthe.

De heer Schoenmaker: Ja, meer van technische aard. Een motie, maar volgens mij bespreken we dit onderwerp vandaag en wordt er 1 juli iets ingeleverd. Wanneer zou u dan een motie willen indienen?

De voorzitter: De heer Vos.

De heer Vos: Bij de volgende PS.

De voorzitter: Ik ben het met de heer Schoenmaker eens. Dat kan niet, want het is alleen maar een stuk dat ter kennisname wordt besproken vandaag. Dus u kunt daar niet een motie op ingaan dienen helaas.

De heer Vos: Het gaat ons erom, dat wanneer we dat nu inleveren, geven we dus een signaal af van het politiek conformisme. En wanneer wij hier gezamenlijk besluiten om het uiteindelijk in de Provinciale Staten te halen, dan geven we een signaal af dat we het inderdaad heel serieus nemen. En dat kunnen we hier volgens mij gewoon besluiten.

De voorzitter: De heer Brandsema van de ChristenUnie heeft een vraag.

De heer Brandsema: Dank u wel voorzitter. Ik ben wel benieuwd wat dan het alternatief is dat Forum heeft. Want ik hoor wel wat Forum niet wil, maar wat stelt Forum dan wel voor?

De voorzitter: De heer Vos.

De heer Vos: Ik ben blij dat u dat vraagt. Wat wij voorstellen, is dat wij niet meegaan in die hele klimaatgekte. Wat wij voorstellen is dat wij de verkiezingsuitslag respecteren, BBB is niet voor niets heel erg groot geworden en dat we gewoon luisteren naar wat de Drentse kiezer heeft gekozen. En dat we daarom een signaal afgeven naar Den Haag. We hebben het hier nu heel erg over de politieke kaders waar we ons binnen moeten bewegen, maar wij zouden dat graag andersom willen zien. Het primaat zou zo lokaal mogelijk moeten liggen van de macht. Dus we zouden ook een overheid op moeten bouwen waar de lagere lagen meer te zeggen moeten hebben over het dagelijks leven van mensen dan de hogere lagen. En dat dat signaal kunnen wij hier afgeven.

De voorzitter: De heer Brandsema.

De heer Brandsema: Dank voorzitter. Op zich mooi dat ook Forum met één zetel aangeeft: Luister vooral naar andere partijen die groter zijn dan wij. Dat vind ik prima. Maar ik ben dan wel benieuwd, als Forum, want dat hoor ik een beetje, zegt 'We moeten niks indienen', naar de consequenties die er achterweg komen en hoe Forum voor Democratie dat dan beoordeelt en of dat dan de weg is die Forum in zou willen gaan.

De voorzitter: Mijnheer Vos.

De heer Vos: Dat is zeker de weg die wij in zullen gaan, willen gaan. En er zijn geen consequenties aan verbonden, want ik heb het fundamentele geloof dat politiek uiteindelijk een uiting is van de wil, de wil met de grote W. Dus wij kunnen zelf bepalen waar wij over gaan. Wij gaan over onze eigen toekomst. Dus als wij er niet aan conformeren, kunnen wij gewoon met de steun van de Drentse bevolking het hele plan afwijzen.

De voorzitter: De heer Vos in laatste instantie. Excuus Brandsema.

De heer Brandsema: Dank u wel voorzitter. Het is heel mooi dat dat de heer Vos hoop heeft, dat heb ik ook. Maar ik denk dat er ook een realiteit is en dat is: Als wij niks doen, dat het Rijk gaat bepalen. En dat is volgens mij de realiteit en volgens mij is dat ook iets wat Forum voor Democratie mee moet nemen in zijn overweging als het gaat om wat ze politiek voorstellen.

De heer Vos: Dan denk ik toch, nog even als laatste reactie, dat dit een...

De voorzitter: U moet even wachten totdat ik zeg: De heer Vos.

De heer Vos: Zeker. Nee, ik denk dat dat ook een beetje gaat over dat we echt een fundamentele andere opvatting hebben over hoe we politiek moeten bedrijven. Het is niet altijd dat het landelijk ten opzichte van ons kan dreigen, maar wij kunnen dat ook andersom doen. Wij hebben het primaat van de bevolking achter ons aan. Als dan landelijk vervolgens gaat zeggen 'Julie houden je er niet aan en wij grijpen in', dan geven ze een duidelijk signaal af en dan worden ze er de volgende keer keihard op afgestraft door de burger.

De voorzitter: U heeft een vraag van de heer Bos van GroenLinks.

De heer Bos: Ik vind dat de voorzitter wel heel snel is vandaag. Dank u wel voorzitter. U geeft aan dat wij het primaat hebben van de bevolking, maar de landelijke overheid heeft dat toch ook?

De voorzitter: De heer Vos.

De heer Vos: Dan zien we toch dat er hele grote verschuivingen zijn geweest sinds de laatste verkiezing vanuit landelijk en die moeten we respecteren.

De voorzitter: De heer Bos.

De heer Bos: Ja, op dit niveau. Maar op landelijk niveau is er gewoon een overheid met een mandaat. Bent u dat met me eens?

De voorzitter: De heer Vos.

De heer Vos: Wat we nu zien, de besluiten die nu genomen worden, die uiteindelijk tot onteigening leiden, daar zou een overheid nooit een mandaat voor mogen hebben. Dus dat is zeker niet het geval.

De voorzitter: De heer Bos in laatste instantie.

De heer Bos: Dank u wel. Ik ga hem even samenvatten: Dus als wij hier in deze samenstelling iets beslissen vanuit een democratisch gekozen volksvertegenwoordiging, dan heet dat een democratisch juist besluit. Als dat op landelijke overheidsniveau gebeurt, dan vindt u dat het niet democratisch is?

De voorzitter: De heer Vos.

De heer Vos: Mijn betoog zit hem nu in twee punten. Het is in een keer inderdaad dat de deze verkiezingen die nu zijn geweest later hebben plaatsgevonden, omdat stikstof dus inderdaad een hot topic is. Het is een signaal, dat moeten we respecteren. En daarnaast leven wij vanuit vorige democratie. Wij vinden het heel belangrijk dat lokale overheden in verhouding meer macht hebben dan een landelijke overheid. Dus als wij die afweging moeten maken, zullen we altijd eerder voor de lokale overheid kiezen. Ja.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Vos gaat verder met zijn betoog.

De heer Vos: Dank u wel. Ik was bij het stukje over dat wij het nieuws dat LTO zich heeft teruggetrokken uit het Landbouwakkoord. Dat juichen wij zeker toe. En eigenlijk in die lijn zouden wij dus ook het hele programma niet moeten indienen. Zoals ik net al eigenlijk even heb gezegd: Dingen worden als opgave neergezet, maar we hebben altijd een keuze. Wij zitten hier in het parlement. We zien ook... Wat me eigenlijk het meest opviel in het hele programma, dat het gaat over het begrip brede welvaart. Dat zien we de laatste tijd steeds meer in heel veel politieke documenten terugkomen. Maar brede welvaart, dat eigenlijk als iets heel positiefs klinkt, want wie is er nou tegen brede welvaart? Want ja, onze elites zijn immers heel erg goed in het taalspelletje dat vaak gespeeld wordt. Maar brede welvaart is niets anders dan de Nederlandse vertaling van de SDG's. Deze doelen zijn door de VN opgesteld en worden door de EU met financiën uiteindelijk uitgevoerd.

De voorzitter: U heeft een vraag van heer Van de Weg van de SP.

De heer Van de Weg: Dank u wel voorzitter. U spreekt heel snel, dus ik moet even wat dingen op me in laten werken. Dat gaat bij mij dan blijkbaar niet helemaal zo snel. U vindt eigenlijk dus dat Drenthe wel voor zichzelf kan beginnen. Eigenlijk zegt u, ons staatsbestel, daar bent u het dus niet mee eens. In feite staat u hier omdat u democratisch gekozen bent, op basis van het democratische staatsstelsel. Vindt u dan eigenlijk wel dat u hier terecht staat? Dan hoort u toch hier helemaal niet te staan, als u niet in dat beginsel gelooft?

De voorzitter: De heer Vos.

De heer Vos: Wij staan hier zeker gelegitimeerd, want wij hebben een zetel gehaald en dat is het enige waar ik me aan hoeft te conformeren.

De voorzitter. De heer Van de Weg.

De heer Van de Weg. Ja, maar gebaseerd op een staatsstelsel waar u niet in geloofde, waarvan u eigenlijk zegt: Dat deugt gewoon niet.

De voorzitter. De heer Vos.

De heer Vos. Nou, dat is misschien wel een interessante discussie. Ik denk dat GroenLinks deze discussie veel beter bijvoorbeeld begrijpt, of de extreem-linkse partijen, dan de middenpartij het misschien snapt. Maar uiteindelijk, politiek is een uiting van de wil. Dus verandering begint bij een uiting om de wil te veranderen. Nou, daar zijn wij dus nu ook mee bezig en daarom houd ik dit betoog.

De voorzitter. De heer Van de Weg in laatste instantie.

De heer Van de Weg. Een opmerking voorzitter, als u me toestaat. De wil is volgens mij wel gebaseerd op een overtuiging.

De heer Vos. Ja, dit is onze fundamentele overtuiging.

De voorzitter. De heer Bos van GroenLinks.

De heer Bos. Sorry voorzitter, ik kom er niet uit. Ik hoorde zojuist de heer Vos beginnen over de SDG's, dat die doelen opgelegd zouden zijn. Dat is natuurlijk niet waar, want we conformeren ons misschien er gewoon aan. Maar ik vraag me wel eens af, want ik heb ze hier voor mij staan alle 17: Welk doel bent u nou precies tegen?

De voorzitter. De heer Vos.

De heer Vos. Nou dat is grappig, want dat is eigenlijk precies het stukje waar ik met mijn betoog nu op aan ben gekomen. Want het gaat mij niet om de SDG's zelf, het gaat erom wat je ervoor nodig hebt om die doelen uit te voeren. Dus in inderdaad, zoals ik net al zei, onze elites zijn heel erg goed in een taal spelletje. Dus wie is er nou tegen het hele idee van wereldvrede, of het oplossen van honger? Ja, daar kan je natuurlijk niet tegen zijn. Maar wanneer je dat soort plannen uitvoert en op wereldwijde schaal, zoals de conceptualisatie nu door de VN wordt uitgevoerd en met de financiën vanuit de EU en andere organisaties, zie je dus steeds meer dat we iets nodig hebben om die doelen uit te voeren. En dat vergt overheidsingrijpen. En omdat we dus die conceptualisatie vanuit de VN hebben en je ook ziet dat er steeds meer... de VN doet het bijvoorbeeld en de EU ook via die regionale organisaties waar we bij aangesloten zijn, bijvoorbeeld ergens in Noord-Nederland maar we zien dat ook in de regio Zwolle, zag ik laatst in mijn gemeente terugkomen. Die proberen die concepten op een soort van bestuurlijke manier te introduceren in ons beleid. En daardoor, omdat we dat op die manier doen, creëer je eigenlijk een soort van referentiekaders waarbinnen beleid wordt gemaakt. En omdat dat op die manier zo gemaakt wordt, stuurt het een bepaalde kant op. En bovendien, mijn tweede punt, omdat je dat dus op... Het idee is natuurlijk dat je dat op een soort wereldwijde schaal doet. Zeker in het westen proberen ze daar heel hard op te hameren, andere landen hebben zich er ook al aan geconformeerd, ga je dus krijgen dat je gezamenlijke standaarden creëert. Want je moet het natuurlijk ook kunnen forceren. Nou, wat gebeurt er dan? Dan heb je dus organisaties nodig die uiteindelijk die standaarden ook kunnen forceren. Dat ontwikkelt zich zo op lange termijn door. En op

een gegeven moment ga je dus lagen creëren, die dus los van wat wij als belang hechten, de lokale autonomie, die dus over jou gaan beslissen. Dat hebben we met de EU gezien, dat zien we voor een gedeelte al met de VN of met andere internationale organisaties. Maar dat zal door effectief dat beleid, zoals het nu wordt opgesteld of wordt gezien, steeds verder gaan groeien. En daar zijn we waakzaam voor. Want dan krijg je een soort wereldregering waar we langzamerhand in onze ogen echt naartoe werken. En dat is gewoon het einde voor de democratie.

De heer Schoenmaker: Voorzitter, punt van orde.

De voorzitter: Ik wou net wat erover zeggen. Op het moment dat u een vraag wordt gesteld, dan is het ook wel de bedoeling dat helder en redelijk bondig antwoordt en niet dat u nog weer een betoog naast een betoog gaat voeren. Dus of u daar in het vervolg rekening mee wilt houden.

De heer Vos: Ik vond het denk ik even belangrijk om dit punt uit te leggen en dat was ook al een stuk van mijn betoog, dus in die zin kunnen we dat dan straks ook wel wissen.

De voorzitter: Als u mij dat belooft, dan heeft u mij. De heer Bos in tweede instantie.

De heer Bos: Een heel interessant verhaal. Wij zijn voor samenwerking, wij zijn voor de mondiale aanpak van bepaalde doelen. Maar ik hoor u zeggen dat u de doelen ondersteunt, u kunt daar niet tegen zijn. Maar als het dan feitelijk zo ingebed gaat worden, dan is het de manier waarop waarvan u zegt: Ja, maar dan gaat het helemaal verkeerd.

De heer Brandsema: Voorzitter, voorzitter, toch even een punt van orde.

De voorzitter: De heer Brandsema, ChristenUnie.

De heer Brandsema: Volgens mij wijken we ontzettend af van waar we het hier met elkaar over hebben en wat op de agenda staat. Dus ik denk dat het wel prettig is voor het einde van het debat dat we een beetje terugkomen op het Drents Programma Landelijk Gebied, in plaats van dat we helemaal uitgaan wijden op allerlei mondiale doelen.

De heer Bos: Ik trek mijn vraag in voorzitter.

De voorzitter: Kijk eens, dat is winst. Mijnheer Vos, gaat u verder met uw betoog.

De heer Vos: Nou jammer, voorzitter, ik wilde daar graag antwoord op geven en ik denk dat het ook inderdaad heel belangrijk is in dit debat, want daar ligt het uiteindelijk dit hele beleid aan ten grondslag dat er gevormd wordt. Dus het is zeker denk ik het fundamentele punt dat er is. Wat ik net eigenlijk al heb gezegd, is dat de beoogde Transitieagenda niet alleen over die veranderingen van sectoren gaat. De transitie gaat niet naar een... ja, het gaat naar een soort nieuwe wereld. Dat idee hebben we al vaker in de geschiedenis gehoord. Dat lijkt een beetje op de Great Leap Forward van Mao. Dat zien we natuurlijk ook gelijk met die arbeid, of met die landbouwcollectivisatie die eigenlijk hier aan het plaatsvinden is. Maar uiteindelijk gaat het om die soevereiniteit, de gemeentelijke en provinciale soevereiniteit en ook de landelijke soevereiniteit, op te heffen en om een gezamenlijke wereldregering te bouwen. En uiteindelijk ook met nog een extra doel, de Amerikaanse hegemonie veilig te stellen. Forum voor Democratie kent dan ook een gegronde ...

De voorzitter: Een moment. Mag ik alstublieft een beetje stilte in de zaal, even respect voor elke spreker. Dank u wel.

De heer Vos: Dank u voorzitter. Het laatste gedeelte. Forum voor Democratie is dan ook voor een gegronde idealistische koers. Deze gaat vanuit de boer die gewoon kan boeren en de ondernemer die gewoon kan ondernemen, waar hard werken en initiatief tonen loont. Waar burgers kunnen rekenen op hun volksvertegenwoordiging, een overheid die zich in dienst stelt van de lokale burger en niet andersom. Wij vinden dan ook dat dit ideologische plan niet opgestuurd moet worden. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel mijnheer Vos. Wij gaan verder met de bijdrage van de heer Brinkhorst van D66 en daarna de heer Schoenmaker van Sterk Lokaal Drenthe.

De heer Brinkhorst: Ik dank u wel voorzitter. Het voorliggende document is voor ons een raamwerk waarin in algemene zin de Drents opgaven worden beschreven. Daadwerkelijke keuzes worden hier niet gemaakt, oplossingen niet beschreven. Er is geen financiële paragraaf waarin duidelijk staat waar wij aanspraak op kunnen maken vanuit het landelijk Transitiefonds. Kunnen wij dan vertrouwen op de uitspraak van de gedeputeerde die bij het stellen van de technische vragen zei 'Dat het wel goed komt'. Graag hiervoor een helder antwoord. Er is geen zicht op perspectief voor landbouw, natuur, als mede de bouw, economie en evenementen geschetst. D66 kiest voor vooruitgang, niet voor stilstand, want die zal immers ontstaan. Het Landbouwakkoord is door het weglopen van LTO helaas mislukt. Er zijn voorstellen gedaan om bijvoorbeeld tot een Voedselakkoord te komen met partijen die wel aan de tafel zaten, zoals bijvoorbeeld de jonge boeren. Wij willen niet wachten tot de voorstellen uit Drenthe, eh uit Den Haag komen. Begint ook met een 'd'.

De voorzitter: Een moment, u heeft een vraag van de heer Vos van Forum voor Democratie.

De heer Vos: Dank u voorzitter. Ik hoor de heer Brinkhorst van D66 net praten dat hij voor vooruitgang staat, niet voor stilstand. Maar wat is uw definitie van vooruitgang?

De voorzitter: De heer Brinkhorst.

De heer Brinkhorst: Dank u wel. Vooruitgang is waar wij de brede welvaart wel heel serieus nemen.

De voorzitter: De heer Vos.

De heer Vos: De SDG's dus. Dank u wel.

De voorzitter: De heer Brinkhorst.

De heer Brinkhorst: Nee, dat is heel wat anders. Goed. Wij zien hier in Drenthe echt mogelijkheden om wel kansen te pakken. De heer Gorter heeft hier duidelijke voorbeelden van aangeleverd en ik refereer dan aan zijn voorbeelden van de andere provincies. Voor D66 is het helder: Er is een klimaat- en een grondprobleem. Hoe willen wij onze bodem gebruiken? Hoe herstellen wij onze biodiversiteit? De gebiedsaanpak, dat is een goede inzet. Laten we hier vandaag mee

starten, want de werkelijkheid gaat ons inhalen. Denk bijvoorbeeld aan het halen van de doelen uit de Kaderrichtlijn Water.

De voorzitter: U heeft een vraag van de heer Vosseveld van de BBB.

De heer Vosseveld: Dank u wel. U noemt andere provincies 'die het wel goed doen'. Wat definieert u onder dat 'de doelen in andere provincies wel goed zijn' en niet de Drentse doelen?

De voorzitter: De heer Brinkhorst.

De heer Brinkhorst: Dank u wel. Ik refereer uiteraard niet aan de doelen. De doelen zijn helder. Alleen de antwoorden zijn in andere provincies helderder en hier zien wij geen antwoorden.

De voorzitter: Gaat u verder met uw verhaal.

De heer Brinkhorst: Dank u wel. D66 roept dan ook de Drentse bestuurders, de natuurorganisaties, de boerenorganisaties en andere belanghebbenden zoals onze inwoners, om wederom aan tafel te gaan en een gezamenlijk Drents antwoord te formuleren en dan ook te starten. Er wordt vaak gesproken over naoberhulp. Ik ken vanuit Twente ook het woord naoberhulp. Dat betekent dat je dingen gaat dóen en niet gaan zéggen 'we gaan het samen doen'. Bij samen doen ligt het accent op dóen en niet op sámen. Er zijn goede plannen, die zijn er echt wel, die zijn voorhanden. Er is een boek, mooi boek, 'Klimaatgids voor de 21e eeuw'. Duidelijk omschreven hoe wij de dingen kunnen aanpakken. Het Groenboerenplan, waarin Caring Farmers de initiatiefnemers zijn. En hier wordt per definitie goede landbouwgrond ingezet voor voedsel en kansen voor de kringlooplandbouw. Dank u wel voorzitter.

De voorzitter: Dank u wel mijnheer Brinkhorst. Het woord is aan de heer Schoenmaker van Sterk Lokaal Drenthe en daarna de heer Van de Weg van de SP.

De heer Schoenmaker: Dank u wel voorzitter. Gezien de tijd mogen we niet mopperen, volgens mij zitten we op hetzelfde schema als oorspronkelijk gepland. Dus mooi dat er vanmorgen wat uit is gevallen. Vandaag spreken we vanuit de Wet stikstofreductie en natuurherstel over het gebiedsplan DPLG. Dit plan moeten we dus inleveren, is al eerder gezegd, voor 1 juli aanstaande. En deze puzzel is voor Sterk Lokaal Drenthe niet te leggen. Er komt onheil op ons af, alleen weten we niet welk onheil. Afgelopen weekend was ik bij Concert at SEA en toen moest ik eigenlijk aan dit, heel raar bij dit concert, debat denken, omdat ze daar zongen 'Mijn huis beschermt niet meer'. En eigenlijk dacht ik toen: Dit huis beschermt niet meer, of is Het Den Haag beschermt niet meer? Onze partij ziet Drenthe als een bruisende provincie en niet alleen als een natuurreserveaat. Er moet balans gevonden worden, er moet perspectief zijn en er moet een realistisch tijdpad zijn om doelen te realiseren. En dat ontbreekt op dit moment. Er wordt van ons verwacht dat we een gebiedsplan overleggen, waarbij we aangeven op welk deel van de € 24,3 miljard we aanspraak willen maken vanuit Drenthe. Maar er zijn nog al een aantal uitdagingen die op ons afkomen die onzeker zijn. Dan heb ik het over de NPLG-opgave, 30% meer natuur in 2030, de Vogel- en Habitatrichtlijn 2027, dan hebben we het over het PAS, dat niet opgelost is. Dan hebben we het over de Europese Kaderrichtlijn Water voor 2027. We hebben het over uitbreiding NNN met 5600 ha en we hebben het ook nog eens een keer over de groenblauwe dooradering. Kortom, heel veel en heel veel onzekerheid. Boeren kijken op dit moment met vrees op de website, om te kijken of ze zogenaamde piekbelasters zijn geworden. Dat voelt een klein

beetje alsof je je niet helemaal lekker voelt. Je gaat naar de huisarts, je doet een bloedonderzoek en vervolgens zegt de huisarts: Er is wel iets, maar we weten nog niet precies wat. En dat geeft een extreem onbehaaglijk gevoel. Dat is waar de mensen die te goeder trouw in deze sector werken mee te maken hebben. Het is onaangenaam, het is niet te definiëren, maar er komt iets op je af en je weet niet in welke hoek je zit en waar de klappen vallen. Dat willen wij toch wel heel graag onder de aandacht hebben, dat we daarmee te maken hebben, onlangs de kille feiten die op ons afkomen. In het eerste kwartaal 2024 moeten we een ontwerpversie van het DPLG bieden aan het Rijk. Vandaag moeten we al aangeven op welk deel van de € 24,3 miljoen we aanspraak willen maken. Drenthe heeft ervoor gekozen om geen bedrag te noemen. Wij zouden willen adviseren aan het college: Bij zoveel onzekerheid, bij geen helderheid op welk vlak dan ook, adviseert Sterk Lokaal Drenthe GS 'Maak aanspraak op 100% van die € 24,3 miljard. Dan kunnen we, mocht er enige duidelijkheid komen van Den Haag, altijd nog afschalen. Dank u wel.

De voorzitter. Dank u wel mijnheer Schoenmaker. Het woord is aan de heer Van de Weg van de SP, gevolgd door de heer Omlo JA21.

De heer Van de Weg. Dank u wel voorzitter. Het is weer even wennen, een hoop nieuwe gezichten. Goed onze bijdrage, de conceptbijdrage Statencommissie woensdag 28 juni, gaat over het concept gebiedsplan DPLG. Voorzitter, in het begeleidend schrijven staat dat dit gebiedsplan ter kennisname is en aan Provinciale Staten is gericht en besproken zou worden in de Statencommissie vandaag, waarvan akte. Wij vinden het een verwarrend stuk. Het is een bekend fenomeen dat een beleidsstuk, dat geschreven is door één of meerdere personen die zelf ook niet goed weten wat ze willen of moeten willen of welke kant ze op moeten, heel veel vragen oproept. Gefronste wenkbrauwen, als je niet uitkijkt irritatie en verzet bij de mensen aan wie dit stuk gericht is. Het stuk ademt dilemma's. Aan de ene kant wordt duidelijk gemaakt dat onze natuur er slecht voorstaat, maar ook lezen we dat landbouwers en daaronder ook zeker de PAS-melders niet weten wat ze van de provincie kunnen of mogen verwachten. Voorzitter, als de provincie met zo'n open houding naar Den Haag gaat, dan ben je klaar voor de gehaktmolen of voor de slachtbank. Je ziet het hinken op twee of eigenlijk meer gedachten ook terug in de ingezonden reacties van bijvoorbeeld de gemeente Westerveld en de natuurorganisaties. De reacties van deze beide partijen staan ons inziens bijna haaks op elkaar en de ergernis straalt ervan af. Dat hebben we vanmorgen ook wel een beetje terug gehoord, vonden wij in ieder geval, in het verhaal van de heer Gorter. Voorzitter, dit is geen plan. Dit is een praatstuk en met die open houding naar Den Haag stelt Drenthe zich ontzettend kwetsbaar op. Nog een paar concrete opmerkingen. We lezen veel te weinig over de steun aan de boeren die wel de omslag hebben gemaakt of willen maken naar een biologische of circulaire landbouw. Hun visie op hoe de toekomstbestendige landbouw ook kan zijn en prima in harmonie met natuur kan bestaan, maken ze zich vaak al niet populair bij de collega's die door willen op de ingeslagen grootschalige weg. Deze boeren verdienen meer steun van de provincies, de biologische boeren. Zij zijn onze kwartiermakers en die mogen we niet in de steek laten, want dan gooi je in feite het kind met het badwater weg. En wat wij ook missen, is dat er geen enkele kritische noot wordt gekraakt over al die grote organisaties en multinationals die door de jaren heen miljarden hebben verdiend in deze branche. We denken daarbij aan de banken en dan met name de Rabobank, om man en paard te noemen, de melkfabrieken de mechanisatiebedrijven, de zaadtelers de zaad veredelaars, de Bayers en de Monsanto's van deze wereld, maar ook de supermarktketens. Wij realiseren ons dat dit niet direct iets is wat misschien in zo'n stuk thuishoort, maar er worden wel weer meer morele dilemma's en morele aspecten of concepten, argumenten aangevoerd. Dus voorzitter, wat wil de provincie nou eigenlijk? Wat wij als SP willen, is wel duidelijk. Wij zijn heel ver

verwijderd op dit moment van wat menige keer wordt genoemd 'de robuuste natuur die op den duur weer tegen een stoot moet kunnen', die zichzelf kan herstellen, waar we niet iedere keer bij moeten springen om het weer te herstellen en te helpen. De huidige weg is wat ons betreft een heilloze weg. Op deze manier worden wij, het klinkt misschien wat..., maar ik bedoel het serieus, het Botlek van Europa. Wij willen niet van de boeren af voorzitter. Wij willen af van de huidige manier van grootschalig boeren, waarbij grond en water en natuur worden uitgeput. En alleen op dit moment, zoals het uitgelegd wordt, met kunstgrepen overeind kan worden gehouden voor zolang het duurt. Voorzitter, wij zijn somber gestemd en we zijn echt heel benieuwd hoe de reactie vanuit Den Haag op deze brief zal zijn, maar we maken ons daar grote zorgen over. Dank u wel.

De voorzitter. Dank u wel. Blijft u nog even staan, een vraag van de heer Vorenkamp, PVV.

De heer Vorenkamp: Dank u voorzitter. Ik heb een vraag aan mijnheer Van de Weg. U heeft dat al vaker gezegd, ook bij de technische bespreking zeg maar, dat u mooie gevoelens kreeg bij de robuuste natuur. Daar moeten we naartoe: De robuuste natuur die tegen een stootje kan. Maar dat is dus heel belangrijk voor de SP en voor bepaalde andere partijen. Maar weten we wel precies wat dat precies zeg ik dan, inhoudt een robuuste natuur. Dus die ambtelijk gezien kunnen zeggen: Het moet tegen een beetje verdroging kunnen, het moet tegen een beetje vernatting kunnen. Maar dat is allemaal heel erg vaag. Tenminste in mijn ogen is dat allemaal verschrikkelijk vaag. Bent u dat met mij eens?

De voorzitter. De heer Van de Weg?

De heer Van de Weg: Sorry voorzitter. Nee, dat ben ik niet met u eens. Wij verstaan onder robuuste natuur dat die robuuste natuur een beetje droogte kan hebben, die kan ook wat extra water hebben. Wij denken op dit moment, waar wij in geloven, is ook bijvoorbeeld de overgangsgebieden tussen natuur en de landbouw, de akkerbouw, veeteelt. Zodat je overgangsgebieden, hebt waarbinnen dan die natuur met een overgangsgebied waardoor die natuur zichzelf kan handhaven en in stand kan houden. En dat we als mens daar niet constant moeten ingrijpen om het overeind te houden.

De voorzitter. De heer Vorenkamp.

De heer Vorenkamp: Dank u voorzitter. Komt dat in feite niet neer op vergroting van de natuur? Want die overgangsgebieden worden ook natuur. Ik zie ze die overgangsgebieden, verruigde gebieden zijn dat, waar dus russen groeien of struikgewas, hier en daar een Schotse Hooglander. Het is in feite ook natuur of het wordt natuur op termijn.

De voorzitter. De heer Van de Weg.

De heer Van de Weg: Deels is dat zo dat de natuur inderdaad forse, maar waarbij dus... Wij denken dat op dit moment de landbouw, de intensieve landbouw zoals die op dit moment bedreven wordt, we zien het in de bollenteelt, dat daar mensen veel te dicht op wonen. Dat als daar dingen gebeuren, dat die direct invloed hebben, effect hebben op de natuur.

De voorzitter. Dank u wel de heer Van de Weg. Wij gaan verder met de bijdrage van de heer Omlo van JA21 en dan de laatste spreker is de heer Vosseveld van BBB.

De heer Omlo: Dank u wel voorzitter. Voorzitter, tijdens de technische vragenronde van afgelopen woensdag over de brief droop de frustratie toch enigszins van het gezicht van de gedeputeerde. LTO was in Den Haag net van de onderhandelingstafel weggelopen en heel diplomatiek gaf de heer Jumelet aan dat zonder vingerwijzen hem dat frustreerde. Veelzeggend. Immers, we waren of zijn redelijk op weg met de Drentse Koers, de Drentse aanpak. Kenmerkend voor deze aanpak is dat alle partijen aan tafel zitten om uit deze impasse te komen. Althans, zo dachten we. Dan de brief voorzitter, de 0,5 versie, ingestuurd of ingediend. En welke versie hebben de gemeenten en andere partners nu onder ogen gekregen en welke versie de Staten? Worden de kritische zienswijzen van onder andere de gemeente Westerveld, HISWA-RECRON en andere ingezonden brieven nu wel meegenomen in de uiteindelijke brief richting het ministerie? En terecht zegt de gedeputeerde dat de 1.0 versie echt van het nieuwe college moet komen. Immers, dat doet ook recht aan de verkiezingen. Maar zo stel ik de vraag: Is die tijd er? Kernvraag wat JA21 betreft is: Als deze transitie zo noodzakelijk is, hoe gaan we de wettelijk vastgestelde doelen behalen? Mag een overheid... Sorry. Welke inzet is vanuit de overheid geoorloofd? Mag een overheid dwang toepassen in deze? Hangt onteigening niet veel te veel boven dit dossier? Waardoor de impasse alleen maar groter wordt en partijen verder van elkaar. Rechtszekerheid is een groot goed. Maar wat is het waard als een vergunning wordt ingetrokken of er niet meer vergund wordt? Het is dan geen onteigening maar wel de doodsteek voor een bedrijf en opnieuw een onbetrouwbare overheid. Voorzitter, zouden we niet kunnen gaan werken vanuit prikkels om goed gedrag te belonen? Is eigendom of inrichting noodzakelijk om kwaliteit te behalen of kun je ook sturen of belonen op gebruik? In hoeverre is hier op ingezet, vragen we de gedeputeerde. Perspectief bieden... Perspectief bieden aan de landbouw is van belang. Dus als er door de sector geïnvesteerd wordt, dient ook de tijd gegeven worden om de investeringen terug te verdienen. Of de investeringen te compenseren. Als een bedrijf omschakelt in bijvoorbeeld bedrijfsvoering, ontbreekt ook een dekking uit de markt. Overheid, geef deze prikkel. In het DPLG 1.0 zou ondernemerschap een prominentere plek moeten innemen als onderdeel van het totaalplan. Dus geen oplegging in deze, of volgend jaar moet je dit. Nee, daar willen we samen staan over 10 of 20 jaar en de overheid als faciliterende schil om de sector heen. Met het insturen van deze DPLG 0,5 versie lijkt het tijd kopen wat er gebeurt. Maar tegelijkertijd met het terugtrekken van LTO uit het overleg over het landbouwakkoord zal het kabinet met een eigen plan komen. Directe vraag aan de formerende partijen is dan ook: Hoever zijn jullie? Komen jullie in dit dossier wel nader tot elkaar? Zijn VVD, CDA en BBB ook niet van mening dat we met onze Drentse aanpak snel een constructief plan moeten bedenken en niet in deze moeten wachten op Den Haag? Tot zover voorzitter.

De voorzitter: Ja, u doet het keurig. Dank u wel, groot compliment. Dan tenslotte de heer Vossebeld van de BBB.

De heer Vossebeld: Dank u wel voorzitter. We bespreken vandaag het concept van het DPLG zoals het College van Gedeputeerde Staten voornemens is te versturen naar de minister. Hiervoor geldt een deadline van 1 juli, welke een verplichting is. Dus het moet nu eenmaal. Tussen de aanvang van het maken van de DPLG en 1 juli is een hele roerige periode. Allereerst een periode waarin er door de ambtenarij een enorme hoeveelheid werk verzet is, maar ook een periode waarin het Landbouwakkoord gestalte had moeten krijgen. Het Landbouwakkoord is afgeketst, daardoor is een groot fundament van het DPLG weggevalen. Immers, het DPLG werd voor een heel groot gedeelte gevoed door het Landbouwakkoord dat er zou komen. Door deze onstabiele fundamenten, mede door het wegvallen van Landbouwakkoord is er dus geen solide toekomst te bieden op dit moment voor de landbouw. Drenthe bestaat voor 70% uit landbouwop-

pervlakte en is dus van cruciaal belang voor Drenthe. Niet alleen voor de hoognodige voedselproductie en aanverwante werkgelegenheid, maar ook voor een groot deel van het natuuronderhoud, een onderdeel waar onze boeren simpelweg het beste in zijn. Bovendien vinden we dat er eerst gedegen meetresultaten uit de natuur moeten komen, bijvoorbeeld zo de meetmethoden zijn zoals die nu bij een pilot in Lieftingsbroek in Groningen plaatsvinden. De verkiezingen van maart jongstleden hebben ook aangetoond dat de Drenten het anders willen en dat blijkt ook uit de brieven van verschillende gemeenten die gestuurd zijn naar het college. De opgelegde doelen voor de instandhouding van de natuur komen in gevaar als er geen toekomst voor de landbouw is. Het nieuw te vormen college wensen wij veel succes met het maken van een mooi en toekomstgericht omgevingsplan, dat niet alleen een opgelegd wensnatuurplan wordt, maar een plan voor alle Drenten waarin de opgaven niet groter gemaakt worden dan die er opgelegd zijn.

De voorzitter. Een moment, u heeft een vraag van de heer Bos van GroenLinks.

De heer Bos. Ja voorzitter dank u wel. Ik hoorde de heer Vossebeld in ieder geval spreken over andere meetinstrumenten die misschien eerst zouden moeten komen. Ik vraag mij gewoon af, en ik weet niet of u het met me eens bent, als we nog gaan wachten op andere methoden en dergelijke, vertraagt dat niet te veel om uiteindelijk weer voortgang te krijgen voor bijvoorbeeld de oplossing naar PAS-melders, natuurherstel woningbouw?

De voorzitter. De heer Vossebeld.

De Vossebeld. Ik ben het dus niet met u eens. Maar je moet eerst gedegen resultaten hebben na meten voordat je iets verder kan. En inderdaad, voor de PAS-melders is op dit moment nog geen oplossing te bieden, maar die is er volgens ons ook helemaal niet.

De voorzitter. De heer Bos.

De heer Bos. Ik hoor u zeggen, u ziet geen oplossing op dit moment voor de PAS-melders. Dus u wilt ze eigenlijk langer in het ongewisse laten, want als we gewoon de huidige methodiek gebruiken, kunnen we wel aan de slag en kunnen we dus ook mensen gaan helpen.

De voorzitter. De heer Vossebeld.

De heer Vossebeld. Volgens mij is er juridisch gezien nog geen mogelijkheden PAS-melders te helpen. Die is er niet.

De voorzitter. De heer Bos in laatste instantie.

De heer Bos. Uiteindelijk gaat het erom, dat we een forse afname in stikstofdepositie in gang moeten zetten en dan kunnen we al die problemen gaan tackelen. Bent u dat met me eens?

De voorzitter. De heer Vossebeld.

De heer Vossebeld. Ja, maar je gaat... voor de PAS-melder zijn er gewoon de mogelijkheden als het juridisch geborgd wordt om stikstof uit vrijwillige stoppers te pakken. Allemaal niet zo heel spannend.

De voorzitter: Ik ga naar mevrouw Zuiker Partij voor de Dieren, want zij heeft ook een vraag.

Mevrouw Zuiker: Dank u wel voorzitter. Dat was de eerste keer dat we het echt over landbouw hebben en dan had ik heel hoge verwachtingen van de BBB dat hun visie over landbouw zou komen en die mis ik heel erg. En dus ik zou nu even vragen aan de BBB: Hoe ziet de BBB de klimaatopgave in verhouding tot de melkveehouderij?

De voorzitter: De heer Vossebeld.

De heer Vossebeld: De visie van BBB voor de landbouw laten we voorlopig over in het coalitieakkoord en gaan daar dan mee verder. Maar melkveehouderij en de voedselproductie moet zeker gesteld worden.

De voorzitter: Mevrouw Zuiker.

Mevrouw Zuiker: Ik denk dat ik het niet duidelijk heb gevraagd. Ik vraag: Hoe ziet BBB de klimaatopgave, dus de 0,3 Mt CO₂-equivalenten die we moeten verminderen, waarvan 2,3 Mt uit de dierhouderij, hoe ziet de BBB dat?

De voorzitter: De heer Vossebeld.

De heer Vossebeld: BBB gaat er vooralsnog vanuit dat het op een natuurlijke en vrijwillige basis allemaal mogelijk is en met renovaties.

De voorzitter: Dank u wel. De heer Vos van Forum voor Democratie.

De heer Vos: Dank u voorzitter. Ik hoor de heer Vossebeld net spreken over de doelen die worden gesteld vanuit landelijk. Is BBB het dan daar ook mee eens dat we dus inderdaad die doelen moeten gaan halen?

De voorzitter: De heer Vossebeld.

De heer Vossebeld: Zolang die doelen wettelijk vastgesteld zijn, heb je je eraan te houden. Wij denken dat die doelen bijgesteld moeten worden, maar dat moet landelijk gebeuren.

De voorzitter: De heer Vos.

De heer Vos: Ook wanneer dit uiteindelijk onteigening tot gevolg heeft van de boeren?

De voorzitter: De heer Vossebeld.

De heer Vossebeld: Onteigening komt in het woordenboek van BBB niet voor.

De voorzitter: De heer Vos in laatste instantie.

De heer Vos: Helaas zal dat toch het gevolg zijn, zoals we net allemaal van alle andere partijen al hoorden. Dat zal uiteindelijk inderdaad gebeuren wanneer die doelen aangehouden worden.

We vinden het jammer dat BBB anders dan Forum voor Democratie, zich binnen die kaders conformeert. Zo win je uiteindelijk de politiek niet. Dat is een totaal verkeerde strategie en dat vinden wij heel erg jammer.

De voorzitter: Dank u wel. Wilt u daarop reageren? Nee. Anders ga ik verder met de heer Loijenga, D66.

De heer Loijenga: Ik heb een vraag over...

De voorzitter: Excuus, de heer Brinkhorst, nee, Loijenga van Volt.

De heer Loijenga: Klopt. Ik was benieuwd hoe u tegenover duurzame landbouw staat. We hebben gezien dat er heel veel boeren met succes overgeschakeld zijn. En wat vindt uw partij BBB van die omschakeling en ziet u kans, denkt u dat er meer boeren in de toekomst die omschakeling kunnen maken?

De voorzitter: De heer Vossebeld.

De heer Vossebeld: Boeren die vrijwillig omgeschakeld zijn, dat is natuurlijk altijd te prijzen, maar wij zien voor de toekomst niet dat er zoveel boeren extra om gaan schakelen, omdat er simpelweg geen afzet voor is. De mensen willen het geld voor die producten niet betalen. Dus je kan wel een ideologie hebben, maar dat komt er niet.

De voorzitter: De heer Loijenga, vervolgvraag.

De heer Loijenga: Betekent dat u dan vasthoudt aan de huidige manier van landbouw?

De voorzitter: De heer Vossebeld.

De heer Vossebeld: Voorlopig is dat de enigste optie. De omschakeling naar nog meer biologische landbouw en natuurinclusieve landbouw zou kunnen, maar dan moet er een verdienmodel zijn en die is er simpelweg niet. Of je moet het alleen maar met subsidies doen.

De voorzitter: De heer Vossebeld gaat verder met zijn betoog.

De heer Vossebeld: Het nieuw te vormen college wensen we veel succes met het maken van een mooi toekomstgericht omgevingsplan. Niet alleen een opgelegd wensnatuurplan, Een plan voor alle Drenten waarin de opgaven niet groter gemaakt worden, dan die er zijn. Een nieuw concept DPLG waarin overleg ook plaatsvindt met alle partijen in evenwicht aan tafel, dus de gemeentes, de boeren, maar ook '....lagen' en dergelijke partijen. BBB Drenthe onderschrijft het concept van het college zoals dat voorligt en wensen het toekomstige college veel succes met het maken van een door Drenthe gedragen DPLG. Dat andere provincies wel al een compleet concept inleveren, en ik hoor verschillende partijen nu al dat dat een kwestie van lef was en het huidige college uit angst iets inlevert, dat is volgens mij net andersom. Ik denk dat andere partijen, andere provincies, uit angst iets inleveren en we respecteren de beslissing van het huidige college. Dank u wel.

De voorzitter: Dank u wel mijnheer Vossebeld. Dan gaan wij gedurende 12 minuten luisteren naar de gedeputeerde Jumelet, die alle vragen gaat beantwoorden en ons waarschijnlijk ook

nog wel wat toezeggingen zal doen. Hopelijk. Je weet het niet. Ga uw gang voor uw 12 minuten.

Gedeputeerde Jumelet: Dank u voorzitter, dat in 12 minuten wat u allemaal ingebracht hebt, zeg maar even van een beschouwing voorzien en van antwoorden voorzien, dat is misschien wel wat te veel gevraagd. Maar ik zal in ieder geval een poging wagen. Ik begin maar even met de opmerking dat we u een brief hebben gestuurd als GS en dus vervolgens daarna hebben wij het document, het 0,5 document, zoals ik het aan u bij de technische briefing heb voorgesteld, dat we dat u ter kennisname toesturen. U hebt gevraagd om bespreking en dat hebben we dus ook gedaan op deze manier op uw verzoek. Voorzitter, dat gezegd hebbend toch even terugkijken naar de afgelopen tijd. Dat is ook al eerder gebeurd. We hebben te maken met een wettelijke opgave vanuit de Wet stikstof en natuur om voor 1 juli een DPLG in te dienen. Een PPLG, maar ik noem het even dan maar zoals we het nu zelf noemen, het Drents Programma Landelijk Gebied. We houden ons aan de wet, we vinden dat belangrijk, maar we zijn niet wettisch. Maar het is wel van belang denk ik, te doen wat ons te doen staat. Het college neemt dat in ieder geval zeer serieus. Vervolgens moeten we ook constateren en dat hebben we ook in de brief aangegeven, dat er een aantal elementen, niet zomaar wat elementen, maar toch wel grote brokstukken nog ontbreken. En dat is vooral natuurlijk het zicht op afspraken tussen het Rijk en de landbouwsector en ook vervolgens andere partijen die aan die landbouwtafel hebben deelgenomen. De stille hoop was, dat eind februari, begin maart, dat al zou komen. Vervolgens werd het elke keer uitgesteld en we hebben daar al eerder van gezegd: Dat is best wel teleurstellend en zeker teleurstellend wat ons betreft. En zo hebben ook alle provincies zich geuit inmiddels, dat er uiteindelijk geen Landbouwakkoord op dit moment ook voorligt. Dat het uiteindelijk is opgebroken en dat men heeft gezegd: In september komt het kabinet met maatregelen en dan zullen we zien wat er dan in staat. Want de polder zoals we die zien in ons land, waar uiteindelijk op dit soort grote vraagstukken tot oplossingen zou moeten worden gekomen, die hebben we toch steeds voor ogen. En ik stel me voor dat we dat nog steeds ook in Drenthe met elkaar willen doen. Maar het is teleurstellend en zelfs zo, dat we eigenlijk moeten constateren en dat is in onze reactie in statement op het IPO inmiddels aan de desbetreffende politieke partijen in de Tweede Kamer kenbaar gemaakt, het Landbouwakkoord is eigenlijk een soort voorwaarde om ook een voldragen DPLG te maken, of elke provincie, hoe het ook maar heet. En ik denk dat dat goed is om nog een keer te herhalen hier, want ik zei ook bij de technische briefing dat voorzien was in die afspraken tussen de agrarische sector en alle ketenpartners met het Rijk, dat er zo'n beetje 85% van het doel bereikt zou kunnen worden behaald als het Landbouwakkoord op tafel zou hebben gehad. Nou, u weet de afloop en daarmee is het ook van tafel. Maar dat brengt wel ons tot de conclusie die we al hadden getrokken omdat er nog geen Landbouwakkoord was, dat we zeiden: We hebben hard gewerkt met elkaar. Ik wil echt toch benadrukken dat we hier niet hebben zitten wachten. We hebben ook niet zitten kijken naar elkaar, maar we zijn echt aan de slag gegaan. We hebben met ons ambtelijk apparaat, met heel veel partijen gesproken. Ee willen recht doen aan de polder, we willen recht doen aan ieders inbreng, maar wel onder de gegeven omstandigheid dat je nog niet het instrumentarium hebt, dat je nog niet alles weet. En daarom hebben we ook gezegd op enig moment: Ons staat veel te doen, maar voor nu, met de kennis van nu die we bij elkaar hebben gegaard, noemen wij het maar een 0,5. Het mag ook een 0,6 heten, om aan te geven, we hebben veel, maar nog niet alles en dat is op dit moment de stand van zaken. Daarbij komt en dat hebt u ook in de brief aangegeven gezien, dat we zeggen: Omdat de tijd opschoof en er nog geen nieuw college is, is het wel bijzonder dat een college wat uiteindelijk in de laatste weken is, voordat er een nieuw college is, dat we zeggen: Maar ons mandaat is er niet om ook grote bestuurlijke keuzes te maken en daarom is het gegaan zoals het gegaan is en ligt voor wat er nu voorligt. Op de vraag 'Lag er iets meer?' allereerst, ja er lag iets

meer. Er was al veel meer uitgewerkt, toen was ook al een pagina, waar was het ergens, hoofdstuk 3, die voorlag met uitgangspunten. Was ook al aan de orde geweest, een financiële paragraaf. Maar we hebben geconstateerd dat dat ook een keuze in zich had, ook wat betreft de financiële paragraaf, die eigenlijk ook al voorsorteerde op een aantal zaken. We hebben gemeend als college en dat was een breed gevoel in onze college, we hebben er uitgebreid over gesproken, dat het voor dit moment eigenlijk niet meer goed voelt om dat op dit moment ook verder te brengen. In z'n algemeenheid kan ik al wel zeggen, want ik ga zo meteen even uw bijdrage langs, op de vraag 'Is het dan een risico dat je wellicht dit nu zo inlevert?', we hebben met de minister gesproken in mei, we hebben aan de minister kenbaar gemaakt wat de stand van zaken is in onze provincie. Ik heb van de minister begrepen dat zij daar ook gevoel bij heeft, dat ze ook ziet dat het in meer provincies leeft. Want om het beeld even terecht te doen, het is zeker niet zo dat alle provincies nu klaar zijn en wij een beetje achteraan bungelen, absoluut niet. Je ziet in elke provincie diezelfde zoektocht en dat kan niet anders, want ook zij wachten op die afspraken tussen de landbouw en het Rijk en ketenpartners, maar ook op de instrumenten die nodig zijn. Maar het is wel zo dat daar soms heel hoog over een plan is ingediend met een heel hoog bedrag. Volgens mij heb ik bij de technische briefing en die herhaal ik hier daarom ook omdat toen niet iedereen erbij aanwezig was, gezegd: Er is € 24,3 miljard beschikbaar, heeft de minister aangegeven. En als ik maar even een aantal provincies naloop en dat heeft u misschien zelf ook gedaan, dan ziet u dat dat bedrag wel verre te boven gaat. Met andere woorden heeft de minister aan ons kenbaar gemaakt in mei, dat gaat het op deze manier niet worden. Ik denk dat een helder signaal was. Hadden wij met elkaar hier kunnen zeggen: Nou, we zetten er nog een paar miljard bovenop. Maar ik denk dat dat niet reëel is, zeker niet vanuit het gesprek dat we met de minister hebben gehad, want het gaat uiteindelijk om reële plannen die je indient. En die kun je pas indienen wanneer je met elkaar goede afspraken hebt gemaakt, wanneer je goeie weging hebt kunnen maken in je gebied. En het is op dit moment niet aan de orde. We missen in mijn beleving niet datgene wat uiteindelijk in die grote pot van geld zit. En of dat mijnheer Brinkhorst goed komt, ik weet niet of dat mijn woorden exact waren, maar ik heb wel het idee dat uiteindelijk elke provincie een opgave heeft en dat dat verdeeld wordt naar een bepaalde maatstaf en intensiteit wat betreft de opgaven, die uiteindelijk zal leiden tot een toekenning van geld. We moeten constateren dat er al veel meer geld gevraagd is en nodig zou zijn dan er beschikbaar is. Volgens mij heb ik u ook gezegd namelijk voorzitter, en dan kijk ik naar mijnheer Brinkhorst, op de vraag 'Wat is leidend, inhoud of geld?' dat de minister heeft gezegd: Geld. En ik denk dat dat wel een belangrijk aspect is om nog even u voor te houden. Dus ik ga ervan uit dat we vanuit een verdeelsystematiek, vanuit een toekenning op de acties, vanuit de opgave ons bedrag ook gaan krijgen. Maar in de wetenschap nu al, dat het niet voldoende zal zijn voor de totale opgave die we met elkaar hebben te doen in de komende jaren. En dan hang ik er geen jaartal aan vast. Voorzitter, het is wat ons betreft teleurstellend dat er geen akkoord is. Ik denk dat het goed is dat ook de inwoners vooral in de komende tijd, een belangrijke rol gaan krijgen.

De voorzitter: U heeft een vraag van de heer Brandsema van de ChristenUnie.

De heer Brandsema: Dank voorzitter. Ook een klein beetje een technische vraag: Is ook bekend wanneer in de toekomst die pot geld verdeeld wordt? Is het al op basis van nu die plannen ingediend gaan worden, of is dat vanaf 1 april volgend jaar als de definitieve plannen ingediend worden? Wanneer wordt eigenlijk die pot verdeeld?

De voorzitter: De gedeputeerde.

Gedeputeerde Jumelet: Voorzitter, dank voor de vraag, want u stelde hem eigenlijk ook wel daarnet, volgens mij wat impliciet. Maar het komt erop neer, is mijn informatie, dat 1 juli de plannen bij de Ecologische Autoriteit liggen. Uiteindelijk moeten ze daar dan beoordeeld worden. Ik zal zo meteen zeggen hoe ons proces er nog verder uit ziet, wat mij betreft, tenminste vanuit onze huidige stand van zaken en ons college. Het is zo dat we een maatregelenpakket op korte termijn mogen indienen en dat is vooral bedoeld om zo snel mogelijk in 2024 aan de slag te kunnen. En wat we indienen in 2024 in het eerste kwartaal, daarvanuit zullen de overige middelen beschikbaar moeten komen om uiteindelijk dat meerjaren verhaal, al die maatregelen, ook te gaan financieren. Dus het zal niet in één keer, maar het zal in gedeelten worden toegekend. En dat advies van de ecologische autoriteit zal daarin leidend zijn. U zei zelf ook al voorzitter, dat was net aan de orde, dat oktober een reactie komt. Ik hoop altijd dat dat soort afspraken blijven staan, want we zien vaker dat het dan later wordt, want de Ecologische Autoriteit is natuurlijk toch een stapel stukken die komt. Maar het idee is dat het toch getrapt of in een aantal fases of tranches tot ons komt naar aanleiding van de aanvraag die wij doen voorzeker.

De voorzitter: De heer Brandsema in tweede instantie?

De heer Brandsema: Voorzitter, begrijp ik het goed van de gedeputeerde dat we in oktober als de ecologische autoriteit met een beoordeling komt, dat we dan een stukje van die € 24 miljard krijgen en daarna ook nog weer? Of?

De voorzitter: De gedeputeerde.

Gedeputeerde Jumelet: Voorzitter ons wordt gevraagd, en dat zal gevraagd worden aan het nieuwe college om dat te doen, een maatregelenpakket op korte termijn in te dienen. Dat zijn eigenlijk... dat noemt men dan toch de makkelijke maatregelen. Dat gaat over bijvoorbeeld geld dat je kunt aanvragen, om bijvoorbeeld de grondtransacties wat makkelijker te maken. Dat zijn voorbeelden. Of wanneer het gaat bijvoorbeeld om afspraken in het kader van agrarisch natuurbeheer. Dat zijn kortlopende afspraken die je nu al kunt maken, waarvoor geld beschikbaar zou kunnen komen. Maar voor de grootse plannen en wat uiteindelijk nodig is vanwege uit dit gebied, gebiedsplan of gebiedsprogramma gekomen, daar zal na oktober nadat de ecologische autoriteit advies heeft gegeven, dan gaat dat plan weer terug naar de provincie en dan zullen wij nog weer dingen moeten aanpassen. Dan komt het ook in uw Staten ter bespreking wederom, nadat we er met elkaar weer naar hebben kunnen kijken, om het aan te vullen. Dan zal dat worden opgestuurd en naar aanleiding van het opsturen, begin 2024, dan komt die totale pot van wat er dan nog over is van die € 24,3 miljard, ook in verdeling naar de provincies toe. Dus het komt in fases naar de provincies toe is de boodschap geweest.

De voorzitter: Dank u wel. Gaat u verder met uw verhaal. Nog 4,5 minuut.

Gedeputeerde Jumelet: Voorzitter dank u wel. Het proces. Toch maar even vooral vanuit het stukje in de brief waar we zeggen: Het huidige college neemt geen bestuurlijke keuzes meer voor de rekening, omdat we vinden dat dat echt aan het nieuwe college is. Want er staat nog wel wat op de rol. Ik hoorde net zeggen, dat was rondom het Landbouwakkoord, dat ik wat gefrustreerd was. Nou ja, dat is zo'n moment dat je toch even voelt: Er wordt hard gewerkt en we kunnen eigenlijk niet datgene opleveren wat we graag zouden willen. Maar als het nieuwe college aan de slag gaat, dan zal het zo zijn dat de portefeuillehouder met het college zo snel mogelijk aan de slag gaat om de ontbrekende informatie, die misschien ook wel in de stukken stond, en dat betekent dus hoofdstuk 3 en 9, verder te vervolmaken, om dan ook die politieke

weging daar te kunnen maken: Gaan we het opsturen of niet, voor 70% of 80% dat maatregelenpakket? Dat is aan het nieuwe college om die weging te maken. En dan zal het zo zijn dat u daar uiteraard direct bij betrokken wordt, want ook nu spreken wij erover. Het is de verantwoordelijkheid van het college, ook zo meteen het nieuwe college zal daar de afweging moeten maken. En ik kan me niet aan de indruk onttrekken dat dat dan ook zal gaan gebeuren op uw wens. En zo zij het niet doen, bent u altijd in staat om het zelf te agenderen. Maar ik stel me zo voor dat dat niet eens nodig hoeft te zijn voorzitter, want zo werken we met elkaar en zo gaat dat denk ik ook in de nieuwe periode wel weer gebeuren. Voorzitter, ik ga toch eventjes de partijen langs met een sneltreinvaart, dat snap ik wel, maar ik probeer toch recht te doen. Andere provincies. Ik heb daarnet de heer Bos er iets over horen zeggen voorzitter, en ik heb gezegd: Het lijkt soms dat provincies helemaal klaar zijn, maar dat is dan hoog over met een groot bedrag gevraagd en ik heb de minister uit eigen mond horen zeggen dat dat niet voldoende is. Ik ga er dan ook vanuit dat ze met elke provincie wederom dat gesprek aan zal gaan. Hoe gaan we dit nou met elkaar doen? Zij heeft vandaag een brief naar de Kamer gestuurd, misschien aan u ook zelf, om even daarin te kijken dat ze begrijpt dat de stand van zaken is zoals die is in enkele provincies en zeker ook in onze provincie, en dat ze daar ook begrip voor heeft, maar dat ze ook graag met ons verder in gesprek wil om te kijken hoe we het verder kunnen doen. Dus ik neem die uitnodiging ook maar ter harte, maar geef ik ook graag door aan het nieuwe college. In de Kamerbrief geeft de minister er in ieder geval ook heel helder aan hoe zij er zelf ook in wil staan. Dan heb ik iets gezegd over de gevolgen, de financiën. Over afname van vee, daar zei mevrouw Zuiker van de Partij voor de Dieren iets van. Nou, ik denk dat sowieso boeren niet tegen minder vee zijn. Het gaat heel vaak natuurlijk over de discussie: Hoe kun je uiteindelijk onderaan de streep gewoon iets verdienen en inkomen hebben. Maar als u vraagt naar de klimaatopgave voordat u gaat staan, hier komt het antwoord: Een deel van de klimaatopgave van die 0,3 ton kan ook met techniek en met innovatieve maatregelen worden gerealiseerd. En we hebben ook al eens een keer eerder gezegd, dat als je de stikstofopgave ziet waar dus in feite die reductie moet plaatsvinden, die 43%, dat dan sprake is, als je dat mee laat lopen, als bedrijven stoppen, als ze anders gaan boeren of als ze een andere keuze maken, dan zal het ook betekenen soms dat er minder vee is, maar ook bijvoorbeeld omdat ze zeggen: Ik ga veel meer in de akkerbouw doen. Dan zal dat ook af kunnen nemen op die manier. En wij zien zelf, dat hebben de deskundigen mij bevestigd dat via de stikstofopgave ook in feite wel redelijk de klimaatopgave kan worden gerealiseerd. Tegen de achtergrond dat er inderdaad minder vee zal zijn. Want ik hoor een boer zeggen: Het gaat mij vooral om het verdienmodel en niet zozeer direct om 'Ik wil mijn vee houden' op dat niveau, of ik moet uitbreiden, want dat is in feite het systeem waar we in zijn blijven hangen en daar moet die transitie ook op gaan antwoorden voorzitter.

De voorzitter. U heeft een vraag van mevrouw Zuiker van de Partij voor de Dieren.

Mevrouw Zuiker. Dank u wel voorzitter. Ik heb een berekening voorgelegd en ik snap dat een deel daarvan misschien door voer of zo minder methaan of lachgas wordt. Alles kan, maar groot deel daarvan is gewoon minder dieren. Dus echt, waar we zitten, we hebben het echt over de orde van grote van de helft minder dieren en dat betekent ook gewoon veel minder veehouders. Dus dat is even helder. Dat bent u met mij eens?

De voorzitter. De heer Jumelet.

Gedeputeerde Jumelet. De helft heb ik ook wel eens een partij horen zeggen. Dat was in de Tweede Kamer in ieder geval. Dat heeft tot commotie geleid. Ik denk dat het goed is nog een keer hier te herhalen wat ook in de technische brieven aan de orde was. Dat hebt u ook kunnen

horen van een van de ambtenaren. Dat was namelijk, als het gaat om die 0,3, niet alleen vee. Dat zal wel een substantieel deel daarvan zijn. En als ik dan daarbij zeg: Innovatie en ook andere maatregelen, dan wordt het moeilijk om te berekenen hoeveel procent het precies is. Daarom behoud ik mij voor om te zeggen, dat het een boer niet zou gaan om bijvoorbeeld 200 koeien te houden, als hij met 170 ook zijn bedrijf rond kan maken. En ik denk dat dat het antwoord kan zijn op dit moment. Want als je in absolute getal of percentages gaat spreken, dan ga je voorbij aan iedere situatie van elke boer weer bijzonder.

De voorzitter. Mevrouw Zuiker.

Mevrouw Zuiker. Je hoeft niet naar een individuele situatie, maar in heel Drenthe laten we zeggen 100.000 melkkoeien, en nou ongeveer 50% daarvan, 50.000 kunnen daar dan van overblijven, als we die klimaatdoelen daarmee willen houden. En dat betekent dus ook dat dat in 2030 moet gebeuren. Dus die hele discussie over stikstof, 2030, 2035 is helemaal niet relevant, want het moet in 2030 al gebeuren. Kunt u daar nog op reageren?

De voorzitter. De heer Jumelet.

Gedeputeerde Jumelet. Voorzitter, ik ben het met mevrouw Zuiker eens als het gaat om de klimaatopgave in relatie tot stikstofopgave. Kaderrichtlijn Water geldt ook weer een ander jaartal voor, dus ik denk dat het goed is om dat te beseffen. Dat zit natuurlijk in het plan, in het programma. Tegelijkertijd zeg ik maar, dat ons college, het huidige college, heeft gezegd: We willen ook die sociaaleconomische wegging maken, we willen ook een perspectief voor de agrarische sector. Dus ik denk dat als je gaat rekenen, dan kom je op getallen uit die misschien wel inderdaad heel concreet kunt maken. Maar ik geef u net aan dat ook in die technische briefing is aangegeven dat we niet vanuit die 0,3 alleen hoeven te rekenen. We kunnen ook op een andere manier zien. En ik denk dat het goed is dat we maatwerk kunnen toepassen. Dat we zien dat mensen willen stoppen en dat wat ons betreft de eerste helft eerst komt. We trekken het net omhoog om te kijken hoever we zijn. En dat geldt ook voor 2025, 2028, dat staat ook in de wet opgeschreven. Dus ik houd me het recht voor om te zeggen hier dat dat goed gemonitord moet worden om uiteindelijk de doelen te bereiken, voorzitter.

De voorzitter. De heer Vorenkamp van de PVV heeft een vraag.

De heer Vorenkamp. Dank u voorzitter. Mijnheer Jumelet zei zonet dat die CO₂ equivalenten ook op andere manieren opgelost kunnen worden, buiten de veehouderij om. Maar in het stuk zelf, de technische aanvulling die we gekregen hadden, staat duidelijk dat in ieder geval die vermindering van CO₂-equivalenten van 0,3 Mt, dat is 300.000 t, dat die hoofdzakelijk aan de veehouderij, want dat betreft met name hoofdzakelijk ook weer methaan, omdat dat zo'n ernstig broeikasgas zou zijn. Er staat gewoon in de stukken dat het hoofdzakelijk veehouderij betreft en dan kan het inderdaad misschien door andere technische veevoedermaatregelen voorts gemitigeerd worden, dus verminderd worden. Maar ik heb ook de vraag gesteld aan u: Wat gaat dat betekenen zo meteen op termijn, in 2050 voor volledige CO₂-equivalentie neutraliteit. Moet dan de hele veestapel weg?

De voorzitter. Gedeputeerde.

De heer Vorenkamp. Maar in ieder geval mijn vraag is: U zegt dat het wel voor heel veel andere dingen kan. Wat voor andere dingen kunnen?

Gedeputeerde Jumelet: Voorzitter, dan heeft de heer Vorenkamp niet geluisterd zeg ik toch maar even rechttoe rechtaan. Ik heb volgens mij net een antwoord gegeven dat het wat ingewikkelder ligt dan in aantallen te spreken. Dat een boer in mijn beleving niet wil dat die nog meer dieren heeft of alleen maar vasthoudt aan het aantal dieren. Maar dat het zal gaan ook om stoppers, er zijn ook innovatieve maatregelen mogelijk, zeker als het gaat om die aanpak van stikstof, kan het mee oplopen als het gaat om die klimaatopgave. 5 Mt als het gaat om de opgave die er is wat betreft die CO2-equivalent. Daarvan is ongeveer 3,8 methaan en 1,2 lachgas, om het maar even wat preciezer te maken. Dus ik denk dat we daar heel erg precies naar moeten kijken. En dat het iets betekent, dat spreekt voor zich. Maar ik ga hier niet zeggen dat percentage of zo. Ik denk dat het van belang is dat we heel goed kijken wat er mogelijk is, maar ook wat er nodig is. En de doelen staan zoals ze staan voorzitter.

De voorzitter: De heer Vorenkamp in tweede instantie, met een vraag alstublieft.

De heer Vorenkamp: In hoeverre heeft u dan realistisch doorgerekend, op uw manier dan, met die 1,2 of die 30% er dan nog weer van af te trekken. Heeft u dan getalsmatig ook enige kijk? Want ik heb al die verschillende veehouderijtypes allemaal wel doorgerekend en daar ook rekening gehouden met de gemiddelde grote van de veehouderij per type en alles op een rijtje gezet. En dan kom ik tot de aannames, de uitkomsten die ik dus zonet meegedeeld heb. In hoeverre heeft GS dat gedaan of laten doen?

De voorzitter: De heer Jumelet en die mag daarna meteen doorgaan met zijn verhaal.

Gedeputeerde Jumelet: Voorzitter, ik neem er kennis van. Want ik denk dat het goed is dat, zoals ik net heb verteld... dat is op dit moment onze insteek. En zo meteen, in het verdere vervolg en vervolmaking van het programma zullen we dit soort daar zaken ook opnieuw aan de orde kunnen komen. Wij hebben gehoord wat de heer Oosting allemaal zei. Ik heb in ieder geval daarvan een aantal vragen overgehouden, namelijk: Kunnen we mee blijven denken? Ja, dat lijkt mij goed. Maar goed, dat is aan het nieuwe college om er inhoud en afspraken over te maken. Extern salderen. U hebt er ook schriftelijke vragen over gesteld. We hebben daar ook op geantwoord. We hebben ook gezegd: Het is voorlopig niet aan de orde, er is geen besluit genomen, maar het is een uitkomst van uiteindelijk de staat van de natuur. Ook dat is al eerder gewisseld in dit huis en ik denk dat het goed is om dat nog een keer te benadrukken.

De voorzitter: Mevrouw Martens van de VVD heeft de vraag.

Mevrouw Martens: Dank voorzitter. Ik hoor de gedeputeerde net zeggen dat de beantwoording op de vragen omtrent extern salderen zijn beantwoord, maar wij als partij hebben ze in ieder geval niet gezien.

De voorzitter: De gedeputeerde.

Gedeputeerde Jumelet: Dan moeten ze bijna wel zover bij u zijn, maar ik was er misschien wat te voortvarend mee.

De voorzitter: Mevrouw Martens.

Mevrouw Martens: Aanvullend, wij hebben inderdaad in de beantwoording gevraagd om...

Gedeputeerde Jumelet: Volgende week voorzitter, sorry, excuus. Wij hebben wel de beantwoording gezien, maar het gaat nog op route. Sorry. ik dacht dat ze bij u waren. Sorry.

Mevrouw Martens: We zijn als partij heel erg benieuwd.

De voorzitter: Martens. Ja, ik was weer. Mijnheer Bos, GroenLinks, ga uw gang.

De heer Bos: Mensen schrikken van mijn opkomst. Dank u wel. Ik grijp even terug naar de verwijzing naar de Kamerbrief van de minister, want wij waren natuurlijk wel benieuwd. We zijn gelijk gaan zoeken. En daarin staat wel benoemd dat de minister verwacht dat er op of rond 1 juli in ieder geval eerst een maatregelenpakket komt, dat wij in ons DPLG moeten zien als dat maatregelenpakket waar de minister ook akkoord mee kan gaan.

De voorzitter: De gedeputeerde.

Gedeputeerde Jumelet: Voorzitter, ik noemde het zelf net ook al. Dat zal het nieuwe college met spoed ook richting de minister sturen. Dat is ons advies. Ik ga er niet zelf over, maar dat is ons advies. Dan de vraag van de heer Oosting wat betreft ecologische autoriteit uitnodigen. Ik weet niet hoe druk ze het hebben, maar we kunnen altijd een poging wagen, zou ik haast zeggen. Maar ook dat laat ik graag over aan de nieuwe portefeuillehouder, of in ieder geval de portefeuillehouder die dit allemaal ter hand gaat nemen. Dan, worden we nou benadeeld, vroeg u ook. Geld, worden we benadeeld? Als we nu niet iets indienen... Ik heb proberen aan te geven, er zijn natuurlijk gewoon ambtelijke contacten, we hebben met elkaar natuurlijk ook gewoon goed gesproken over verdeling van middelen. Voor uw weten ook allemaal hier, het minister zit ook aan tafel bij onze gesprekken. De minister zit in twaalf provincies aan tafel om goed te kijken: Hoe is de voortgang? Want het is ook een nationale opgave. Dus we zien met elkaar, dat dat gewoon oplevert dat iedereen wel de situatie begrijpt waarin we nu zitten. Als laatste stelt u ook de vraag over het PMP en het geld daarover. Nou, dat zit gewoon in het Provinciefonds, het PMP-geld. Bomen- en bossenstrategie moet uiteindelijk toch ergens anders vandaan komen. Dus nu spreken we over Spuks, speciale uitkeringen als het gaat om de bekostiging van de maatregelen die wij ook tegemoet willen zien voor uiteindelijk de uitvoering van ons programma te zijner tijd. Voorzitter dan, GroenLinks stelt de vraag over de regie. Houden we de regie? Nou, ik kan u zeggen, die krijgen we, die hebben we, die zullen we ook met elkaar nog verder moeten gaan benutten, maar ook met u. Laten we even zo zeggen dat wij samen, college en Staten, gewoon samen aan de bal zijn. En dat heeft de minister ook nog eens een keer benadrukt in de brief die ook gestuurd is aan de Kamer.

De voorzitter: Dank u wel. Een vraag van de heer Omlo van JA21.

De heer Omlo: Dank u wel voorzitter. Toch nog even een vraag over... Ik werd een beetje getriggerd door 'het nieuwe college moet met spoed iets sturen'. Gebeurt dat dan nog voor 1 juli? Was dan de vraag.

De voorzitter: De gedeputeerde.

Gedeputeerde Jumelet: Het zou mooi zijn, dan hebt u nieuws. Maar nee, dat gaat niet lukken uiteraard. En met spoed bedoelde ik ook te zeggen: zo snel mogelijk ter hand nemen en kijken, wat kun je. Maar er zijn meer provincies die hebben gezegd: We hebben geen commissie of

geen Statencommissie, we hebben geen Statenvergadering, wanneer dat afgesproken is in de Staten te bespreken. En de minister is heel goed ervan doordrongen dat ja ook wij ons democratisch werk moeten doen. En dat betekent dus dat dat gewoon ook iets later mag en daar zal ik morgen de minister ook over bellen.

De voorzitter. Een vraag van de heer Vos van Forum voor Democratie.

De heer Vos. Dank u voorzitter. Ik sluit eigenlijk een beetje aan op wat de gedeputeerde in de aanleiding van de beantwoording van de vraag van GroenLinks van 'Wat hebben we hier nog over te zeggen?' We zien de gedeputeerde eigenlijk constant refereren naar de doelen die worden gesteld, naar contact met de minister. En er wordt ook heel erg veel gerefereerd naar hoe andere provincies dit eigenlijk doen. Mijn vraag aan de gedeputeerde is: Waarom stellen wij onszelf zo nederig op ten opzichte van de rest? Moeten we niet vanuit onze eigen kracht uitgaan en zelf proberen het initiatief te nemen?

De voorzitter. De heer Jumelet.

Gedeputeerde Jumelet. Voorzitter, op het laatste even, tenminste niet uw vraag maar die opmerking daarvoor net, dat andere... Ik begon er niet over. U begon er met elkaar over, dat in andere provincies het allemaal even beter ging. Zo zeg ik maar even kort samengevat. Daar probeer ik even op te reageren. Dit willen we zelf. Het gaat over onze natuur, het gaat over onze leefomgeving, het gaat over onze boeren, het gaat over onze omgeving. Er zijn nu eenmaal afspraken. Maar als je dingen doet omdat je dingen moet doen, dan komt dat nooit goed. Want uiteindelijk is het heel simpel, dan is het niet doorleefd. Volgens mij willen wij de natuur herstellen, willen wij met elkaar goed zorgen voor onze omgeving, leefomgeving, om het ook goed na te laten. Mevrouw Hilgenga zei dat ook heel mooi in haar bijdrage. Iemand anders vertaalde dat, de heer Van de Weg, rentmeesterschap. U weet misschien, daar ben ik ook een beetje van. Dus ik vind dat ook een opgave en een opdracht. Vervolgens is het de vraag: Hoe doe je dat dan? En daar zijn we zelf wel aan de bal. Dus ik vind die opgave geen discussie. We moeten onze natuur goed beschermen, maar ook goed perspectief bieden voor onze agrarische sector. We moeten goed voor onze leefomgeving zorgen, om het goed na te laten en dat is een intrinsieke motivatie. Geen enkel woord mis daarin.

De voorzitter. De heer Vos.

De heer Vos. Dank u voorzitter. Mijn punt ging eigenlijk meer op, dat zien we eigenlijk in het hele debat ook wel terug: Er zijn bepaalde kaders gesteld, en in die kaders wordt iemand en worden wij ook hier als parlement, langzamerhand een kant op gedrukt. En op een gegeven moment ontstaan er allemaal compromissen en dan wordt gezegd: We moeten wel, we hebben nu eenmaal die opgaven die worden gesteld. Maar waarom denken we niet vanuit, en dat is dus wat ik ook oprecht moet constateren en dat vind ik echt jammer, dat hier nooit zelf het debat plaatsvindt over de grotere stikstofdoelen. Waarom doen we dat hier niet? Waarom volgen we constant landelijk en de trends die in de samenleving zogenaamd zijn ontstaan? Want die trends zijn uiteindelijk heel erg top down en niet bottom up zoals hoe wij het vinden, politiek zou moeten werken.

De voorzitter. De gedeputeerde.

Gedeputeerde Jumelet: Voorzitter, ik twijfel even wat ik ga zeggen. U bent er nog niet zo lang. We hebben het daarvoor 4 jaar lang over gehad. Dus die debatten hebben plaatsgevonden. En de zoektocht die we met elkaar hebben is hoe we ook in Drenthe proberen juist die doelen te bereiken en te halen vanwege dus die motivatie om het goed te doen. Om ook onze provincie als het gaat om de natuur, om onze inwoners, om dat goed na te laten en uiteindelijk met perspectief voor de agrarische sector. Dat hebben we meerdere keren besproken. Dus als het u ontgaat is, kan ik het u niet kwalijk nemen. Maar dat debat, dat voeren we echt vanuit de wil en de wens. U noemde zelf de wil, de wil en de wens om het ook daarom te doen.

De voorzitter: De heer Vos in laatste instantie.

De heer Vos: Misschien op het laatste punt. Inderdaad, het is zeker eerder beschreven. Maar we zien nu dat er een hele nieuwe samenstelling hier is en een radicaal verschillend andere samenstelling die er is ontstaan. Waarom houden we daar dan in die zin geen rekening mee? Waarom denken we: We zijn nou eenmaal een pad opgegaan, we zijn nu eenmaal binnen die kaders zijn, lange termijn wordt het nou helemaal bepaald. In onze overtuiging is dat nou juist precies hetgeen wat men nu op BBB heeft laten stemmen, dat ze zo klaar zijn met die vastgedraaid kaders die er zijn ontstaan. En waarom houdt u daarin met het indienen van dit plan dan geen rekening?

De voorzitter: De gedeputeerde.

Gedeputeerde Jumelet: Voorzitter, in de vorige periode waren er ook vertegenwoordigers van Forum voor Democratie en die hebben ook een bijdrage kunnen leveren. Dat is nou het mooie van politiek. Om de 4 jaar heb je dan nieuwe Staten, dat is ook mooi natuurlijk, maar het is ook altijd continuïteit van bestuur, waar u ook gewoon aan meedoet. Dus ik vind het wel fijn dat het zo is. Want als we elke keer om de 4 jaar weer opnieuw moeten beginnen... Dit vraagt echt om keuzes maken, dat vraagt echt om met elkaar stevig aan de bak te gaan. En dan vinden we het nu al, en dat heb ik daarom aan het begin ook gezegd, redelijk frustrerend dat we niet kunnen doorgaan zoals wij ook hadden beoogd. Om uiteindelijk dat perspectief te bieden, om de PAS-melders te helpen, om te zorgen dat er een flinke deuk in het stikstof pakje boter wordt geslagen, om uiteindelijk de keuzes verder te kunnen maken zodat we ook voor Drenthe de goede dingen doen.

De voorzitter: Gaat u verder met uw verhaal.

Gedeputeerde Jumelet: Dank u wel. Ik heb net al iets gezegd over de stukken die eruit zijn gegaan, hoofdstuk 3 en 9. Volgens mij heb ik dat net beantwoord toch. Even de vraag als het gaat om opsturen of indienen, ik heb dat ook al eerder aangegeven: Het is geen woordspelletje maar het is wel aan het college van GS om die verantwoordelijkheid te nemen. Die hebben we ook genomen. We hebben gemeend, als je iets indient dan is het af, dan moet het klaar zijn. We hebben gezegd: We sturen het op, dit hebben we bij elkaar gebracht. Ik hecht er verder niet zoveel... maar we hebben deze keuze gemaakt en voor deze woorden gekozen. Vervolgproces heb ik volgens mij net ook benoemd. Als je terugkijkt naar de financiën enzovoort. Volgens mij heb ik daar net geprobeerd iets over het risico te zeggen. Ik denk dat het goed is te zeggen dat we in gesprek zijn met het ministerie over verdeelmodellen en hoe dat dan zich ook toont. We zien in Drenthe gewoon een grote opgave en die is echt groter dan Flevoland, omdat we hier 14 Natura 2000-gebieden hebben, waarvan er 12 stikstofgevoelig. In Flevoland niet. Daar zie je ook

gewoon het grote verschil. En ik begrijp van de minister dat ze nog eens goed kijkt naar de parameters of de criteria op grond waarvan wij ook de financiën tegemoet mogen zien. Laatste punt wat u ook aanraakte, was aandacht voor de inwoners. Ik vond het een heel mooi artikel van de journalist van het Dagblad van het Noorden, die schreef vorige zaterdag over de inwoners. Ik denk dat het heel belangrijk is dat we dat zo snel mogelijk gaan doen, participatie, inwoners, zorgen dat je ook die laat snappen, mee in gesprek gaat, hoe je probeert ook maar aan te geven dat dit nodig is. Want uiteindelijk gaat het om draagvlak en gaat het ook om samen met elkaar doen zoals we dat gewend zijn. Rol gemeente voorzitter. Het CDA bracht dat in. Het is belangrijk, alleen al omdat zij natuurlijk vooral dingen zien gebeuren in hun gemeente en als het gaat om bijvoorbeeld bestemmingsplanwijzigingen. Maar niet alleen dat, maar ook bijvoorbeeld als het gaat om laten we met elkaar deze opgave pakken, zoals met waterschappen. Zij reflecteren nu in de brieven die ze hebben gestuurd, dat was nog naar aanleiding van het eerdere plan, maar het is in ieder geval wel de bedoeling dat we dat niet anders gaan doen, maar vooral ook verder zetten. En ik hoor ook van gemeenten dat ze blij zijn dat ze dit met ons moeten aanpakken en wij hebben daar de regierol zoals u bekend.

De voorzitter. Een vraag van de heer Brandsema van de ChristenUnie.

De heer Brandsema: Dank voorzitter. Nog even over het proces hierna richting 1 april, in ieder geval voor mij nog niet helemaal helder. Oktober krijgen we reactie van de Ecologische Autoriteit. Maar kunt u een beetje in brokken, grove brokken, aangeven wanneer die gebiedsprocessen aan de slag gaan en of het college daarin ook nog risico's ziet voor het op tijd klaar krijgen van dat programma om dat op 1 april 2024 in te dienen? Is dat een prettig tijdsplan, of zit er nog ook wel een beetje druk op om dat allemaal voor elkaar te krijgen?

De voorzitter. Ik kan me ook voorstellen dat dit soort zaken even in een brief richting PS gestuurd gaan worden nog voor het zomerreces, zodat we een beetje weten hoe dat pad eruit komt te zien gedeputeerde.

Gedeputeerde Jumelet. Ja, dat vind ik een heel goed voorstel voorzitter. En de vraag is: Wie gaat dat dan doen? Ik denk dat dat dan aan de nieuwe portefeuillehouder is. Want ik stel me ook zo voor, daar heb je wel een paar keuzes te maken. Kijk, we weten nu dat het Landbouwakkoord er niet meer is. Ik reflecteer gelijk maar even op de vraag van mevrouw Hilgenga: Het Landbouwakkoord is er niet. Dat is teleurstellend. Vervolgens heeft de minister gezegd: We komen in september met een brief vanuit het kabinet met maatregelen. Ik ga ervanuit dat het dan in september gebeurt. Oktober krijgen wij een reactie over ons stuk. Maar ik zei tegelijkertijd al: Het nieuwe college is aan zet om zo snel mogelijk het maatregelenpakket in te dienen en misschien ook nog andere informatie toe te sturen. Dus er gebeurt niet niets. Er gebeurt niet niets tussen vandaag, zeg maar morgen, als het opsturen en oktober. We kunnen dat ook... Dat gebeurt denk ik altijd zo dat je nog informatie kunt toesturen. We zullen dat ook in de brief aangeven. Vervolgens hebben we oktober. Ik ben een beetje op zoek naar 'en dan'. Want als ik bij wijze van spreken hier nu zou zeggen: Als je nog oktober hebt, dan hebben we november, december en dan... Dat weet ik op dit moment niet, want ik weet niet precies wat er in september gaat komen vanuit de minister van landbouw op dit punt van het van het akkoord dat niet is doorgegaan. En toch heeft hij maatregelen aangekondigd. Dus we kunnen een brief sturen. Dat kan heel goed, maar dan moet ik even kijken wie dat dan gaat doen.

De voorzitter. Bent u het daar ook mee eens mijnheer Brandsema?

De heer Brandsema: Nou, volgens mij is het heel mooi als er een brief komt. Maar volgens mij is het juist dit dat interessant is, wat de gedeputeerde nu aangeeft. Er zitten allerlei onzekerheden, er zijn risico's en ik denk dat dat voor ons als Staten prettig is om te weten wat moet wanneer ingediend worden. Wat is het idee vanuit het college wanneer we wat gaan doen en welke risico's en haken en ogen zitten eraan, zodat wij een beetje gevoel krijgen wat er op ons af gaat komen de komende periode. Als dat in een brief kan, graag.

De voorzitter: Dank u wel. We gaan naar de heer Van de Weg van de SP, die heeft ook een vraag.

De heer Van de Weg: Dank u wel voorzitter. Mijnheer Jumelet. spreekt vaker over enthousiast wel over de samenwerking met andere partners, met name de gemeenten ook, maar andere organisaties, ook de natuurorganisatie. Zijn de brieven, de ingezonden brieven, die van de gemeente Westerveld en bijvoorbeeld van de natuurorganisatie en ook het inspreken van vanmorgen, dat moet u dan toch wel ontzettend rauw op uw dak vallen.

De voorzitter: De gedeputeerde.

Gedeputeerde Jumelet: Nee voorzitter. Ik kan die reacties wel begrijpen eigenlijk, want ik merk dat daar net zoveel ongemak in zit als dat ik die zelf ervaar. Ik ben niet zo van het wijzen, dus dat doe ik nu ook niet. Maar ik vind wel dat we met elkaar moeten constateren dat het in dit land ontzettend ingewikkeld is gemaakt en dat we in een misschien onmogelijke opgave zijn terechtgekomen in een tijdsdruk die gewoon niet haalbaar blijkt te zijn. En als iedereen zich in dit land en iedereen in elk per parlement zich houdt aan afspraken dan kom je een heel eind. Maar ik wijs u maar even op toch maar weer dat Landbouwakkoord. Dat was voorzien. Het was in november aan de orde dat het eind februari begin maart zou komen. U weet het, het is er niet. Nou en dan zit je met elkaar toch even weer op een heel andere tour. Dus ik snap die reacties wel. Maar tegelijkertijd, we zitten nu met een bestuurlijk overleg, DPLG aan tafel met heel veel partijen. We spreken regelmatig met elkaar, want ik maak ook even van mijn hart geen moordkuil, ook in de wandelgangen regelmatig, we zitten in allerlei bestuurlijke overleggen. We wachten echt niet totdat er weer zo'n moment is. Als er wat is, dan zoeken we elkaar op, typisch op z'n Drents zeg ik dan maar, dat houden we ook maar vast wat mij betreft. Dus ik kan me niet aan de indruk onttrekken dat mensen ook hier vooral het ongemak neerzetten, hun punt willen maken. Daar is ook niks mis mee, maar uiteindelijk moet je het wel met elkaar doen. En als je dat voor ogen houdt, dan ben ik niet zo gauw van slag.

De voorzitter: De heer Van de Weg in tweede instantie.

De heer Van de Weg: Dus u voelde... Ik kan... Ik zou me in uw positie dan ontzettend van, we gaan tot aan het streep samen op en dan vervolgens komt er toch zo'n brief, een ingezonden stuk, zowel van de organisatie als van de gemeente Westerveld in dit geval. Dan voelt u zich niet daardoor in de steek gelaten?

De voorzitter: U herhaalt de vraag. De gedeputeerde had daar al antwoord op gegeven. De gedeputeerde gaat verder met zijn verhaal.

Gedeputeerde Jumelet: Voorzitter, dan toch even nog, want er zijn 12 gemeenten, zo is het dan, dus dat er ook een gemeente misschien wat explicieter is in bewoordingen dat mag en dat kan. Zo zitten we goed aan tafel denk ik. De PVV, de heer Vorenkamp, heeft een aantal opmerkingen

gemaakt wat betreft: Wanneer is de natuur nou op orde? Dat vroeg hij. We hebben de NDA's, dat is dat onderzoek geweest, dat is ook nu vastgelegd met elkaar, is opgestuurd in concept naar de Ecologische Autoriteit. We gaan ook nog de laatste opsturen. Ik denk dat het goed is kenbaar te maken dat de natuur zoals die er nu voorstaat, dat daar iets mee moet gebeuren. De natuur is op orde wanneer we ook die maatregelen hebben gedaan. Maar even voor de vergunningverlening, daar kunnen we natuurlijk niet alleen maar op wachten dat het ooit een keer goed komt. We zullen de maatregelen moeten nemen naar aanleiding van de staat van de natuur. En op basis daarvan kunnen we wellicht weer de vergunningen gaan verlenen, want dat is dus dat voorlopige. Daar zit ook die mogelijkheid in. Dus dat DPLG is echt nodig om ook te laten zien wat je gaat doen. Want als je geen DPLG opstuurt zoals uzelf voorstelt, dan zet u de mensen in de kou die met een vergunningsaanvraag zitten of PAS-melder zijn.

De voorzitter: Een korte vraag van de heer Vorenkamp van de PVV.

De heer Vorenkamp: Ik weerspreek de gedeputeerde graag even voorzitter, want u zegt dat ik geen brief, of dat wij als PVV geen brief willen zenden. Nee, dat heb ik niet gezegd. Ik heb gezegd: Deze brief zou u niet op moeten zenden, maar u zou... Ik heb een aantal adviezen gegeven om de brief bij te stellen. Waarin we dus de dingen waarmee je te veel vastlegt eruit gooit, ik zeg het even heel kort, en de zaken waarmee je dus ruimte creëert even heel erg sterk benadrukt. Dat is mijn advies.

De voorzitter: Dank u wel. De gedeputeerde.

Gedeputeerde Jumelet: Dan corrigeer ik mezelf met deze opmerking dat u gelijk hebt wat u zegt. En tegelijkertijd zeg ik: Er moet een stevig DPLG liggen, dat concreet is en dat zullen we zo snel mogelijk... en dat zal het nieuwe college moeten doen. Forum voor Democratie heb ik gehoord. Ja, wat moet ik daarop zeggen? Oh, hij is er niet meer. Ik heb het gehoord. Laat ik het daarbij houden. Ik kan me voorstellen dat je vanuit je eigen insteek dit zegt, maar tegelijkertijd komt het bij mij niet helemaal aan. Voorzitter, D66 geen keuzes. Geld komt wel goed. Ik heb daar denk ik net ook wel iets over gezegd. Geen keuzes maken, dat is nou net hier wat voorligt, dat moet ik gewoon in alle openheid zeggen. Dat klopt, want dat is namelijk ook de insteek en dat is ook de brief die we hebben gestuurd met de inhoud dat we hebben gezegd: Dat is aan het nieuwe college. Dus daar hebt u helemaal gelijk in. Dan Sterk Lokaal, de heer Schoenmaker. Die 100%. Als het zo is, dan weet ik zeker dat het... Ja dan zal de minister per direct misschien wel terugbellen. SP heb ik gehoord, ook met uw opmerkingen zojuist. Ik maak nu even snel het rondje af. De vraag was even bij JA21, de heer Omlo terecht. Uiteindelijke reacties: Oh ja, wat doe je ermee, die 1.0. We stellen in ieder geval voor dat de tijd krap was om alles maar weer te verwerken. We hebben gezegd: Laten we nou zelf dit niet voorleggen met keuzes, want dat is niet aan ons als dit college. Maar de reacties van de gemeente Westerveld, van al die andere gemeenten, die zijn dan waarschijnlijk straks ook... maar ook van TBO's, ook van de LTO, die zullen we meenemen in de vervolgstappen die we gaan maken. Dit was een eerste conceptversie, dus er komen nog meer versies aan. En ik denk dat het goed is om te melden dat er gewoon doorgevoerd wordt, maar dat we dit bestuurlijk moment hebben om hier u te melden wat wij bij elkaar hebben gegaard onder de huidige omstandigheden, met het huidige bestuurlijke mandaat. Voorzitter, ik heb gehoord ook wat de heer Vosseveld heeft gezegd en ik denk dat het goed is om dan in het algemeen te zeggen: Voor mij waren dit de vragen. Dank u wel.

De voorzitter. Dank u wel. Dan zijn wij aan het einde van de eerste termijn en dan gaan wij terug naar de sprekers van al een heel aantal uren geleden. En de vraag is aan de heer Hanskamp of hij nog in 1 minuut wat zou willen zeggen. Dat is het geval. Dan mag u naar voren komen en daarna denk ik de heer Gorter. Die wil ook nog iets? Ja, die wil ook zijn minuut gebruiken en de heer Steenbergen ook. Nou, kijk aan, dan weet u dat alvast klaar moet zitten als de heer Hanskamp klaar is. Ga uw gang.

De heer Hanskamp (inspreker): De tijd gaat nu in. Ik zou zeggen voor de tweede helft, de volgende 0,5. Pak mijn 3 A4-tjes. Ik kijk naar het college, het voltallige college, de huidige portefeuillehouder, maar ook de nieuwe samenstelling pakt daar dus goed bij, loopt het nauwkeurig langs vooral met de staf die het voorbereidt. En met name zit daarin Drenthe afwijkende provincie. Dat is echt zo, daar heb ik goed over nagedacht. De stukken hebt u gekregen van mij. Het geldt oogsten Drenthe als afwijkende provincie, het water als fundament en vooral ook heel veel meer planmatige kavelruil. Bedankt.

De voorzitter. Dank u wel, dan geef ik graag het woord aan de heer Gorter.

De heer Gorter (inspreker): Dames en heren, we hebben LTO horen zeggen graag met het nieuwe college aan tafel te gaan. Dat geldt voor ons ook. En misschien is het een goede suggestie om dat met de Groenmanifestpartners te doen, want dat is een beetje Drentse cultuur. Tweede opmerking. Ik hoor in onderliggende discussie wat verschillende meningen of er nou genoeg plek is voor natuur en extensieve landbouw in het licht van geopolitiek en voedselvoorziening. Eigenlijk kom je daar alleen verder mee als je aan een landbouw of een voedselvisie werkt. En dat is eigenlijk precies wat Remkes heeft aanbevolen, dat zou je eigenlijk op landelijk niveau moeten doen. Dus misschien kan Drenthe zich daar hard voor maken. Dan als laatste. De polarisatie voorbij is voor ons heel belangrijk. Het begint bij elkaar kennen en elkaars taal spreken en samen aan het werk gaan. En als ik dan de VVD ongerust hoor zijn over vergunningen en hoor zeggen: Laat eerst de TBO's maar eens goed beheren, dan denk ik dat het tijd is om elkaar eens nader te spreken. Dus ik zou de VVD-fractie graag uitnodigen in onze terreinen. Misschien moet ik dat aan de hele commissie doen, omdat er veel nieuwe mensen zijn. Dan kunnen we het hebben over hoe zit dat nou met natuurtype? Hoe zit het nou met de boeren om ons heen? Hoe werkt het nou? Dat lijkt me interessant.

De voorzitter. Dank u wel. En achter mij staat de heer Steenbergen al gereed. Hij komt hier vaker, dus hij weet dat ik van een beetje snelheid houd. Uw minuut, ga uw gang.

De heer Steenbergen (inspreker): Dat laatste had ik begrepen. In ieder geval, ook vanuit de landbouw komt waarschijnlijk nog een uitnodiging, misschien wel voor een ontbijt op een heel mooi boerenbedrijf, kunnen we doorpraten. Kort, een paar dingen wil ik nog melden. Innovatieve technieken dat die niet zouden werken. Die werken echt, die zijn onderzocht in een bepaalde bandbreedte en dat is de reden dat ze juridisch nog niet kloppen. Maar als je daarnaar kijkt, dan lukt het prima. De opmerking dat LTO wegloopt van onderhandelingen. Er wordt inderdaad niet geleverd. Er is dus geen akkoord mogelijk. Dat klinkt anders dan weglopen. Geen bestaanszekerheid geboden, wel veel regels. Uit de doorrekening van het conceptakkoord blijkt dat het lastig is om landbouwkundig en economisch een boerenbedrijf in de benen te houden en dan kom je aan ons primaire belang. Verder op markten, er wordt ook over andere markten gesproken. Het kan niet zo zijn dat we nu in markten geduwd worden die niet bestaan. Als je een transitie wil, dan is het naar de toekomst toe. Dan weet je wat er nodig is, maar dan ga je daarna mee aan de

slag. En om nu in markten geduwd te worden die niet bestaan, daar kan geen boer van overleven. Dank u.

De voorzitter. Dank u wel. Er is al heel veel gezegd, gesproken, bevraagd beantwoord, dus ik kan me bijna niet voorstellen dat er behoefte is aan een tweede termijn. Wellicht is er nog één iemand? Echt? Nee, mevrouw Kleine Deters haalt uw hand naar beneden... dus één moment. Ik geef u het woord, dus één moment. Zijn er nog anderen? En mevrouw Zuiker. Oké, twee naast elkaar. Ik geef als... en de heer Vorenkamp. Drie stuks gaan we doen. Heel kort. Ja, het is sowieso kort, het is een minuutje. Ik begin met de heer Brinkhorst van D66. Ga uw gang voor uw minuut.

De heer Brinkhorst. Dank u wel voorzitter. Wij zouden graag van de gedeputeerde horen welk bedrag hij in potlood toen heeft geschreven richting Den Haag en uiteindelijk weer heeft uitgedumd. Dan hebben we een beetje een indicatie.

De voorzitter. Dank u wel. Mevrouw Zuiker, Partij voor de Dieren.

Mevrouw Zuiker. Dank u wel voorzitter. Ik heb gewoon het tweede termijn, zoals we hadden afgesproken. Het is een beetje naïef om te horen dat het college zoveel hoop had gevestigd op dat Landbouwakkoord, want die opdracht om te komen tot een DPLG was er immers al veel eerder. Nou, het is jammer dat de heer Jumelet niet de orde van grote durft aan te geven wat de consequentie van de opgave is concreet voor de veehouderij in Drenthe. De suggestie is dat een paar procent minder ook genoeg is. Maar de harde werkelijkheid is gewoon dat veehouderij drastisch moet krimpen. Goed dat de gedeputeerde zegt dat het duidelijk is dat die hele discussie 2030, 2035 een onzinnige discussie is, want we zullen inderdaad in 2027, 2028 en 2030 al van alles moeten behalen. Daarom nog één vraag: Komt er in de volgende versie van de DPLG ook een plan om het tussendoel voor stikstof 2025 te halen? Tot zover voorzitter.

De voorzitter. Dank u wel. Het woord is aan de heer Vorenkamp van de PVV.

De heer Vorenkamp. Dank u voorzitter. Ik had drie onderwerpen, maar ik schrap er één, omdat we een brief krijgen over het extern salderen heb ik begrepen. Dat is heel goed, want daar had ik nog wel wat vragen over. Dan het robuust natuursysteem. Ik zou heel graag willen dat dat nog eens even heel veel scherper gedefinieerd wordt in de toekomst dan, in de volgende versies. En een hele concrete vraag: Bij de innovaties ontbreekt in het stuk, want die worden op een gegeven moment genoemd op een rijtje, het huidige onderzoek, waar de provincie ook in investeert, naar de binding van ammoniak en magnesiumzouten tot struviet. Is dat bewust daaruit weggelaten? Loopt het onderzoek mis of zo? Ik hoor het graag.

De voorzitter. Dank u wel. Uw opmerking over een brief over extern salderen kan ik even niet plaatsen, maar daar zal de gedeputeerde denk ik zo iets over zeggen. Ik weet dat er een brief komt over het proces. Maar dan komt straks als laatste nog de heer Brandsema van de Christen-Unie.

De heer Brandsema. Dank voorzitter, kort. Als eerste de uitnodiging van de heer Gorter richting VVD, maar ook breder in de commissie. Nou, wat mij betreft nemen we die graag aan. Nog een kleine opmerking richting de heer Vos van Forum voor Democratie. Die wil bepaalde fundamentele discussies aangaan, die ik ergens wel begrijp, dat hij daarover wil spreken. Op zich wel rele-

vante discussies. Alleen, volgens mij moeten we ons ook hier bewust van zijn dat we hier op provinciaal niveau politiek bedrijven en niet op landelijk niveau. En volgens mij zijn een aantal discussies die de heer Vos opwerpt juist voor het landelijke niveau om daar met elkaar over in debat te gaan, waar ook zijn partij vertegenwoordigd is. Dus als we ons daar een beetje bewust van zijn, dan houden we hier ook de debatten waar we ook echt over gaan. En tot slot, voorzitter. Nog even de beantwoording van de gedeputeerde op me in laten dalen over de komende periode tot aan 1 april. Ik snap dat het ingewikkeld is, dat er nog steeds heel veel dingen onduidelijk zijn. Mij bekruipt voorzitter in alle eerlijkheid toch nog een klein beetje, en dat is misschien niet zo bedoeld, maar ik geef het toch maar even terug, ook een stukje afwachtendheid vanuit al die onzekerheden. Maar ik ben toch benieuwd of we ergens iets meer zelf de regie kunnen pakken, wetende dat al die onzekerheden er zijn. Dus nou, ik kijk ook uit naar de brief die komt en die dat ook wat meer schetst. Dank u wel.

De voorzitter. Dank u wel en dan tenslotte de heer Vos van Forum voor Democratie.

De heer Vos. Dank voorzitter. Eerst even als reactie nog de heer Brandsema. Inderdaad, de fundamentele discussie vindt inderdaad landelijk plaats, maken wij ons als Forum van Democratie ook hard voor. Maar wij vinden ook dat het in de provincie moet en ook in de gemeentes, want dit is zo'n brede maatschappelijke discussie dat het overal moet plaatsvinden en niet alleen in het landelijke parlement. Nou dan nog even op de reactie van de heer Jumelet over wat net werd gezegd op onze bijdrage, over onze bijdrage is gehoord. Maar ja, het komt helaas niet bij de gedeputeerde aan. Wij hopen wel dat wij in de toekomst zeker nog steeds een fundamenteel gesprek erover blijven kunnen gaan voeren en we hopen ook dat we die toezegging kunnen gaan doen. En dat we dan inderdaad op die manier het gesprek kunnen gaan voeren en dat op die manier ook onze visie duidelijker wordt voor de gedeputeerde. Dank u wel.

De voorzitter. Dank u wel. Dan nog het woord aan gedeputeerde Jumelet [Uitspraak Sjumelet] heb ik vandaag gehoord. Jumelet, ga uw gang.

Gedeputeerde Jumelet. Ik vind het eigenlijk wel mooi voorzitter. Ja, nee, maar ik ben een Hugenoot van Franse afkomst, dus ik vind het wel heel mooi eigenlijk om dat toch weer eens te horen. De heer, even kijken hoor, Brinkhorst. Ik had het wel opgeschreven, maar ik moest even zoeken waar het stond. De heer Brinkhorst vraagt even naar het bedrag. Ik doe er zelf niet moeilijk over, maar ik vind wel... In het stuk staat het niet en dat is bewust en daarom ga ik het ook niet noemen in deze setting. Maar u kunt het gewoon ook ergens lezen, zou ik zeggen. Dat wil ik gewoon even scheiden van elkaar, want ik vind, dit is een openbare vergadering, dit is wat dat betreft ook gewoon zoals het is. Wat wij hebben ingeleverd vanuit ons college om op te studeren, dat is nu wat voorligt. En ik denk dat het goed is om het daar even bij te houden. Ik denk dat dat ook gewoon zoals het is bedoeld aan de orde kan zijn voorzitter. Dan mevrouw Zuiker.

De heer Brinkhorst. Voorzitter.

De voorzitter. Mijnheer Brinkhorst heeft een vraag?

De heer Brinkhorst. Ja. U kunt het ergens lezen. Het lijkt een beetje als wanneer je het bos gestuurd wordt.

Gedeputeerde Jumelet: Nee, ik ga het u zo meteen zeggen als u dat zo graag wilt. Dan zal ik dat zeggen wat er in potlood staat, heel goed. Maar dat doe ik dan buiten deze zaal, want ik vind dat op zijn minst zoals het ook afgesproken is. Voorzitter, dan mevrouw Zuiker. Ja, dat vond ik een beetje jammer, mag ik wel zeggen toch. De gedeputeerde durft niet of zo. Nou ja, we hebben heel veel lef hoor, we durven heel veel, we hebben ontzettend veel ambitie. Ook in de afgelopen 4 jaar hebben we dat geprobeerd duidelijk te maken dus. De conclusie die je trekt is volgens mij ook niet helemaal... Ik heb proberen aan te geven dat het nog wel ook weer maatwerk betreft. Kijk, als je gewoon sec naar de getallen kijkt en dan gaat delen, dan kom je op een percentage. Daar heeft u helemaal gelijk in, maar ik heb proberen aan te geven dat het wat ingewikkelder in elkaar zit. En ik weet ook, net zoals een bedrag of net zoals een percentage dat een eigen leven gaat leiden en ik vind dat niet correct. Ik heb zelfs wel gezegd dat er ook minder vee zal zijn. Ik denk dat dat gewoon uw opmerking was en laten we dan in het midden houden hoe het zo is. En daarbij heb ik de opmerking gemaakt, die wil ik nog een keer onderstrepen, dat een boer ook helemaal niet wil zeggen dat hij nooit minder vee wil hebben, maar dat het moet leiden tot een goed verdienmodel. Ik denk dat dat vooral de kwestie is waarover wij het met elkaar eens zijn. Voorzitter, dan over de doelen. Laat ik dat vooral aan het nieuwe college overlaten, want dat moet er iets over opschrijven. Dan nog over extern salderen. Daar werd ook nog een vraag over gesteld. Oh ja die brief, daar bedoelen wij mee: We hebben schriftelijke vragen gekregen van de VVD. Ik dacht dat de antwoorden al bij u waren, maar die komen eraan. En ik begrijp net van de collega dat ze aanstaande dinsdag op de agenda zullen staan. Dus dan krijgt u ze allemaal ook zo snel als mogelijk toegezonden. Tenslotte volgens mij... Oh nee. Nog twee. De heer Brandsma die ook nog een aantal opmerkingen maakte. Maar die waren niet aan mijn adres?

De voorzitter: Graag met de microfoon, anders kunnen ze het thuis ook niet horen of zien. Dus als u dat nog een keer wil herhalen.

De heer Brandsema: Sorry voorzitter. Dat ging nog even over het proces richting 1 april, dat bij mij nog een beetje klonk als heel veel risico's.

Gedeputeerde Jumelet: Laten we zeggen dat in ieder geval het nieuwe college gevraagd wordt dat helder op te schrijven, zodat we met elkaar, Staten en GS, weten wat er te doen staat. Ik denk dat dat gewoon goed is, maar ik laat het even aan het nieuwe college om daar zo snel mogelijk een brief over te sturen. En ik begreep dat 12 juli een datum is voor het nieuwe college en dat dan daarna dat zo snel mogelijk kenbaar wordt gemaakt.

De voorzitter: De heer Brandsema.

De heer Brandsema: Dank voorzitter. Zoals de heer Schuinder bij Drenthe ook al aangaf, dat we een provincie zijn waarbij men ook denkt op een datum te koersen, dan kan het alsnog verkeerd aflopen, wil ik toch het college vragen om eventueel zelf zo'n brief te schrijven. Want ik kan mij voorstellen dat met de kennis die het huidige college heeft, ook heel goed een blik naar voren geworpen kan worden. En daar wordt ook vast nu al wel nagedacht over het proces hierna, hoe dat in grote lijnen eruit ziet en welke risico's er ongeveer zitten. Dus ik zou in kunnen schatten dat misschien juist wel het huidige college daar beter de haken en ogen en de risico's op papier kan zetten en kan aangeven in welke grote lijnen, hoe we naar 1 april gaan werken, dat dat per se vanuit een nieuw college zou moeten. Want ik zou het jammer vinden als we die brief eventueel niet voor de zomer bij ons krijgen.

De voorzitter. Gedeputeerde.

Gedeputeerde Jumelet. Ik ben altijd blij dat er ook nog ambtenaren zijn, die kunnen wellicht nu al aan het schrijven gaan, zodat uiteindelijk er ook zo snel mogelijk een klap op gegeven kan worden in een college, welke dat ook is. Voorzitter tot slot Forum voor Democratie. Ik wilde u niet afdoen met 'Ik heb u gehoord en doe er niks mee'. Natuurlijk, ik moet het tot me laten inwerken dat verhaal over de wil. Ik vind het op zich wel even goed om over na te denken. Ik heb wel eens iets gelezen over de vrije wil enzovoort, dat soort zaken. Dat is altijd erg interessant. En het gesprek gaat verder, want u zit hier en we komen elkaar denk ik op deze plek, waar dan ook, op welk uur dan ook wel weer tegen. Dus ik denk dat het goed is elkaar op te zoeken en elkaar vooral de gelegenheid te geven om zeker standpunten te wisselen. Dat zullen we blijven doen. Voorzitter dank u wel.

De voorzitter. Dank u wel. Dan hebben we volgens mij meer dan voldoende gedaan in de afgelopen uren. Dus daarvoor dank aan alle commissieleden.

14. IPO-, SNN-, EU-aangelegenheden, NRK en Verbonden partijen

De voorzitter. We hebben nog een ander agendapunt op de Agenda staan en dat is nummer 14, de IPO-, SNN- en de EU-aangelegenheden. Mevrouw Dijkers. Dank u wel. En de verbonden partijen. De heer Stijn van den Berg heeft aangegeven iets te willen zeggen over de Klankbordgroep regio Zwolle, maar ik zie hem niet zitten. Ik geloof dat het goed is. Ga uw gang.

De heer Van den Berg. Voorzitter dank u wel. Zoals u misschien wel weet, zijn er een tijdje terug vier bijeenkomsten geweest van de regio Zwolle. Hierin hebben zij de Meerjarige agenda gepresenteerd. Daarin is dus een Meerjarige agenda opgesteld. Dit gaat over heel veel dingen. Denk hierbij aan een strategie voor betere mobiliteit, denk aan betere werkgelegenheid. Deze is toen aan u gepresenteerd. Ik weet niet of u daarbij bent geweest of niet, maar nu wil regio Zwolle graag weten: Hoe wilt u van deze Agenda op de hoogte gehouden worden? Zoals u misschien wel heeft gezien, is afgelopen vrijdag in de weekmail een vragenlijst meegestuurd. Hierbij wil ik eigenlijk verzoeken aan alle fracties om deze in te vullen en dan weer op te sturen. Dank u wel.

De voorzitter. Fijn, dank u wel. Iemand nog reactie op deze mededeling? Niet het geval. Dan dank ik de heer Van den Berg. Heel fijn. Is er nog iemand anders die bij dit agendapunt iets wil zeggen? Dat is niet het geval.

15. Sluiting

De voorzitter. Dan heb ik het vreugdevolle nieuws om te melden dat om 15.05 uur we tot het einde zijn gekomen van deze vergadering. Ik dank u allen en tot een volgende keer.